

ב"ה

אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
תולדות
בלשון הקודש
ואידיש

746

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

בעזה"ש"ת

ספר
חק לישראל

פרשת תולדות

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

נעפאקט פערציג פגניתיים פון זיינעשוועגן .
 נאכדעם האט רבי עקיבא מיט אים גילערונט
 איב אונ האט אים גילערונט זאגן אפדקה את
 בענטשין אונ קריאת שפע זייגען אונ האט
 אים אריין געפירט אין שוקל אונ ער האמו גיזאנט
 קרבו את ה' הקבורה . אונ אלע מענטשין האבן
 גיגעפערט קרוך ה' הקבורה לעולם ועד . האט
 קען דעם מענטש פאלד אויפגיהערט צו משפטי
 אונ דער מענטש איז פאלד ביי נאכט געקוסען
 אין חלום צו רבי עקיבא אונ האט אים געדאנקט
 פאר די טובה וואס ער האט אים גיטאהן . זעהן
 סיר אמוסר ווי ווייט אקטערין דארפן זיך פאר-
 זארגן אונ געבין זייערע קינדער צו מלקדים אונ
 זיי לערנען תורה אונ מוסר אונ יראת ה' אונ
 דנה ארץ . מיט דעם וועלן זיי גליקליך סאכן
 זיך אונ זייערע קינדער צו די וועלט אונ צו דיא
 אנדערע וועלט . אונ אפילו איינער איז אצדיק
 זאל ער גיט זאגן איה קען מיה אליין רעסטיין
 פון גיהנם אן סייע קינדער . סיר זייטיין גרב
 אונ אביהוא די קינדער פון אהרן זענען גיטען
 גרויסע צדיקים אונ משה רבינו האט גיזאנט צו
 אהרן זיינע צוויי קינדער גרב אונ אביהוא זענען
 גרעסער ווי איה אונ ווי די . פון דעקטוענין זאנט
 דער פסוק נקת גרב נאביהוא וקנים לא היו
 להם . גרב אונ אביהוא זענען גישטארבן אונ
 זיי האבן קיין קינדער געהאט . זאנט דער מדרש
 ווען זייא וואלטיין געהאט קינדער וואלטיין זייא
 געבליבען לעבן אין דעם זכות פון דיא קינדער
 זעהן סיר אז אפילו גרב זאנ אביהוא האבן
 געדארפט דעם זכות פון זייערע קינדער . דיא
 גמרא זאנט אז איינער לערנט תורה מיט אפרע-
 קדינם קינד איז גלייך ווי ער וואלט דאס קינד
 גיבארין . אונ ער טייסט אויך זיין ויהו . דאס
 זאנט אונ דיא תורה ואלה תולדות יצחק בן
 אברהם אברהם הוליד את יצחק . אברהם איז
 גיטען אפאטער צו יצחק וועגן צוויי זאכן . איין
 קאהל ווייל ער האט אים גיטאכט גיבארין האט
 צווייער ווייל ער האט מיט אים גילערונט תורה .
 זאנט דער פסוק דאס זענען דיא קינדער פון
 יצחק וואס ער איז בן אברהם . אזוהן פון
 אברהם . טייל אברהם האט גילערונט מיט
 אים תורה . אונ ער איז אזוהן פון אברהם
 טייל אברהם הוליד את יצחק . אברהם האט
 געטאכט גיבארין יצחק :

גיזאנט צו דעם קענטש וואס איז גיטען דיין
 בשעפטינג ווען די האט גילעבט . האט דער
 קענטש גיזאנט איה בן גיטען אמוכס ואיך פלעג
 געפונען פאדאקטעס פאר דעם שר פון שטאמ
 פלעג איה ביי דיא רייכע געסען ווייניג אונ ביי
 ארעכע גלעג איה צו געקען דעם לעצטן גראשין
 אפילו זיי זענען גישטארבן פאר הונגער . נאך
 אעבירה האב איה גיטאהן איה האב מנה גיטען
 אונ יום פפור מיט אטיידיל וואס איינער האט
 איר קגדל גיטען . האט רבי עקיבא גיזאנט צו
 דעם קענטש טאקער האט מו גיהערט וואס פאר
 אהילה עס קען זיין צו דיר . האט דער קענטש
 גיזאנט צו רבי עקיבא האלט מיה גיט זאל גרא
 ווארום די שלים פון גיהנם טעלין אויף סיר זיין
 ביז פאר וואס איה בן אזוי זאלן איה די וועלט
 נעם קען קום גאה מער גיטארפין אונ צו סיר
 איז בן הילף . גאר איה האב גיהערט די שלים
 פון גיהנם האבן גיזאנט איינער צום אנדערין
 פו איה וואלט געהאט אקינד וואס זאל קענען
 אריין גיין אין שוקל אונ זאל זאגן פאר דעם עמוד
 קרבו את ה' הקבורה . וואלט קען מיה אויפגי-
 הערט צו משפטיין . אונ איה האב בן וזהו . גאר
 זען איה בן גישטארבן איז סייין טייב גיטען
 קעופרת וואס זיא האט גיבארין טיים איה גיט .
 אזר ארער אנקבה . אונ אפילו זיא האט גיבארין
 אזר ווער וועט מיט אים לערנען אפילו אברהם
 צו זאגן . האט רבי עקיבא גיזאנט צו אים וויא
 איז דיין נאכען אונ ווי איז דער נאכען פון דיין
 טייב אונ וויא איז דער נאכען פון דיין שטאט .
 דער קענטש האט אים אלץ גיזאנט אונ איז אוועק
 פון אים . רבי עקיבא האט געהאט גרויס צער פון
 דעם קענטש אונ ער איז גענאנגען ביז צו דיא
 שטאט וואס דער קענטש האט דארט געוואהנט
 אונ האט גיפערנט ווא איז דיא שטוב פון דעם
 מוכס . האבן די קענטשין גיזאנט הלנאי זאל ער
 קיין קאהל פון גיהנם ארויס . רבי עקיבא האט
 גיפערנט אויף זיין טייב . האבן דיא קענטשין
 גיזאנט איר נאכען זאל אפגיטעקט ווערן פון
 דער וועלט . אונ וואס איז מיט זיין קינד . האבן
 דיא קענטשין גיזאנט דאס קינד איז אפילו גיט
 געמלף . האט רבי עקיבא גענומען דעם קינד
 אונ האט אים מל גיטען . אונ ער האט אנגעהויבן
 מיט אים לערנען תורה . האט דער קינד גיט
 גיגענט פאר געקען די תורה . האט רבי עקיבא

ויעתר לו יהוה ותתר רבקה
אשתו: כד ויתרצו הבנים בקרבה
ותאמר אם כן למא דין
אנא ואזלת למיתבע

והיא וקביל צלותיה
 ועדיאית רבקה אתתיה
 כד ותתקין פניא במעיה
 ותאמר אם כן למא דין
 אנא ואזלת למיתבע

תא יישר ו. שבת
 בער המורים
 יחזולו. זה הולך אחר ש' את בני ישראל זה סוף אחר
 פתים דכתיב הואיל הך אחרי ו. זה מתיר לזיוו של זה
 קם בתקוממים כן לן מתולוננים. אבל מלשון רצץ עוב
 רש"י

רשבים

(כב) ויתרצו הבנים בקרבה. לשון רין לקרבת רין שהיו
 רצים ומתגעגעים בתוך גובה כדרך עובדים. וכן כן
 דלים היו לו לומר ויתרצו כמו בחרם ויתגמלו ויגליכם:
 שפתי חכמים

י' ריבוי וא"כ לרצין אנו לפרש קרא דונטרות נסיקות שוקף
 י' דמות מכוונות וק"ל: י' לפי שאין דרך המתפללים להסתכל
 זה לעומת זה: כ' ר"ל ויעתר להם מבטלי דהא שטיסס התפללו
 ומתקין לו ולא לה וכו': ל' ר"ל כיון שסתם מה היא לרוב וא"כ
 מסתמא היא לרוב כדרך שאר דשים מעוברת וא"כ למת שפירכו
 אח"כ א"כ למת זה אנכי וכו' למה יודעת שיהיה לה לפר שפירכו
 אלא ודאי כמו שפרשו ר"ל שהיא י' ריבוי דלון דרך להיות ק

פתחי ע"א עשו מפרכס ללאת. ד"ל מתריליים זה עס
 גדול זער העבור: למה זה אנכי. מהאזה ומתפללת
 ליהיה יעקב ועשו

כוחות ו' ומתפלל זו עוברת כוחות זו ומתפללת (יכמות
 סד): ויעתר לו. לו ולא לה כ' שאין דומה תפלה לזיק
 כן לזיק לתפלה לזיק כן רשע לטובך לו ולא לה:
 (כב) ויתרצו. ע"כ המקרא הזה חומר דרושי שסתם
 מה היא לרוב ו' ול' ותכח אם כן למה זה אנכי.
 רבותיו דרשוהו לשון ריבה שהיתה עוברת על פתחי
 תורה על שם ועבר יעקב רן ומפרכס ללאת עוברת על
 זה ומריבוס כנאלת שני שלמות: ותאמר אם כן. גדול זער
 ליהיה יעקב ועשו

היא שריבה לדעת זאת. ע"כ התפללה הפלא ופלא ותאמר אם
 כן. מי אף אם אחת הדבר שאיך עוברת רבים גנים אחת
 יהי' לזיק ואחד רשע אכלי כן לאחד ימים רבים שבעלת.
 למה זה אנכי. לזיק לדעת זאת כעת. ומה אוכל לעשות לזה.
 ולמה מרחין לחתי זאת מן השמים. לזה כלה החשובים מן השמים
 ויאמר ה' לי ע"י שגלה. ע"י נכילאו לחזן ביתו. שני גוים
 כנענין. הילדים אשר בכנען כמה שני גוים. ומחמת זה הסת
 רתוקים מחד כמותיהם. ויכול אחד להזיק לחברו. לכן מוטל
 עליך לשמור מיום הולדתם. ויכול אחד להזיק לחברו. לכן מוטל
 נאה להם ונאה לעולם. גם עליך מוטל לעשות שהדבר יעבוד
 לעיר. מה ש' כביכנך לעשות מוטל עליך לעשות. וזה
 הפסוק שני גוים כנענין. הילדים אשר בכנען כמה שני גוים.
 ושני לאומים. והטוב עליך להזיק כל מה שמוכל אשר מוטל
 יפרדו. חויק שחילודו ויאלו מן המעשים. יהיו נפרדות זו מזו.
 ולחום מלאום יאמן. וכאשר מחום שחמד יאמן להחלמן ולהתחוק
 וזה חכרו. החיוב עליך להסתער דברו ועשות חמולות השחוק
 ורבי יעבוד לעיר. וזה כנענין הכריס שגלה יחוק לברך את
 עשו. בכריסם חוי' גביר לחיך. ה' החיוב מוטל על רבקה לקר
 דבר ה' שהכרבות יחולו על ראש יעקב כדי שיקים ורבי יעבוד

(כג) ויתרצו הבנים בקרבה וכו' שני גוים בכנען וכו'.
 ואף אם יסוד חמולות יס לכל ולד שני גוים כפני עמנו.
 קצתם יוכלו סולד המונח בשליל וכל ולד מונח בשליל אחת.
 ואף יוכל היות שחמולות הבנים. ומה כונת האמר למה זה
 לידע כל זה. ומדוע הרלו לה דבר זה מן השמים. ומדוע
 בספוק ה' נאמר ויתרצו הבנים בקרבה. ובספוק כ"ל נאמר
 שני גוים כנענין. מדוע שנתנה לשון מן בקרבה לכנענין. הלא
 בספוק ה' ה' יוכל לכתוב ויתרצו הבנים כנענין. ובספוק כ"ל
 ה' יוכל לכתוב שני גוים כנענין. כי בקרבך ובכנען כונה אחת
 למה מדוע כל השמים. עוד י"ל להכין להן על הפסוק עלי
 קללתך כ"ל. מפני שהטעם חלי החתמר כנבואה ללא ייתון
 לטוב עליך כ"ל. מתי נאמר לרבקה הנבואה הזאת. ונכח לומר
 דלשון בקרבה הנאמר כאן חין פירושו כנענים. רק כמו שנאמר
 בקרב יקדשו את קדוש ישראל. ר"ל בתחבתו. וכמו כן כאן
 יחזולו הבנים בקרבה חלי כבואה עוברת על בני ע"ו בתחבתה
 כדמה לה שחמד מפרכס ללאת וכאשר יהיה עוברת על בני עס
 ועבר ה' נדמה לה שחמד ג"כ מפרכס ללאת. וידעת מהו כי
 טדלי לא כהנס מרחין על מן השמים סוכר הוא. רק הוכוטה

פירוש לתורת אלהים

האבין גידרשת ויתרצו איז לשון לויפין קדוקר
 אז ויא איז וינאננען פאר דיא מויערין פון שם
 ועבר ונאם ויאי האבין קארטין גילערנעם תורה
 איז יעקב גילאפין און האם גיצאפילט ארוים צו
 גיין און אז ויא איז גינאננען פאר דיא מויערין פון
 עבדות גדולים האם עשו גיצאפילט ארוים צו גיין
 ותאמר האם רבקה גינאנט אם כן אז דער צער פון
 דעם קראנין איז יא אזוי גרוים לפי נארוים האב

נאם ביה ויעתר אונ נאם איז איבער גיבעמין אוי
 איבער גירעם גינאורין צו אים בלוקר ער האם
 קקבל גיווען זיין הפלה אבער גיט איר הפלה.
 נארוים עם איז גיט גלייך דיא הפלה פון אצדיק
 כן צדיק צו דער הפלה פון אצדיק כן רשע ומת
 אונ זיין טייב רבקה איז קראנעקדיג גינאורין:
 (כב) ויתרצו הבנים בקרבה אונ ראי קינדערי האבין
 זך גישמוטיסן איז איר בויה. ויא ונענעו חכמים

פירוש דרבי אליעזר

ספר הישר
 נאם את עם זמר אין פעקניש קיין אוקרעם טאהן צום
 צווייטן. אונ אלע פעקניש האבין גילעקט אין זיין זכות.
 נאך אהרנהיים שמואלדין האם נאם גיבעמניש זיין זכות
 יחוק. מיט אלע גרבות ונאם אהרנהיים האם געוואם. דיא
 קינדער פון יחוק יעקב מיט עשו זענען אפגענויאקטין.
 יעקב האם זך שפעטניש מיט תורה לערנען אונ עשו
 לערנען זיין שפעקניג אין פעלד. ואמאל האם גיטראפין
 גבור מיט ויגען שרם זענען אויך גיווען אין פעלד. אונ עשו
 האם גינאנטס תרנגו קרוד. וייל גבור האם אים
 פינד געהאט. אונ גקראי איז גאר גיווען מיט צוויי פעקנישין.
 ונארום זינען איבערניש פעקנישין זענען גיטעו

הרש געסין ביי הקב"ה ער זאל איר פארדיינען איתרע
 שפעקנישין. ווען די גיין תרשיב האבין זך גיערניש האם זיא
 גינאורין צוויי זיין דער רשעניש איז ארויסגעקומען עשו. דער
 פינדער איז ארויס געקומען יעקב. רבי אחא זאגט ווען די
 קינדער זענען גרוים גינאורין. יעקב איז געגאנגען איז רעם
 לערנען זיין שפעקניג אין פעלד. ואמאל האם גיטראפין
 גבור מיט ויגען שרם זענען אויך גיווען אין פעלד. אונ עשו
 האם גינאנטס תרנגו קרוד. וייל גבור האם אים
 פינד געהאט. אונ גקראי איז גאר גיווען מיט צוויי פעקנישין.
 ונארום זינען איבערניש פעקנישין זענען גיטעו

יְבֹא יִשְׁתַּעֲבֵד לְעֵירָא : יֵאֱמָן וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר : כִּד וַיִּמְלְאוּ
כִּד וְשִׁלְמֵי זִמְתָּא דְמִילָד : יָמִיהָ לְלִדְתָּהּ וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ :
וְהָא תִּימָן בְּמַעְתָּא : יִמְלֵא : דִּיטַס :

בעל השורים

דְּקִי יִסְדֵּס וְאֶטְוִיטוּס : וְלֹאֵס מְלֹאֵס יֵאֱמָן . יַגְבַּר עַל חֲבִירוֹ וַיִּתְרִיבוּ
וַיִּטַּט דְּכַחֲבִי אֶמְלֵאֵס סְחִיכָה : (כד) תוֹמַס . חֲסִיר וְחֵ' מַסְחֵרֵס
יֵאֵל כְּנַגְדֵּי יֵאֵל עֲטִיבֵס סְחִיחַ רְחִיבֵס לְסוּלִיד כְּלִדְחִיחַ כְּמִדְרֵשׁ :
הַלּוּם כִּי לֹא הִיחַ סְבוּר שְׁהִיָּה הַלּוּם עַד שְׁנִיעַר מִשְׁנָוָו :

שפתי חכמים

רְשִׁי
פִּן לֹא נַחֲמֵלָה לֹד אֶלָּא מַחֲרַבְנָה שֶׁל יִרְשָׁלַיִם : מִמֵּט לְוֹמַר שֶׁהֵאֱחָד יִקַּח הַאֲוִדָן מִחֲבִירוֹ . וְזוּר הוּא מְלִכּוּת עַמּוּז :
(כד) וַיִּמְלְאוּ יִמְיָהּ . אֲכַל כְּתַמַּר כְּתִיב וַיִּהְיֶה בַּעַת לְדַחַס . שֶׁלָּא מְלֹאֵו יִמְיָהּ כִּי לֹא חֲדָשִׁים יִלְדַחַס :
וְהִנֵּה תוֹמַס . חֲסֵר . וְכַתְמַר תַּאֲוִמִּים מְלֵא לְפִי שְׁטָיִיטֵס דְּלִיקִיס אֲכַל כֹּאן אֲחַד לְדִיק וְהֵאֱחָד רֵשַׁע :

לדת יעקב ועשו

(כד) וַיִּמְלְאוּ יִמְיָהּ לְדַת וְהִנֵּה תוֹמִים בְּבִטְנָהּ . כִּיֵּם שְׁנֵאֱמַר חִיכָה וְסַסֵּה הוּא תוֹרַה עַל דְּכַר חַדַּשׁ עַלֵּה טוֹרַע עוֹיִין (כִּסּוּ)
וַיְסִי בְּבִקַּר וְסַסֵּה הִיָּה לֵאֵס . שֶׁלֵּה הַלְוִיָּה סְכֵר יַעֲקֹב שְׁהִיָּה רַחֵל . וְכַבְקַר תְּרוּדַע לוֹ שְׁהִיָּה לֵאֵס(א) וְשִׁשׁ תוֹמִים כְּבִטְנָה לֹא סִי
דְּכַר חַדַּשׁ אֶלָּא . סְכַבֵּר נֶאֱמַר לֵה שְׁנֵי גוֹיִם כְּבִטְקִין . וְטוֹבֵל לְוֹמַר שֶׁלֵּבֵן כְּתִיב תוֹמִים חֲסֵר חֵ' לְסוּרוֹת גִּבֵּי לְטוֹן תְּמִימוֹת . כִּל טוֹד
שֶׁלָּא מְלֹאֵו יִמְיָס לְלִדְתָּהּ סִי לֵה אַעַר טַיְבוֹד גְּדוּל מַחֵד כְּמִ"ס מַסְחֵרִים לְפִי שְׁטָבִיחַ סַנְיָס מַרַס כְּטַנָּה לִיָּל לְפִי כִּסּוּ וְזֵה טַיְבוֹד
וְזֵה טַרַע וְטִיכֵי וַיִּתְרוּלָו סְבִינִים בְּקִרְבֵּה שֶׁלֵּא אֲחַד לֹא סִיחַ לְחַבְרוֹ לְשִׁלּוּב מַחֲלָקוֹ וְלֹאֵס זֵה סִי כְּתַחֲלֵל יִירַחַס וְסוֹיחַס כְּבִטְנָה אֲכַל
אַחַר שְׁמֵלָו יִמְיָס וְכִיָּא שֶׁאֵלֵכ כִּל הַלְוִיָּד אֲלִיוֹ סֵבֵס שֶׁהֲטַעֲבֵנו טוֹד כְּבִטְנָה עַד מְלֹאֵוֹ לֵבַס חֲטַשַׁע טַד חוּס חֲטַשַׁע יִרְחִיס .
אֲחַס זֵה וְסוֹ תְּמִימִים וְשִׁנְיָס כְּבִטְנָה . וְלֹא סִי לֵה טוֹד זִכֵּר הַשִּׁיבוֹר . טִיכֵי יִכְלַס וְלִמַּח טַעֲמַת טַד חוּס חֲטַשַׁע יִרְחִיס .
כְּכַחֲבִי וַיִּמְלָאוּ יִמְיָהּ לְלִדְתָּהּ . נַחֲלָלֵה לֵה כִּל זְמַן סְטַיְבוֹר כְּדַרְךַּ כִּל שֶׁאֵר הַנְּשִׁיִּם . וְאִחַר סְטַעֵס וַיְסַס תוֹמִים כְּבִטְנָה . וְזֵה זֵה
דְּכַר חַדַּשׁ אֶלָּא כִּי אַחֲרֵי כִּל הַקְּטוּטוֹת וְהַמְרִיבוֹת סִי לְסִילִידִים כְּתַחֲלֵל שְׁטוֹרַה שְׁקַטוּ כַּחַס וְהִנֵּה תְּמִימִים זֵה עַס זֵה כְּבִטְנָה .
גַּס זִכֵּר לִידַס לֵה סִי לֵה . טִיכֵי לֹא כְּתַב וְחַלְד . רַק וַיֵּלֵךְ פְּרַחֲשׁוֹן . כְּלִדְסֵי הַיּוֹלָא מַחֲדַר לְמַחֵר (כְּמִיָּה כְּמוֹסַח טוֹרַךְ) :

קטומים על התורה

פִּן רַעַס אֲנֶעֱרִין קְטוּמִיָּהּ יִתְּמַס טַעַמַּס זִיקָה דַּעַם גִּית הַקְּקַלְשֵׁי אִוֵּן חֲאָטַס פִּקְרִיָּעֵן יִרְיוֹן אִין אִין צִלְתֵּי .
שְׁטַמְרַקִין וַיִּיא נּוֹעֲלִין גִּיטַּס הַאֲבִין רִיא גְּדוּלָּה אִין
אִין צִיטַּס נֶאֱרַר אִוֵּן אִין יַעֲבֹד טַעַמַּס גְּרוּים נּוֹעֲרִין
חַעַמַּס דַּעַר אֲנֶעֱרַעַר אֲוִנְקַעַר טַעַעִינֵי זִין צוֹ אִיסֵּרֵב אִוֵּן דַּעַר אֲנֶעֱרַעַר יַעֲבֹד טַעַמַּס רִינֵעֵן צָעִיר
דַּעַם וַיִּנְקַסְטַעַן : (כד) וַיִּקְלָאוּ יִמְיָהּ זְנִיחָה אִוֵּן עַסֵּי אִין (וּאִרְיוֹן דַּעַר פִּילְטַס אִינַע טַעַעֵנֵי צוֹ גִּבְרַאֲרִין וְהִנֵּה
תוֹמַס אִוֵּן עַסֵּי אִין גִּינוּעֵן אֲצוּיִלְוֹנֵג אִין אִירֵי בִיבֵר :

פרקי דרבי אליעזר

פִּרְקֵי דְרַבִּי אֵלִיעִזֵּר
פִּרְקֵי . וְיָאֵר עַר הַאָּס גִּינוּאָס הַתַּח אֲנִיבֵי הַזֵּבֵד נְטַחַה . אִידֵי גִי
צוּם שְׁטַמְרַקִין :

ספר הישר

סִפְרֵי הַיִּשְׁרָאֵל
סִפְרֵי דִי אִיבְעִינַע קַעֲקִישֵׁין פִּן נִקְרוּד הַאָּס עַר נְעִשְׁוִיבִים
נְקַעֲעִצוּבִין פִּן נִקְרוּד וַיִּנְעֵעַ מִיַּנְעֵעַ קְלִידִיעַר אִוֵּן אִיס סִיט
זִי אֲנִקְלָאִין אֲהִיִּים . אִוֵּן עַר אִיס נְעַקְוִסַעֵן אֲהִיִּים שְׁטַמְרַקִין
סִיד אִוֵּן דַּעַר שְׁרַאֲקִין . אִוֵּן עַר הַאָּס גִּינוּעֲרֵן יַעֲקֹב קַאֲמַט אֲרוּיַעֵעַ עִסִין . הַאָּס עַר גִּיבְעִטִין זִי יַעֲקֹב עַר זֵאֵר אִיס
גְּעִינֵן אֲבִיבֵר פִּן רַעַס עִסִין . דַּעַרְוִיָּיל הַאָּס יַעֲקֹב גְּעַקְוִיטַס זִי אֲשִׁירֵי בְּדִרְתָּהּ אִוֵּן עַר הַאָּס גְּעַקְוִיטַס זִי אִיס זִין וְלַק
וְזֵאֵר

נביאים

נְבִיאִים מְלַאכִי א
לְחַשְׁדַּךְ מִיָּהּ דִּיא צְבֹאֹת מִשֵׁי צַב צְבֹא צְבֹאֹת רַחֵי יְהוָה נְשַׁמַּה רַבְּנָה אֲרַנִּי נְשַׁמַּה רַחֵי(א) יְהוָה רַחֵי
יְחִידָה רַבְּנָה יְהוָה וְחִידָה רַחֵי אֵל שֵׁם בִּין שְׁבַעֲשִׁיחַ :

תרגום

א מִטְּל פִּתְקַמַּא דִּיהּ עַל
יִשְׂרָאֵל גִּבֵּר מְלַאכִי דִּיתְקִיבִי
שְׁטִיָּה עֲרַא סְפֵרָא : בִּרְחִיטַת
יִתְכּוֹן אִמַּר יְיָ וְאִם פִּקְרוּן
בְּטַה רְחִיטְהִנָּא הִלָּא אַחַּ עֲשׂוֹ
לְעַקֵּב אִמַּר יְיָ וְרַחֲמִית יַת
יַעֲקֹב : ג יַת עֲשׂוֹ רְחִימַת וְשׁוֹיחִי יַת שׁוּרוֹזֵי לְעַדוֹ נַח
רְשִׁי

מצודת דוד

(א) מִשָּׂא דְבַר ה' . דְּכַרִּי טְבוּחָה הַמַּסַּךְ לְמַלְאכִי : (א) בִּיד מְלַאכִי . סִנְשַׁלַּח כִּיד מְלַאכִי : (ב) וְאִמְרַתְּם . רִל וְאִם
חֲלַמְרוּ כְּמַס אִסְכַּת לְחוּתַת מַפְלַח טַעֲמִיט לְוֹמַר אֵס כִּי עֲשִׂית
עַמַּט סְרַבֵּס חֲסַד אִין זֵה עֲבוֹ לִיבְקַט מִן חֵלֶס זְמַן חֵלֶס וְזֵה אִיס חֵלֶס לְכַס עַס
לִסְכַּת סְחִיבוֹת וְסַחֲמוֹת : הִלָּא אִוֵּן וְ' : (ג) וְזֵה עֲשׂוֹ שְׁנֵאֲנִי . וְאִם סִיטֵס מַפְלַח אִסְכַּת סְחִיבוֹת וְסַחֲמוֹת לְכַדֵּס סִיטֵי לִי
לְסַחֲבוֹ גַם אִחַ עַסֵּי אִסְכַּת סוּל שְׁחִכְתִּי אֲחַסֵּי גַם מַפְלַח טַעֲמִכֵּס כְּלַרְךָ לְכַסֵּי מַפְלַח אִסְכַּת סְחִיבוֹת וְסַחֲמוֹת : וְאִישִׁים
עַר . עֲבַשֵׁי מַסְרַכַּס גַּם אִחַ עַסֵּי אִוֵּן אֲחַר רְלוֹ עַסֵּי עֲשִׂיבֵס גִּלְיָחַס פִּי לִי וְהִנֵּה אֲחַסֵּי הִלָּא עֲכַחֵס לְאֶרְצִיכֵם וְזֵה הִרִי עַסֵּי אִישִׁים
(חֲסֵי לְיִשְׂרָאֵל עִי"ם) (ח"א)

נחלתו לתנות מדבר : ד פירתאמר אדום לששנו
 ונשוב ונבנה תרבות פה אמר יהוה צבאות יהוה
 יבנו ואני אהרום וקראו להם גבול לשעה והעם
 אשר-עם יהוה ער-עולם : ה ועיניכם תראינה ואתם
 תאמרו יגדל יהוה מעל לגבול ישראל : ו בן יכבד
 אב ועבד אדניו ואס-אב אני איה כבודי ואם
 אדונים אני איה מוראי אמר : י יהוה צבאות לכם
 הבהנים בוני שמי ואמרתם בפה בוני את-שמה :

אתסגסיה לצרות מדברא :
 ד ארי יסרח אדוקא
 אתמספגנא בשן עתרא
 נתיב ונבני תרבא קנן
 אסר : צבאות אינן יבנן
 נאנא אפני וקרון להן
 תחוסא דעסיה לשיעא ועסא
 דאימי עליהן לזמן עד עלסא
 ה ועיניכן יתון ואהון תיסרח
 יסני יקרא בנן ואפתי ית
 תחום ישראל : ו ווא על ברא
 אמיר ליקרא ית אבא ויעברא

קמחל סן קדם רבוייה אם קאב אנא אן דאהן מקרין קדמי ואם קרבון אנא אן דאהן דליון
 סן קדמי אסר : י צבאות לבן פהניא דמבקרין על שמי ואין תיקרון פכה פקרא על שקד :

מצודת דוד

שד שמח ונתלו יסם למור לתות המלוות במדבר :
 (ז) כי תאמר אדום . אם תחמר אדום כנס עמה חט רשע
 ודלים ואלתו תרכב אלל שבט עוד ונבנה סחכות כי יאמר
 און אז נא מפלת עמלת כי חותם לכות סחוכין תחמדת כי
 עתקל נא ונשאר נא בן חרף : ה סמח יבנו . ר"ל לחמת סמח
 יבנו סחכות ויסתלו ממלך רב אלל כסוף סכר סחכות חני מלל
 וכל וכל שפונס עד לקדמותו : וקראו להם . סמלנת סחכות
 יבנו סל סמח : נא על סחכותו לו ויקדלו לסם גבול אדום
 עוד להתבונן : (ס) ועיניכם תראינה . כסלנת סחכות : ואתם תאמרו וגו' . ר"ל כשהסין ממל לגבול ישראל כיון שגלו סחכות
 או תחמרו עמה יגדל כי כשעות נקם מתחייב כדלום : (ו) בן יכבד . מוסק לעולם למור סחכות וכן הוא סחלי אובכ אהכס
 מפלת עמכס הלל דרך סכן לגבד אביו על כי פניו אביו כעבד לגבד את מלוויו אם כי לא יתקום סלכ על אהכס מלוויו
 חלי ע"ל עמכס סוף לכבדו כי יפחד מתנו על כל יעשה סן נקם : ואם אב אבני . ואם אהם מחזיקי אוחי לגבד איה כבודי סחלי לו
 עתבר אכנתו לסם ואם אהם מחזיקי אוחי לזלון איה כבודי סחלי ליה סמני כי אם ירשת מפני לא סוכתי אם כן כבודי : לסם
 תבתיים . ר"ל סכר סוס אומר חני כי לסם אהם כסכסיים סחכותי אה עמי : ואסתרוב . ואם תחמרו כדכר מס חנו מוסיף אה עמי :
 דעם פירוש סלני מישש נעפנימ סען ביאי דער הפשוטה סון דער וואך :

(ג) לתנות מדבר . משון תניס : (ד) כי תאמר
 אדום . וז"ל רשעו מתחלה רשוס חיינו ומנחה סהעשרט
 מכינת ייבוליס כבוד וגו' : (ה) יגדל ה' וגו' . יראה
 גדולתו לגבוליו להודיע כי אהכס עמי : (ו) בן . יס
 לו לכבד אב וכן עבד את אלוהי :

רשי
 ויקדלו לסם גבול אדום
 כסלנת סחכות : ואתם תאמרו וגו' . ר"ל כשהסין ממל לגבול ישראל כיון שגלו סחכות
 ואתם תאמרו וגו' . ר"ל לחמת סמח
 יבנו סחכות ויסתלו ממלך רב אלל כסוף סכר סחכות חני מלל
 וכל וכל שפונס עד לקדמותו : וקראו להם . סמלנת סחכות
 יבנו סל סמח : נא על סחכותו לו ויקדלו לסם גבול אדום
 עוד להתבונן : (ס) ועיניכם תראינה . כסלנת סחכות : ואתם תאמרו וגו' . ר"ל כשהסין ממל לגבול ישראל כיון שגלו סחכות
 או תחמרו עמה יגדל כי כשעות נקם מתחייב כדלום : (ו) בן יכבד . מוסק לעולם למור סחכות וכן הוא סחלי אובכ אהכס
 מפלת עמכס הלל דרך סכן לגבד אביו על כי פניו אביו כעבד לגבד את מלוויו אם כי לא יתקום סלכ על אהכס מלוויו
 חלי ע"ל עמכס סוף לכבדו כי יפחד מתנו על כל יעשה סן נקם : ואם אב אבני . ואם אהם מחזיקי אוחי לגבד איה כבודי סחלי לו
 עתבר אכנתו לסם ואם אהם מחזיקי אוחי לזלון איה כבודי סחלי ליה סמני כי אם ירשת מפני לא סוכתי אם כן כבודי : לסם
 תבתיים . ר"ל סכר סוס אומר חני כי לסם אהם כסכסיים סחכותי אה עמי : ואסתרוב . ואם תחמרו כדכר מס חנו מוסיף אה עמי :

כתובים משלי ה

תרגום

לחמשך סיסוד וסלכות ד"א שיון דלת יוד נפש שיון שיון דלת שיון דלת יוד רחא יאהרונה נשמה דיסוד א אד
 אדנ אדני נפש אדני רחא אלף דלת גון יוד נשמה דסלכות יד הו וז הו זיה יחיה דיסוד ודקה זיה יחיה דסלכות
 אל שם ב"ן שבעשה :

א כמעט הייתי בכל-רע בתוך קהל ועדה : ב שתהיה-מים
 בישין בגו פנשקא וערקא :
 כ אשפי סיא סן נוקה נקדיא

מצודת דוד

(א) כמעט הייתי . כעבור הנהא קננס כעיסוד סיותא מעס
 סיותא עמה עבד רע בתוך קהל רב ועבד גדולה כפרסוס
 רב : שחה סים . ר"ל שחמט כשחקל ולא כורס : ונחלים וגו' .
 סל סכר כחלם : (ג) יפוצו . חו יפולו מעינותיך חוכם סד כי
 ילכו כרסכות סלני מיש ר"ל חוכם לגביס אסר ילא שמי למרסוק :

(א) כמעט הייתי . כעבור הנהא קננס כעיסוד סיותא מעס
 סיותא עמה עבד רע בתוך קהל רב ועבד גדולה כפרסוס
 רב : שחה סים . ר"ל שחמט כשחקל ולא כורס : ונחלים וגו' .
 סל סכר כחלם : (ג) יפוצו . חו יפולו מעינותיך חוכם סד כי
 ילכו כרסכות סלני מיש ר"ל חוכם לגביס אסר ילא שמי למרסוק :

(א) כמעט הייתי בכל רע בתוך קהל ועדה וענין
 אקלייניקמים . נוענין ויא ספאנה וואם
 דער פארעניגען פון איר דאערט וייער אקורצע
 צייט . בין איה גיטארין אין אלע שלעקכסם .
 זענען אלע שלעקכסם אויף מיר פערקומען . און
 בין פארשעקט גינזארין צווישען אפארן מילקוג
 פון מעקמשין : (ב) שחה סים פונדע ונילוס סחוד בארד
 בור איז אנרוב וואס אינווייניג איז פארואמילט
 וואסער פון רענין ארער פון אסייה . באר איז
 אברוגען וואס אינווייניג איז דא אקנטאל וואס די
 וואסער קוקט פון זיך אליין פון אונסער די ערד .
 סקמות זענען אויף דא צווייערליי . סקמות וואס
 פירוש ע"פ

מן בידה: נ גשפועו משנה ברחובות פלגים: י יהויה לבדה ואין לזרים אהבה:
 לקרא ובסמי מימי המיא: ה יהימקורה ברנה ושמה מאשת מעוריה: י אלת אהבים
 י הויון לה לחודה ויבדא: ויעלתחן רדיה ירהה בכליעת באהבתה תשנה תמיד:
 לא גשפועין עקה: ה יהוי
 סבננה קרה וסדי מו אפת טליותה: י אלתא דתחמוסא ורעמא דתקרא הנא אליה קבל מן
 יברקמותה תגרם תריא:

רשי

מצורת דוד

שחקנה תלמידים: ברחובות עיר. תפאנה פלגי מימין:
 (ד) יהיו לך לבדך. אהה לנדך תחכבד כהם:
 (ה) יהי מקורך וגו'. התורה שלמה מעורין:
 (ו) אילת אהבים. התורה נמשלת כאלת נקבה אשר
 היא האהבה לנו וזנה: י ריווך. ושישיר: השנה. תחטוק:
 תחשב אם תמיד תחיה וכמ"ש ר"ל אל

פירוש ע"ט

לערנען דייעע חקמות צו אנדערע מענקשין
 ברחובות פלגי מים דייעע חקמות זאלין זיה פארך
 שפרייטין אין גאם וויא דיא קוואלין טאקער:
 (ו) יהיו לך לבדה ואין לזרים אהבה דיא חקמות ועלין
 גיהערין צו דיר אליין. די אליין נעקט האבין
 דעם שלך פאר דיין חקמה און פערעקט ועלין
 קיין חלק האבין מיט דיר: (ח) יהי מקורה בידה ושמה
 פאשת געויה און אז דיין באשעפטיגונג וועט זיין
 דיא תורה און די וועקט גיט אין זיגען האבין
 פאות. טעט זיין דיין קוואל גיגענקשט. די

עיקר תוי"ט משנה ברכות פרק ו ברמנורא

[א] כיצד מברכין. דסכלא
 שמתכרין כתי שלא יהנה
 שטו"ס' בלא כרכס חו' וס"ל' כתב
 דקאי אדמתן כ"פ' לחתום ושלא
 לחתום אלף שקלים לזו הולך
 לגמור ולפרש כל דתי ק"ס כ"ו:
 [ב] בפה"ע. והניח כל מחילה
 כרכס מפני שחזר דבר משתתף
 בכל כרכסת ר"ל כדון חתם ה'
 אלהיו מלך העולם. כ"ר"מ.
 [ג] דכתיב ויין ישמח לבב אנוש

יאדה וזה לתן על ירקות אומר בורה פרי האדמה ה"מ ירקות שדרכן לאכלן מיין ולאכלן מיין או שדרכן לאכלן מבושלים ולאכלן מבושלים או שדרכן לאכלן מבושלים וזכינו מוכרין מבושלים או שדרכן לאכלן מבושלים או שדרכן לאכלן מבושלים:

פרק ו א כיצד מברכין על פירות הארץ
 אומר בורא פרי העץ
 אבנים מאקט מען אברקה בורא פרי העץ
 העץ מן הנון ששע הנון אומר בורא פרי העץ
 וזיין ווארום אויף וויין מאקט מען אברקה בורא
 פרי הגפן ועל פירות הארץ אומר בורא פרי האדמה און
 אויף פירות וואס וואקסין פון דער ערד מאקט
 מען אברקה בורא פרי האדמה העץ מן הפת ששע
 הפת הוא אומר המוציא קחם מן הארץ אויסקער אויף
 גרויט ווארום אויף גרויט מאקט מען אברקה
 המוציא קחם מן הארץ ועל תרקות אומר בורא
 פרי האדמה און אויף ירק גרינע בלעשער אזוי

ב ברך על פירות האילן וכו'. כל היכל דכי שקלת
 לפירא חית' למפן ואזוז הטקע עמנו חוד ותוליא פרי
 לטנה האחרת מקרי אילן ומברכין על פירותיו כפס"ע אבל
 היכל דכי שקל' ליה לפרי לא ישאר טקע שיחוד ויוצא

פרי לטנה אחרת אין מברכין
 על הפירות אלא כפס"ח:
 על כולן אם אמר
 שהכל יצא אפי'
 על הפת ועל הין ומיהו
 לכתחלה אין לאכול שום פרי
 אם חזיו יודע תחלה לברך
 ואמר כל שהוא אין קללה אין מברך עליו: ד הוי לפניו מינים הרבה
 רי"א אם יש ביניהם ממין שבעה מברך עליו וחכ"א מברך על איזה מהם
 שריצה: ד ה ברך על הין שלפני המזון. פטר את הין שלאחר המזון.

כל ערכן: גובאי. גבוס סהורים: מין קללה. גובלות וגובאי ע"י קללה הן באים (כ) ואין הלכה כר"י:
 ד מין ז' חסה וטעור' וגפן ותלסה ורמון וית ותמר' להני ערפדי האיל ונשתנה בהן א"י: מברך
 על איזה מהן שריצה. להניב עליו והלכה כחכמים: ד פטר את הין שלאחר המזון. ה"ט
 כשמות ומים טובים שרגלין לקבוע על הין לאחר המזון וכשנכד על הין לפני המזון אדעשה להכי
 בירך אבל בשאר ימים שאין רגילים לקבוע עמנו על הין שלאחר המזון אין הין שלפני המזון פטור הין
 שלאחר המזון וכל לאחר המזון דתנן כמתניתין היינו לאחר שטקו ידיהם מן הפת קודם שיברכו טרחת המזון:

גראוז: ב ברך על פירות האילן ברא פרי האקמה אז
 איינער האט געמאכט אגברקה אויף פירות פון
 אבובים בורא פרי האקמה יא האט ער יוצא
 גיווען איז דאס אויך אנטקע גברקה ווייל דער
 בוים וואקסט אויך פון דער ערד און אן דיא ערד
 קען ער ניט וואקסען: יע פירות הארץ בורא פרי העץ
 נא יא אקער אז ער האט געמאכט אויף פירות
 פון דער ערד אגברקה בורא פרי העץ איז ער ניט
 יוצא ונווארם דאס האט ברא גיט גיטאקסין אויף
 אבובים זי גיטס אם אסר שהכל נהיה יא אויף אלע
 זאקען אויב ער האט געמאכט אגברקה שהכל
 נהיה גברקו איז ער יוצא גאר פון דעס וועגן
 פאר מען גיט עסין קיין זאך אויב מען ווייס גיט
 דיא ריכטיגע גברקה און מען טאר זיה גיט
 פארקלאוין אויף דעם דין מען זאל זאגן דיא גברקה
 שהכל. דיא גברקה שהכל העלפט גאר אז ער
 האט געהאט אפעזות און האט שוין גיזאגט דיא
 גברקה שהכל מען ער עסין: ג על רבי שאן דהיו
 מן הארץ אויפ' שהכל אויף אקט ווארן ווען וואקסין
 גיט פון דער ערד אקט מען שהכל על מוסק
 ועל הנובלות ועל הנבאי אויפ' שהכל אויף עסין אויף
 גיט צייטיגע פירות וואס פאלען אראפ פון בוים.
 און אויף היישערקען ועס וענען דא היישערקען
 וואס מען מען זיין עסין אויף דיא אלע מאכט
 מען אגברקה שהכל על חלב ועל הנבנה ועל הנבצים
 אויפ' שהכל אויף מילקע: און אויף קעז און אויף
 אייער מאכט מען אגברקה שהכל רבי יהודה אויפ'
 גי שהוא מין קללה אין מברכין עליו רבי יהודה זאגט
 אלץ וואס עס איז אמין קללה אזוי ויין
 היישערקען ווייל זיין מאכען שארין דיא קבואה.
 אר"י פירות וואס פאלין אראפ אונצייטיג פון

ועוד אי עתי מורחא ספרד נמי וכפת דכתיב וואס לכך אסר
 יספר. נמי: [ג] יצא. כנחמה אמרי' דס"ל דשיעך אילן מרשם
 טיה כולתר הכל כוח מלאך וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 האילן כולל כפס"ח ואין כפס"ח כולל כפס"ח חיי"ט: [ד] וס'
 יצא. דפס"ח האילן ואמרי' טקע מין אילן כוח לברך פליס כפס"ח
 קפ"ל נמי: (ג) וחיי' גובאי
 עלה נפטר קטמו כיון שמוקד
 לפירות ואוכל כחמסו ח"י מרשם
 עליו. וי"ט דלך קפ"י אלא
 חמוקן וטובלות לברך מדין טובים
 מתוקן ונפסחו וכו' גובאי קיין

לאחר ברכה. הרי ה"ק
 לכני אדם : גזול
 להקב"ה. את ברכותו
 ולכנסת ישראל. שכתמו
 כסירות לוקין : אין פשע.
 לפי שהוא מיקל רוחים
 כהתרים ולתרוץ ממנו לנשות
 כן ליהנות מן הטוב"ל כלא
 ערבה ולכן נקרא זה המיקל
 חבר לאיש משחית : לירבעם
 בן נבט. שחטל והתעב
 לאיש משחית א"ר חנינא

הלכה ה' כלה כלי החינוך דחמד דמלסט דכריאה אלף למד
 אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהגה מן
 העוה"ז בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי
 שמים שנא' לה' הארץ ומלוואה רבי לוי רמי
 כתיב לה' הארץ ומלוואה וכתיב השמים שמים
 לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן
 קודם ברכה כאן לאחר ברכה א"ר חנינא
 העוה"ז בלא ברכה באילו גזול להקב"ה ולכנסת ישראל שנא' גזול
 אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו
 אלא הקב"ה שנא' הלא הוא אביך קנש ואין אמו אלא כנסת ישראל
 שנא' שמע בני מוסר אביך ואל תמושו תורת אבך. מאי זובר הוא
 בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים

כאן לאחר ברכה. וכן נ"ל
 כתיב (דף ק"ט) אמר
 שהיו מתכנין שסולקו היו אומרים
 לה' סולקו ומלוואה וכסויו מסלק
 סולקו היו אומרים השמים
 שמים לה' והארץ נתן לבני
 אדם :

אמר רב יהודה אפי' שמואל רב יהודה האם גיזאנט
 פון שמואל'ס נוענין פי הנהגה מן העוה"ס היה
 גלא ברכה דער מענטש וואס האט הגאָה פון דיא
 נועלם אן אַבְרָהָה קאָי נהנה מקדשי שמים איז
 גלייך וויא ער וואקט הגאָה געהאט פון דיא
 זאכין וואס זענען געהייליגט גינארין צו נאט
 שטאנד לה' הארץ ומלוואה עס שטייט אין
 פסוק דיא ערד אונ אלץ וואס איז פול אויף
 דיא ערד גיהער צו נאט רבי מיי רפי רבי לוי האט
 גיפדענט אַקשואַ גתיב זה' הארץ וסוואה אין איין
 פסוק שטייט דיא ערד אונ אלץ וואס איז פוהל
 אויף דיא ערד גיהער צו נאט ותיכתי השמים שמים
 לה' והארץ נתן לבני אדם אונ אין אנדערין פסוק
 שטייט די הימלען זענען געבליבען פאר נאט אונ
 די ערד האט ער אנוועק גיגעבין צו די מענטשין.
 זאגט דיא גקרא יא גשתי עם איז גיין קשיא
 פון קודם ברכה פון אחר ברכה דער פסוק וואס זאגט
 אז דיא ערד אונ אלץ וואס איז פוהל אויף דיא
 ערד גיהער צו נאט. אונ דער מענטש מאר גיט
 געקען פון די נועלם. דאס איז גאר איינער דער
 מענטש מאקט אַבְרָהָה. אונ דער פסוק וואס
 זאגט אז נאט האט גיגעבין די ערד צו מענטשין.
 דאס איז גאט דיא ברכה. אז ער מאקט אַבְרָהָה
 אונ איז מודה אז אלץ האט נאט באשאפן אונ
 ער דאנקט נאט וואס ער האט די זאך באשאפן.
 קעג ער פון די זאך הגאָה האבין אונ עסין אונ
 מרינקען אפי' רבי חנינא בר פפא גל הנהגה מן העוה"ס
 היה גלא ברכה רבי חנינא בר פפא זאגט. דער
 מענטש וואס האט הגאָה פון דיא נועלם אן
 אַבְרָהָה קאָי גיז גיז'תקדוש ברוך הוא זיגנסת ישראל
 איז גלייך ווי ער וואקט זענגלעך ביי נאט אונ ביי
 די יודין. ביי נאט גזלף ער. ווארום אלץ וואס
 איז דא אויף דער נועלם גיהער דאך צו נאט.
 אונ נאט וויר גיט געבין דיא זאכין צום מענטש.
 סיידין ער פון דער מאכין אַבְרָהָה. אונ אז ער האט
 גענומען אן דער נועלם אן אַבְרָהָה. האט ער
 דאך דאס זענגלעך פון נאט. אונ אז נאט זעהט

מענטשין עסין אונ מרינקען אן אַבְרָהָה. וויל
 נאט גיט געבין דיא עסיגטארך אויף דער נועלם.
 איז דאך דער מענטש וואס עקט אן אַבְרָהָה
 אגזלן. ער געקט אנוועק דאס עסיגטארך פון
 דער נועלם. ווארום דורך דאס גיט גיט נאט צו
 אנדערע מענטשין אויף. אפילו יענע מענטש צו
 מאכין אַבְרָהָה זיגנסת ווארום עם שטייט אין פסוק
 גזול אביו ואמו וזכרו וזכורו און פשע חבר הוא לאיש משחית
 דער וואס גזלף פון זיין פאטער אונ מוטער אונ
 ער זאגט דאס איז גיין זיגד איז ער אַבְרָהָה צו
 דעם מענטש וואס האט פאר דאָרפן וויא יודין
 זאין אביו אלא תקדוש ברוך הוא דעם פאטער מינקט
 קען נאט זיגנסת הלא הוא אביו גנה ווארום עם
 שטייט אין פסוק משה רבינו האט גיזאנט צו די
 יודין אויף נאט ער איז דיין פאטער ער האט דיה
 געקויפט זאין אמו אלא כנסת ישראל די מוטער מינקט
 קען אלע יודין צו זאפען ווארום אלע יודין צו
 זאפען זענען גערופן דיא מוטער פון דיא
 איינגעזעלע יודין זיגנסת שמע בני מוסר אביו ואל תמושו
 תורת אבך ווארום עם שטייט אין פסוק שלמה
 המלך האט גיזאנט הער מיין זיגן דעם מוסר
 וואס דיין פאטער זאגט דיר. ודיא תורה וואס
 נאט האט דיר גיגעבין געשריבען. אונ זאקסט
 גיט פארלאזן דאס זערגונג וואס דיין מוטער
 זערגונט דיה. וואס דיא רבנן זענען דיה
 אויסווייגן. זאגט דער פסוק דער וואס גזלף
 בייא נאט אונ בייא דיא יודין וויא פריער שטייט
 איז ער אַבְרָהָה צום איש משחית פאי חביו הוא לאיש
 משחית וואס מינקט קען ער איז אַבְרָהָה צום איש
 משחית. ווער איז דער איש משחית אפי' רבי חנינא
 בר פפא האט רבי חנינא בר פפא גיזאנט חבר הוא
 לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים
 ער איז אַבְרָהָה צו ירבעם בן נבט וואס ער האט
 פאר דאָרפן דיא יודין וער האט פאר זיגדניגט
 דיא יודין צו נאט. ווייל ירבעם האט געדינט
 עברים האבין אלע יודין אויף געדינט עברים.
 דער מענטש וואס מאקט גיט אַבְרָהָה מאכט

וכ"ם של אלהיכם וכיוצא בהם אינם נמחקים והרי הם כשאר אותיות של שם מפני שהשם מקדש ואע"פ שנתקשו ואמרו למחוק המוחק אלו האותיות הנמשלות אינו לוקח אבל מכוין אותו מכת מרדות: (ב) כתב אלף למ"ד מאלהים יו"ד ה"א מה אינו נמחק ואין צריך לומר י"ה שהוא שם בפני עצמו מפני שזה השם מקבץ שם המפורש הוא אבל הכותב שי"ן דל"ה משדי צדיק ב"ה מצבאות הרי זה נמחק: (ג) שאין הכנתיף שמשבחין בהן את הקב"ה כגון הוהו ורחום הגדול הרי הם כשאר כתבי הקודש ומותר למחוק:

והחלה מה שלל סעיו נכח ארתון ונאשו כמיום ותקומו סמיוח לו כחטויות רכס וסיה קצרו היק כעולם סקוה גדול חוס למסות דריח קכס כעולם סמסס ממנו ואל טוב אלו יומרי עולם סמוך לעמוד סס עד שלמי עד ואל מחוק אכנת ככנדו וספרס כזס פאלכ פסולס ככס. סלל מרס נמלסס ולמניס סעטרו וכדנלס גדולס לון וכרן לסס ואל לפנדריסס ולמכניסס ומנדילס לרסס סלל חן וכרן סס חלס ונלל לטוביס ונרניסס ולכדניס סלל סמטוכיס לעוק חטסיס לרסיס כרכליס סקעס לרוע חטסיס לקיס מה סנלמר וכר דניק לרכסס:

הנבחר הגורא הנאמן קמא חזק וכיוצא בהן

הייעוד און האבין גים געוואהנעט אין זיין והתאיי מה שלא השיעו זיין האבין גענעקסמא אונ האבין דאס קיין סאהל פערקויפט גנה ארסון ואלשו בשמים ער האם גיבאומא אפאללאך אונ דער שפיץ פאללאך גרייבט צום הימקל וקסמו מטייטד יו אונ דער ארם וואס איז אפגעפיילט גינארין פון זינגנוענין אליין בהתאמות רבה איז דאס אין דעם גרויסן אפגרינדער וואס קפוי דאס סייגט מען ויין קבר היש בעולם שמת גדול מה איז דען דא אין דער וועלט אנרעגענע אנרעשקייט וויא דאס איז געשלות דריח קכע בעולם שטפטסט ממנו ולא ישוב איו ער זאל סאבין אפגעשטעט וואהנגונג אויף דיא וועלט וואס ער ציהט אנועק פון איר אונ וועט שוין קיין סאהל גים צוריק קומען צו איר והידי עולם שחוצק געבד שם ער עולם ער אונ ער סאכמ וויקם דיא וועלט וואס ער גייט אהין צו איר אונ דארט דארט פארקלייבן אויף אייביג יום סמוך אהבת הכבוד והשחרה בנה האבד העולם הבא יום דען זייל ער האט ליב גבבד אונ גרויסקייט אויף דיא וועלט, דריבער גייט ער פארלירען עולם הבא האל גביס למלכים ונגנים שעה קענטס דאך זעהן אויף דיא מלכים אונ פירשטען וואס זענען אנועק גענאנגען פון דער וועלט ועבדים וכבדים גרויס קען האט זיין בעדיגט אונ גרויסקע לייט האבין זיין גיגענין גבבד איז יקרן להם עם איז שוין גיטא קיין אנדענקען גים צו זיין ווא לא געברייטס זלמכדיהם ומגדלים אותם אונ גים צו דיא מענטשין וואס האבין זיין בעדיגט, אונ גים צו דיא מענטשין וואס האבין זיין גיגענין גבבד אונ האבין זיין גרויס געהאלטן הייז איז וקרן סם ארם עם איז גיטא קיין אנדענקען צו קיין מענטש אהין למלכים והגדלים ולעבדי האל הכסופותים למבד פשטיהם גאר צו דיא נוסע מענטשין אונ צו דיא גרויסקע בעלי צדקות אונ צו דיא מענטשין וואס האבין געדיגט גאט וואס זיין ווערן געלויבט ווענין זייערע נוסע מעשים או גננים זענען בגלילת הרעס לרוע פשטיהם אהרע דיא גרויסקע רשעים וואס מען שעהנעט זיין ווענין זייערע שלעכט מעשים, אבער אנדערע מענטשין האבין קיין אנדענקונג אויף דער וועלט געבט מה זאגן:

היינו דער ר פון ווארט אלקיך ויסם של אלהים אונ דעם כים פון ווארט אלקיכם זכיצא בהם אונ גאר אזוי אנגלייכין אינם נמחקים די אותיות וערין זיין אפגעשטעקט וברי סם גשאר אותיות שר סם אונ גיט האבין געם דין וויא דיא אנדערע אותיות פון שם אליו שם שלשים מקדש דער כלבים איז ווייל דער שם וואס שטייט פריער הייליגס זיין וואף על פי שנתקשו אפילו סיר זאגין אז דיא אונטערשטע אותיות זענען געהייליגט וניארן וואסר למחוק אונ מען טאר זיין גיט אפגעקען, פון דעסקווענין המוחק איו אותיות הנפלות או מען קעקט אפ דיא אותיות וואס זענען בהענקט צום שם פון אינקען איז יוקה קוקט אים קיין מלכות דיא תורה האט גים געהייסן אים שלאגין מלכות אגל פון אותו סבת מרדה אבער דיא רבן האבין געהייסן מען זאל אים שלאגין מלכות, ער זאל זיך ווייטער וואס מען גיט אפ צו מעקן אונעלכע אותיות: (ב) כתב אל מלאוים יח מה אויב ער האט געשריבען איין א אונ איין ר פון דעם ווארט אלקיכם אבער ער האט געשריבען איין ר אונ איין ה פון שם הוי"ה איז נמחק טאר מען גיט אפגעקען וואן צריך לומר י"ה שהוא שם בפני עצמו אונ אויב ער האט געשריבען דעם ווארט י"ה וואס דאס איז אלשם גזונדער, טאר מען געוויס גיט אפגעקען מפני שזה השם מקבץ שם המפורש הוא ווייל דער שם י"ה איז אביסול פון שם המפורש אגל הכותב שי"ן דל"ה משדי אבער אז ער האט געשריבען אז ש און א ר פון שם שרי צדיק ב"ה מצבאות אבער ער האט געשריבען אז צ אונ א ב פון ווארט צבאות הרי זה נמחק דאס מען קען אפגעקען: (ג) שאר הכתיף שמשבחין בהן את הקדוש ברוך הוא אונדערע ביי געמען וואס מען לויבט מיט זיין צו הקדוש ברוך הוא ורטיינו, סגון רחום הגדול הנבחר הנורא הנאמן קמא וחקן וכיוצא בהם אונ נאן אזוי אנגלייכין הרי סו גשאר כתבי הקודש וואסר זענען זיין אזוי וויא אנדערע ווערטער פון תנ"ך אונ מען קען זיין אפגעקען:

הנבחר הגורא הנאמן קמא חזק וכיוצא בהן

תחשבוך מתיח דלא יהודת נפש י יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידת ד רמלי יוד אג שם בן שבעשיה בניקוד חולם :

כה ויצא קדמאה פמוק פגליה גגלים דשער וקרן שמייה עשו : כו וכתר פן נפק אחוהי וידיה אהידא תיא ויאל פמיס :

בצל המורים (כה) ארמוני. כי נבטם הכא ולידך והוא ארמוני עם יפה עינים נבי דוד כשראה שמואל את דוד ארמוני אמר זה שופך דמים כעשו וע"כ נלמד עם יפה עינים עם דעת סנהדרין הוא עשה שנקראו עינים שכלמו ואם מעיני העדה : ארמוני : שאל כעל שכל כרסם גדול והיינו כלדרת שער שפיה מלא עפרות שפיה אחיו ונמר. עליו כנתיב : שלום שאלמלא שמו מלא שגום כשראהו בשלום : (כו) ואחריו כן יאל אחיו. לכן עולה ע' שט' אומות סן מוח מיעקב : וירו. ג' כמס'. סכא. ולידך וידו רש"י

(כה) ארמוני. סימן הוא ר שיהא שופך דמים (כראשית רכה) : כלו באדרת שער. מלא שער כעלית של של אמר המלאה שער פלוקור"א כלעוו (הארריג. פול מיט הטר) : ויקראו שמו עשו. הכל קראו לו כן לפי שהיה נעשה ונגמר כשערו כען מעיני הרבה : (כו) ואחריו כן יצא אחיו וגו'. שמעתי מדרש סנהדרין אגדה תל הדרושו לפי פשוטו כדיון היה אוחז בו ולכבוז יעקב טולר מעיפיה ראשונה ועשו מן השניה לא ולמד משפופרת שפיה קברה תן כה שתי אכניסו זו תחת זו והנכנסת הראשונה תלא אחוזה והנכנסת אחרונה תלא ראשונה נמלא עשו הנולד צא לכבוז שיהא ראשון ללידה כראשון ללידה ויפטר את רחמה ויטול את הבכורה מן הדיון : בעקב עשו. סימן דעת וקניס מבעלי התוספות

רש"י לא נכתב זה פס אלף לסימן דל"ב מה צא להודיענו שהוא ארמוני בשלמא כלדרת שער צא לתת טעם למה שמו נשאו. והא דכתיב גבי דוד והוא ארמוני כבר ע"פ סנהדרין הנקראים עינים : עינים שפופות דמים שלו היה ע"פ סנהדרין הנקראים עינים : של ר"ל שער דכתיב קראל לא קמי על אדרת דכתיב' חון מאלדס אין נקרא שער אלף טולא או אמר אלף ס"ק כולו שער כלדרת שהוא כולו אמר. (נח"י) שהיאם שכת פסוק מלא בזכריה י"ג ולא ילכו אדרת שער הכי דשער קמי אדרת ויהי יקראו כולו היה מלא שער כלדרת המלאה שער והליל כולו שער כלדרת שער אלף ע"לף הדמיון מורה ע"ו ופ"ס הרד"ק כשרוש שער כלדרת כעלת שער עיני : תל כיון דכתיב ויאל

(כס) ויצא הראשון ארמוני. מדרש כשראמו אביו אמר עדיין לא נבדל בו רמיו ולא רצה למולו דשמונה ימים כדארסינן גבי מעשה דשתי נשים שבאו לפני נתן הבעלי וכו' הסכה כנאן שעשו לא ה' נמול כי כשנולד ראהו יתח ארמוני וכבר שאינו רשאו למולו מתמת כי אדום הוא. וכוונתגדל אל היות חת אחיו סימול אותו. אבל הכתוב מעיד כי היה עשות כעניו יתח אביו כי ארמוניותו לא ה' מתמת שדוד כן השור לנבס. רק ה' אהב וכוונתו היה אדום מתמת רוב דמו אשר שלח ככתו אמו. כל הסד נדוד על אלו שאל כחוטו. ומתמת רוב הלימות שבו ע"כ נהגדל ונתרסה שערו מאל עד שהיה מלא שער כלדרת. ומת' היתה זאת שפרשט היה לא יהי' חתום כמות כרית קדש מתמת שהיה עתיד לעמלו כדקדש חו"ל :

פירוש לתורת אלהים

בחה ויצא הראשון אונ דער ערשטער איז ארוים גינאנגען אמיני רויט גין פול מיט האר אזוי וויא אקלייד פון וואל איז פול מיט האר גיקרא אונ וייא האבין גירופין זיין גאמען עשו. ורשיי שרייבט אַלע האבין אים אזוי גירופין. ווייל ער איז גימאכט גינארין מיט זייענע האר אזוי וויא איינער וואס איז אַלץ פיל יאהרין. דרום האבין אים אַלע גירופין עשו ווארים עשו איז לשון גימאכט : (כו) ואחריו כן יצא אחיו אונ דער גאה איז ארוים זיין ברודער וידו אונ זיין האנט האט כאַרְיִפֿט אין דעם פערשט פון עשו ער האט אים איין גיהאלטין ווייל יעקב האט גינואלט פריער ארוים גיין ער זאל זיין דער בכור. ודער קדרש שרייבט יעקב איז קרין גירעכט גינען וואס ער האט אים איין גיהאלטין ער זאל צום

ספר הישר אונ קען האט געלידען א ויף אפאסיד. אונ געהתקטף וואס ער האט אין די קעדת המקבלת. פאר מיל עאלט. (ח"א) (חל לישראל ע"ט)

**וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן־שָׁשִׁים
שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם: כִּי וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים
וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה**

**בְּעֵקֶב אֵל עֵשָׂו וַקְרָא
שְׁמֵיהּ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן־
שִׁיטִין שָׁנִין פֶּד יִלְדִית
יִתְחַזֵּן: כִּי וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים
וַיְהִי עֵשָׂו גַבְר נַחֲשִׁירָן
גַבְר נַפִּיק חֲקֵלְיָ וַיַּעֲקֹב**

דלא יצחק בן שישים ח

רשבים

זנבמר שהיה בעל שער: (כו) יודע ציד. לצוד ציד שפתי חכמים

בראשון הילול נמי וילא סטי ומתוך שמעתי מיל וכו' פי' מהי לא כתיב עני דמן קרין הילל לנאה לנאה כמו סטיה בלילה בלחש וכו': א' אלוהו וידו אוחזת בו עני: ב' קרל' למה לא קרל' עני: ג' קרל' אוחז ושרד כיון דכתיב ויצחק בן ס' שנה סמ"ד דעד שהחל ללך בלחש חמשים קרל לכן פי' סקב"ה קרלו ד"ה אכיו קרלו ולמה לא כתיב יצחק ללא ויתמו האוחז אכיו קרלו עיקב כי ידע שיעקבו פתים. ה' סמ"ד: ו' דלפי' רש"ון קסא למה נרד' למחוב בעקב עמו מל"ח כזה ונכילי פי' אין זה מספיק וכו' אבל למה ל"ה סאכיו קרלו לו ח"כ בעקב עמו אין מיותר למרבי כי נרד' למחוב כדי ליתן עטם מניח מה קרלו לו אכיו עס יעקב: ד' דקל' למה סחתינן כל כך. מלחמלל עד בעטתה בן ס' שנה חתור מהכרסת סלא סמתינן אלל' א' עיני כמו בן ס' שנה וכו' וירא וירא סמתינן ל' עטס ל"פ וכו' וגי' תימא ניגף מהכל למה סחתינן ל' עיני לו אכיו נרד' להחללו וכו' יצחק חטב לכן אמר וספסלה וכו' ולאו דוקא ספסלה: ה' דקל' וכו' חמשים מותר טעם ידע סיו חולין בנמרותו וסברותו כל הכיח כו' עד ספסלה בן י"ג שנה ואלה וכו' עמו לא יגא לתרבותי רעס עד שתי בן ס' שנה ולמה סתקרו ימי אכרסת חתם עיני כמו ספיר"ה לקמן וכו' לדוחן שתי עיני עטס כנעטס ואח"כ עטס כפרסטיה: ו' מלכותיה ידע פשתם דבר סלרין חמסת דלס לא כן כיטי ח"ס דעס. וסוד יק' לומר דלוי' ליד הוא ספיק סל א"ס חס חמי סאליס דעס ספיק סל יושב אהליס וכו' סיה פירוש סל חיות לל' סה ו' דלוינן היידיס כמעט ספולו מרדכין וכו' מדקדק סלמס וק"ל. סה חולת מליוס כתי' ססתיק אכרסת עמלמר ויתן לו מעט מל' ודאי סחתינן כיו' חמ"כ ב"כ כמזוס ואל' כדלקמן בלחש כפי' חמס ו' ספירס וכו' סיעקב עמו ולתורו ק"ו ודוק: א' לא שרד כעסד דל"כ ח"ס ארמס ענפיל' כמו כנה לו שרד ארמס כמו קצין:

בעל המורים כנטיסו וליך וידו חלקתה להס כנטיסו כמפלת הסט"ס סכסס"ר ש"י

סאין זה מספיק א' לנמור סמכותו עד סזה ועמד ומוסלה הימנו: ויקרא שמו יעקב. ב' הקב"ה. (אמר חסם קריתון לכוכרסם סס חף חני אקרל לכני ככוני סס ה"ד ויקרל שמו יעקב). ד' א' אכיו קרלו לו יעקב על סס ד' סחית העקב: בן ששים שנה. ו' עיני סמסאליס עד סנעסתי כה י"ג שנה ורואיה לרתינן וי' עיני הללו עטס סמתינן לה ד' כמו עטסו אכיו לטרה כיון סלא כחטברה ידע שהיא עקרה והחללו עליה וספסלה לל' רעס לישל לפי סתקדסם כקר המוריה להיות עולה תמימה (למה סד): (כו) ויגדלו הנערים וידע עשו. כל זמן זה ססוי קטניס לל' היו ככריס כמעטסהס ואין ארס ונדקדק כסס מה סיכיס כיון כעטשו בני י"ג שנה זה פירס ככתי' מדרסות חה פירס כיון: יודע ציד. לטד לרמזת חת אכיו ו כפיו וסוללו אכל' סלרין סמסתינן ד' חס. מלכ"ה ואל' סתכן ססבור אכיו שהיא מדקדק כמלות (תחמול): איש שדה. כמעטמו ארס ככל וטורה כקסנו ח' סיות

הס ספיק סל א"ס חס דלפסר הוא דל"ס חס נמי יכול לטד חיות: (ק"ל) ור"ס ססססכ אוחז כמלות סמעסר ל"ל נמוס דהמלוס וכו' חולת מליוס כתי' ססתיק אכרסת עמלמר ויתן לו מעט מל' ודאי סחתינן כיו' חמ"כ ב"כ כמזוס ואל' כדלקמן בלחש כפי' חמס ו' ספירס וכו' סיעקב עמו ולתורו ק"ו ודוק: א' לא שרד כעסד דל"כ ח"ס ארמס ענפיל' כמו כנה לו שרד ארמס כמו קצין:

דעת וקנים מבעלי החומסות

והיכל סאה אמר. ב' כנגד ב' דעות וכוונות יעקב בנאמו ישראל' ממצרים שאז' יצריורה ליעקב. לחק ישראל וכו' ואלמלא יעקב לא נברא אברהם מן הכבשן שנאמר כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פירר את אברהם. ד"ו ודרשו ר"ל שפואו ספירר עירול בנימ': (כו) ויגדלו הנערים. פירש"י כל זמן שהיו קטנים לא היו משיעתינן נכרין בין עמטשו בני י"ג שנה ה' פירש בבית המדרס וזה פירש לע"ז משל נענציות והרס שוקן גילין זה

שעבר שנה או שנתיים וראה יצחק סלא חתול' מריארו ידע שוד הלודתו ואפי"ה לא סל איתור סלא הוואיל ולא ספתי אורו לטמנה כמוני אמתין עד ישראה בן י"ג כמו ישמעאל אחיו ונמול אורו וכסודיה בן י"ג שנה ורא עכב כעכוסד ולא רצה לומר הוינו דכתיב אם לא יד שונא דרס ירדך: (ט) ויקרא שמו יעקב אחריתו יעקב ד' בנגד ד' עשרות שנתידין בניו לעסר הקב"ה ה' בנגד הדברות ל' כנגד שבעים וקנים ק' בנגד הוכל' שבנו להקב"ה שנאמר בו

פירוש לתורת אלהים

קרא שמו יעקב אונ ער האם גירופין ויין נאקען יעקב. ורשי' שרייבט הקב"ה האם אים אזוי גירופין אדער דער פאסער האם אים גירופין יעקב ווייל ער האם גיהאלקין דעם פערשטן אונ יעקב איז לשון פערשטן ויזקת בו ששים שנה אונ יצקס איז אלס גינען ועקצוי יאהר בנה אונס אז רבקה האם ויזא גיבארין. ורשי' שרייבט אז יצקס האם גינאקען רבקה איז ויזא אלס גינען דרייא יאהר האם ער גינארטם צעהן יאהר ביו ויזא זאל קענען סעקררת וערין. אונ נאך צעהן יאהר האם

פירוש לתורת אלהים קרא שמו יעקב אונ ער האם גירופין ויין נאקען יעקב. ורשי' שרייבט הקב"ה האם אים אזוי גירופין אדער דער פאסער האם אים גירופין יעקב ווייל ער האם גיהאלקין דעם פערשטן אונ יעקב איז לשון פערשטן ויזקת בו ששים שנה אונ יצקס איז אלס גינען ועקצוי יאהר בנה אונס אז רבקה האם ויזא גיבארין. ורשי' שרייבט אז יצקס האם גינאקען רבקה איז ויזא אלס גינען דרייא יאהר האם ער גינארטם צעהן יאהר ביו ויזא זאל קענען סעקררת וערין. אונ נאך צעהן יאהר האם

הישר

בפרד האם פי' זיי אנוקע נענוקען, נאך דעם זיי אכריתם איז גיטסארבין איז גינען אכריוסער וואנער אין לאנד גנצן. האם יצקס גינארטם גיין אין ספרים. האם אים נאם גיבאקסן ער זאל וואנען אין לאנד פלעצטים אונ זאל גיט

דעות. אונ נקודו האם גילעבט צוויי הנקדסות מיט מוספעהן יאהר. אונ די מנקשין ויזקת האם אים גיבארין אין כפל אונ האבין אים דרייס בנבארין. אונ אלע בנכריס גיבארין אים צו גענוקען יעדער זיין טייל לאנד וואס (חק לישראל ע"ס) (ח"א)

גבר שלים משמש בית ארלפנא: כה ורחים יצחק ית עשו ארי מצדידה יהוה אביר ורבקה רחמת ית יעקב:

ויעקב איש תם יושב אהלים: כה ויאהב יצחק את עשו פריצור בפיו ורבקה אהבת את יעקב:

ות"א ויעקב חס. כנראה קטן. בעל המורים

לדעתו רמז שפלו כדו העולם: (כח) חס. ס"ח סס ע"ס כהלו סס ללמוד. ת"ס ע"ס (וע"כ) משכנכו לרזן עד סננה רמז. לנחיר ת"ס ע"ס יושב אהלים על סכינה: יושב חסלים. מולח ת"י סכך עמה פ"ס כלהל: יעקב כנראה מלך סלמס וכו' וכו' סגן ע"ן וכו' (ויקרא) לא יחס:

רשבים להביא: יושב אהלים. רועה צאן אביו. כמו שפירשתי איש יושב אהל ומקנה: (כח) ציד בפיו. פשוטו כהרגום: אוהבת את יעקב. שהיתה מוכרה בחמתו וגם כמה שאמר הקב"ה ורב יעבוד צעור והוצרך להקדים כאן אהבת יצחק לעשו ורבקה אוהבת את לברך את עשו ורבקה הערימה לברך את יעקב:

יעקב להודיע מה שכתב לפניו יצחק רצה רש"י

על סס והלנו על עכר: (כח) בפיו. כתרומו בפיו על יצחק. ומדרשו בפיו על עטו סתיה לד לוחו ומרמו כדכריו: דעת וקנים מבעלי התוספות

ופסות: תם. לוח כפי ככל חלה חלל כלבו כן פיו. מי שחיו חריף לרמות קרוי תם: יושב אהלים. חללו

עם זה כל זמן שחם קמים אין ארם מבחין בין זה לזה הגרילו זה נחור ריתו וזה חורו ב"ר. וואי קשיא דרש"י שעשו לא היה כל אם בן י"ג שנה כשפירש לע"ז שהרי הוא עצמו פ"י ויור יעקב נזיר שחיותו יום סח אברהם שלא יראה עשו בן בנו יצא לתרבות רעה חתו שבה שרבוטיו הקב"ה. וע"ז זה שאמרנו שהוא בן י"ג שנה א"כ מרד

פירוש לתורת אלהים. חיות אונ עופות איש שרף אפקער קענקש ויעקב איש תם אונ יעקב איז גינען אנאקאן פרומער וואס ער האט גימיינט אין זיין הארץ האט ער גירעט מיט זיין מויל ישב אוהלים ער פלעקט זייען אין די גייעלעטין בייא שם ועבר אונ האט גילערענט הורה רש"י שרייבט פל זמן וי"א וענען גינען קליין האט מען גיט דער קענט זייערע מעשים אונ מענקשין האבין גיט מדקרק גינען אויף זייערע מעשים אונ אז זי"א וענען אלס גינארין דרייערען יאהר האט זיה יעקב אפ גישייד צו פתי מדרשות, אונ עשו האט זיה אפ גישייד צו עבודת פוקביום: (כח) וי"א יצחק את עשו אונ יצחק האט ליב גיהאט זיין וזהו עשו כי ווארם ציר ער האט געפאנגען גפיי אין זיין מויל פון זיין פאטער יצחק פלומר עשו פלעקט פאנגען חיות אונ עופות אונ פלעקט געבין זיין פאטער עסין (עיון רש"י) ורבקה אוהבת את יעקב פרקו דרבי אליעזר

וכח ויאהב יצחק את עשו וי"א יצחק האט גירענטש עשו איז געווען מצדיק וי"א ער גייט שפענדיג אין פלער צווישען חיות אונ זיי שווען אים גיין זעלעקס, ווי קאט האט זינגט דער קענקש וואס האט אויף זיך דעם גלם אהלים וועלן די חיות מוכר האבין יאהר דעם קענקש, אונ אין אקט איז גינען דער פטעס וואס די חיות האבין אים גיט געהרעקט, וי"א עשו האט געהערעקט נקראד אונ האט גיי אים אונעם גענוגען די קליידער פון ארם הראשון וואס אויף די קליידער איז גינען געקאוולט גע"ז חיות, אונ ווי די חיות האבין גינען די קליידער האבין זיי געקניגט פאר דעם קענקש. רש"י זאגט עשו האט גינענט ביי יצחק אויב מען גיט מעשאר פון זקסריו אונ פון זא"ל, איז דאך עקנאז אז עשו האט גינאמלש גאנען זיין פאטער ער זאל פיינען ער איז מצדיק, פאר וואס האט ער נאר גירענט אויף מעשאר, איז דער תריגן וי"א עשו האט געהיט די מקנה פון מעשאר, וי"א פאר נעשאר גיט מען שקר אויף די ועלט, אונ פאר אגנערע מקנה גיט מען שקר צו עולם הקא אונ עשו האט גיט געלויבט אז עס איז דא עולם הקא (ת"י):

אונ רבקה האט ליב גיהאט איר וזהו יעקב: ספר הישר גיין אין מכרזם ווי עס שפייט אין די סדרה, ווען יעקב איז נאך אביסל אלטער גינארין האט יצחק אים געליקט צו שם ועבר ער זאל דאך לערנען תורה אונ מוסר, יעקב איז גינען ביי שם אונ עבר צוויי אונ דרייסיג יאהר, אונ עשו האט גיט גינאמלש גיין צו שם אונ עבר לערנען תורה, ער איז אלץ פאג געגאנגען אין פלער פאנגען חיות אונ עופות, אונ עשו האט גענוגען צוויי ווייבער אונ האט זי"א געבריינגט אין הקדון ווא זיין פאטער יצחק האט געוואונט, אין זעקן יאהר שפעטער איז גישארבין שם ער איז גישארבין, ווען יעקב איז אלץ גינען זעקס אונ ספיציג יאהר האט מען אנגיאנגט צו רבקה אז איר ברודער רבקה'ס ווייב האט גינארין צוויי מעכטער, זעקס אונ רח"י:

אונ רבקה האט ליב גיהאט איר וזהו יעקב:

אונ רבקה האט ליב גיהאט איר וזהו יעקב:

ספר הישר גיין אין מכרזם ווי עס שפייט אין די סדרה, ווען יעקב איז נאך אביסל אלטער גינארין האט יצחק אים געליקט צו שם ועבר ער זאל דאך לערנען תורה אונ מוסר, יעקב איז גינען ביי שם אונ עבר צוויי אונ דרייסיג יאהר, אונ עשו האט גיט גינאמלש גיין צו שם אונ עבר לערנען תורה, ער איז אלץ פאג געגאנגען אין פלער פאנגען חיות אונ עופות, אונ עשו האט גענוגען צוויי ווייבער אונ האט זי"א געבריינגט אין הקדון ווא זיין פאטער יצחק האט געוואונט, אין זעקן יאהר שפעטער איז גישארבין שם ער איז גישארבין, ווען יעקב איז אלץ גינען זעקס אונ ספיציג יאהר האט מען אנגיאנגט צו רבקה אז איר ברודער רבקה'ס ווייב האט גינארין צוויי מעכטער, זעקס אונ רח"י:

וכח ויאהב יצחק את עשו וי"א יצחק האט גירענטש עשו איז געווען מצדיק וי"א ער גייט שפענדיג אין פלער צווישען חיות אונ זיי שווען אים גיין זעלעקס, ווי קאט האט זינגט דער קענקש וואס האט אויף זיך דעם גלם אהלים וועלן די חיות מוכר האבין יאהר דעם קענקש, אונ אין אקט איז גינען דער פטעס וואס די חיות האבין אים גיט געהרעקט, וי"א עשו האט געהערעקט נקראד אונ האט גיי אים אונעם גענוגען די קליידער פון ארם הראשון וואס אויף די קליידער איז גינען געקאוולט גע"ז חיות, אונ ווי די חיות האבין גינען די קליידער האבין זיי געקניגט פאר דעם קענקש. רש"י זאגט עשו האט גינענט ביי יצחק אויב מען גיט מעשאר פון זקסריו אונ פון זא"ל, איז דאך עקנאז אז עשו האט גינאמלש גאנען זיין פאטער ער זאל פיינען ער איז מצדיק, פאר וואס האט ער נאר גירענט אויף מעשאר, איז דער תריגן וי"א עשו האט געהיט די מקנה פון מעשאר, וי"א פאר נעשאר גיט מען שקר אויף די ועלט, אונ פאר אגנערע מקנה גיט מען שקר צו עולם הקא אונ עשו האט גיט געלויבט אז עס איז דא עולם הקא (ת"י):

וְדַשְׁיָעָא קַמְטִין לִיהּ וּבְחַבְלֵי : יִלְכְּדֵנוּ אֶת־הַרְשָׁע וּבְחַבְלֵי חַמְאָתּוֹ יִתְמַךְ : דִּי הוּא יָמֹת
 דְּחַמְאֵי נִתְפַקְדָּה : דִּי הוּא יָמֹת קְלָא מְרֻרְתָא וּבְסוּגְאֵי דְשְׁמִינִיָּה גְמַעֵי :

מצודת דוד

רשי

(ז) באין מוסר . כשכיל שלל לקח מוסר : אִתְּ הַרְשָׁע : וּבְחַבְלֵי : כַּחַבְלֵי הַנְּעִים מְחַמְתּוּ כֵּסֶס יְהִים
 נֶעְטָן כְּלִשְׁרֵי יִתְלוּכוּ כֵּסֶס רַ"ל הֵטוּן עֲמֵנו יִקְטַרְגַּן פְּלִי וְיִפְרַע
 מִמֵּנו : (ז) באין מוסר . כַּעֲבוּר שֶׁלֵּל לִקְחַ מוֹסֵר רֹכַב אֲוֵלוֹת אֲשֶׁר תִּשְׂנֵה כֵּסֶס :

פירוש ע"ט

וּבְחַבְלֵי חַמְאָתּוֹ יִתְמַךְ דָּאֵם קְרַאָבְמוּנְגַּן פּוֹן דִּיא עֲבִידָה וְעוּרְמַ גְּעָרוּפִין עוּן . אֹנֹן וְעוּן דְּעַר קַעֲנִימַשׁ מוֹהֵמ
 דִּיא עֲבִידָה . נְעוּרְמַ גְּעָרוּפִין חַמְאָ . אֹנֹן דְּעַר קַעֲנִימַשׁ נְוָאֵם קְרַאָבְמוּנְגַּן דְּעַר וְיִגְדִּיעֵן דְּעַר וְיִגְדִּיעֵן
 אֹנֹן דְּעַר נְוָאֵם קְרַאָבְמוּנְגַּן גִּימַ צוּ וְיִגְדִּיעֵן וְיִגְדִּיעֵן אֶת־הַרְשָׁע . גִּימַ . זְאֵנְמַ דְּעַר פְּסוּקָא עֲגוּנְהוּ וְיִלְכְּדֵנוּ אֶת־הַרְשָׁע .
 דָּאֵם קְרַאָבְמוּנְגַּן נְוָאֵם דְּעַר רְשָׁע קְרַאָבְמוּנְגַּן צוּ וְיִגְדִּיעֵן . דָּאֵם צְוִינְגִּמַ גְּעַם רְשָׁע עַר זְאֵל
 וְיִגְדִּיעֵן . נִאָבְדְעַם וּבְחַבְלֵי חַמְאָתּוֹ יִתְמַךְ . וְיִינְעַ

ברטנורא

משנה שבת פרק ו

עיקר תוי"ט

פרק ו א במה אשה . שבראשה . אכלה קמי חוטי למר ופשתן ויוטה שמקלעת בהן שערותי שכרשה
 (א) ומה טעם לא תלך בהם בשבת מפני שאמרו כחול לא תטבול בהם עד שתרפס לפיכך בשבת
 לא תלך בהם דלמא מתרמיא לה פנייה של מנהו ושרי להו וחתיא לחתייהו ד' אמו' כרה"ד : עד ישתרפס .
 שחתי' קלה שהיו רשויין ויכנסו המי' ביניהם שלא יהיו זולתם כשכילה : בשומפת . לין שקושרין על המלח מאון
 לחזן : סבובין . תלוי
 כסופסת וכו' תלוי על הדלע' עד הלחיים עניות עושות
 אותן של מיני כבועין עשיר' עושות אותן של כנף ועל הזכ
 ומתוך שחובין וכן חיישינן דלמא שלפה ומחוי' להכרתה
 בזמן שאינם תפורים . כשככה שכרשה אכל תפורים

כלי חלטי דגנורס דמלכות דליטה אלהים

פרק ו א [א] במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה . לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהם עד שתרפס . ולא בשומפת ולא בסבובין בזמן שאינן תפורין . ולא בכבול לרשות הרבים .

[א] במה אשה יוצאה . דהוי תכשיט ולא מפלוי וליכא דהוי תכשיט וגזור כהו רבין למה שולח ומחוי' להכרת' תשובתי' ודלמא חתי' לחתי' ד"ל כרס"ר רש"י : (א) רש"י וסיוני כש"ס דלמא בשבת אסור דתתן כש"ס סמלטיס והקשו חתו' דלמא כן ה"ל כש"ס חתו' ר"ל אסור אלל הכל חייב שחי' קלושים : (ב) ותל' גזירה סת' גזור סת' ה"ל (וכ"ס כרס"י) ודלמא סת' דוק

כחצר שלים מפורכת וסגולות

ליכא לחיט' לחתי' שאינה טבול' השככה מרשה כרה"ד שהיא היא מגלה שעה : בכבול . מחיכה של כנד כמו מלגסת קמנה שקושרין אותה על המלח ונותנין הדין עליה כדי שלא יזיק הדין כמלח ופעמים שהאשה מתקשטת בו כלה לין : כרה"ד . אכל לחצר שרי וכל הנזכר למעלה אסורים חף כחצר (ב) דגזור כהו שלא תתקטש בשבת ככל לא כחצר ולא כרה"ד וככבול החיור שלא לחסור את כל תכשיטיה ותתנגה על כעלה . ומכ"ס פירש דלרה"ד

פרק ו א בכה אשה יוצאה מיט ועלכע צירונג קעג ארוים גיין שבת מיט דעם גאלרענעם בלעה נואם זיא קראגט אויף דעם שטערין וזו גפנבוץ אונג זיא קאר גיט ארוים גיין שבת מיט דיא אוירנבלאך וואס איינגען אויף דעם מוספת גיט שאינן חסירין אז דער מוספת מיט די סבובין זענען גיט צו גינייט צו דיא קאפקע . אבער אז זייא זענען צו גינייט צו דיא קאפקע זענען קען ארוים גיין מיט זייא שבת זא גבלי' לרשות הרבים אבער מיט דאם שטיקול קלייד נואם ליגט אויה דעם שטערין אונקער דעם מוספת קאר קען גיט ארוים גיין אום שבת אין גאם . אבער אין הויף קען זיא ארוים גיין מיט דעם קבול . (ואונג מיט די אלע

קשר של כסף או של זהב שקשור בחוכו כוונתו להעביר רוח רע שבאשה: של פלייטון. מור שקורין מוסקפ: והכמים פוטרין. לסבירי תכשיטין ניטו ולכתולה לא רשאי ללמח שלפא ומחוי' והלכה כחכמים: ז' תרים. מנן עשוי כתבני' משולש: אלה. מנן עגול ושיניהם של עץ וחלי שמחתי אלה מל' כלע"ו וכערכי דסו"ס: ובתרהו חרבותם לאתים. וחי תכשיטין ניטו לא יהיו כעלים לעמיד: בירות. אשדה על השוק להסוק כתי שוקיתו שלל ופלו

אשם דרכה ואומותם תמור ולתקן כנדי ביתה: [ה] לגנאי. תכמים סיבנו ח"ק ולא כחו אלה לפטר תוי"ט: (ח) דשמה: א' להכרתה כרמסס חולי מירשת ס פ פ ר וכיוצא. פ"ה

ולא בצלוחית של פלייטון. ואם יצאה חיובת חמאת. דברי ר"מ. והכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: ד לא יצא האיש לא כסיוף ולא בקשת ולא בתרים ולא באלה ולא ברומח. ואם יצא חיוב חמאת. ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו. וחכ"א אינן אלא [ה] לגנאי שנא'

(וישעיה) ובתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. בירות שהורה היוצאין בה בשבת. כבלין סמאין ואין יוצאין בהן בשבת: ה יוצאת אשה בחומי שער בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה. ובצומפת ובסנבוטין מסרים והטלו שלשלת בין בריית לבריית שבשוקיה ועשו ככלים כדי שלא יהיו פסיתותיהן נקוט ולא יהיו בתוליהן היכרם היכר שלשלת חמשים דלדס הוא ולא חמשים כלי לפיכך היא מקבל' קומחה: ואין יוצאין בהן. ללמח שלפא לשלשלת שהיא על זכב ומחוי' דכי שקלא לשלשלת לא מגליח שוקה שהרי בירות במקומה עומדת: ד' חושי' שער. עטר הלוח שמטה אחת כמין מוסיף וקולעת כהן עטרה או חפילו קטרה אותן על פדחתה קשר מהודק ויולאת כהן דלא דמי לחופי' גמר וחופי' פשתן דלעיל לפי שהמים כנכסין כהן וחי מתרמיח לה כזבלה אינה נרכיבה להחירק ולא אחיא לחתויניה: בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה. לריכי דאי תנא משלה משום דלא מאים לה חבל חבתי' דלמאי לה (ח) אימא ניחוש דלמח שלפא לכו וחתי' לחתויניהו וחי תנא של חברתה משום דכה מינה היא לא מיכר ולא מחייבי עליה ומ"ה ליכא למיחס דלמח שלפא וחתי' לחתוי' אבל דכה' דלאו כה

עקשקשעלע מיט בשמים צו פאר פרייגען דעם זשעקעדין ריח וואס זיא האט זיא בצלוחית של פלייטון אונ זיא קאר גיט גיין שבת מיט אפגעשעלע שקעקעדריקין בויקאציר ויא יצתה אונ אויב זיא איז ארויס געגאנגען מיט דיא זאקען תיבת הפאה דארף זיא פריינגען אהמאת דכתי רבי פאיר אזוי וואגט רבי פאיר תכמים פוטרין בפולת ובצלוחית של פלייטון אונ דיא חקמים זאגין אז זיא גייט ארויס שבת אין גאס מיט אפולקת אדער מיט אצלוחית שר פלייטון דארף זיא גיט פריינגען אהמאת: ד יא יצא האיש אקענטש זאל גיט ארויס גיין שבת אין גאס יא פניף גיט מיט אשונערד זיא בקשת אונ גיט מיט אפילע בויגען זיא בקרים אונ גיט מיט אדריי אקאנטען פאנציר זיא באה אונ גיט מיט אקייילעקדיגען פאנציר זיא ברוחם אונ גיט מיט אשפוי ויא זיא אונ אויב ער איז ארויס געגאנגען שבת אין גאס מיט אייגע פון די זאקין תיבת הפאה דארף ער פריינגען אקרען חמאת רבי אליעזר זאגט תכשיטין חוץ גינער איז אצירונג צו אקענטש וחקמים אומרים אונ די חקמים זאגין והיא נאמר פאר וואס האט דער גביא גזאגט ובתתו חרבותם לאתים אז משיח וועט קומען וועט מען צו אטוויקען וצו פרעקען די שונעדיקן אונ מען וועט פון זיי מאקען אקער איינעם ותיחתייהם פמנחות אונ פון די שפינען וועט מען מאקען עקסערס צום שניידען דיא מדויבין פון זיי נייקשאקאן נאוויב דאס איז אצירונג פאר וואס זאל מען זייא צו פרעקען זיא ויא גוי אל גוי חרב אונ עם וועט גיט

מונה היא ומיכר ארמא ניחוס דלמא אפלא לה ואתיה לאתיי נריכא : בזמן שהן תפורין . לשכח' שברחשה דתו ללא
 טלפא ליה לאתיי : לחצר . אכנול ואפא' נכרית קאי דאמרנה לטיל למיפא ב'י' ליה"ר וסתחא אשמועינן דלהאר מותר :
 פאה גברית . אהא שאני לה רוב עשר לוקחת עשר גסיס אחרות ומשיב' בראש' ובראה' כלתו אהא עשרה : במקום
 שבאונה . אהא' נבלוט ימ' על אהת האוזן : שבמגדלה . עלה זיוק המגדל לכף רגלה : לברתה . ואותו מקום

עכנב טו הדס ולה ימ' כנדיה וטע"פ שאינו קשור
 דלוי נפל לה אהיא לאתיי
 מפני מאוסותיה אהל תוך
 קבאונה וטכסגדלי' לה תלח
 בו אה"כ קשור ומאדוק :
 בפלפלה . מנתי' כפייה
 מפני ריח הפה : ובגדני'
 מלח . שמתנת לרשותא חווי'
 כתיבי : שן תותבת ,
 טוחנת בלתיים במקום הן
 כמל' לה : ושן של זהב . טן גשתנה מרחיטו מחמת עטוס ומכ"ס : אוחז כהב : רבי מתיר . לנחת כה ללא
 כיון ומחוי' טלח' לנלות מומה : וחכמים אומרים . כיון שאוחז ממונה משאר טעמי' דלמח מחייבי טלח' וטלפס
 לה ואתיה לאתיי והלכה כחכמים : ן בסלע . מטכע טיש עלוי טרה : שעל הצינית . מכה שנתת פרסות
 הרגל וקוטרם כה מטכע טיש עלוי טרה לרשותה : הבנות יוצאות בחושין . הקטנת מתקנות חת אהיטיט ואין
 עשין להס ממין דם טינדלו ואתנין טעין או קמטיס כלוטיס טלח' יקתמו אהיטיט : ואפ"י בקסמין . רכותא
 קאחר טע"ג ללא תכפיש טל' טי אהרטיטיס טלח' ואלה טעמיס אה : ערבות . כטת ישראל' טעמיטי : יוצאות
 רעולות . מטוספות בראש' ופניסה מכוסות חוזן מן העיטיס כדך הערבות : וסדירות . כנות יתחול טעמדי :
 פרופות . טמתעט' כעליה ותולות רעוטה כפסה א' כנגד טאר' וכטת' הטעי כוכבו' אכן או לכוז וקושיה

בזמן שהן תפורין . ככנול ובפאה נכרית [ו]
 לחצר במקום שבאונה . ובמוך שבמגדלה . ובמוך
 שהתקינה לברתה . בפלפל ובגדניד מלח ובכל
 דבר שתתן לתוך פיה . ובלבד שלא תתן
 [ז] לבתחלה בשבת . ואם [ח] נפל לא תחזיר .
 שן תותבת . ושן של זהב רבי מתיר . וחכמים
 אומרים : ן יוצאה כמלע שעל הצינית . הבנות
 (קמנות) יוצאו' בחושין ואפ"י בקיסמין
 שבאוני' . ערבות יוצאות רעולות . וסדירות
 פרופות וכל אדם אלא שרבוו הכמים בחוזה

אין מויל אריין אום שבת שן תותבת כימ אריין
 גינעצטין צאהן ושן שי' זיב אונ מימ אגאלענדעם
 צאהן רבי ספיד רבי זאנאס אז זיא מעג אריים
 גיין מימ דעם צאהן אין זאנאס אום שבת ויחסי
 אומרים אונ דיא דעקמים זאנאס אז זיא מאר גימ
 אריים גיין מימ דעם צאן אין זאנאס אום שבת :
 ן יוצא בטלע שגל הצינית זיא מעג אריים גיין אום
 שבת אין זאנאס מימ אטאלער זאנעד אין אגדער
 מאכענע צו געבנדין צו דער סכה וואס זיא האט
 אויף דיא פאדעשענע פון פום צו ארפאיה
 הבנת קטנת קליינע טעקעטער יוצאת בחושין ואפ"י
 בקיסמין שבאוניים מענין אריים גיין שבת אין זאנאס
 מימ פאדעם אונ אפילו מימ שטיקלאך האלץ
 וואס זיי האבן אין דיא לעקלאך פון די אויערין
 וואס זיי גייען ביי מען מוהמ זייא זאן אגדנדיגאך
 ערבות יוצאת רעולות די יודישע נויבער פון גדיבא
 מענין אריים גיין שבת אין זאנאס איינענע ויקלען
 מימ זייערע לייזעכער דעם קאפ מימ דעם פנים
 גאר דיא אויגין זעהם מען אריים וסדיות פרופות
 אונ דיא יודישע נויבער פון מדי אז זייא וויקלען
 זיך איין מימ זייערע לייזעכער מאכן זייא אין
 איין זייס ליליך אשלייף אונ אין אגדערין זייס
 וויקלען זייא איין אשטייגויל אדער אונס אדער
 אטמבע אונ וויקלען דעם שנירול ארום דעם
 שטייגרויל אדער דעם גום אדער דיא מאכענע
 מענין זייא אזוי גיין שבת אין זאנאס זייס אונ
 אלע קענטשין מענין אזוי טאהן . זייס גאר
 ערבות אונ מדיות אהי' שטייב קמטיס פילן גאר די
 בזמן שהן תפורין אז זייא זענען צו גייעים צו דיא
 קאפקע גבתי ובפאה נכרית לחצר מימ דיא שטיקלעל
 קלייד וואס ליגט אויף איר שטערין אונטער די
 קלעך אונ מימ די פערעמקע האר וואס זיא האט
 געטראס אהאר שייפיל אויף איר קאפ מעג זיא
 אריים גיין אין הויף שבת כמד שבאוני' זיא מעג
 גיין אין זאנאס שבת מימ דיא נואמע זאנעד אין
 אגדער זאהן וואס ליגט איר אין אויער איין צו
 זאפען די פייכמקייט פון אויער זיכטד שבמגדלה אונ
 מימ דיא נויבע שטיקל קלייד וואס ליגט אין
 אינע שיק ויכטד שהקייט נעטה אונ מימ די נויבע
 שטיקל קלייד וואס זיא דארף צו די רם גדה זיא
 זאל גימ פאר פלעקין די קליידער גפגפ' אונ מימ
 דיא פעפער וואס זיא האלמ אין מויל צו פאר
 סרייצען דעם שלעכטן ריח פון מויל זיגדני' משה
 אונ מימ דיא שטיקל האלץ וואס זיא האלמ אין
 מויל צו ציין נויטאן זיגד דבר יתמון זיגד אונ
 עדער זאהן וואס זיא האלמ אין מויל צו ציין
 שטערצען אדער צום שלעכטן ריח מעג זיא
 מימ דיא זאכין אריים גיין אין זאנאס אום שבת .
 דאס איז גאר אז זיא האלמ דאס אין מויל פון
 פאר שבת זיגד זיא ממך נעטהיה בשבת גאר אויב
 זיא האט נאך קיין מאהל גימ געהאלטען אונעלכע
 זאכין אום שבת אין מויל . פאר זיא גימ אריין
 לייגן זאהן אין מויל אום שבת צום ציין שטערצין
 אדער צום שלעכטן ריח זאס נפי אויב עם אין
 איר די זאהן אריים געפאלן פון מויל אום שבת
 אה מתיר' פאר זיא גימ אריין לייגען די זאהן צוריק
 (זקן לישראל עיט) (ח"א)

שם: [ט] פורפת. והיא והא נראה כמנחה גדולה מה' יציל נסכה הדבר ניכר והכל יודעין דלכך לריבה חבב בדבר שהוא שונה לתוך פיה אינם יודעים להם היא נותנת חו' (ט) כלומר פשוט מנעל וזה משוי ורבינו ירושם כ' שכתב שגב' הוא לרדך למקלות ומותר ללכת בהם עורך הליכו סס. חבב כוונת עשיית

קב על כפי ענין ידעם חסר רגל פולא נסב רגל סבכ' כיון דלחין עורך הליכו בהם חסר: (י) כלומר וזהו סומא מדרם כדכתב לטול שמינו נסמך עליו והוא בגמרא. דלאו למפיקם עבדי ואלא להכשיר ואלו עמוד ונעשה מלאכתו רש"י ודכתב כפ"י דכתיב מ"ג: (יא) סבך ל' עממי דקאם דלא קיימו אסמכותו חבב. כמאן וספסלים קטנים עבדי ויטול ללכת דה"ל כמו מקל דשרי והע"פ דתני כמאן וסמכותו י"ל נכבא לאמבעין עממין מדרם חבב ואין יוצאין כ"י לא קאי חבב אסמכותו רש"י וכו'. ותי"ט: (יב) ויראה דהא נמי לא קאי חבב אסמכותו חבב כמאן וספסלים ודאי דלאו קטנים ירכיבו דמי גריט' ממחוי' דקטע טו': [ז] בעורה. ס"ס להר כתיב נמי לא

[ז] פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובכר שאלא תפרוף לכתחלה בשבת ז"ח הקיטע יוצא בקב שלו ד"ר מאיר ור"י יוסי ואמר ואם יש לו בית קבול כמותים טמא. סמוכות ואלו טמאין מדרם ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן [ז] בעורה. כמאן וסמוכות שלו טמאין מדרם ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעורה. אנקטמין מהוריים ואין יוצאין בהן: ז"ח הבנים יוצאים בקשרים.

הוא מטלטל על גבי הכלי: סמוכות שלו. יש קטע שתי רגליו והלך על שוקיו ועל ארכבתיו ושניהם סמוכות של עור כשוקיו: טמאים מדרם. אם זו הלא דהא לסמיכת גופי עבדיו ומדרם הן ונעשו א"כ הסומא: יוצאין בהן בשבת. דמכשיר לדידה הן: ובכנסין בהן בעורה. ואלו"ג דתנן לא יכנס לבה הכית כמנעלו הכי ולא מנעל ויכנה ללאו כמאן רגלו הן: כמאן. יש קטע שיכסו ומכחוולו גרדי שוקיו ואף על ארכבותיו אימי יכול לילך ופשה כמו כמאן ויושב עליו וכסאו מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים וטוקר גופו מן הארץ ונדחף לטויו וחזור ונת על אמוריו והכסא קשור לאמוריו: סמוכות. של אמור קיטע מוסר לו סמוכות של פור או של עץ לרשאי שוקיו או רגליו התלוין וכסאו נשען על ידיו והוא טוקר עמנו נשען גם על רגליו קול: ואין יוצאין בהן בשבת. דלידדי דהו"ל ולא מחרגי ומנין דמשתלפי וחחי לאמוריהו ויאת דלמרי מפסי שחי' לריבוי' לו כל כך הוא משחוי (ח): ואין נכנסין בהן בעורה. דמנעל נכהו (יב): אנקטמין. כמיון סלוקו חלם משונה משמימן על הפנים להכשיר בו המוקפות פ"ח אמור שהלגים עושים ונושאים אותן על כתפיהן: מהוריים. מלקבל קומחה דלא כלי תשמיש ולא תכשיר: ז"ח בקשרי'. כן שיש לו געגועי' על אביו נוטל האב רשעה של מנעל

הוא מטלטל על גבי הכלי: סמוכות שלו. יש קטע שתי רגליו והלך על שוקיו ועל ארכבתיו ושניהם סמוכות של עור כשוקיו: טמאים מדרם. אם זו הלא דהא לסמיכת גופי עבדיו ומדרם הן ונעשו א"כ הסומא: יוצאין בהן בשבת. דמכשיר לדידה הן: ובכנסין בהן בעורה. ואלו"ג דתנן לא יכנס לבה הכית כמנעלו הכי ולא מנעל ויכנה ללאו כמאן רגלו הן: כמאן. יש קטע שיכסו ומכחוולו גרדי שוקיו ואף על ארכבותיו אימי יכול לילך ופשה כמו כמאן ויושב עליו וכסאו מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים וטוקר גופו מן הארץ ונדחף לטויו וחזור ונת על אמוריו והכסא קשור לאמוריו: סמוכות. של אמור קיטע מוסר לו סמוכות של פור או של עץ לרשאי שוקיו או רגליו התלוין וכסאו נשען על ידיו והוא טוקר עמנו נשען גם על רגליו קול: ואין יוצאין בהן בשבת. דלידדי דהו"ל ולא מחרגי ומנין דמשתלפי וחחי לאמוריהו ויאת דלמרי מפסי שחי' לריבוי' לו כל כך הוא משחוי (ח): ואין נכנסין בהן בעורה. דמנעל נכהו (יב): אנקטמין. כמיון סלוקו חלם משונה משמימן על הפנים להכשיר בו המוקפות פ"ח אמור שהלגים עושים ונושאים אותן על כתפיהן: מהוריים. מלקבל קומחה דלא כלי תשמיש ולא תכשיר: ז"ח בקשרי'. כן שיש לו געגועי' על אביו נוטל האב רשעה של מנעל

הוא מטלטל על גבי הכלי: סמוכות שלו. יש קטע שתי רגליו והלך על שוקיו ועל ארכבתיו ושניהם סמוכות של עור כשוקיו: טמאים מדרם. אם זו הלא דהא לסמיכת גופי עבדיו ומדרם הן ונעשו א"כ הסומא: יוצאין בהן בשבת. דמכשיר לדידה הן: ובכנסין בהן בעורה. ואלו"ג דתנן לא יכנס לבה הכית כמנעלו הכי ולא מנעל ויכנה ללאו כמאן רגלו הן: כמאן. יש קטע שיכסו ומכחוולו גרדי שוקיו ואף על ארכבותיו אימי יכול לילך ופשה כמו כמאן ויושב עליו וכסאו מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים וטוקר גופו מן הארץ ונדחף לטויו וחזור ונת על אמוריו והכסא קשור לאמוריו: סמוכות. של אמור קיטע מוסר לו סמוכות של פור או של עץ לרשאי שוקיו או רגליו התלוין וכסאו נשען על ידיו והוא טוקר עמנו נשען גם על רגליו קול: ואין יוצאין בהן בשבת. דלידדי דהו"ל ולא מחרגי ומנין דמשתלפי וחחי לאמוריהו ויאת דלמרי מפסי שחי' לריבוי' לו כל כך הוא משחוי (ח): ואין נכנסין בהן בעורה. דמנעל נכהו (יב): אנקטמין. כמיון סלוקו חלם משונה משמימן על הפנים להכשיר בו המוקפות פ"ח אמור שהלגים עושים ונושאים אותן על כתפיהן: מהוריים. מלקבל קומחה דלא כלי תשמיש ולא תכשיר: ז"ח בקשרי'. כן שיש לו געגועי' על אביו נוטל האב רשעה של מנעל

הקבאים רעדין פון דיא ערביות אונ קדיות וואס צייער שטיינער איז אזוי צו טאהן: ז פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובכר שאלא תפרוף לכתחלה בשבת ז"ח הקיטע יוצא בקב שלו ד"ר מאיר ור"י יוסי ואמר ואם יש לו בית קבול כמותים טמא. סמוכות ואלו טמאין מדרם ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן [ז] בעורה. כמאן וסמוכות שלו טמאין מדרם ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעורה. אנקטמין מהוריים ואין יוצאין בהן: ז"ח הבנים יוצאים בקשרים.

הוא מטלטל על גבי הכלי: סמוכות שלו. יש קטע שתי רגליו והלך על שוקיו ועל ארכבתיו ושניהם סמוכות של עור כשוקיו: טמאים מדרם. אם זו הלא דהא לסמיכת גופי עבדיו ומדרם הן ונעשו א"כ הסומא: יוצאין בהן בשבת. דמכשיר לדידה הן: ובכנסין בהן בעורה. ואלו"ג דתנן לא יכנס לבה הכית כמנעלו הכי ולא מנעל ויכנה ללאו כמאן רגלו הן: כמאן. יש קטע שיכסו ומכחוולו גרדי שוקיו ואף על ארכבותיו אימי יכול לילך ופשה כמו כמאן ויושב עליו וכסאו מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים וטוקר גופו מן הארץ ונדחף לטויו וחזור ונת על אמוריו והכסא קשור לאמוריו: סמוכות. של אמור קיטע מוסר לו סמוכות של פור או של עץ לרשאי שוקיו או רגליו התלוין וכסאו נשען על ידיו והוא טוקר עמנו נשען גם על רגליו קול: ואין יוצאין בהן בשבת. דלידדי דהו"ל ולא מחרגי ומנין דמשתלפי וחחי לאמוריהו ויאת דלמרי מפסי שחי' לריבוי' לו כל כך הוא משחוי (ח): ואין נכנסין בהן בעורה. דמנעל נכהו (יב): אנקטמין. כמיון סלוקו חלם משונה משמימן על הפנים להכשיר בו המוקפות פ"ח אמור שהלגים עושים ונושאים אותן על כתפיהן: מהוריים. מלקבל קומחה דלא כלי תשמיש ולא תכשיר: ז"ח בקשרי'. כן שיש לו געגועי' על אביו נוטל האב רשעה של מנעל

ימן וקוטר' לו לכן בשמחתו וכל זמן שאותו קשר עליו פ' ר'ס הגעגועים מעליו כמגולה ולהכי חני הכניס שאין לנבוי געגועים על אכיתו כמו לנכניס ב' בונין ;

כמין פעמונים קעטניס תרגום פעמון זכב זגל דלהבא ; ו החרנול . מין זכב דכתיב (ויקרא יא) אה החרנול למיטתו וחולין אותו בלזון ומרפאין כחב האזן ; ובשן עליו אן טעל חי לזמנא דלא ניס כדי שיסן חולין עליו אן של טעל מה ; ובמסמך מן הצלוב . משום רפוא' ; ור' מאיר אומר אה ריחול אסור . ולין הל' כרבי מאיר דקיל' כל דבר שיש בו מאסו רפואה אין בו מאסו דרכי האמורי ולא קרינן כהו ובמקוהיהם לא תלטו ;

ידע דלמא דמסקין כספיה דלא כריס דלחך כריס דלחך כריס מלכיס סס מוקיס בגמרא דמתני' כהרבי כמסותו ;

עליו אן טעל חי לזמנא דלא ניס כדי שיסן חולין עליו אן של טעל מה ; ובמסמך מן הצלוב . משום רפואה ; ורפואה ; ור' מאיר אומר אה ריחול אסור . ולין הל' כרבי מאיר דקיל' כל דבר שיש בו מאסו רפואה אין בו מאסו דרכי האמורי ולא קרינן כהו ובמקוהיהם לא תלטו ;

ביינקט צום פאמער איז אקנוג'ה דער פאמער זאל געקען אשגיראל פון דעם שנה פון דער רעקמער פום און זאל צו בונדען דעם שגירול דעם זיהן אויף דיא לינקע פום . און אזוי לאנג ווי ער גייט ארום געבונדען דעם שגירול ביינקט ער ניס . און ער מעג ארויס גיין שבת אין גאס ארום געבונדען מיט דעם שגירול וצני מלכיס בונדיג און דיא קעניגליכע קינדער מעגן ארויס גיין שבת אין גאס מיט געלעקלאך וכו' אים און אלע מענטשן מעגן ארויס גיין שבת אין גאס מיט געלעקלאך אלא שדברו חכמים בהנה דיא חקמים דערין פון בני מלכיס ווייל זייער שמייער איז ארויס צו גיין אין גאס מיט געלעקלאך ; ו יוצאין בביצת תהרגו מען מעג ארויס גיין שבת אין גאס אויף גיהאנגען אויף דעם אויער אזוי פון דעם איישעריק וואס הייקט תרגול דאס איז ארפואה צום אויער אויב ער האט שמעצען אין אהויער ;

ברמא שבת דף סב ע"א רש"י

כלל ס' כלה כלי החילון דגורלו דמלסת דכריאה אבדחם ראשית שמנים ימשחו . אמר רב יהודה אמר שמואל הי פלייטון מתיב ר' יוסף אף על פלייטון נזר ר' יהודה בן בבא ולא הודו לו ואי אמרת משום תענוג אמאי לא הודו לו אמר ליה אביי ולמעמד היו טהנים לב לכרי הנכאים המכאים על הפרעניות ועסקים בחטנות ; ולמעמד . הוא דכתיב

ראשית שנים ימשחו עם שמיים אין פסוק (עמוס ו) מיס דיא געקסע בוימאיל שמייען ויאי זיה נדיא יודין אפר רב יהודה אפר שמואל רב יהודה האם גיזאנט פון שמואל'ס נענין יה פלייטין דאם סייגט מען דעם בוימאיל וואס הייקט פלייטין אפי' רב יוסף האט ר' יוסף גיפרענט מיר האבין גילעדונג אף על פלייטין נזר רבי יהודה גן בנא רבי יהודה גן בנא האט נזר גינען מען זאל זיה גיט שמייען מיט דעם בוימאיל פלייטין ולא הודו לו האבין ר' חכמים גיט מודה גינען צו רבי יהודה גן בנא און האבין גיט אנגענוקען דיא גורה נשי אפרה פסום תענוג אז דו וועקט זאגן מיט (נגל ליכודל ע"ס) (ויא)

בזא פייגא הוואס צומדק
 אין: קנישקנין. כלי זכוכית
 לרוך לו שתי פיות היינו
 נזרק מהו לזה: שמוזיקן.
 פ"י לומכות כדלמדין
 בהגלין מטייל בתמולה כפי:
 ה"ג. לחסור למשתי
 מקנישקנין: משה
 דדיק מסרוסיס: לירי
 עציות. דלמדי' בע"פ טרא
 דעיוותא נכל עמיה וכל קרי
 ליה לרובק מקוס מילום
 ומשתי מוס לפני משתו הוי
 מילום: ערום. לורכא

הא דכתיב השותים במזקי יין ר' אמי ור' אמי חד אמר קנישקנין חד
 אמר שקוזקין כוסותיהן זה לזה הכי נמי דאסור הוא רבה בר רב הונא
 אקלע לבי ריש גלותא ושתה בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי
 אלא כל מידי דאית ביה תענוג וליה ביה שמחה נזרו רבנן אבל
 מידי דאית ביה תענוג וליה ביה שמחה לא נזרו רבנן. הושוכבים
 על ממות שן וסרוחים על ערסותם. אמר ר' יוסי בר ר' חנינא מלמד
 שהיו משתינים מים בפני ממותיהם ערומים. בגרף בה ר' אבהו
 מים בפני ממותיהם ערוקים יגלו בראש גולים אלא אמר ר' אבהו
 אלו בני ארם שהיו אוכלים שותים זה עם זה והיבקים ממותיהם זו
 בזו ומחליפין נשותיהם זה עם זה ומסריחין ערמותם בש"ז שאינו מלהם
 אמר ר' אבהו ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין את האדם
 לירי עניות ואלו הן המשתין מים בפני ממתו ערום והמולול בכמילת
 ימים ושאלשו מקללתו בפניו. המשתין מים בפני ממתו ערום אמר

אזוי אפשט אין פסוק אי קפי אויב אזוי האמך דער
 גביא געמינגט האבין זיין גיטאהן מיט זימיאזין
 דען רעכט נואם עס שטייט אין פסוק גבו עמיה
 יגלו בראש גולים דריבער טייל זיין האבין דאם
 גיטאהן טעלין זיין איצט פארקריבען ווערין
 דיא ערשטע פון דיא פארקריבענע משם דפשיעו
 מים גפני ספתיחה ערוסיס טייל זיין זענען משתיין
 פאר זייערע בעטיין ווען זיין בראש גולים נאקעט.
 דריבער קוקט זיין יגלו בראש גולים זיין זאלין
 פארקריבען ווערין דיא ערשטע פון דיא פאר-
 קריבענע. נואם פאר אעבירה האבין זיין דען
 גיטאהן. עס איז סיאום. אקער עס איז קיין
 עבירה און אפיר רבי גיטא האמך רבי אבהו גיזאמך
 גאר אזוי מינגט מען און גני אדם שהיו זוכים ושותים
 זה עם זה היבקמן ספתיחה יו בש דאם זענען גינען
 די בעקטשין וואס האבין גיגעסין און געווינקען
 איינער מיט דעם אנדערין און האבין גישקעלט
 זייערע בעטיין איינע זעבין דיא אנדערע ופשיעו
 גשותיהן זה עם זה און האבין זיך געטראשקט מיט
 דיא טייערע איינער מיט דעם אנדערין ופשיעו
 גרסיסותם ששכת דע שאינו שיהם און פלעגין ופשיעו-
 שטיגקען זייערע בעטיין מיט ששכת דע מיט
 דיא טייערע וואס זענען גיט גינען זייערע אפיר
 רבי גיטא רבי אבהו האמך גיזאמך ופשיעו לה במתניתא
 תנא און אנדערע זאלין דאם האבין מיר גילערונום
 אין אבדייקתא שלשה דברים מביאין את האדם לירי גלות
 דריי זאכן דריינגען דעם בעקטש צו ארעשקייט
 זיין הו דאם זענען דיא דריי זאכן המשתיין מים בפני
 ממתו ערום אז איינער שטייט נאקעט זארא זיין
 בעט און איז משתיין און אפירי ער שטייט מיט
 נאקעט און ער איז משתיין פארן בעט. זיין
 אויך דאם זעלבדיגע ופשיעו גיטא זיין זאלן דער
 וואס וואשט גיט דיא הענט צום עסין ושאשו
 פלגלחו בפני און אז זיין טייל שטייט געבין אים
 און פלויבט אים המשתיין מים בפני ממתו ערום אז ער
 שטייט נאקעט פאר זיין בעט און איז משתיין ער

דיא דכתיב דאם נואם שטייט אין דעם פסוק דער
 גביא זאמט אויף דיא יודין נאה אפערנעניגען
 פוהען זיין השותים בגרפי יו זיין פרינקען טיין
 אין מורקי. נואם איז מורקי. אין דעם קריגען
 רבי אמי און רבי אמי חד פער קנישקנין איינער
 זאמט מורקי מיינט מען דיא פלי וואס הייסט
 קנישקנין חד פער שטיקן כוסותיהן זה לזה איינער
 זאמט מורקי מיינט מען זיין האבין גינארפין
 זייערע פוסות איינער צום אנדערין צום פער-
 געניגען הי גפי האמך וועקטס אויך זאלין אז דאם
 טאר קען גיט. מען טאר גיט פרינקען טיין פון
 דיא פלי וואס הייסט קנישקנין. רבה בר רב הונא
 האמך זיך אקאהל גיטראפין ביי דעם ריש גלותא
 ושתה בקנישקנין און דער ריש גלותא האמך געפי-
 רונקען טיין אין דיא פלי וואס הייסט קנישקנין
 ויא אפיר ליה ויא מידי און רבה האמך אים גאר
 גיט גיזאמט אז מען טאר גיט פרינקען טיין אין
 קנישקנין. כוז דאך זיין דער דין אז מען מעג
 פרינקען טיין אין קנישקנין און גאר אזוי איז דער
 דין כל מידי דאית ביה תענוג וליה ביה שמחה נזרו רבנן
 דיא זאכן וואס עס איז גינען מען זאל
 א ששקה האבין דיא רבנן גוזר גינען מען זאל
 דאם גיט טאהן נאקדעם וויא דער בית המקדש
 איז הרוב גינארין אפיר מידי דאית ביה תענוג וליה
 ביה ששקה אקער דיא זאכן וואס זענען גאר
 אפערנעניגען און זענען גיט אששקה לא גזרו
 רבנן האבין דיא רבנן גיט גוזר גינען. דאם מעג
 מען נאה דעם הרבין אויך. דער גביא עמוס
 האמך גיזאמט אויף דיא יודין השוכים על מסות שן
 וסרוחים על ערסותם זיין ליגען אויף בעטיין פון
 זעלפאנד ביין און זיין שטייגקען אויף זייערע
 בעטיין. האמך רבי יוסי בר רבי חנינא גיזאמט
 פלגלחי שתיין מים בפני ממותיהם ערוקים דער פסוק
 לערונום אונז זיין פלעגין שטיין פאר זייערע
 בעטיין נאקעט און פלעגין משתיין זיין בגרף בה
 גפי גיטא האמך רבי אבהו זיך געבייערנט אויף

רבה לא אמרן אלא דמחדד אפיה לפוריא אבל לבראי לית לן בה
 ומחדד אפיה לפוריא נמי לא אמרן אלא בארעא אבל במנא לית לן בה
 ומזול במטילת ידיים אמר רבה לא אמרן אלא דלא משא ידיה כלל
 אבל משא ולא משא לית לן בה ולא מלמא היא דאמר רב חסדא אנא
 משאי מלא חפנאי מיה ויהבו לי מלא חפנאי מיבותא:

וחון ומשפץ יפה אלף מעט מים כגון רביעית מלומס :

אמר רבא לא אמרן זאנאם זאנאם רבא ווען זאנאן מיר אז
 דאם גריינגט צו ארעמקייט אלא דלא קשא נדיה
 גלי נאר אז ער האט דיא הענט נאר גישט
 גענואשין צום עסן איז קשא ולא קשא אבער אז
 ער האט גענואשין דיא הענט נאר ער האט גיש
 גוט גענואשין. דהיינו ער האט זיך גענואשין
 פונקט מיט אקנואמירול וואסער זיט לן געט
 דאם גישט שאדמען. וועט ער גישט ארעם ווערין.
 זאנאם דיא גמרא ונאו מלמא היא דיא רייד איז גישט
 דאס רב חסדא ונארום רב חסדא האט גיזאנאם
 אגא קשא מלא חפנאי מיה איך פלעג מיר וואשין צום
 עסן מיט פולע הענט וואסער ויהבו לי מלא חפנאי
 מיבותא האט קען מיר גיגעבין פולע הענט נוקס :

וודר תולדות דף קל"ט ע"ב מ"ח ללילת יוד הא ואו הא

יהי רשב בלחך מלכד העבד והטור והגומר. רבי יהודה פתח ואמר (ה"א יא) ה' לדיק יבמן ורשע ונחשב (ר"ח
 נחט) תתם טלה ראשון. כמה עבדוי דקב"ה ממתקין וכל מה דלחבו עבדי כלל על דינא וקשט כמה דכתיב
 (דברים לב) הטר חמיו פעלו כי כל דרכיו חסדו אל. אמונה ואין עול לדיק וישר הוא ת"ח לא דן קב"ה לחלוט
 קדמיה עד דפקיד ליה לרעוהיה ללא יספי לביה ורעוהיה לרעה אחרת בגין דלא יסתכל ואיזילא אסתמר ועבר
 עלו פקודא דמלך ונבחר כן לן ליה דינא ועס כל דא לן לן ליה כדקא חוי ליה ואוריך עמי' רוגז' וסתקיי' אמת חד
 דעלף אלף עני בר ארעון עבדיו שנים דמטר ליה לרוד מלכא דלא הוה ליה מגרמיה כלום כגונא דא לא לן זין ליה ליה
 גם כעבדוי ביטין לזויה עבדי תדיר דאי הכי לא יכיל עלמא ללחמקיימא אלף קודשא בריך הוא אריך רוגזיה עס
 דיקויא ועס רעוהיה יתיר מדיקויא. עס רעוהיה בגין דיתובין כתיובת' שלימה דיתקיימון כהאי עלמא ובעלמא דלתי כמה
 דכתיב (יחזקאל לב) מי אני נחם כי וגומר אם אחסוך וגומר כי אם כשור רשע מדבריו ויהי. ויהי בעלמא דין ויהי בעלמא
 דלתי וכל דא אריך רוגזיה לון תדיר. או בגין דיטוק מנהון גונא עבד בעלמא כמה דלתי אברהם מהרה דלתי
 גונא כמה דתרא ויחלף ספא לעלמא אבל קודשא בריך הוא מדקדק עס דיקויא תדיר בכל עובדין דלתי עבדין
 בגין דידע דלא יסתק ליתמא ומחללא ובג"כ אסתק לון ללו בגיניה דהא חיבו ידע ישר ותוקפא דמבימתמא דלחן
 אלף בגין לרמא רישיון בגיניהו כגונא דא עבד ליה לאברהם דכתיב (בראשית כב) והאלהים נסה את אברהם מאי
 נסה הרמא נם כמה דלתי אמר (קטשה כב) הרינו נם שאלו נם ארמי דגלל דילי' בכל עלמא וזע"נ דהא דאמר בגין
 דא קדשא בריך הוא ארמי דגלל לאברהם כענינהו דללא דלא הוא דכתיב נסה את אברהם אף הכי נב"כ בגין
 לרמא דגלל דליקויא חיבו כגון לון לרמא רישיוהו בכל עלמא :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הלי יפודי התורה פ"ז

ספטר צידה לרוד דף ו"א ע"ב

בי תהלי או יתנסה או ילכ בוחר על טורא אחרי מוחך ויחמוט
 רודך אחרך וסוף על רגליך. בכל יום וכל מה וכל שם
 וכל רגע. ויסט קבד וספטר סתק. והתולעת וסרמח ריך ומשחין וזוחן. וסנה כחיים כשטר פטרי מוליס כוף
 כי יתפלל ויעד זאל געשין או יתענה ארעך ער זאל
 פאקסין או יתענה גונא על שגג אחי סתה ארעד
 דיין בשעשע זאל ריך געווייליגען וער זאל ריד
 מוחל זיין אויף דיינע זינד נאך זיין מוליס והסת

יהי שגגה דער מוליס זאנאם דך פון אינגשען היזע על היזע אונ ער גייט געבין דיינע פים גגיי ים
 אכיל מה ויכיל שעה ויכיל רגע יערער סאנא אונ יערער צייט אונ יערער רגע יהיה מקרי העשר משהו דער
 גבך אונ דיין ערד וועט זיין דיין געט והתולעת והרמח ריך והמשחך וזוחן אונ די ווערעט וועלן
 ציין דיינע פריינד אונ דיינע געווייליגע אונ דיין געווען שאפט היי. הסתים גישע היזי סתלים בוגד די
 מחנו 6 41 (היא) (תק לישראל ע"ט)

המשי' הי' השם חקוק ככלי כחכות או ככלי זכוכית
 התחוך הכלי הי' לוקה אלא הוהך את כבוקב ונגונו
 גבן אם היה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחק
 ולא יסוך ולא יעבור בבקום המנופות. וזכרנה לו סבילה
 של מצוה כורך עליו נמי וטובל. ואם לא מצא נמי
 פסבב ככגורו ולא יתקו כדי שלא יחוקי שלא אמרו לכורך
 עליו אלא כפני שאמרו לעמוד בפני השם כשהוא ערום:
 והוא דכל אדם קדש העוהה לוקה שגא' בנעלם כי את
 השורף עצי הקדש רדך השחתה לוקה שנאמר ואשיריהם תשרפון
 באש וכתוב לא תעשון כן לה' אלהיכם:

ולא יבנו מסע עד שחנה אליהם סלה ידעת שהי חפלים וסוכ סוס
 להטלים הסוים ולוך חכלס מן כילוריס ולא חכלס חילוריס.
 סכן עתמך חס חלס חוכב. נלמן כיווך סקוריס נמיס חלוריס
 וחכית חספסד וחסיסיע סלית סקיס וסכסלר וחכית סחלנלס
 וסיעון נלית סכספס וסחעטנר ולללס חסככות לחיחח
 סכס

(ב) הסותר אמר' אכן אחת רדך השחתה מן הכזבה או מן
 העשון כן לה' אלוהיכם וכן
 באש וכתוב לא תעשון כן לה' אלהיכם:

דעם ארמ' וואס דער שם איז אויף אים געשריבען
 אונז נאל דאס שטיקל פלי געהאלטן אפליי הי'
 השם חקוק ככלי כחכות או ככלי זכוכית והי' הפני אונ
 אפילו דער שם איז גיווען אויסגעקריצט אין
 אפלי פון מאקדעניאל ונאלד וילכער קופער קעשל
 סדער גלאז אונ גר האט געשקאלצטן דיא פלי
 די' זה יוקה קוקט אים סקקות ווייל גר האט
 אפגעקעקט דעם שם אלא חוקה את קקום ונגונו נאר
 איידער גר יקעקעצט דיא פלי נאל גר ארויס
 שניידן דעם ארמ' וואס דער שם איז אויף אים
 געשריבען אונ נאל דאס שטיקל פלי געהאלטן
 וכו' אם היה שם כתוב על בשרו איז דער דין
 אויב דער שם איז געשריבען אויף אים ווי ליב
 די' זה יוקה נאל דער דעם ארמ' נים וואשין יא
 יסד אונ נים געווען גיין נאך אויף דעם ארמ'
 יא גסוד כקום הכנופה אונ גר נאל נים שטיין
 אויף אמיאסין ארמ' ווען דער שם איז אפגע-
 דעקט וזכרנה לו סבילה של כזרה אויב עם האמ
 אים גיטראפין אז גר סוז ניה טובב זיין אוי
 אקבילה וואס איז אכזרה סוד גלי נמי וסבי נאל
 גר ארוקוויקלען אויף דעם ארמ' מיט אוי אוויקלע
 בלאט די וואקער נאל נים קענען אפגוואשן דעם
 שם. אונ גר איז ניד טובב וואס יא קצא נמי אונ
 אויב גר האט נים געפונען גיין ווייבע בלאט
 ספסב כגנני נאל גר ארוקענעכען דעם בנדעקן דעם
 נים נום צוקוועלען צום ליב דאס קלייד גי' שיי יחזי עם נאל נים פארשקעלצן פאר די וואקער
 פון קדוה. די וואקער זאל קענען אריין קוקען אויף דעם ארמ' ווא דער שם איז אויף
 שיי אקרי גידיז עיני ווארום וואס קען האט גיזאנט קען זאל ארוקוויקלען מיט עפעס אויף
 דעם שם. האט קען נים געקיינט דער שם נאל נים גאס נערין זאל קען האט גאר געקיינט ספס
 שאמר נסמוד כפני השם נשהא ערום ווייל קען קאר גיט שטיין נאקעט פאר דעם שם: (ו) הסיחה אפלי
 חכו אחת רדך השחתה מן הכזבה או פיליו גאר איין שטיין טייל
 גר האט געוואלט קאלע באכין דעם כזבה מן הכזב' או פאר הנהגה אדער גר האט דעם
 שטיין ארויס גענומען פון היכל אדער פון דיא גזרה ווייל גר האט געוואלט קאלע באכין דעם
 היכל אדער דיא גזרה יוקה שלאנט קען אים סלקות זשאפר בענים ווארום עם שטיים אין פסוק
 גי' דיא עברים גי' את כזבתם והגונו וישרע סוכחות זאלט איר צו שטויסן וכתבי באלד
 נאקעם שטיים אין פסוק יא תעשו מן זה' איהיכם צו אייער זאלט איר גיט אוי סאזון. דעם
 כזבה וואס צו גאט זאלט איר צו שטויסן וכו' השורף עצי הקדש רדך השחתה יוקה אונ אז גר
 פארברענט האלץ וואס זענען געהייליגט גיווארן צום כזבה אדער צום בית המקדש. ווייל גר
 חיל זיי וואקען באכין אדער פארקלענען. שלאנט קען אים סלקות זשאפר ווארום עם שטיים אין
 פסוק ואשריהם תשרפון באש וישרע ליקרען בויער זאלט איר פארברענען אין פייער וכתבי באלד
 נאקעם שטיים אין פסוק יא תעשו מן זה' איהיכם צו גאט זאלט איר גיט אוי סאזון. דיא האלץ

פרט תלך כלה היולד לפרנס כי יסר מסוס סטרוון מעל פניו לאור כבוד סמיים ונעשות דברים כולטו תמיד פלילי: או לאבוק בוד והמבוקו בוד סכין אותו סבת סדרות ככתב דברים אכזריות ככתבי הקדש שכוננו ישראל בקדושה אבל אפיקורוס ישראל שכתב ס"ח שורפין אותו עם האכזרות שבו מסני שאינו סמכין בקדוש השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש היום וספחה לשורפו כיוי שלא להניחו שם לאפיקורסים ולא למעשיות אבל עבדים שכתב את השם נטוין אותו וכן כתבי הקדש שכלו או שכתבן עבדים יבגו:

וואם איז געווען גיטלינג גיטאריין צו נאם זאלט איד ארויס גיין פון דער וועלט. אזוי ווי איינער וואס גייט ארויס צו געהרנט ווערן ויל יסיד פמה הערן פיל פני נאם זאל אפמאקן פון אנדער פנים דאס ברעקונג וואס פארלענגט אנדערע אויגן פאר באר חיים צו לייכטן אויבן מיט די לעבעדיגע לייכטאקייט וועלעך רובט רובטו פאר אונד זאל סאקן אנדער טיילען אזוי ווי זיין ווילען אויף טייפין. אסן פן יוד רצון

מלקות כסה דברים אסורים ווען זענען דיא רייד גינאנט גיטאריין אז קען פאר פארברענען ותרנה נביאים כתרובים ככתבי הקדש שכתבם ישראל בקדושה נאר בייא אועלכע ותרנה נביאים כתרובים וואס איז האם זייא געשריבען מיט הייליגקייט אגד אפיקורוס ישראל שכתב פאר תורה אקער אז אידישער אפיקורוס האם געשריבען אספר תורה שרפין אותו עם האכזרות שבו זאל קען פאר ברענען דיא ספר תורה מיט דיא שמות וואס זענען אין דיא ספר תורה פני שאר פאפין כתיב השם ולא כתבו לשמו ווייל ער גלויבט גיט דיא הייליגקייט פון נאם האם ער גיט געשריבען די ספר תורה פון נאמס ווערן אלא שהיא מעלה בדעתו שזה כשאר דברים נאר ער האם געבראנט אין זיין מיינונג אז דאס איז וויא אנדערע זאכן וואס קען שרייבט והואיל ודעתו כן אונ ווייל זיין מיינונג איז אזוי גינען יא עבדים השם זענען דיא געקען פון נאם גיט געהייליגט גיטאריין וספחה לשורפו אונ עם איז אספחה קען זאל דיא ספר תורה פארברענען כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיות קען זאל גיט לאפן אנאמען צו דיא אפיקורסים אונ גיט צו ווייערע קעשלים ונארום אז דיא ספר תורה וועט גלייבן וועט דאך זיין אנגרינגונג צו דעם אפיקורוס אונ צו ווייערע קעשלים וואס ער האם גיטאקן. קען וועט אייביג זאגן דיא ספר תורה האם געשריבען זענער מענטש וואס ער איז גינען איין אפיקורוס אגד עבדים שכתב את השם אקער אז אעפרים האם געשריבען דעם נאמען כון נאם טוים איתו זאל קען געהאלטן די וואך וואס דער שם איז אויף אים געשריבען וכן כתבי הקדש שבו אונ אזוי איז דער ריין בייא ותרנה נביאים כתרובים וואס זענען פארפויילט גיטאריין אז שכתבן עדים אקער אעפרים האם זייא געשריבען זיי זאל קען זייא געהאלטן:

תולדות יום ג תורה

אונקלוס

אמסך סלח ויא יהוה נפש יי יה יהו יהוה רוח יוד הא וא הא נשמה יהוה רוח יהוה רוח ומלי יהוה אל אש בין שבעשה בניסוד דולם:

כס ויוד יעקב נזוד ויבא עשו מן מצרים ויעקב יעקב תבשילא ונחמא עשו מן הקדא

תא יוד יעקב. סוס יא סטרוון סס סלח יא: ויבא סס כסל יא: לקוטים על התורה

כס) ויוד יעקב נזוד וגו'. דער מדרש רבה זאגט דעם פאן איז גלייכאריין אקרום אקטיל. אונ דעם קאב האם עשו געהרגט נזוד. ווי עשו איז געקומען צוהיים אונ ער איז גינען פיר פון רעיונת אונ ער האם גינען יעקב קאבם אסין האם ער געסענעם פאר וואס פירקי דרבי אליעזר

אונ ער איז גינען פיר אונ וועלעך, האם ער גינאנט צו יעקב סוף פון אנטפערן זיין דעם ווערן אסין וואס ער קען, וואס (הא לישראל ע"ש) (ח"א)

והוא משלתי: ל ויאמר
 עשו לי עקב אפעמי כען
 מן סמוקא סמוקא הדין
 ארי משלתי אנא על פן
 קרא שמייה אדום:
 ל ויאמר יעקב ובין פיהם

בעל הטורים

(קס) חיד. כנמטריה אל אלו: סליטני נא מן. ר"ת סון
 לומר כסס שיעקב קנה משפט כמרתו בלחם ודלשתי מן קנה מדרכי

והוא ארמוני ונמארה לאכול אדום. ובשביל דעבתוהו
 רש"י

(כס) ויוד. לטון כישול כתרנומו: והוא עיף. (כ"ד)
 כרמיחה מ כמה דתימח (ירמיה ד) כי עיפה נפשי
 להרגיני: (ל) הלעיטני. אפתח פי וספקו הרבה להטובה
 כמו שגנינו אין לזכרון את הנגמל הכל מלפסין אותו:
 אכרהם שלא יראה את עשו בן בנו ואלא לתרכיה רעה ואין זו
 כ' טניס משנתיו כ' ויטקת חי ק"ם טרה וזה קע"ט שנה וביטל
 שדומה לנגלם שהכלות נללם החזור כטולס (ושד מה עדשים אין
 לסיכך המנהג להכרות את האכל כחמלת ומחלכו בינים טקס
 עגולים ואין להם סה כך הכל אין לו סה כדלמרינן כמיעד
 קון הכל כל ג' ימים הראשונים אימי טקס לכול לכל אדם וכ"ס
 שטיט טאל כחמלה מג' ועד ו' טקסין וטעו

רשבים
 (ל) מן האדום תזרעם הזה. ררך אדם המסתר לשואל
 מחבירו כופל את רביוו וזה שחיהו רעב ותי הוא
 כאומר תן לי מרה לאכול: על כן קרא שמו אדום.
 סכר כבודוהו ולשם בויון קרא לו כן שבשביל סמכיל אדום
 שפתי חכמים

מ דל"כ וטול רעב כמכ"ל: ל דלכתי כמכ"ל חיד ודלשתי וכל
 הלעיטני נא מן סמוק: כ ואלת דלמח כביטו טח סמתי לטוח
 וייל מדלכתי בני אכרסס וקן וטקע ולא כתיב ימינו כמו בני

מן האדום האדום. עדשים אדומות י ואותו היום מת
 אכרהם שלא יראה את עשו בן בנו ואלא לתרכיה רעה ואין זו
 כ' טניס משנתיו כ' ויטקת חי ק"ם טרה וזה קע"ט שנה וביטל
 שדומה לנגלם שהכלות נללם החזור כטולס (ושד מה עדשים אין
 לסיכך המנהג להכרות את האכל כחמלת ומחלכו בינים טקס
 עגולים ואין להם סה כך הכל אין לו סה כדלמרינן כמיעד
 קון הכל כל ג' ימים הראשונים אימי טקס לכול לכל אדם וכ"ס
 שטיט טאל כחמלה מג' ועד ו' טקסין וטעו

דעת וקנים מבעלי התוספות
 קרא עצמו אדום על שיצא ארמוני קרא שמי אדום:
 כי עיף אנכי. שאותו היום הרג לנמרוך שנלחם עמו כי
 באשר התחיל עשו לצרוד בשרה מצאו נסכר שחיה נכוד
 ציד ואמר לו שאין שום אדם רשאי לצרוד כבודת אדם
 הוא ולקחו יום סלחמח וכא עשו ונמל צדה טעיבק ואמר
 לקוטנים על התורה

מקבצו דאם רויטע עפין. האם יעקב ניקאנט וייל אונדער
 זיינע אים גישטארקין. האם יעקב ויך געוואנקערט וייל
 קומט דאס אז אבקהם און נקרוך זאלין זיידע שטארקין
 אין איין קאמ און אפענווייזונג אז אצדיק מיט אפארען
 זענען גלייך. אונ עס אין גאר קיין מן קושט אויבן ריי ארכין
 וואס אפענקש טוהט אויף רעד ווערט. אונ דאקטאירס האט
 געשן געלייקענט אין תהית התמים. עד האם געוואנגט
 דער טענקש שטארקעט אונ קען זיינע אים אין דער ארד
 אונ עד ווערט סארמויט ווי אזוי קען זיין עד ואל דעקערט
 ווערין. גיב מיר דעקער פון ריי רויטע עפין (מסייתא) דער
 ילקוט ראובני נאנט דעם קאמ האט געשן גיקאמן פינף
 עבירות. עד האט געדינט עפומי. אונ האט געעמקט
 אפענקש. אונ האט מנהג גינען מיט אזוי אפשה וואס
 איינער האט זיא שוין קקבל גינען וייל נאל ווערין זיין
 לייב. אונ עד האט געלייקענט אין תהית התמים. איז עד
 האט פארשעקט די נכונה:

ויחי
 זיבעציג יאהר און איז גישטארקין איז יצחק גינוראין אאבל דרום האט יעקב דיוס טאג
 גיקאכט דגינען ווארום. עס איז גייליכדיג אונ אבילות איז אויך אזוי ווי אקראר וואס דרייט זיך
 ארום דאס הייקט אקאהל איז דער אאבל: (יא) ויאמר יעקב אונ יעקב אונ

(ל) הלעיטני נא וגי' על בן קרא שמו אדום. פשיטא דעז
 בן משפט שקראו אדום משום הלעיטני של כעס
 עדשים ויותר היה לו לקרותו אדום מפני שיצא ארכווי.
 עכן נראה לפרש קרא הבי הלעיטני נא מן כנשיל זה
 אדום לי שאני אדום לשון נשיל על הלשון על בן שחרא
 פירושו לרותר אלהים

פעלד ותיא עף אונ ער איז גינען מיר פון דער
 קצירה: (ו) ויאמר עשו אז יעקב האט געשן גינאנט
 צו יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום היה פון ריא
 דאזיגע רויטע לינען סאך מיה אן זיפען י ווארום
 אויך קיין מיר עי זו דרום ווייל ער האט זיך
 גיהייקען מאקען אן זיפען מיט רויטע לינען
 קרא שמו אדום האט ער גירופען זיין אפען אדום
 ווארום אדום איז לשון רויט. ורש"י פארייבט דעם
 קאמ און אברהם גישטארקעט פני ער זאל גיט
 זעהן ויין אייניקעל גייט ארויס לתרבות רעה
 ווארום נאט האט אים צו גינאנט ער זאל האבין
 אנושע געלשער דרום האט נאט מקצר גינען
 פינף יאהר פון זיינע יאהרין ווארום יצחק האט
 גילעקט הונדערט מיט אקמציג יאהר אונ אברהם
 האט גילעקט נאר הונדערט מיט פינף אונ

זיבעציג יאהר און איז גישטארקין איז יצחק גינוראין אאבל דרום האט יעקב דיוס טאג
 גיקאכט דגינען ווארום. עס איז גייליכדיג אונ אבילות איז אויך אזוי ווי אקראר וואס דרייט זיך
 ארום דאס הייקט אקאהל איז דער אאבל: (יא) ויאמר יעקב אונ יעקב אונ

פרקי דרבי אליעזר
 אויך גינעסין לינען אויף אצנה אונ אויף אפרויש. די צנה
 פון יעקב איז גינען וואס עשן איז אבדור אונ איז וישל. אונ
 דער פרויער איז גינען ווייל דעם טאג איז אברהם אבי
 גישטארקין. די יודן עפין אויך לינען אויף אפרויש איז
 אויף אצנה. אויף דעם פרויער פון בית המקדש תימס ער איז

מְכַרָּה כְּיוֹם אֶת־בְּכֹרְתָךְ לִי :
לֵב וַיֹּאמֶר עֲשֹׂו הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ
לְמוֹת וּלְמַהֲיָה לִי בְּכֹרָה : לֵב וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב הַשֹּׁבֵעָה לִי בְּיוֹם וַיִּשְׁבַּע
לִּי וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב :

שכר בכורתו : (לא) מכרה כיום, כלומר לאלתר מיד עבור לי חלק בכורתך הראוי לך בכמות אבי בכמות שהיה לך ואח"כ אחז לך המאכל לעדות ולקיום כדרך שכנינו ויאכלו שם על הגל לקיום ברית בין לבן ליעקב: (לב) הנה אנכי הולך לבוא, בכל יום אני הולך לצד היות בעיניו המצויים שם דוברים ואירות וחיות רעות ואפי' מסוכן לבוא לבוא זה לי להחמין חלק בכורה לאחר מות אבינו. כך פי' אבי הרב רבי שאר מ"ס:

שפתי חכמים
 וכן נראה ימים וכן נראה ליקום: פי' דלא מפני הרעב אמר כל כנס אנכי מה מנכילי:
 שאל וכו'. ברא"י יאן: (לב) מכרה ביום. כתרגומו כיום וילקח כיום שהוא כבוד כן מכיר לי זכורה בכורה: בכורתך. לפי שהעבודה בכורות אמר יעקב אין רשע זה כדלי' שיקריב להקב"ה: (לג) הנה אנכי הולך לבוא. (מהחולדת והולכת היא הכערה שלא תהא כל עת העבודה בכורות כי שם לוי יסיל אותה וסוד) אמר עשו מה סיבה ל' של עבודה זו א"ל כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה כאותה שטענו (מסעירין) כן אלו הן שכמותה שהיו יין ופרועי רמל אמר אני הולך לבוא על ידך א"ל מה תהו לוי זה:

בכורה ויעקב
 (לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי. הגמון בעל תפי' נחם הא לדיקס יעקב מעשו שימכר לו בכורה עבור ענינים נראה ליעקב אמר לעשו הלא הנני לאחמו כנגמל ורוב יעבוד עשר א"ל מתיבי חתיו או הגרת חותך לכנין לך לאכול אם לא שתמנונו לי כמרתך או לכיס א"ל הרב ואחם מלטר ואפי' מתיבי לטרך. ונמדרש הית' שיעקב נתחנן מעשו לא יעבוד בקדקס. והיינו כי יעקב שסייע לויול למכור עבדים שיחיו ככור לזכרה ואין זה ענין דמזדן כדלוי' רק יעקב איט' דרך ללקחה כלל וכל המכירה פי' סימל עשו עלתו מהו חס כרעות אדם לטק עלתו מדבר:

(לב) ויאמר עשו הנה אנכי הולך לבוא ולמה זה לי בכורה. פי' עשו ידע כי לפעול לפניו לך מהחטב וכן אדם לא חרה חסי' ולחיותו ונודע וכו' ודענו ויחיו ויכרס סוד ופי' יבט. זה אמר כי הולך למות פי' בכורה ומכנן כנסתו ומה זה לי בכורה. פי' בכורה מבני הכנסה ויוחנה ויעקב. חמת סבני נ"כ לפשתתם כס. וכן נכני' אחר לא ישי' בכורה כי אחר חתו כח יתק יתק מבני הכנסה ויחנה ויעקב. חמת סבני נ"כ לא ישי' בכורה כמותו כיום. וזה יסיל יתק לפשות מ"ס דין [כח"ס סרמ"ז] ול' ללא יסיל לכבר לו קאי רק אם שכור זה אכל כמותו כמי א"ל וכל אכל בכור ויכור הכנסה מבני הכנסה ויתנה לבני הכנסה. וא"ל הכני' הולך פי' בכורה לבוא חסי' אפי' וכלא"ל יתק א"ל יעבור ויכור הכנסה מבני כחתי הגונים ויחנה ויעקב פי' אמרנו כח יעקב:

פירוש לתורת אלהים
 קאם ג'אנאם סקרה כיום את בכורתך פי' פאר קויף מיר ריא בכורה אזוי אלאהקטערע סקירה ווי דער קאז אזי אלהקטער. ורשי' שרייבט נוייל ריא קבורים סקענין סוקענין פארן בכורה פלקום ויאי' סקענין סקריב זיין גרע רשע איז גיט ראוי ער זאל סקריב זיין קרקנות צו קאם ביהו: (יב) ויאמר עשו אנכי עשוי האם ג'אנאם הנה אנכי הולך לבוא איך ג'יאי צו שטארבין. ורשי' שרייבט עשוי האם ג'יפרענט וואס איז ריא בכורה האם יעקב ג'אנאם פיל עונשין און פיל סחיות הענגט אין דער בכורה אזוי וויא מיר האבין ג'לערינט אז קען סאם ריא בכורה גיט איין אפ ג'ידעקשען קאפ אדער אז קען איז שפוד קיפט סיקה האם עשוי ג'אנאם איבער דער בכורה וועל איך לשטארבין ג'יאי וואס מיינט מיר ריא בכורה: (יג) ויאמר יעקב האם יעקב ג'אנאם השכנה פי' גיט שנוער מיר אזוי אלהקטער וויא דער קאז אז דו פאר קויפטם מיר באמת ג'ישבד פי' אונ ער האם צו אים ג'ישוארין ג'יסוד אונ ער האם פאר קויפטם זיין בכורה צו יעקב:

עליון
 חתיו ג'יארין און אריף די צרה פון גלות. חתן פלשתים רעם סקען עשילן די ג'ינדיש פון עשוי גיט פאלין אין די הענט פון ריא יתיו. כיו דים קרקע פון עשוי עשילן עסן פון ריא יתיו ג'ינדישן אריף ריא צדק וואס אריף ריא רעם סקען. ריא יתיו חתן ישראל ע"פ:

לחשיך כג"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה נצח ארני נשמה רדו: הנה חיה יחידה נצח יתה חיה יחידה רדו אל שם ב"ן שבעשיה:

א כי ממזרח-שמש ועד-מבואו גדול שמי בגוים ובכל-מקום מקמר מנש לשמי ומנחה ושחרת כי-גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: ג ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן יהוה מגאל הוא וניכו נבנה אכלו: ג ואמרתם הנה מהלאה והפתתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם את-ומנחתה הארצה אותה מידכם אמר יהוה: ד וארור גובל ויש בעדרו זכר וגדר זובח משחת לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים: ה ועתה אליכם המצוה הזאת הפגנים:

* ארי מסנח שקשא ועד מסליה רב שמי ביני עממא ובכל עדן דאתון עבדון רעוסי אנא אקבל צלותכון ושמי רבא מסקלש על ודיכון וצלותיכון בקורבן דכי קרסי ארי רב שמי ביני עממא אמר י צבאות: ג ואתון פסל ליון ימיה בראתון אפרין פתורא דיו קסיר הוא ובקסין מתקנהא כגיה: ג ואם פתרון הא דאיסינא מליאיהנא לשנתון ימיה אמר י צבאות ומסין אתון דאניס ודבגיר ודמרע ומסין אתון ליה בקורבנא האקבל ימיה קרענא סירכון אמר י: ד וליש דיעביד בגביל ואתי בערניה רבר (דואו סיב לנדר ודבא דמסל קרם י: ארי סלף רב אנא אמר י צבאות ושמי מסין בעממא: ה וקען לכון ספקידמא נדא פגניא:

ה וקען לכון ספקידמא נדא פגניא: ה וקען לכון ספקידמא נדא פגניא:

מצורת דוד

(א) כי מסורה שמש. אר ממקום איתח השמש עד מסוס שקיעתו גדול שמי בין הנוס כי כולי מודיס לו וינודך שפוח המיכה הראשונה המספעת ככולם אכל יתשבו שהנהגת כהולם השפל כל הכל ממערכות השמים: ובכך סקוב סוקפר מנש לשמי: ר"ל מה שהערוס מקטירין למערכות השמים להתרועע לפניס כונת' קיא סכוח יכדו ויעבדו את סכחה הראשונה יזכה כלמת יעש כי לא יכח עליסם אור סכחה הנכזיס: ובגורו סהורה. וזה שמכילוס לקרנן ותשורה הוא עכורס וקיס לפי דעתם הגולה כעיוס: כי גדול שמי בגוים. ולכן לוי קעות הוא על כי נורק עליו הדס ונקטר עליו הסלכ דכריס שנפש הליס קלה כהס וקטבור זה תקריבו נס כעלי שמיין כמ"ל למעלה: וגיבר. ר"ל ניב אמרי המזבח השגור כפיס דכר כי הוא לומר הכה מלכלו הכוסס עליו הוא נכוח ומתועב והוא ככל ענין כמ"ש: (ג) ואמרתם הנה כחלאה. ר"ל כלשר תכילו לקרנן ככס כחוס ורוס בתחנה לומר הנה נעשיתי גללה ושיו ממסא הככס שנשאתי על כתפי כי הוא שמן גבול ימר ודכריס סמה למחא נפש למחי' כ"ס וכי תמיו לשקר לפני: והפוחים איהו: ס"ה תקון סופריס והרלוי אחו וגלא תקון ימיר שחמ הנה אוניו ככל כפר וככז בתחא כי ס"ה כחוס וקל כנאס עד שחולכו לנדנדו כהפחת רוח סהס והוא ענין גומ': והבאתם. נס חסס מכילוס לפני קרנן גולו ומסח ופולס: והנאותם את סהננה. ר"ל הולו ומלחת מלח תכילו את הקרנן והתשורה וכי אקבלה כרלון מידס: (ד) וארור גובל. חרווי המעריס לומר שאין בידו יותר מובחר להקריס ממה שהכיר אלל כלמת יס בעדרו זכר מוכתר וטוב כחלו לשל: תורר. והוא מנדר שחכס לה' יש נשחת וכחוס: כי סלך גדול אני. ומחרלוי אס כן להקריב לפני מן המוכתר: ושמי נורא בגוים. גל סלמוס ויליס מפני: (ה) ועתה אליכם. המלוח סהחא לגל תקבלו קרנן נשחת וכחוס:

רשי (ב) וניבו. לשון ניב שפטים כלומר שגור הוא כפיס לומר נכוח מלכלו: (ג) הנה מתלאה. כהמה כחוסה וניכו ממני קרנן: והפחתם. תעלכו אותו: (ד) גובל. מתנכל כחמרמה לומר לי טובה מזה וכלמת יס בעדרו זכר איל ההגון מלוח: משחת. ככל מוס: וקריבו למערכות השמים מנחה עכורס: (ב) ואתם. אלל חסס מלכליס חת ה' כהס שחלס אומריס שלחן ה' והוא המזבח מתועב הוא על כי נורק עליו הדס ונקטר עליו הסלכ דכריס שנפש הליס קלה כהס וקטבור זה תקריבו נס כעלי שמיין כמ"ל למעלה: וגיבר. ר"ל ניב אמרי המזבח השגור כפיס דכר כי הוא לומר הכה מלכלו הכוסס עליו הוא נכוח ומתועב והוא ככל ענין כמ"ש: (ג) ואמרתם הנה כחלאה. ר"ל כלשר תכילו לקרנן ככס כחוס ורוס בתחנה לומר הנה נעשיתי גללה ושיו ממסא הככס שנשאתי על כתפי כי הוא שמן גבול ימר ודכריס סמה למחא נפש למחי' כ"ס וכי תמיו לשקר לפני: והפוחים איהו: ס"ה תקון סופריס והרלוי אחו וגלא תקון ימיר שחמ הנה אוניו ככל כפר וככז בתחא כי ס"ה כחוס וקל כנאס עד שחולכו לנדנדו כהפחת רוח סהס והוא ענין גומ': והבאתם. נס חסס מכילוס לפני קרנן גולו ומסח ופולס: והנאותם את סהננה. ר"ל הולו ומלחת מלח תכילו את הקרנן והתשורה וכי אקבלה כרלון מידס: (ד) וארור גובל. חרווי המעריס לומר שאין בידו יותר מובחר להקריס ממה שהכיר אלל כלמת יס בעדרו זכר מוכתר וטוב כחלו לשל: תורר. והוא מנדר שחכס לה' יש נשחת וכחוס: כי סלך גדול אני. ומחרלוי אס כן להקריב לפני מן המוכתר: ושמי נורא בגוים. גל סלמוס ויליס מפני: (ה) ועתה אליכם. המלוח סהחא לגל תקבלו קרנן נשחת וכחוס:

דעם פירוש עברי סייסש נעסינמ סען בייא דער הפסורה פון דער וואך:

תרגום

בתובים משלי ו

לחשיך מסור יסלכות ד"א שין דלת יוד: נפש שין שין דלת שין דלת יוד רח יאהרונה נשמה ריסור א אר ארז אדני נפש אדני רוח אלה דלת נון יוד נשמה רסלכות יו דה וז חיה יחידה ריסור יתה חיה יחידה רסלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

* ברי אין ערבם לסקרה * בני אם-ענבת לרעה תקעתי לך בפיה: ב נקשת אשלקמא לנזקרא ידה:

מצורת דוד

(א) אם ערבת. ערבות ממון כשכיל חסר: דוד. כעבור סור תקעת כפיד סול ענין קיס חוקף על יטרעות:

(ה) ערבת לרעד. ערבות ממון: (ב) נקשת. סהס דע סלחא למקס וללכד כס על ידי חמרי

פירוש ע"מ

(א) בני אם ערבתי לרעה וזהו אויב רז ביום פאר דין פריינד, רהיינו דין פריינד ראוכל ניטארין א ערב רזו ביום נגמ נעשמשאנען האם גיבארגמ עלמם בייא שמקען. האקמוס (תק כירשאל ע"מ) (ה"א) 41 11 גיאנמ

באמרי פיה נלפדת באמרי פיה : ג עשה זאת אפוא ו
 בני הנצל פו גאת בכפ ידועה יך התרפס ורחב רעיה :
 ו אל תתן שנה לעיניה ותנומה לעפעפיה : ה הנצל כצב
 מיד והצפור מיד יקוש :
 חסן שינתא לעינה ונימסא נבינה : ה דתהפצי היה סביא מן נישבא וניה צפרא מן פותא :

מצורת דוד

פיר : (ג) עשה זאת אפוא בני ר"ל פחה עשה זאת בני
 והנצל מיד סמלס כי כלה כדו ונתחייבת לו : יך התרפס -
 סיה לו למתם סרגל ר"ל סכסע עננה לפניו : ורחב רעיה -
 סחיה והסחיל רעיה על עמרה : (ד) אל תתן שנה ר"ל אל
 חסמלל כדבר : (ה) הנצל כצב ראה לסלל כמסירות כלכי
 סמחור לכרוח מיד סלכוד כשכלל ממוס : מיד יקוש - מיד
 חוקק ספס :

רשי

(ג) התרפס. התר לו פס יך לסלס לו ממזו :
 ורחב רעיה. ואלס חין לו ממזן סליך אלס סטוקסת כחמרי
 פד לכדר לו קסות הדכס עלוי רעיס לכקס סמט
 סימחול מיד : (ה) כצבי מיד. כלכי סמלס מן סחלס :
 וכצפור. כמלס מיד מי סרולס להכסלו :

פירוש עם

ג'ואנס צו שמעון אויב ראובן וועט אים גיט
 באהאלין. זאלקסו באהאלין פאר ראובןס וועגין
 פקעט גור פ'ד דו האקסט גינעבין דעם פ'רעסרין
 וצו שמעון דיין האנט אז דו וועסט אים באהאלין
 אויב ראובן וועט אים גיט באהאלין : (ב) נאקסט
 באמרי פיה זאלקסו גיט סייענע אז דו גיזט נאר
 געשטרייבליכט גיזארין מיט דיא רייד וואס דיין
 מויל האט ג'ואנס עם איז גינען אקטועל וואס
 דו האקסט ג'ואנס. אויף פ'רעסרעס. אכצער גיט
 מיט אקט. דריבער וועסטו גיט וועלן באהאלין
 גלפדת באמרי פיה דו גיזט געצוואנגען גיזארין
 מיט דיא רייד וואס דיין מויל האט ג'ואנס. אונ
 דו מוזט באהאלין פאר ראובןס וועגין אויב
 ראובן וועט גיט באהאלין : (ג) עשה זאת אפוא בני
 והנצל איצט סיין וזהו זאלקסו אזוי טאהן דו
 זאלקסט קענען גירעקשט ווערין זי פאך בכף ב'ד
 וזארום דו גיזט געקוקען אין דיא האנט פון דיין
 ח'קר ג' התרפס גיאי צו דיין ח'קר צום ס'לה אונ
 מאה ד'ך אונקערטעניג פאר אים. זאן דו גיזט

עיקר תינים ברטגורא משנה יבמות פרק ו

פרק ו א הבא על יבמתו
 שונג. כסבור אשה
 אחרת היא (6) : מויד.
 לטם זסת ולא למטה יבוס :
 אפי' הוא שונג והיא
 מוידה. לא מבעיה היאל
 טיכל לתרווייח לא מכוני למט'
 כגון שהוא מכוין ללשה
 פ'קו א הבא על יבמתו
 ער איז גינען בייא זיין
 יבמה בין בשונג סאיי
 בשונג ער האט
 גיט געוואקסט אז דאס
 איז דיא יבמה ער האט
 גימיינט דאס איז אפ'רעסדע
 בין פ'ניד סאיי כ'מויד.
 ער האט געוואקסט אז
 דאס איז די יבמה ער האט
 אכ'ער גיט גימיינט
 מיכ'ם זיין איר מיט דער
 ג'ואה ער האט גימיינט
 ס'נה זיין מיט איר בין
 באונט סאיי סען האט
 אים גיניינט ער זאל
 איר בויעל

(6) אפי' אינס אשה. שמלל

שתכחין ג'כ לכות אלס
 חיסו אינו מויד יבמתו וסונג
 כס חקיר וזתע דהוי ג'כס לא
 מחכסע בענין אחר : (6) באונט.
 פ'רס כגמלח כגון סנתכין
 ללשות ונתקסס וחקסס יבמתו
 כ'מויד. (ג) ברצון. סיינט למטה
 יבוס וספי' דפסיקט סיה קחי לט דסכי אורסיס ככל דוכח

כל המטע זהית דמלסת דלינה צבאות
 פרק ו א הבא על יבמתו בין בשונג בין
 במויד בין (6) באונט בין (ג) ברצון
 אפילו הוא שונג והיא מוידה הוא מויד והיא
 אפי' ס'מ'ס ס'מ'קוסו ציבמתו כ'כ' : (ג) ברצון. סיינט למטה
 יבוס וספי' דפסיקט סיה קחי לט דסכי אורסיס ככל דוכח

זיין ובייא די אלע שמעקסט אז זיא האט גימיינט
 לשם ס'נה נאר ער גיט בין ג'רצון סאיי ער האט
 איר בויעל גינען לשם ס'נה ער זאל איר מיכ'ם
 זיין. אונ אפילו זייא האכ'ין פיידע גיט גימיינט
 לשם ס'נה. ד'הינג וזא שונג זייא מוידה ער האט
 איר בויעל גינען בשונג. ער האט גיט געוואקסט
 אז זיא איז דיא יבמה. אונ זיא האט געוואקסט אז
 דאס איז דער ר'כס נאר זיא האט גימיינט צו זנת.

ד"ר: [ג] לא אנוסח. אבל מידע או שונגת. תוס': (ב) שחול
 הגמט חכר כולו אלא סכנים העפרים: [ד] קנה. כגמי' ליפני
 לא מקראי' וכ"כ ס"מ". וסוף גמ' סכנדרין ד"ר ו"ט דסח
 לא ליפני מזה דקניית ימ' נשית. ובגמ' דסכא' למדוס
 מילקס: [ה] העריות ב"י. כולסו יפיו לכו גמ' מקראי': (ג) דכ"ר
 שישם סן מלה מלאט מי שטוכ
 כן ויחולר גמ' וסרל' כח
 דנשפת מלה: (ד) וסמח' ד"ר
 דלשכתו נכשת סן דלפינו
 בלויס' ספורס חין לטו נלמק כין
 שונם לכו' לנפין חרומס וכסוכו
 ספי' אשח' ישראל: (ס) מדלג'
 כתיב ולא יחל: [ו] מן הארוסין
 בר' הברורה. גמ' ליפני
 נ"ט

אמר' והיא כתוכה לסס וזות קנה דלמד קרל יבמה יבא
 עליה מ"מ: המערה. שלל גמר ביאתו (ב) אלא הכנים
 עשרה בלבד וסגיו' עמר' כלל הכנס' קרויה נשיקה:
 קנה. וזכה כמל' ויולאה נכס חס כל להולאה: ולא

שובגת. הוא אנוס והיא [ג] לא אנוסח. היא
 אנוסיה והוא לא אנוס. אחד המערה ואחד
 הגומר [ד] קנה. ולא חלק בין ביאה לביאה:
 ב וכן הבא על אחת מכל [ה] העריות שבקורה
 או פסולות. בגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה
 או פסולות. סמורת ונתינה לישראל. בת
 ישראל לממזר ולנתין פסלה ולא חלק בין
 ביאה לביאה: ג אלמנה לבהן גדול גרושה
 וחלוצה לכהן הייום. [ו] מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. רבי אליעזר
 ור' שמעון מכשירין. נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולין מן הארוסין

מתרת לכהן פסולה היא לכהנה וגרושה כמי חי בת כהן היא מסול' כהן ביאה מתרומה דכי נאס (ד): במזר
 ונתינה לישראל. לאו מספולה לכהנה קאי דהא פסולה וקיימא אלא לעיני הערה נקט ליה למלקי עלה בהערה
 כגמ' ג' ב: מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. מאני שנתקדסה קדושי עבירה נפסלה מתרומה לבית אביה
 אם בת כהן הוא: רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירין. עד שתבעל ותעשה הללה גמלך ולא יחלל (ס) שני
 מלתי אחד לה ואחד לגרסה ולית הלכתא כותיהו אלא חף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נתארמלו
 או נתגרשו. מן הכנים הללו: מן הנשואין פסולות. דשוייה מלל' כביאתן: מן הארוסין

וואם שטיימ אין ספר יהושע צו אישראל בת
 ישיא אסאקבער פון אישראל קממו יתניו צו
 אסמקור אדער צו אנתין מפנה האם דער פהן גדול
 פסול ניסאקט דיא אלקנה מיט זיין ביאה צו
 אפנה אונג עד איז תיוב מלקות נוייל ער האם
 עובר גינוען אויף אלא ויא חק בין ביאה קביאה אונג
 קען האם ניט ניסאקט אחילוק וויא דיא ביאה
 איז גינוען וויא אלע סאנען זענען בועל אדער
 גיט וויא אלע סאנען זענען בועל: ג אלמנה קבת
 גיט איין אלקנה איז גינטקען גיטארין צו אפנה
 גדול גרושה תתייה קבת תייום אגרושה אדער
 אהליצה איז גינטקען גיטארין צו אפנה הדיום פון
 התייזין בארד וויא דער פהן גדול האם נאר
 קבדל גינוען דיא אלקנה אדער דער פהן הדיום
 האם נאר קבדל גינוען דיא גרושה אדער דיא
 תליצה לא יאכלו בתרומה סארין זיי ניט עסין תרומה
 אויב וויא זענען מעקבער פון פהנים רבי אליעזר
 ורבי שמעון מכשירין כפי אליעזר אונג רבי שמעון
 זאגין וויא קענין עסין תרומה נוייל וויא האבין
 נאך גיט חתינה קעהאם מיט דיא פהנים זענען
 וויא נאך גיט פסול גיטארין פון צו עסין תרומה
 נתארמלו או נתגרשו וויא זענען גיטארין אלקמות
 אדער גרושות פון דעם פהן גדול אדער פון דעם
 פהן הדיום. דער פהן גדול אדער דער פהן הדיום
 איז נישטארבין אדער וויא האבין גינג דיא
 טייבער פון תישאין נאכדעם וויא דער פהן גדול
 אדער דער פהן הדיום האבין שוין מיט זיי חתינה
 גיהאם פסולות זענען זיי פסול גיטארין צו תרומה
 פון התייזין אדער אדער פהן גדול אדער דער
 פהן הדיום איז נישטארבין אדער וויא האבין דיא.

אדער פאר קערם איז גינוען ער האם גיטיינט
 צו קנה זיין אונג ויא האם גיט זענוואקס או דאם
 איז דער יבם. אדער הוא אונס ער איז גינוען גיטיים
 ודיא לא אנטה אונג ויא איז גיט גינוען גיטיים. נאר
 ויא האם גיטיינט קנה צו זיין. אדער ויא האם
 גיט זענוואקס או דאם איז דער יבם. אדער היא
 אנטה ויא איז גינוען גיטיים והיא לא אנטה אונג ער
 איז גיט גינוען גיטיים נאר ער האם גיטיינט קנה
 צו זיין אדער ער האם גיט זענוואקס או דאם איז
 די יבמה אחר תפיסה סאיי ער האם נאר אגיהויבין
 בועל זיין וחדת תפיסה אונג סאיי ער האם אויס
 גילאזין וער האם בועל גינוען וויא דער שטיינער
 אויב בייא דיא אלע זאכין וואס דא איז גינעכונג
 קנה האם ער קנה גינוען דיא יבמה ויא חק בין
 ביאה קביאה אונג דיא תורה האם גיט גימאקט קיין
 חילוק צו ער האם איר בועל גינוען וויא קען איז
 בועל א אשה אדער ער האם איר בועל גינוען ווי
 קען איז בועל א זכר האם ער אלץ קנה גינוען
 דיא יבמה: ב וכן הבא על אחת מכל העריות שבקורה
 אונג אזוי איז דער דין אז ער האם בועל גינוען
 איינע פון די עריות וואס שטייט אין דער תורה
 ומיט דעם אופן וואס שטייט פריערן איז ער
 חייב או פסולות אדער ער האם בועל גינוען דיא
 טייבער וואס זענען פסול צו אים ומיט דעם אופן
 וואס שטייט פריערן איז ער חייב מלקות אונג ער
 האם וויא פסול גימאקט צו גינטקען נערין צו
 אפנה אונג צו עסין תרומה קנו אלמנה קבת גיט
 דתינו אלקנה צו אפנה גדול גרושה תתייה קבת
 תייום אגרושה תתייה צו אפנה הדיום מפנה תתייה
 ישיא אסמקורת אונג אגתינה נפון דיא נקעונים

פנים וסנד שאין כהן קדושין ומתוים : [טו] זכר כו' .
 ליש אין דין חסד מחליף דלי לא אכרזי חסד לא הוה נקבה
 חמירא חל' ככה מי שיש לו כ' זכרים נקבות הרבה כעלם [גמ'
 דרס"י] : (ט) שכי' דך אמור להם שזו לכם לאחליכם ואחס פה
 יסוד ממדי (גמרא) : (י) ויחמק טעמם כ' ספרי כן פ' היו
 נקחת את נקבה וכן טעם בלתי
 פוחס . ח"י כנמ' דילמך עקר
 פ"י וירע שמחמה עלמו הו"רס"י
 כחיות על פי ספריהא דכת
 ג' טהא . וספס י' עד שתי'
 רלוי לילי ואח"כ עוד י' כחו
 טעמא כחדי : (יא) לפי שהיא
 נחמית כזה שהיא יודעת ומרננת
 חס יודע כחן חס לא הוה חיו
 חו : יס' גמ' : (יב) לפי שכל שאין
 פועל ככרי אין מטיבין חלי'
 כיסמ חלל מתקנת הגזאום
 להמרים סחם ומתויע' : ואחר'
 לפני אין גלתינו לא ומתויע' מני רכי סיא :

הפגוי' לא טעא' זוהי : ר' גש"א שני זכרים . גילסין
 ממשא ספירס מן החשה לאחר שנולדו לו שני זכרים : וב"ה
 אומרים זכר ונקבה . כהנמ' זכר ונקבה כהנא וממשה
 אין רחיה טע"ס הדבור טע"ס : ושהיה עמה עשר
 שנים וכו' . כדלשכח
 כהנברה לאחר ששהה י'
 טעיס עס טרה ולא ילד' כשא
 הגר (י) ומי' שיכס עמה כחיל
 לא עלו מן המזין דלילמא
 ישיבת ח"ל גרמה וכל הימים
 שהיטס או חשה תוליס לו
 כחטיס ככית החסיריס לו
 וכיוולא כזה מדכריס טמוטיס
 החטמיס אין טוליס למנין עטור
 שנים וכו' . דממא לאו
 עיסי : גירשה מותרת לינשא לאחר . דממא לאו
 חס טוענת דמיניה הוא שליחו יורה כחן (יא) ומטילין חרס
 עלי' חס ורובת טהוא יורה כחן טוענת עליו טענת עקר (יב) :
 האיש מצווה על פריה ורבי' ולא האשה .
 דכתיב פרו ורבו וכו' וכבשו' וכבשה כתיב חסר וח"י האיש סדרכו לכבשו חת האס'
 הוא מלווה על פריה ורביה :
 ר' יוחנן בן ברוקה אומר כו' . ולית הלכתא כותיה :

מני' היו חלל מיני' וכשהוא מגרסה טותל לה כחכות' חס טוענת דמיניה הוא שליחו יורה כחן (יא) ומטילין חרס
 עלי' חס ורובת טהוא יורה כחן טוענת עליו טענת עקר (יב) : האיש מצווה על פריה ורבי' ולא האשה .
 דכתיב פרו ורבו וכו' וכבשו' וכבשה כתיב חסר וח"י האיש סדרכו לכבשו חת האס' הוא מלווה על פריה ורביה :
 ר' יוחנן בן ברוקה אומר כו' . ולית הלכתא כותיה :

שיוין קינדער בית שפתי אפרים שני זכרים בית שפתי
 זאגין אז ער האט צינייא קינדער זכרים איז ער
 שיוין פטור פון דער מצוה קינדער האבין בית הלל
 אפרים זכר ונקבה און בית הלל זאגין ער מוז האבין
 איין זכר און איין נקבה שזאגט זכר ונקבה הראם
 נוארום עם שטייט אין פבוך ווען זאגט האט
 באשאפין דיא וועלט האט ער באשאפין א זכר
 מיט א נקבה נשא אשה איינער האט גינזקען אנוייב
 ושהה עמם עשר שנים און ער האט יוואהנט מיט
 איר צעהן יאהר ויא יגדה אונן זאגט נים גיהאט
 גיין קינדער איז יבש רשי' יבש קאר ער נים כבכל
 זיין פון קינדער האבין גאר ער מוז געקען אין
 אנדער נוייב ער זאל מיט איר האבין קינדער
 גירשה אז ער האט איר גינט מותרת לינשא יאהר קעגן
 זיא גינזקען ווערין צו איין אנדערין וישאי חשני

רשיי גמרא יבמות דף ס"ב ע"ב

מתני' דקתי חל"כ כו' הו
 חס ס' לו בניס יבטל
 דלא כרבי יהושע : לערב .
 גמט וקתו : איזה יבטור .
 איזה דמי יהו הגון וירא שמי'

אלא אם כן יש לו אשה וכו' מהנתיין דלא כר' יהושע דתניא ר' יהושע
 אומר נשא אדם אשה בילדותו וישא אשה בוקותו היו לו בניס בילדותו
 יהיו לו בניס בוקותו שנאמר בבקר זרע וזרעך ולערב את הנח ירך כי

נשא אשה בוקותו זאל ער אויף דיא אלקטער אויף
 געקען אנוייב הייז לו גנים בידותו אויב ער האט
 געהאט קינדער אין זיין יונגענד הייז לו גנים בוקותו
 זאל ער האבין קינדער אויף דער אלקטער אויף
 שזאגט ווי עם שטייט אין פבוך ביגור גיז דגד אין
 דער פריה ואין זיין יונגענד זאלקטמו פארזינדיגין
 פארזינדיגן זאלקטמו האבין קינדער זאלקטמו אל מני
 ידך און פארין נאכט ואויף זיין אלקטער זאלכטמו
 גיט אפגלאזין זיין דאגט פון קינדער האבין י'

שמחאה לה כחותה שעה : יחד : תשוקתך . תאחוז :
 היג לא נצרכה אלא סמוך לוסתה . אע"ג
 דלאחר רבנן תיבז אדם לפרוש מאשתו וכו' ופ"ה כשלא
 לדרך יסקנה : עונה . אס רבינה לרשות כיום אסורה
 כל היום ואס רבינה לרשות
 בגילה אסר' כל הילולא :
 והני מילי . דתיבז לסקנה
 כי אזיל לדבר הרשות אבל
 לדבר מלוא לא משום דסריד
 גמול' א"ר מרדכי בשמשי
 זיכטל ממלאה : יו תר
 גמולו . דוילולא לרשות
 קשה מלדנכר : והנושא
 את בת אדורתו . ניטעמי
 אדם רבין על אחותו יותר מן
 אחיו ומחזק כך גמולא מהכב
 את אחת : אז תקרא . לטל
 פניה כתיב כי תראה פנים
 וכסיתו היינו דוחק העני ומכסך על התעלם היינו אזהב את
 שכיני שהם כקרוניו מקרב את קרוביו וטעם בת אחותו :

למחזק דאמר וסותו דרבנן אס כן סמוך לוסתו נמי דרבנן
 מ"מ למה יהא סתור ביולא לדבר הרשות :
 סמוך לרבין . אכניו נמי קאי כדלמרינן בהגדפין (דף ש .)
 (ספ) וקפ ס"ג דקטן לא תקינו ליה רבנן נישאין כדלמרינן
 לקי כפ' אלמנה (דף ספ .) מכל מקום לטבי תקינו ליה
 נישאין דלל סוס כשילולא ניהל
 וטעם :
 והנושא את בת אחותו . פי'
 רב"ט דרוב דרין בת
 אחיו אבל אחותו נקט לפי
 שמשלתו כדכריס וסכיה שפול
 בתה ורבינו תם אומר דדוקא
 נקט בת אחותו לפי שפול
 גמולו כדלמרינן רוב כניס דוחק
 לאחי ספס :
 המחזה סלע למי בשעת דוחקו .
 ומקשר ר"ח דכריס קמח
 דהניסו (דף ס .) (ספ) אמר
 ומלאוסי לרות כרות ורשות ופ'
 סתמילא משום למי כשעת דוחק
 ואמר ר"ח דסתם למי שפול
 ממש סמושל מס וקוק למחזק
 ביתו או שדכו על כל חס ממילא
 לו משום וסס לא סיס מולא למחזק סוי מקילוי ממולו וסיני לרות
 רשות סלריד למחזק כול ומספיד הכל ומסיק עליה דסיט דלמרי
 איניי וזל למולא לא סיהא כמחזק לנכות כמות אחי ממילאין פ'
 (כ"ד דף מ"ו .) ור"י פ' סס פניני אחר :

משה לתיבא פניה כדדוחקין אותו למחזק כמו תלוס וכוין (כ"ד דף מ"ו .) ור"י פ' סס פניני אחר :

ער פארם אנועק פון זיין היים . איז ער כחויב
 זיך צו בהעקסטן מיט זיין טייב שגאנץ וידעת בי שיעם
 אהרע ווארעם עס שטייט אין פסוק אויב דו וויקסט
 וויקען אז דיין גינצאהלץ זיין טייב איז מיט
 פרידען זיפנד נוד אלקסו נעביינגען דיין וואהנענג
 זיין טייב מיט משמיש . ועקסו שוין קענען
 פארן רוהיג און מיט פרידען . פקענט דיא נקרא
 זיא סתבא נקמי דאם ווייס איר דען פון דעם פסוק
 סתבא נקמי דאם ווייס איר דאך פון דארטין .
 פון ועקס פסוק זיא אייך השיגעה דיין גלוקסונג
 נועם זיין צו דיין סאן מלפד ששעה משתקטת רעליה
 בשעה שהיא יוצא דער דער פסוק לערוגט אונז אז
 אנויב גלוקס צו איר סאן נוען ער גייט אין נוען .
 און אז זיא גלוקס צו אים איז ער דאך כחויב צו
 טאהן איר ווילען אמר רב יוסף יא נכרבה אלא סמוך
 ויקסיה האם רב יוסף גינאנט רבי יהושע בן לוי
 דארף דערציילן דעם דין אפיוד עס איז נאנט
 צו איר צייט וואס זיא נעהט גנה פון דעקסונענין
 זאל ער זיך אויך בהעקסטן מיט איר ויכפח ווי פיל
 נאנט זאל זיין צו איר צייט גרות אמר רבא ענה
 האם רבא גינאנט אהאלין מעלת לעת . אייב איר
 צייט איז צו יעהן ביי טאג . קעג ער זיין ביי איר
 דיא נאנצע נאכט ביו טאג . און אויב איר צייט
 איז צו יעהן ביי נאכט . קעג ער זיין ביי איר
 אגנאנצין טאג ביו נאכט ויהי סיי דבר הקשה נוען
 זאגן סיר אז דער סאן מוז זיין בייא זיין טייב

וודר תולדות דף קס"א ע"א מ"ח דלילת יוד דא וזא דא
 יצא אכימלך את כל העמם הטוב כמים הזה וכאשת מות יומת . תל חי כמה ארויך לזו קב"ה לרביעיה
 בנין ההוא מיט דעכט עס אהבן קמחי דהו בנין דל לא געלוח כהו ישראלי רבלי ער לכתר דרין כתרתיז ימות עכר
 אכימלך דעכר מיט עס יתקן דל"ל בהו ארצי לסניך נכסו כעתי"ר . רב יאודה אמר הכל עליהו דרביעיה
 (חק ישראל ע"ש) (ח"א) 68 1 דעטתה

התורה יום ג זוהר

לשיבתו לראות לאו איהו אלו. תא חו ספרון בקדמיתא אמר (כרלשית כב) ארזי שמייהו הדרה נחתי לך האמטרא
 אש כו לך כחתייה וכו'. ולכתה אמר ארזי ארבע מלות שקל כסף וכו' וכתיב וישקול אברהם לעשרון וגומר שובר
 רכי אלגור דא הוא סיבו דעבד עמיה ללא נסיב מדליה אביתך כלום וסדריה ככל ממזניה ולכתה ארזי כחתייה
 למגד עמיה קייס. ואלך אלגור יאיה עבד יתק דהא בנין דידע רזא דהכמתה אשתל וחסר בירא דמיין בנין
 לאתקטפא במהימנותה כדקא יאיה וכן אכרסא אשתל וחסר בירא דמיא (וכן יתק) יעקב אשכח ליה מתתקין ויתבו
 פליה וכלבו אזלו כחתייה אשתל בנין לאתתקפא' במהימנות' שלימתה כדקא יאיה. והשתא ישראל אתתקפו ביה כרזי
 דפקודי אורייתא כגון לכל יומא ויומא אתתקפו בר כס בליית דלויכו מלוא וכו' גס אתתקפו ביה. הכי נמי כחשלי
 דמנא ארזי' וכדרזי' ולינון רזא מלאה כדקא חזי בנין דקב"ה אשתכח ביה כבד כג דלחתקפא ביה בחשלו ואתתקפו
 בליית וכלא רזא דמהימנותה עליה. ועל דא מלן ללא אתתקפו כהאי ולא אתתקפו לאתתקפא אשתלי בכל יומא דמי
 ליה ללא ארזי עמיה מהימנותה ואתקפי בנין דלויכו דמארזיה וכלתי' ללא ללחא כדקא יאיה. ובנין ק' אשכח סא
 מתתקפי גו מהימנות' עליה' מנין דכירא עליה דרזא דמהימנותה שלימתה ארזי ביה :

מוסר יוסף לחק הדרכה פטוקה
ספר צדה לדרך דף רי"ב הרמב"ם הלי יסודי התורה פ"א

(א) כל השמות האמורות באברהם קרש אף זה שמו
 ארזי אם נא מצאתי חן חרי הוא קרש כל השמות
 האמורות בלום חול חזק מזה אל נא ארזי הזה נא כשא
 עבוד חן. כל השמות האמורות בגבעת בנימין קרש .
 כל השמות האמורות בלום חול חזק מזה אל נא ארזי הזה נא כשא
 עבוד חן. כל השמות האמורות בגבעת בנימין קרש .

דא כי בנחון מלמי פסיקיס ומעסיקס תכיל וקסו ליוקר .
 אמר אחד מספ מי ילמי מעונק וכליה מלן אתמך חס
 פסוקס חלו רחמך ממני . וסוס אשך חמך וכליה נולי .
 למקסיס סורו מי . לא ידעתי מלחיה כה לסיס חו כי כי מה
 ספסיס עני סוספסיס חמלתי ולי מה ססלרסיס חיי הלרסיס
 פסי על חוס מסך חמרה ועל חוס מסך אשקס ודע כי חין חלתי ספסודס חילתי לחס סעוריס וסתיית סחמון וכלום סלמך וססמך
 אכל סחלתי סור לסיית מדורס כספר ורנס כי וחסס חולך עליך סכל כי סור סמדרויך כדך ו סתך וסח וסל ימלך לסולס ועל .

(א) כל השמות האמורות באברהם קרש אף זה שמו
 ארזי אם נא מצאתי חן חרי הוא קרש כל השמות
 האמורות בלום חול חזק מזה אל נא ארזי הזה נא כשא
 עבוד חן. כל השמות האמורות בגבעת בנימין קרש .
 כל השמות האמורות בלום חול חזק מזה אל נא ארזי הזה נא כשא
 עבוד חן. כל השמות האמורות בגבעת בנימין קרש .

דע כי בנחון מלמי פסיקיס ומעסיקס תכיל וקסו ליוקר .
 אמר אחד מספ מי ילמי מעונק וכליה מלן אתמך חס
 פסוקס חלו רחמך ממני . וסוס אשך חמך וכליה נולי .
 למקסיס סורו מי . לא ידעתי מלחיה כה לסיס חו כי כי מה
 ספסיס עני סוספסיס חמלתי ולי מה ססלרסיס חיי הלרסיס
 פסי על חוס מסך חמרה ועל חוס מסך אשקס ודע כי חין חלתי ספסודס חילתי לחס סעוריס וסתיית סחמון וכלום סלמך וססמך
 אכל סחלתי סור לסיית מדורס כספר ורנס כי וחסס חולך עליך סכל כי סור סמדרויך כדך ו סתך וסח וסל ימלך לסולס ועל .

דע כי בנחון מלמי פסיקיס ומעסיקס תכיל וקסו ליוקר .
 אמר אחד מספ מי ילמי מעונק וכליה מלן אתמך חס
 פסוקס חלו רחמך ממני . וסוס אשך חמך וכליה נולי .
 למקסיס סורו מי . לא ידעתי מלחיה כה לסיס חו כי כי מה
 ספסיס עני סוספסיס חמלתי ולי מה ססלרסיס חיי הלרסיס
 פסי על חוס מסך חמרה ועל חוס מסך אשקס ודע כי חין חלתי ספסודס חילתי לחס סעוריס וסתיית סחמון וכלום סלמך וססמך
 אכל סחלתי סור לסיית מדורס כספר ורנס כי וחסס חולך עליך סכל כי סור סמדרויך כדך ו סתך וסח וסל ימלך לסולס ועל .

דע כי בנחון מלמי פסיקיס ומעסיקס תכיל וקסו ליוקר .
 אמר אחד מספ מי ילמי מעונק וכליה מלן אתמך חס
 פסוקס חלו רחמך ממני . וסוס אשך חמך וכליה נולי .
 למקסיס סורו מי . לא ידעתי מלחיה כה לסיס חו כי כי מה
 ספסיס עני סוספסיס חמלתי ולי מה ססלרסיס חיי הלרסיס
 פסי על חוס מסך חמרה ועל חוס מסך אשקס ודע כי חין חלתי ספסודס חילתי לחס סעוריס וסתיית סחמון וכלום סלמך וססמך
 אכל סחלתי סור לסיית מדורס כספר ורנס כי וחסס חולך עליך סכל כי סור סמדרויך כדך ו סתך וסח וסל ימלך לסולס ועל .

כל השמות האמורות במכתב חול. כל השמות האמורות בנבות קדש כל שלמה האמור בשיר השירים קדש והרי זהו כשאר הכנויים הוץ מזה האלף לך שלמה. כל מלכיא האמור בדניאל חול הוץ מזה אנת מלכא מלך מלכיא והרי הוא כשאר הכנויים :

והרי את דבר ה' ישקוד על לתתום ערב ונקר

והיך וכחותיו עכדים לו לעבוד עבודת סוחר סמכין לכל כחך הוא. וחסים מן סמועלים כרוחם שנאמר כסם טוב ארץ אפס מגבור ומולך כרוחו מלוכד עיר ותמיד תוהר מכת סמכין אשר לתפא' כל סיוס יוספי'. כאלו נרפים סם נרפים ויונש אמות סספים. ותוחלת מלפס וסם נחשים שרפים דבריהם מתוקים מדבש ונפת לוסים. ולחמם נוחמים ונפת לוסים ורעם ורע מלגשים. מנזח עלי שיש קוסטים. או מרעומים אשפים. וכל מעשך יסו לנפס :

וענן היידיג כי השמות האמורות במכתב חול אלע שמות וואם שמייען בייא מיקה (שופטים יו יח) וענן פראקט כי השמות האמורות בנבות קדש אלע שמות וואם שמייען בייא נבות (מלכים א' כ"א) וענן היידיג כי שלמה האמור בשיר השירים קדש אלע וערקער שלמה וואם שמייען אין שיר השירים וענן היידיג תרי הוא כשאר הכנויים אונ דער ווארט שלמה איז אזוי וויא אלע ביי נעמען וואם מען ואגם אויף גאם נדיהינג אזוי וויא מען ואגם, רחום' מייגט מען גאם, נוייל ער איז דאם קנואל פון רחמנות אלע רחמנות קוסען פון אים, אזוי שלמה מייגט מען אויך גאם, נוייל דער שלום איז זייער, ער איז דער קנואל פון שלום, אלע שלום קוסען פון אים) חוץ מזה האלף דך שלמה נאר דער שלמה וואם שמייען האלף לך שלמה. דער ווארט שלמה איז פראקט, ווארום דאם מייגט מען דעם קלך שלמה כי מלאכי האמור בדניאל חול אלע וערקער מלאכי וואם שמייען אין ספר דניאל וענן פראקט חוץ מזה נאר דער איינער איז היידיג אנת מלאך מלאך מלכיא דו מלאך ביום אסלה איבער אלע מלכים תרי הוא כשאר הכנויים אונ דער ווארט. מלאך' האם דעם דין וויא אלע בייא נעמען וואם מען ואגם אויף גאם, וויא רחום, חנון :

דיא פייערדיגע קריג וואם וויא מאכין זנוישען מענטשין ורגעם ורע מנאפים אונ זייערע קינדער וענן פון קונה ויין מית עלי שיה קוספס ווענין זייערע רייד רייסין וויא אוים וואם בייא וענעם איז אויף דעם מאנויר פון ויין הארץ אי חסומים אשפים אדער וויא וענען מיט זייערע רייד וויא דיא מכשפים אונ חרסומים ויהא את רב ה' ישקוד על רגלים אונ דער וואם האם מורא פאר דיא רייד פון גאם זאל ער איילין צו קוסען אין דיא מירען פון בית המדרש ערב ולקר וצמחים אבענד אונ פריה אונ האלדין טאג זאל ער קוסען אין שוהל וצו מעריב אונ שחרית אונ מנחה ושא' אלו בפי אונ הייב אויף דייע הענט צו גאם מיט תפלה וכל מעשך יהי לשם שמים אונ ארץ וואם דו נועקט טאהן זאל ויין פון גאמס טענין, נוייל גאם האם אזוי גיקאמין :

תולדות יום ד תורה

אונקלוס

המשך מתי דלא יהוה נפשי יה יהוה יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמת יהוה היה יחדיו ר דמילי רן אז שם בן שבעשים בניקוד חולם :

לד ויעקב יתב בעשו יתם לד ויעקב נתן לעשו יתם ויגיד

פירוש לתורת אלהים (לד) ויעקב נתן גששו אינ יעקב האם גינעבין צו עשו יתם ויגיד ערשם ברזים מיט גיקעקטם פון לינען (ואו לישראל ע"פ) (ח"א) 48 8 (חאבל)

אונקלוס

ותבשיל דמלופחין ואכל
 וישתי וקם ואוי לשם עשו
 ית פברותא: * ויהי
 בפניא בארצא בר ספפנא
 קדמאה די תהה פוזמי
 אברתם ואזל יצחק ליה
 אבי מלך
 ופלושתי אי צינר:
 ואתנני ליה * ואמר
 לא תיהות פמזרים שרי
 בארצא די אמר לך:
 דהו פארעא תהא ויהי
 מימרי פסעדה ואברכינה
 און לך ולברך אתן יה
 פל ארעמא האלון
 ואקים ית קיימא די

עדישים ויאכל וישת ויקם וילך ויבן
 עשו אתהפכרה: פכו * ויהי רעב
 בארץ מצרים הרעב הראשון אשר
 היה בימי אברהם וילך יצחק אל
 אבימלך מלך פלשתים נורה:
 וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד
 מצרימה שכן בארץ אשר אמר
 אליך: ונור בארץ הזאת ואהיה
 עמך ואברכה כי ילך ולרעה אתן
 את כל הארצת האל והקמתי
 את השבעה אשר נשבעתי

תולדות אהרן

פדסיס . פנול פס : נור הלך . פספדין
 קיא : פי לו עבא קיא

בעל המורים

(לד) ויבן . ב' . ויבן עשו . ויבן כניווי בני המן דסיני כחש
 בן כווס זס המן סולא מעשו : (א) ויהי רעב . סמך . ויבן עשו
 זסיס ככא רעב כלא גס כח : (ב) פארעות סול . רמו לא מלכוס:
 פארות . סמר וייו סיפננס לו אמר ו' דודות וסס יצחק יעקב
 לבסוף היה מתרחם : ויבן . כמו ויבנה מן דבר ה' בזה
 אשר היה בימי אברהם . כדכתיב ויהי רעב בארץ יורד
 ארם מצרימה . לא הוצרך פסוק זה אלא לתודיע שכשם שבחרם אביו היה הולך בשביל יורד
 למצרים כך יצחק היה יורד למצרים דרך ארץ פלשתים דרך קצרה כדכתיב ולא נתם אלהים דרך
 ארץ פלשתים כי קרוב הוא ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תרד מצרימה לפי שיועד הקדוש
 ברוך הוא שהיה יורד למצרים : (ג) כי לך וגו' . ובשביל שנתתי לו ולרועו את הארץ הזאת צויתי לו

ויבן עשו את הבכורה . וימכור את בכורתו
 בדים . ואחר כן יועקב נתן לעשו וגו' כמנהג בני אדם
 לקיום דבר : ויבן עשו . לפי שלסוף נהרגם על כך
 כדכתיב את בכורתו לקח . לכן הקדים כאן לתודיע
 ששוחו עתה בשביל אביה את הבכורה אבל
 כמו ויקן מן קנה : (א) מלבד הרעב הראשון אשר
 היה בארץ מצרים . לא הוצרך פסוק זה אלא לתודיע שכשם שבחרם אביו היה הולך בשביל יורד
 למצרים כך יצחק היה יורד למצרים דרך ארץ פלשתים דרך קצרה כדכתיב ולא נתם אלהים דרך
 ארץ פלשתים כי קרוב הוא ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תרד מצרימה לפי שיועד הקדוש
 ברוך הוא שהיה יורד למצרים : (ג) כי לך וגו' . ובשביל שנתתי לו ולרועו את הארץ הזאת צויתי לו

לשבים

לד) ויבן עשו את הבכורה . וימכור את בכורתו
 בדים . ואחר כן יועקב נתן לעשו וגו' כמנהג בני אדם
 לקיום דבר : ויבן עשו . לפי שלסוף נהרגם על כך
 כדכתיב את בכורתו לקח . לכן הקדים כאן לתודיע
 ששוחו עתה בשביל אביה את הבכורה אבל
 כמו ויקן מן קנה : (א) מלבד הרעב הראשון אשר
 היה בארץ מצרים . לא הוצרך פסוק זה אלא לתודיע שכשם שבחרם אביו היה הולך בשביל יורד
 למצרים כך יצחק היה יורד למצרים דרך ארץ פלשתים דרך קצרה כדכתיב ולא נתם אלהים דרך
 ארץ פלשתים כי קרוב הוא ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תרד מצרימה לפי שיועד הקדוש
 ברוך הוא שהיה יורד למצרים : (ג) כי לך וגו' . ובשביל שנתתי לו ולרועו את הארץ הזאת צויתי לו

שפתי הכמים

ב רל כיון סתנן שזכר בכורתו ליעקב ע"מ סלל רלכ כס וא"כ
 ל"ל לניכחכ ויבן אלה הטיד זסי' ר"ל דללא זס נמי ידעינן
 שרעס ה"ס אלה עזס סוא כללו הטיד סתננן קדסי' כדפי'
 לטל גבי כח כחולל סתנן ארס : ג י"ל דעולה ה"א קדסי' דקדסיס
 סתין רשון לסולין לחן לעזיס אף א"י עזיס עזר ה"א
 דעה זקניס כבעלי החוספוח

(לד) ויבן עשו . הטיד סתננן על רשעו זס סזיס
 סכודתו של מקוס : (ב) אל תרד מצרימה . סזיס
 דעתו לרדת למצרים כמו סירד סכיו דמינו זכרס אמר
 לו אל תרד למצרים סלחתה עולה תמימה ג ואין
 חולה לחך כדלוי לך : (ג) האל . כמו סללס :

מכאן אתה למד שאם יש ביד רשע ס"ח או מצות אחרת
 רומתר לצדיק לרשותו ולישמו סכנו :

(לד) ויבן עשו וגו' . פי' . מכבר היה סכנה אותה ועל כן
 נקמה יעקב סכנו . ונמצא בס' ר' יהודה הסכיר

ויבן וישת אוב ער האם גינעסין אוב גימרינקען
 גנפס גינען אוב ער אין אויף גישמאנקען אוב אין
 אונעק גינאנקען גינען אוב עשו האם סכנה גינען
 דיא פכורה : (א) ויהי רעב בארץ אוב עס אין גינען
 אהונקער אין דעם לאנד סלפד חוץ דעם ערשטין
 דונקער וואס אין גינען אין דיא סענ פון אברהם
 גינען אוב יצחק אין גינען אוב עס אביסלך דער
 קניג פון פלשתים אין נור : (ב) ברא איתי ה' האם
 זיך האם צו אים באנווין ויאמר אוב האם גינאנמ
 זי פיד מצרימה דו זאלקם גימ גינען אין סצרים .
 (הק לישראל ע"ס) (ח"א)

ורשי שרייבמס ווייל יצחק איז גינען אעולה
 הסיקה האם האם גינאנמ אין חוץ לארץ אין גימ
 ווערם יצחק זאל זיין דרינקען שכן רוח אין דעם
 לאנד וואס איך וועל צו דיר זאגין : (ג) נור בארץ
 הזאת וואקין אין דעם דאוויגען לאנד וזיסה סענ אוב
 איך וועל זיין בימ דיר וגימכס אוב איך וועל דיר
 פענמישן פי יך אגינען קוארם צו דיר אוב אז גינען
 קינדער אפן וועל איך געבין את כל הארצות זאי דיא
 אלע לענדער תקימותי את הסכנה אוב איך וועל
 פאשטעמינען דיא שבעה אשר וואס איך האב
 גישוארם

לְאֶבְרָהָם אֲבִיךָ: וְהִרְבִּיתִי אֶת־
 זַרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֶךָ
 אֶת כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִתְבָּרְכוּ
 בְּזַרְעֶךָ כָּל־גִּוְיֵי הָאָרֶץ: הֲעֵקֵב אֲשֶׁר־
 שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמַר
 מִשְׁמַרְתִּי מִצֻּוֹתַי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי: שְׁנֵי

קיימית? אבְרָהָם אָבִיךָ:
 וְאֶמְנִי יתְּ בְרַךְ כְּכֹכְבֵי
 שָׁמַיָא וְאֶתֹן בְּרַךְ ית
 כָּל אֲרֻעְתָא הָאֵלִין
 וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּרַךְ כָּל
 עַמְמֵי אֲרַעָא: הַ חֲלָת דִּי
 קִבִּיל אֲבְרָהָם לְמִימְרֵי
 וְנִטְר מִצַּרְת מִי מְרִי
 פְקֻדֵי קִימִי וְאֻרִיתִי:
 ת"א עקב אשר שמע אבְרָהָם
 קולותי ומשמרתי מלתי

בעל המורים

לוי קחת עמרם משה: (ה) עקב אשר שמע וגו'. יש כפסוק
 י"ד חיבות כנגד ה"ד הדבורות שבהם עק"ב חיבות וכנגדם
 נחמסם וי"ד נסיונות וקיים עולם שנכרס ב"י המלמות: עק"ב
 שנים שמע בקולי דבן ג' שנים סירר בוראו ושנתו קע"ה:
 עקב אשר שמע אברהם: בנימטריא קיים אף עירובי תכשילין
 ותוסף לו ה"ל יחידה על שמו כנגד בקולו משמרתו מלתי
 חקותיו ותורתיו:

רשבים

לצאת מארצו ומבולדתו ברחיב שם אל הארץ אשר
 אראך: (ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי. על העקידה
 דבתיב אשר שמעת בקולי: וישמור משמרתו. כגון
 מילה דבתיב בה ואמה את בתיב השמור: מצוות.
 כגון מצוות שמנה ימים דבתיב כאשר צוה אותי אלהים:
 חקותיו ותורתיו. לפי עיקר פשוטו (מצות) השכליות
 כגון גזל ועריות וחיימוך ודינין והכנסת אורחים כולם
 שנתחדש ונתפרש לישראל וברתו ברית לקיימו:

שפתי חכמים

ואין סתה רשאי ללכת לח"ל: ם רטנו לפרס והתכרכו כסה לל
 שיחכרכו כשנת זרעך דאס כן סיה לו לומר והסתרכו מורעך:
 ע ואי"ת כיון שקיימו כל הורה למס כשא יעקב שתי אחיות
 ושמתן דינה אחותו ושמרה יזכר אחות אביו. וי"ל ללא
 קיבלו פניהם לקיימם אלא כפי"י והם סיו כפי"ל. הרמב"ן:
 כשנתיב אותו: וישמור משמרתו. גזרות להרדקה
 (יבמות כח): מצוותי. דברים שאליו לא כנהבו ראוין
 דברים שלה"ר ורשעים משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת
 שטטנו שאין טעם בדבר אלא גיורת המלך וחקותיו על עבדיו: ותורתיו. להביא תורה שבעל ע פה הלכ' למשה מסיני (ד"ר):

(ד) והתברכו בזרעך. אדם אומר לבנו ם יהא זרעך
 כרופו של ילמך וכן בכל המקרא וזה אב לכולן כך יברך
 ישראל לאמר ישימך וגו' ואף לעמין הקלה מליבו כן ויהיה
 האשה לאלה שהמקלל שגאלו אומר תהא כפלונית וכן (ישעה
 סה) והנחתם שמכם לשבועה לבחירי שהשבע אומר אלה
 כפלוני אם עשיתי כך וכך: (ה) שמע אברהם בקולי.
 על אזהרות שבתורה כגון שניות לעריות ושבות לשבת
 הן להאסות כגון גזל ושפיכות דמים: חקותי. דברים
 שטטנו שאין טעם בדבר אלא גיורת המלך וחקותיו על עבדיו:

פירוש לתורת אברהם

גִּישׁוּנוֹרְאִין צו דיין פֿאָמער אַבְרָהָם: (ה) וְהִרְבִּיתִי אֶת
 זַרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם אֹנֵן אִיךָ וְנִעַל בְּרִיעַ דִּייעַ
 קִינְדער וַיִּיאֵ דִיא שְׁמַעְרִין פֿון דַּעם הַיִּמְעַל וְנִתְמַי
 לְזַרְעֶךָ אֹנֵן אִיךָ וְנִעַל לְעֵבֵין צו דִּייעַ קִינְדער אַתְּ כִּי
 הָאָרֶץ הַזֹּאת הֵיאֵ דִיא אֶרֶץ לְעִנְדֵּךָ וְהִתְבָּרְכוּ אֹנֵן וַיִּיא
 וְנִעֲלִין זִיךְ בְּעִנְטְשֵׁין מִיט דִּייעַ קִינְדער אֶלַע
 פֿעֻלְקער פֿון דַּער עַרֵךְ בְּלוֹמֵר אַז אַמְעִנְטְשֵׁ וְנִעַם
 וְנִעֲלִין בְּעִנְטְשֵׁין זֵיין וְהָיָה וְנִעַם עַר צו אִים זְאֵנִין
 דִּייעַ קִינְדער זְאֵלִין זֵיין וַיִּי דִי קִינְדער פֿון יִצְחָק:
 (ה) עֵקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמַר אֶת־
 מִשְׁמַרְתִּי מִצֻּוֹתַי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי: אֲנִי אֲבְרָהָם
 גִּיהַעְרַם מִיִּין קוֹל וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי אֹנֵן עַר הָאֵם
 גִּעְהִיט מִיִּין הַיִּמְנֵן בְּלוֹמֵר אֶפְּיֵלוֹ אֹנֵן זְאֵנִי

תרנום

נביאים מלאכי ב

לחמיך מנ"ה דיא צבאות נמש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רבנא אדני נשמה רוח יצוקה חיה
 יחידה רבנא יצוקה חיה יחידה רוח אל שם ב"ן שבעשתי:

אֵם לֹא תִקְבְּלוּן וְאֵם לֹא אֵם לֹא תִשְׁמְעוּ וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּ עַל־לֵב לִתְת
 תשוון בתקתי על לבא

תרגום

כבוד לשמי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם את-
 המארה ואחתי את-ברכותיכם וגם אחתיה כי
 אינכם שמים על-לב: ב הגני גער לכם את-הודע
 חזיתי פרש על-פניכם פרש תיכם ונשא אתכם
 אליו: ב וידעתם כי שלחתי אליכם את המצוה
 הזאת להיות בריתי את-לוי אמר יהוה צבאות:
 ו בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתם-לו
 מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא: ה תורת אמת
 היתה בפיהו ועולה לא-נמצא בשפתיו בשלום
 ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: ו כי-
 שפתי כהן ישמרו-דעת ותורה יבקשו מפיהו כי
 מלאך יהוה-צבאות הוא:

למנו יקרא לשמי אמר ה'
 צבאות ואשגור בכון ית'
 מאימתא ואילופ ית ברככתון
 ואף אילופיניה ארי ליתכון
 משוון דחלמי על דמא:
 ב המ אגא נזיף לכון בעללח
 בר דמא ואגלי בקסת
 חוביכון על אפיכון ואבטיל
 רבות חגיכון וחקמנע חודקכון
 סגיה: ג ומדעון ארי שלחתי
 לךכתון ית מפקדמא דמא
 לקטון קנימי דעם לוי אמר
 יי צבאות: ד קנימית הוה
 עמידה חיי ושלמא וקנימית ליה
 אולפן אורימית שלום ודחיל
 סוגדמי וסוגדמי שמי דחיל
 הוה: ה אורימיתא דקושמא
 אטיב מחוקא: ו ארי שלמי כהן ישרון מדע ואורא יבעון מפומיה ארי משמש קדם: יי צבאות הוא:

מזודת דוד
 (6) לוח כבוד שמי. לכל הללו בקרבן שנין ראו י:
 ושלחתי בכם. כהנים ובעס: ואחתי את-ברכותיכם.
 ר"ל את סברת סברתי אחסע מעת סוסר סיכל ס' כמ"ס כחני
 שספן לקלל: ובס ארוחיה. ר"ל גם סמח"ל כמסתמעת עת
 סיכנ כחפ"ר כי אני ארוחיה כי אינכם שמים על לב לסוהר
 בכבודי: (3) הגני גער לכם. בעבורכי אגער את סודע לכל
 תלמח: חריחוי. אפור זכל על מיכס וחוזר ומפרס זכל מנסחמת
 שחמס מקריניס לפני סהול סדנר סיחור מלחם כבהמס אוה
 אפור לבות אחסע זו כדנך שלחם מכוס סמי: ונשא. ספון
 סוס סנדכס יסח אחסע אל כניון סוס: (3) וידעתם. דעו
 לכס אפר שלחתי עליכם סמחוס סחול לסיוח מוסריס ככודי סול
 למנו תקבלו גמול טוב לסיוח מתקיס ככרית אפר כרתי עם שכט לוי ר"ל עם אפרון רלח שכטע כי עמו כרת סכרית לסיוח סכסוס
 לו ונזרע חקרו: (7) בריתי היתה אתו. סכרית ספיהו לו עמו סוכיפ' לו סהיס וססלס: ואתנם לו מורא ויראני. ר"ל את
 חלס נחמיס לו כעבור סמורל סכס כלטי וירח מפני וירח סמלח לזוח סענין: נחת הוא. סיס סול סמחפד ונרעט: (8) תורת-
 למד תורס עם ססס ולא נעס מדנך הלמח: ועולה וגו'. ככל סדכר כמ"ס: הלך אתי. ר"ל כעבור מלוחי סיס ודנך לסעט
 סלס כין סכרית וסלדריס כדנך מיסוד: ורביס. פ"י סוכוחיו ססיכ בני אדם מרוביס לכל יעשו סהול אפר ססכו לפעו: (1) כי
 שפתי כהן. ר"ל סכס כל זה סול לכל כהן כי שפתי כהן רלויס סיסמרו את סדעט לדכר כס וברלוי סול סכל בני ישראל יבקשו תורס
 מפיהו וסכול וילמס: כי מלאך. כי סול סלסו של מקול לסורו' סדנך סיסר וכמ"ס וללוי אמר וגו' יורו מספסין ליעקב (נכריס ג):

למנו יקרא לשמי אמר ה'
 צבאות ואשגור בכון ית'
 מאימתא ואילופ ית ברככתון
 ואף אילופיניה ארי ליתכון
 משוון דחלמי על דמא:
 ב המ אגא נזיף לכון בעללח
 בר דמא ואגלי בקסת
 חוביכון על אפיכון ואבטיל
 רבות חגיכון וחקמנע חודקכון
 סגיה: ג ומדעון ארי שלחתי
 לךכתון ית מפקדמא דמא
 לקטון קנימי דעם לוי אמר
 יי צבאות: ד קנימית הוה
 עמידה חיי ושלמא וקנימית ליה
 אולפן אורימית שלום ודחיל
 סוגדמי וסוגדמי שמי דחיל
 הוה: ה אורימיתא דקושמא
 אטיב מחוקא: ו ארי שלמי כהן ישרון מדע ואורא יבעון מפומיה ארי משמש קדם: יי צבאות הוא:

דעס פירוש עברי סימס געפינג מען בייא דער הפסודה פון דער וואך

תרגום

כתובים משלה

וימשך יסוד ומלכות היא שנין דלת יוד גשש שנין שנין דלת שנין דלת יוד חת יאהודנודי גששח דמח א אר
 אורג אדני גשש אדני רח אלף דלת גון יוד גששח ומלכות יו הו וו הו זה יודיה יסוד יתנה וזה יודיה
 ומלכות אל שם בין שבששית *

לך אר-נמטה עצג ראה ודכיה ונכסם: ב אשר און-לה
 סמי ארסתהון ואנתפסם:
 רשי

מזודת דוד
 (6) חסע ספלל לך אל סמלול ורלס מנסכס ולמוד ממנס
 כמנס: (3) אשר אין זה קצין. סכרית' על מעססי

לך אל יתנה עצג דוד פוילער כענמש גיאי צו די
 מילב דעה דהיה ונה ארע וענין. איר
 (חק לישראל ע"ס)
 פירוש ע"ס
 פירוגן חכס וועקסמו קלוג ווערין. וועקסמו וויקסע
 ווי דו ואקסם דרף פירען: (2) אשר אין ית קנין שום
 ומכיל

דלת לה תצא ה' אף
 לא סרבה ושימא : ג פתקא
 בקיימא לחמה ונבא
 קחצא מיקלה : ד עד מה
 לאימת אנה דמה אנה
 עקלא וקאימת קיימת מן שנה : ה קליל שנתא קליל נומיתא קליל תחבק ורד קמרבא :
 י ותיתי וחדרה סבינתה וחסרה ה' יה נבא בשירא :

מצורת רוח

אם תנוול מחברת' וף על פי כן תכין בקין לחמה :
 אנרה . חספ' : מאברה . מזונה : (ו) ובא . כאלס
 המחלך : ראש . מה שחתה רש ממנו : כאיש מגן .
 כחא מהר להנן על אלוני :

סדפ טרס כולו : בחסוך . דבר הממסר עושך מהרס יבא כלאס פירוש עיט

אויף דער פארד און אלע קילבין וואס זענען
 געקומען צו דעם קערניריל האבין דערקענט פון
 דעם ריש אז דאס קערניריל האט שוין אמילב
 געהאלטן האבין זיי דעם קערניריל גיט גיטאלט
 געמען . צו לערנען אונז אז אונקענש זאל גיט
 געמען פראקענדע : (ד) עד מתי צדי חשבו דו פולער
 געקענט פון וויא לאנג וועסטו ליגען אויף דיין
 בענט מתי תקום משנתך ווען וועסטו אויפשטיין פון
 דיין שלאף : (ה) קענט שנות מעש תנובות מעש חזק
 זייט לשבך דער קענטש וואס זאגט אביסור דארף
 מען שלאפן . נאך דעם שלאף דארף מען אביסול
 דרוימען דאס איז גיט גישלאפן גיט געוואקט .
 נאכדעם דארף מען מיט דיא הענט ארוקענען
 דיא קישין מען זאל נאך אביסול ליגען
 אפרהען פון שלאף : (ו) ויבא כהנהך ראשך
 ויפסוקה באיש מגן צו דעם פוילין קענטש וועט
 קוקען דיא ארוםקייט אין שטוב אזוי וויא
 אקענטש וואס קוקט אריין אין אשטוב . און
 דו טעקט שוין דיא ארוםקייט גיט קענען
 ארום פרייבן פון שטוב ווארום צו וועט
 שטיין גענין דיר וויא איינער וואס גייט
 אנגיטאקן אין אפאנציר וואס מען קען אים
 גיט הרגנן און גיט אונעק פרייבן פון ארט :

עיקר תויים

ברשנורא

[6] ובעל . פי' כר"י לקמן סיפא
 דלת טיבלה למחור כוח
 מלוה וטעמא מפי' כנתי' הסתור
 מיטפס כשמינתן מן ורגל כתיב
 כפו וטלו וכיפר עד דשבר כעין
 וטלו עד דשבר כעין וכיפר

כ"י אמתי דלח דמלסת דליה א לא
 פרק ו א הכונס צאן לריר [6] ובעל בפניה
 כראוי ויצאה והויקה פמור . ומתי היה ליה למענד :
 לא נעל בפניה כראוי ויצאה והויקה חייב . נפרצה בלילה

פאר דעם שארין יא זעל פגנית פריא אז ער האט
 גיט פארשלאקטן דיא שטאל וויא מען דארף פאר
 שליסען ויצאה והויקה און אשעפס איז ארום
 גינאנגען און האט גיטאקן שארין מיט דארף
 דער בעל הבית כצאהלין פאר דעם שארין גפרה
 בצקת אויב די מיר איז אלזין אויף גיבאכאן גינארין
 פאר דעם שארין יא זעל פגנית פריא אז ער האט
 גיט פארשלאקטן דיא שטאל וויא מען דארף פאר
 שליסען ויצאה והויקה און אשעפס איז ארום
 גינאנגען און האט גיטאקן שארין מיט דארף
 דער בעל הבית כצאהלין פאר דעם שארין גפרה
 בצקת אויב די מיר איז אלזין אויף גיבאכאן גינארין

תולדות זים ד

עיקר תירום

שיכלני קדים כוונתו כמסוי' : גלילי פה כיהו יידי דקלא
 אית לם למחם וסתחא דיע איז בליטל אפי' טרעט לו סנארגס
 ויאל סכנתם און לו לטרנס זינד מלוי לחור אפריס באפילי.
 מי : [3] כמסוי' . ואלטרין זינד משעטין דאפי' לנסים ספריס
 כאלא כוונתי . מי : וספי' דמשיב לו קניא אלס
 כמחם סמוכר זשאן זינד לים
 למסור כו' ובלו דמיל דקסם סוף
 עקטור חמסיס לבלו : וסמייט :
 (ח) מדקתני לרומם ולם קתי
 לאחר ע"מ מלי לרומם לרומם
 סתתקי כדליתא כמחם :
 (ז) רצח . בארנו מנן כמלי
 סמקור ליתת חברו לו סמית ריש
 כיהו מן כדניס ונסוס . ריש :
 (ב) וליס סריף אמת אלס
 דלפי' סיעה דתני ירדס כו' סריף
 למיני דאפי' הילוס סמית
 מחלמח וסיעתו לפרט' וסיעתו דחמס' מי פסור : (א) כמלי
 דמדקט כדס אחר ולם נקט כדס חידו אפמעיין ע"ג עסד
 אחרת מדקט לקרא גבי זכר ולם נקט גבי סמלון וילוח סבי
 מושב עסד וימעל כרו וילס כדס אחר דשמין ע"ג עסד אחר
 דרטיין נמי דיקא כדס אחר ולם כדס' : (ד) ולכיו און עמין
 ע"ג עסד עלי' דאי' יספוד כתיב דלם מולול כם כמלי ספסד

הוציאוהו למסוים . חס"ג דלם הוציאוהו ממש אלס סעמדו
 כמלי כד סמ"ג הוי כאלו הוציאוהו בידיה ויחיבי' :
 ב הניחה בחמה . מלפני לה שמחה ולם כמי לה כמליה
 כמלי סמ"ג כדלם שיכולה לעמוד כרוח מלויס כלכד :
 כבנס הרועה תחתי .
 ילם אורין ככריא נונח סמך
 סמסר לשמך חייב שדך
 הרועה הגדול למסור לרופה
 הקטן סתתו (ח) ולסיכך
 כדס סתתו חייב : גפלה
 לגינה . כגון סמילקה
 ונסלה כאלם אלל דמו אורה
 כדמריס הסיילוס מחלם
 מה שהיין דלויס סמס לה דהוי ל' ללעבורינה חלם
 חלם (ב) : מה שנהגית . לפי כמח' ולם לפי הדיקה :
 שמיין בירם סמח באורות שרה . אין שמין את הערונה
 לכדס ממי סמסריס מתיק סממין אורה כלל סוי' ורמחמ
 אחר זכער כדס אחר ורס' מלמד שמין אורה ע"ג
 עדה אחרת (ג) אלס סמין בית סמח כחומה עדה כמח
 סיתה סוב קודם סמכלס ממנה הערונה הוחת וכמה סיה
 דמו שלוקח בית סמח כמלי כחכוחתה (ד) איס מולול

הוא מה עכשו והסתח לם משלם נלחו דמי'
 בה כשכל הסמך פרונה אחת כי חס דבר מועט :

אין ארויס גינאנגען און האט גיטאון אשארון
 נכנס רחמיס תתיו גימיס אריין דער אנדערער פאקטור
 דער קשרת אויף דעם ארם פון דעם ערשטן
 פאקטור פון זיין זכר ולם נקט גבי סמלון וילוח סבי
 מער פאקטור וואלם גינאנגען כצאהלין אז דער
 שארון וואלם גינען פון זיין נאמס . דאס דארף
 איצט דער אנדערער פאקטור כצאהלין אפיה
 גיניא אבהקה אין גינאנגען אין נאם גיניא אבהקה
 סין . און דיא נאם אין גינען העכער נויא דער
 גארטין . און די בקהקה האט זיך אנלייטש גיטאון
 און אין אריין גיפאלין אין גארטין וגיניא און זיא
 האט הגיניא גיהאט . זיא האט דארט גינעסין
 פירות משלם פה שניתי דארף דער בעל הבית
 כצאהלין וואס זיא האט הגיניא גיהאט . גימ וואס
 זיא האט שארין גיטאון וואזי וויא עם שמיים
 אין פירק ב משנה ב' זייה כדפיה אז די בקהקה איז
 אריין גינאנגען אין גארטין מיס איר וויקען וזיא
 דער שמייינען אין אריין זיא גיין וגיניא און זיא
 האט גיטאון אשארון . זיא האט גינעסין פירות
 משלם פה שתיקה דארף דער בעל הבית כצאהלין
 ווי פיל זיא האט שארין גיטאון זייד משלם פה
 שתיקה וזיא זאל קען כצאהלין דעם שארון . קען
 שאצט גימ דיא תבואה וואס זיא האט גינעסין
 אויף דעם ארם . וזיא פיל זיי זענען וערם גינען .
 ווארם קען ועמ דארפין צו פיל כצאהלין שמי
 בית סמח באותה שתי קען שאצט אשמיס פעלר פון
 פופציג איילין אויף פופציג איילין כענטאקסין מיב
 תבואה נסח התיא ית וזיא פיל איז זיא וערם
 גינען איידער זיא בקהקה האט אפ גינעסין זיא
 ביסור תבואה ווי פיל זיא וואלט כצאהלין פאר

כיי נאכט ארוינג האט אויפגעבראכן דיא סיד
 או שפירזת קסיס אדער גולנים האבין אויף גינאנגען
 כין דיא סיד וזיא התיקה און אשעפס אין ארויס
 גינאנגען און האט גיטאון אשארון פאר דארף
 גימ דער בעל הבית כצאהלין פאר דעם שארון
 הוציאוהו קסיס אויב דיא גולנים האבין ארויס
 גינעסין דיא שעפסין פון שטאל . גינעסין שוין
 דיא שעפסין צו דיא גולנים . און אשעפס אין
 גינאנגען און האט גיטאון אשארון קסיס חייבים
 דארפין די גולנים כצאהלין דעם שארון : ב התיקה
 גתיה אז ער האט גיטאון די בקהקה אויף די זיין .
 אויף די שטאל איז גימ גינען קיין דארף און ער
 האט פארשלאקט די שטאל ווי קען פאר שליקט
 אלע כמח' . און דיא בקהקה האט גימ גינעסין
 אויס האלטיין די היין האט זיא אויף גינאנגען די
 סיד און אין ארויס גינאנגען און האט גיטאון
 אשארון . איז דער בעל הבית חייב צו כצאהלין
 דעם שארון . ווארם ער האט כדארקט וויקען
 פריער אז דיא בקהקה וועט גימ קענען אויס
 האלטיין דיא היין וועט זיא אויף ברעכין די סיד .
 האט ער כדארקט שטארקער פארשליסין א
 שפירזת חס"ג שופה נסח אדער ער האט גינעסין
 די בקהקה צו אמויבין אדער צו אכשווענעם אדער
 צו אקורן זיי ואלין וויקען די בקהקה וזיא התיקה
 און די בקהקה איז ארויס גינאנגען פון זיי און האט
 גיטאון אשארון חייב דער בעל הבית פון די בקהקה
 דארף כצאהלין דעם שארון סמ"ג מתיא אז דער
 פאקטור וואס נעקט צו וואקען אלע בקמות פון
 שטאל . האט גינעסין די בקמות צו דעם פאקטור
 וואס איז אונקער אים צו זיין קשרת . און אבהקה
 (חק ישראל ע"פ)

נצח' אחת כי אם דבר חסד רבי' . ופחית' : [ג] נמרים . דכיון דלא יצריה נכסד לא עוליס אמרס חורס ובכר כשדס אחר אנב שדס אחר : [ו] הוחק . וז"ע ספוחלס קרר' כרי"ג כ"ב ט' ולשני : [ג] ולשני רבי דמ"ג ט' ולשני מורס כסא : [ג] ארס . לפי שאינו בני עוליס . ט' : [ג] חייב . ואף על לילטין דשלותו של אדם כמותו בכל חורס טובה חמירין בגמ' דש"ס חרין עוליס דכר עבירי דכרי ודכרי פתגמי דכרי עמי שומטין אכל כסאי' כיון דלא עמי חובא וינסו לא סייך ככו דכרי חרס כו' אלא עתמה כ"ס כמסך : [ט] העצים צרי' . דלי גלא חמין קמא לא פניו מדי .

רבי שמעון אומר אבלה פירו' נמורי' . שכר כטל כל לרכן משלמת כל היזק והיכל שיתמין אנב עדה היכל דעדיין ור נמרו והלכה כרבי שמעון : ג' ואם הגריש ברשות בעל השרה חייב . בגמ' מוקי לה כצקסה (ה) טרילין כולן למשה כיוון אחד זה גדישו וזה גדישו וממנין יצטרך וכן שאמר השומר טייל וגדישו היו כאלו אמר טייל ואמער לך אכל כשאר בני אדם אפי' הגדיש כרשות אלו כמל הסדה חייב עד דמקבל עליה נסדירותא : ד בא אחר וליבא . נסח נחש והעלה טלכסת כמו כלבת אם ולית

ובמה היא יפה . ר' שמעון אומר אבלה פירות [ה] נמורים משלם פירות נמורים, אם סאה סאה, אם סאתים סאתים : ג' המגדיש בתוך שדה הכירו שלא ברשות ואלתו בהמהו של בעל השרה פטור . ואם [ו] הוזקה בהו בעל הגריש חייב . ואם הגריש ברשות בעל השרה חייב : ד השולח את הבערה ביד חרש [א] ארס, [ת] וחייב כריני שמים, שלח ביד פקח הפקח חייב, אחר הביא את האור, ואחר הביא את [ט] העצים המביא את העצים חייב, אחר הביא את האור, המביא את האור, בא אחר וליבא

איר אז איינער וואלט איר קוקען קויפין זינדיה היא ז'ה און וויא פיר איו זיא איינעם ווערט, וויא פיל זועט מען אפ רעקענען פאר דיא ביסול תבואה וואס פעלט, אזוי פיר זאל מען באצאלין, רבי שקען זאגט אויב דיא פירות זענען נאך גיט צייטיג זאצט מען דורך דיא פעלד, ווי פיל עס איז ווערט פופציג איינין אויף פופציג איינין מיט דיא ביסול תבואה, און וויא פיל עס איז ווערט אז די ביסול תבואה, אבער אקף פירות נמרים אז זיא האט גינעסין צייטיגע פירות משלמת פירות נמרים באצאלט מען פאר צייטיגע פירות ווי פיל זיא האט גינעסין אם סאה אויב זיא האט גינעסין אסאך סאה באצאלט מען פאר אסאך אם סאתים אויב זיא האט גינעסין צוויי סאה סאתים באצאלט מען פאר צוויי סאה : ג הפגריש ביהו שיה של חברו אז ער שימ אן אפארנג תבואה אויף זיין חברס פעלד שלא ברשות ער האט גיט גיברענגט ביי זיין חבר אויב ער זאל ארויף שישען די תבואה אויף זיין פעלד וואלדן בהמטו של בעל השרה און דיא דקהה פון דעם בעל הכרות פון פעלד האט אויף גינעסין דיא תבואה פטור דער בעל הכרות פון פעלד דארף גיט באצאלין פאר די תבואה זיא וואס גיט אויב די דקהה האט זיה אויס גענליקישט אויף דיא תבואה און האט זיה גיטאן אשארין של תגריש חייב דער בעל הכרות פון דיא תבואה פירוש אויב ער האט אויף די פעלד אויס גיטאטין דיא תבואה, ווייל דער שומר וואס היט אלע תבואה וואס ליגט אין די פעלד האט אים גיטיסין שישען אויף דעם ארם דיא תבואה ויינע אויף, זענען האט דער שומר גיטיגט ער וועט הישען זיינע תבואה אזוי ווי ער היט אלע תבואה, אויב אבהקה האט גינעסין זיא תבואה של השרה דער בעל הכרות פון פעלד, דאס קיינט מען דער שיכר חייב דארף באצאלין דעם שארין פון דיא

תבואה און אויב די דקהה פון בעל הכרות האט זיה אויסקעגליקישט אויף דיא תבואה און האט זיה געטראכט אשארין, דארף דער שומר באצאלין : ד השלם את הפגרה ביד הרש שופט וקפו אז ער האט געשיקט אפייער דורך אטיבין אנדער דורך אקשו- גענעם אנדער דורך אקניד, און זיי האבין גיט געהיט דעם פייער, און דער פייער האט אנגע- צונדין פערקדע תבואה אנדער איין אונדער נאך פטור דריי ארס ביי דעם דין פון קענאשין וציי ביה דין אז ער פטור צו באצאלין חייב דריי שמים ביי דעם דין פון היסעל, ביי נאט איז ער חייב, ער וועט לישיקראפט ווערין שלח ביד פטח אז ער האט געשיקט דעם פייער דורך אקלוגין קענאש, און ער האט גיט געהיט דעם פייער, און דער פייער האט אנגעצונדין תבואה אנדער איין אונדער נאך הפסח חייב דער קלונער שלים דארף באצאלין דעם שארין אחר תביא את האור איינער האט גיב- ראכט פייער, דער נאך ווארד תביא את העצים האט איינער גיבראכט האלץ און האט גילייגט אויף דעם פייער און דער פייער האט אנגעצונדן תבואה אנדער איין אונדער נאך הפסח חייב דער וואס האט גיבראכט דיא האלץ דארף באצאלין דעם שארין, ווארום אז ער וואלט גיט גיבראכט דיא האלץ, וואלט דער פייער פאר לאשין גינארין איד תביא את העצים פריער האט איינער גיבראכט די האלץ, דער נאך ווארד תביא את האור האט איינער גיבראכט פייער און האט גילייגט אויף דיא האלץ און דער פייער האט אנגעצונדן תבואה אנדער איין אונדער נאך הפסח חייב דער וואס האט גיבראכט די האלץ דארף באצאלין דעם שארין, ווארום אז ער וואלט גיט גיבראכט דיא פייער וואלט דאך די האלץ גיט גיברענגט, אייביג איז דער לעצטער חייב בא איר וליבא אויב איינער האט גיבראכט האלץ און איינער פייער איבער פאר קערט, פריער

פמי לרבי דכתיב: (1) עמיסו ים לפרס דרי לא פטר כעמון כז' ורכנ במדליק כחך שלו פטרי כדמשמע קרא כי תלא הם ומשמע לחיירי במדליק כחך שלו אבל במדליק כחך של קבירו חמינו כדכר שדרכו להטמין דלא אשכחן לפטר ביה קרא עמון וכדכר עמון דרכו להטמין פטרי מסכנא דלא אכתי ליה להטויו דעמיסו טיחא ארס ארקי' כגדיס . מוי: [יין] חסין כו' . אם חסין חסין אם טעוריס טעוריס טע' . דלא שיד לתימר כהו עמון ספרי ויעט טיס עם חסין או טעוריס . יי: [יין] גדי כו' . סק דרך בני ארס לישות כגדיס . ס'ל'מ' ופחוי' ט: (1) דכתיב נקס יקס ר'ט: [ט] הביירה . מגדל גדול ר'ט:

ה המרליק את הגדיש והיו בו כלים ורלקו גרי"א ושלם מה שבתוכו וחק"א אינו משלם אלא גדיש של [יין] חסין או של שעורים . היה [יין] גדי כפות לו ועבר סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור . ומורים חכמים לר' יהודה במרליק את [יין] הביור' שהוא משלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני ארס להניח בכתיס: ו גץ שיצא מתחת הפטיש והויק

את הכירה שהוא משלם כל מה שבתוכה מוכח בגמ' שנקלקו רבי יהודה וחקמים טרי יהודה סבר כשדולק בכל חכרו משלם כל שבתוכו ואפילו ארנקי (1) ורכנ סברי כלים שדרכן להטמין כגדיס כגון מוריניו וכלי כרס האל דמשלם כלים שאין דרכן להטמין כגדיס לא משלם והלכה כחקמים: היה גדי כפות לו חייב . דבעלי חיים נמו אחרכו מלוו הקמה והמשו דקים ליה כדרכה מניה לביא למיפטריה דלינו מינה מיה על העבד הכולל ואינו כפות היה לו לכרוח ופטור עליו ממיחה ומן התשלומין . אבל אם היה עבד כפות לו פטור אפילו על הגדי ועל הגדיס לחייב מיחה על העבד (1) וקס ליה כדרכה מניה ובגדי לא שני לן בין כפות לשאיתו כפות ואידי דנקט כעבד קס כגדי . במרליק את הביורה . למדליק כחך של חכרו הוא והוי כמאלי כתי' והפסי' טעמא חסין דדרך בני ארס להניח כל כתי' אבל כגדיס דלאו דרך בני ארס להניח אלא כגון מוריניו וכלי כרס אר"ע' דלדליק לחוך של חכרו אינו משלם חליבא דחקמים אלא דכרי' שדרכן להטמין כגדיס: ו גץ . יליון של אש:

פיה דין נועם ועקן וויא גרויס דער פייגער איז גינען אונ וויא נוייס ער איז גינאנקען אזוי נועלין וויא פסקען דעם דין: ד הפסקין את הגדיש ער האט אנגעצונגירן אשייגער, ער האט אנגעצונגירן אשייגער פיי דין הויף, אונ דער פייגער איז גינאנקען אונ האט אנגעצונגירן אשייגער ותי בו פליס אונ אין דעם שייגער איז גינען פליס ונקי אונ וייא נענען פארברענט גינארין בני יהודה איפרי רבי יהודה ואנט' ישם מה שבתוכו ער מוז פצאהלין פאר אלץ וואס אין דעם שייגער איז גינען וחקמים אומרים אונ דיא חקמים זאגן אינו משלם אלא גדיש של חסין או של שעורים ער דארף נאר פצאהלין פאר אשייגער תבואה, אויב אין שייגער איז גינען ווייץ פצאהלט ער פאר ווייץ, אונ אויב אין שייגער איז גינען פאר דער ארץ ווא דיא פליס זענען גינען נעקענען מיר אויף גלייה ווי דא וואלט גינען נערשטין אדער ווייץ, דארף ער אויף פצאהלין וויא פאר טייץ אדער נערשטין וויא פיל עם האט גיקענט ליגען אויף דעם ארץ ווא די פליס זענען גינען, אבער אז ער איז גינאנקען מיט דיא פייגער צום שייגער אונ האט אים אנגע- צונגירן, זאגן די חקמים די פליס וואס בעגלי בתים האלטין זיי אין אשייגער, דהיינו האקער פליס אונ נאך אזוי אקלייבן, דארף ער פאר זיי פצאה- ליין ווי פאר זיי נענען נועם גינען, אבער אזעלכע פליס וואס בעגלי בתים האלטין וייא אין אשטוב גיט אין אשייגער אונ וייא זענען זא גינען אין

ד"ו אומר ב"ח פמור. [כ] חייב. גמל שהי מעון פשתן ועבר בריה

פזן דמלתי קא עסיק ולין ונכנס פשטנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הכירה בעל הגמל [כא] חייב. הניה חנוני נרו מבחוץ חנוני חייב. רבי יהודה אומר בנר חנוכה [כב] פמור:

[כ] חייב. כמו שזרק אין של חן ה"ל: [כא] חייב. מפני שהר"ל במשאו ה"ל. וזהו של כל הכיור כ"ל ה"ל חייב על מקום שהדליק לשם ושל הסמך ח"ל. טור: [כב] פמור. ולא דמי לברכות דל"ג ובי' דע"ג

גמ'. וז"ל מחייב אף כנר חנוכה שה"ל לו לישב ולסמור ה"ל.

דער קרעקער האט גיטאקן אשארין. ער האט געפערט פאר פּרעקט חייב דער וואס האט גיקלאפט מיט דעם האקער דארף פּצאהלין פאר דעם שארין וואס דער פּינק האט גיטאקן גמל שיהי מעון פּשמו אקעטיל איז גינען באקארין מיט פּלאקס דער ברשה הענים און ער איז גינאנגען אין גאס תּגנס פּשמו להוץ חתנות און די פּלאקס איז אריין גינאנגען אין אקראם דערקע פּריי ווען און דיא פּלאקס האט זיך אָנגעצונדן אָן די ליכט פון דעם קרעקער ודליק את הבית און דיא פּלאקס האט אָנגעצונדן אָשטוב בעל הגמל הייב איז דער בעל הבית פון קעטיל חייב צו פּצאהלין פאר די אשטוב. פאר וואס האט ער ארויף גיליינט אויף דעם קעטיל אזוי פיל פּלאקס הייב חתני עו פּבחוץ אויב

דער קרעקער האט גישטעלט די ליכט אויף די גאס פּריי דער טיר פון קראם. און דיא פּלאקס האט זיך אָנגעצונדן פון דיא ליכט חתני חייב דארף דער קרעקער פּצאהלין פאר דיא פּלאקס רבי יהודה אומר רבי יהודה אָמנט בנר חנוכה אויב דאס איז גינען אָחטובה ליכט. וואס דיא מענה איז אָן צו ציגן איר אויף דיא גאס בייא דיא טיר פון קראם פּטור דארף ניט דער קרעקער פּצאהלין פאר דיא דאוינע פּלאקס. ווארום דער בעל הבית פון דיא פּלאקס האט דאך געוואקסן און עס איז חנוכה. און אַלע ציגן אָן דיא חנוכה ליכט אין גאס בייא דיא טיר. האט ער בדארפט הייסן דיא דאוינע פּלאקס אַל דער ניט אָנצונדן:

תוספות גמרא . ק דף ס"ו ע"א ר"ע"י

לעולם יכנס אדם בכי טוב מתקדק ר"ח מתקדקים לייטס דנכנס מעיר פּטור שרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה שנוימר כ"י תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה ב"י ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה שנאמר גדיש שנאכל גדיש כבר. אמר רב יהודה אמר רב

לעולם יכנס אדם בכי טוב וזרחת ולין כמלך ולא ימתין עד שתחך ולכך לא יאכיס ללאת עד שחור: כי טוב. לישא חטליה האור

אמר רבי שמאי בר נחמני אמר רבי יונה רבי שמואל בר נחמני האט גינאנט פון רבי יונה'ס וועגין אין פּרעקט באה לעולם אלא גינן פּרשעים בעלים עם קוצים קיין שפּראף אויף דער וועלט. גאר ווען עס זענען דא רשעים אויף דער וועלט ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה און אז דיא שפּראף דארף אָנהייבן די ליכט זיא פון קיינעם אָן גאר פון צדיקים שנאמר ווארום עם שמיים אין פּסוק כ"י תצא אש ומצאה קוצים אין עם וועט ארויס גיין אפּייער און זיא וועט געפּנען דערנער אימתי אש יוצאה ווען גיט ארויס אפּייער פון גאס אויף דער וועלט גינן שפּראף אפּייער דא זענען דעם פּייער זענען דא רשעים. זענען דא רשעים וואס דער פּייער איז ארויס גענאנגען פון זייער וועגין ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה און דער פּייער די ליכט גיט אָן פון קיינעם גאר פּייער פון צדיקים שנאמר ונאכל גדיש ווארום עם שמיים אין פּסוק ונאכל גדיש. דער שיינער איז פּארברענט גינארין ואכי גדיש יא נאמר עם שמיים גיט אין פּסוק ואכל גדיש ער האט פּארברענט דעם

בכי טוב. נשדל חמוס זרחת ולין כמלך ולא ימתין עד שתחך ולכך לא יאכיס ללאת עד שחור: כי טוב. לישא חטליה האור פּייער ווארום אז אין פּסוק וואלט געשפּראכען ואכל גדיש. ער האט פּארברענט דעם שיינער. וואלט מען אזוי געשיינט כ"י תצא אש ומצאה קוצים ואכל גדיש עם איז ארויס גענאנגען אפּייער. און ער האט גיטראפּין דערנער. האט ער זיין פּארברענט. נאכדעם האט ער געשפּראכען אשייער הבואה. האט ער פּארברענט. זענען פּרייער פּארברענט גינארין דיא דערנער ודיא רשעים נאכדעם איז פּארברענט גינארין דער שיינער הבואה ודיא צדיקים. עם שמיים אָבער גיט אזוי אין פּסוק אלא ונאכל גדיש גאר אין פּסוק שמיים ונאכל גדיש. דער שיינער איז פּארברענט גינארין. גינט מען שפּראך גדיש כ"י דער שיינער איז שוין לאנג פּארברענט גינארין. אָן פּרייער פאר דיא דערנער ודיא צדיקים זענען גישפּראכט גינארין גאך פּרייער איידער דיא רשעים זענען גישפּראכט גינארין אפּר בר יהודה אָמר רב רב יהודה האט גינאנט פון רב'ס וועגין לעולם יכנס אדם בכי טוב וצא בכי טוב דער מענטש וואס גיט אין וועג. ואל ער גיט גיין בייא נאכט אין וועג. גאר ער

אמר רבי שמאי בר נחמני אמר רבי יונה רבי שמואל בר נחמני האט גינאנט פון רבי יונה'ס וועגין אין פּרעקט באה לעולם אלא גינן פּרשעים בעלים עם קוצים קיין שפּראף אויף דער וועלט. גאר ווען עס זענען דא רשעים אויף דער וועלט ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה און אז דיא שפּראף דארף אָנהייבן די ליכט זיא פון קיינעם אָן גאר פון צדיקים שנאמר ווארום עם שמיים אין פּסוק כ"י תצא אש ומצאה קוצים אין עם וועט ארויס גיין אפּייער און זיא וועט געפּנען דערנער אימתי אש יוצאה ווען גיט ארויס אפּייער פון גאס אויף דער וועלט גינן שפּראף אפּייער דא זענען דעם פּייער זענען דא רשעים. זענען דא רשעים וואס דער פּייער איז ארויס גענאנגען פון זייער וועגין ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה און דער פּייער די ליכט גיט אָן פון קיינעם גאר פּייער פון צדיקים שנאמר ונאכל גדיש ווארום עם שמיים אין פּסוק ונאכל גדיש. דער שיינער איז פּארברענט גינארין ואכי גדיש יא נאמר עם שמיים גיט אין פּסוק ואכל גדיש ער האט פּארברענט דעם

אמר רבי שמאי בר נחמני אמר רבי יונה רבי שמואל בר נחמני האט גינאנט פון רבי יונה'ס וועגין אין פּרעקט באה לעולם אלא גינן פּרשעים בעלים עם קוצים קיין שפּראף אויף דער וועלט. גאר ווען עס זענען דא רשעים אויף דער וועלט ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה און אז דיא שפּראף דארף אָנהייבן די ליכט זיא פון קיינעם אָן גאר פון צדיקים שנאמר ווארום עם שמיים אין פּסוק כ"י תצא אש ומצאה קוצים אין עם וועט ארויס גיין אפּייער און זיא וועט געפּנען דערנער אימתי אש יוצאה ווען גיט ארויס אפּייער פון גאס אויף דער וועלט גינן שפּראף אפּייער דא זענען דעם פּייער זענען דא רשעים. זענען דא רשעים וואס דער פּייער איז ארויס גענאנגען פון זייער וועגין ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים החלה און דער פּייער די ליכט גיט אָן פון קיינעם גאר פּייער פון צדיקים שנאמר ונאכל גדיש ווארום עם שמיים אין פּסוק ונאכל גדיש. דער שיינער איז פּארברענט גינארין ואכי גדיש יא נאמר עם שמיים גיט אין פּסוק ואכל גדיש ער האט פּארברענט דעם

כי טוב כלומר טוב הוא ללכת
 בו וליכנס בו משני המוקפים
 והלכתי: חרב. מרוב של
 מלאך המות: אימה. אימת
 מות של מלאך ולא בגלוי
 כל כך: רחמא. דבר:
 סבר כיו. מסח האגומות:

שנא' ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד
 בקר. ת"ר דבר בעיר כנס רגלך שנאמר ואתם
 לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ואומר
 לך עמי בא. בהדרג וסגור דלתך בעדך ואומר
 מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה מאי ואומר
 וכי הויא הני"מ כליזאי אבר ביממא לא תא
 שמע לך עמי וגוי וכי תימא הני"מ דליבאי
 אימה מגנאי אבר הויא דאיבא אימה מגנאי
 כי נפיק יתיב ביני אינשי בצוותא בעלמא טפי מעלי תא שמע מחוץ תשכל
 חרב ומחדרים אימה אע"ג דמחדרים אימה מחוץ תשכל חרב. רבא בעירן
 ריחמא הוה סבר כיו דכתיב כי עלה יוור בחלוניו. ת"ר רעב בעיר
 פור רגליך שנא' ויהי רעב בארץ יוור אברהם מצרומה (ויג' שם)

אחרת איידי מדליף כריס פסאזיס
 (ד' ק' וס) מאכרסס דמגורא
 סגי לרוב מלוס דכתיב ויזכס
 אכרסס כבקר ולמאן מלוס אז
 טוב סוף ללא הכסוס סוף וזלי
 מכיתו לא סייך למיור סוף כפי
 סוף שמכיר המוקפים והפחיתים
 סוף על גבי דכסא מימי ימיו
 וחסס לא תאלו חסס מפתח ביתו
 עדי כקר ומשעב דמכיתו ומי
 מימי יס לומר לכינו דרובא
 סכנתא חסוב כמו לעיר אחרת
 וכפי' דתענית (ד' י"י) מימי
 קרל דכבקר אור ורי' אור
 דלוי לקרקק כוס דלוחסא נגמרת
 כסבי כפי' כמה מעלין (ד' ק)
 חספס וסול חספס ויורד וזא

(ד) בין השמות כספס פין זה נכנס זה יזא וכפרק עשין פסין (ד' קל) וכו' אמרי אכל חסס חספס וסול חספס ויורד וזא

ואל אריין גיין אין אשטוב געקמניגע. ווען דיא
 זיגן איז גאך דא, ווען עס איז גאך טאג, און
 ארויס גיין אין דער פרייה אין וועג, ואל קען
 אויף ניש ביו עס ווערט טאג שאנפר ווארום עס
 שטייט אין פסוק (שמוח י"ב) מלשה רבינו האט
 גיזאגט צו דיא יודין אין מצרים וואס לא תצאו איש
 מפתח ביתו עד בקר און איר יודין פון אויף ואל קיין
 מעקשט ארויס גיין פון דיא טיר פון גיין שטוב
 ביו אין דער פרייה מיין רגנן דיא. רבנן האבין
 גילערקנט דר' בעיר פנס רגנן ווען עס איז אמגפה
 אין שקאט ווא חלי רעו ואלקסטו אריין זעמען
 דיינע פיס אין שטוב ואלקסטו אין שטוב און
 ניש גיין אין גאסו. ווי מיר זעפינען אין מצרים,
 ווען עס איז גיווען דיא סגפה אין מצרים, וואס
 אלע בבורים פון דיא מצרים זענען גישטארבן
 האלבע נאכט שאנפר ווארום עס שטייט אין פסוק
 משה רבינו האט גיזאגט צו דיא יודין וואס לא
 תצאו איש מפתח ביתו עד בקר און איר יודין פון אויף
 ואל קיין מעקשט ארויס גיין פון דיא טיר פון גיין
 שטוב ביו אין דער פרייה וואמר גאך זאגט דער
 פסוק (שעיה י"ב) דער נביא ישעיה האט גיזאגט
 צו דיא יודין דך עמי בא בחדריה וסגור דלתיה פתיה תבי
 דקעס רגנן עד זכור וגם גי'א מיין פאלק קום אין
 דיינע שטובין און פארשלים דיא טירען פאר דיר
 און געהאלט דיה אויף אקליינע צייט ביו דער
 בעס פון גאט וועט אנוועק גיין וואמר מחוץ תשכל
 חרב ומחדרים אימה גאך זאגט דער פסוק (דברים י"ב)
 אין דיא גאס הרגת דיא שווערד פון מלאך הכות
 און אין דיא שטובין איז אשערק. אבער אין
 שטוב הרגת ניש דיא שווערד פון מלאך המור.
 קען האט גאר מורא, פרעגט דיא גמרא פאי וואמר
 צו וואס גריינגט קען דעם פסוק פון ישעיה,
 זענעקט דיא גמרא ווי מיטא מי' מי' גי'א טאקער
 וועקטו זאגן ווען וואר קען מיין ארויס גיין פון
 שטוב ווען עס איז אמגפה, גאר בייא נאכט,
 וויא עס איז גיווען אין מצרים אבי מיטא לא אבער
 בייא טאג קען קען יא ארויס גיין אין גאס ווען

עס איז אמגפה תא שפע דך עמי וגו' קום הער גאך
 אפסוק וואס דער נביא ישעיה האט גיזאגט,
 גי'א מיין פאלק קום אין דיינע שטובין, און
 פארשלים דיא טירען פאר דיר געהאלט דיה
 אויף אקליינע צייט ביו דער בעס פון גאט וועט
 אנוועק גיין, און אין דעם פסוק איז גיזאגט קיין
 אונקערשייד צו בייא טאג און בייא נאכט, אפילו
 בייא טאג דארף קען אויף גיין געהאלטן אין
 שטוב ווען עס איז אמגפה וכי מיטא טאקער
 וועקטו זאגן מי' מי' ווען זענען דיא ריור
 גיזאגט גיזאגט קען ואל גיין געהאלטן אין
 שטוב ווען עס איז אמגפה דליבא אימה מגנאי אז
 איקווייניג אין שטוב האט קען מורא אבי
 היכא דאיבא אימה מגנאי אבער ווא קען האבן
 איקווייניג אין שטוב אויף מורא כי נפס יתיב ביני
 אנשי בצוותא בעלמא פפי מלי אז ער וועט ארויס גיין
 פון שטוב און וועט זיצען צווישען מעקשטין אין
 חבורתא (קאמפאניע) וועט ויין געקער תא שמי
 קום הער גאך אפסוק מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה
 אויקווייניג אין גאס הרגת דער שווערד פון
 מלאך הכות, און אין שטוב שערקט קען
 אף על גב דמחדרים אימה אפילו אין דיא שטובין
 שערקט קען, פון דעקסטעניגין ואל קען זיצען
 אין שטוב, ווייל מחוץ תשכל חרב אויקווייניג אין
 גאס הרגת דער שווערד פון מלאך הכות
 רבא גיזין ריחמא הוה סבר כיו ווען עס איז גיווען
 אפעס פון אמגפה פלענט רבא פארמאכין דיא
 פענקסער דכתיב ווארום עס שטייט אין פסוק
 כי עלה יוור בחלוניו דער טויט איז אויפגעגאנגען
 אין אונזערע פענקסער, קען דער טויט אריין
 קומען דורך דיא פענקסער, דריבער האט רבא
 פארמאכט די פענקסער מיין רגנן די רבנן האבין
 גילערונט רב בעיר פור רגנן אז עס איז אהונקער
 אין שקאט ואלקסטו פארשפרייטן דיינע פיס,
 ואלקסטו אנוועק גיין פון שקאט שאנפר ווארום עס
 שטייט אין פסוק ויהי רעב בארץ ויורד אברהם
 זיג' שם עס איז גיזאגט אהונקער אין אגד האט

אם אמרנו ונוי. וארכי
 ארכי מלחמה: דליכא
 ספק נפשות. כחוק
 סתמנה ס: תא שמע.
 טיפיה קרא וסתה לכו ונל'
 אל מחו' ארס אם יתיש
 נחיה ונו':

ואומר אם אמרנו נכוא העיר והרעב בעיר ונוי
 מא ואומר וכ"ת הנ"מ היכא דליכא ספק
 נפשות אבל היכא דאיכא ספק נפשות לא
 תיש לכו ונפלה אל מחנה ארם ונוי. ת"ד
 דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני
 שמלאך המות מהלך באמצע הרכיבם דכיון
 דתיבא ליה רשותא מסגי להדיא. שלום בעיר
 אל יהלך בצידו דרכי' דכיון דליה ליה רשותא
 מחבי חבוי ומסגי. ת"ד דבר בעיר אל יכנס
 אדם ויהי דל"ה שגלאך

דליף חושבט ארכוס כבוק
 סמיל יליף דמסוס כי סוב לא
 פי' ליד לאמר כיון דחיל
 לנדי מטוס עליהי מטוס חין
 חוקי:
 שמלאך המות מפקד עם כלו
 לא גרסין שפלאך
 למחנה יפקיד כלו דגני פטרי
 מסתו על סתריה כחוב סאי
 קרא (כיסופי') כל על סת סברי
 כנגדו נחמסו יפקיד כלו:

המות מפקד שם כליו והנ"מ היכא דלא קרו ביה דרדקי ולא מצלו ביה עשרה ת"ד כלבים
 בוכים מ"אך המות בא לעיר כלבים משחקים אליהו בא לעיר:

ועליו מיר שטארבין. האבין זיי בעקער גיטאלט
 זיין אין ספק פון שטארבין אונ גיט זיין אין דיא
 שטאט ווא עס איז אהונגער פון רבן דער גער זיי
 זינע אדם באמצע הדרך דיא רבן האבין גילערונגס
 ווען עס איז אכנסה אין שטאט ווא אקענקיש
 גיט זיין אין מיטען וועג מפני שפלאך המות סתמנה
 באמצע הרכיבם וייל דער מלאך המות גייט אין
 מיטען וועג דעין דתיבא ליה רשותא מסגי להדיא וייל
 עס איז גיעבין גיטארין דעם מלאך המות
 רשות צום הרבן גייט ער אין מיטען וועג
 שמוס בעיר ווען עס איז פרידען אין שטאט עס איז
 גיין מכה אן זינע דגני הרבנים ואל מען גיט גיין
 אויף דיא וייטן פון וועג דעין דתיבא ליה רשותא וייל
 דער מלאך המות האט גיין רשות צום הרבן
 סתמי חבוי וספני בעהאלט ער זיך אונ גייט.
 דריבער גייט ער אין דיא וייטן פון וועג פון רבן
 דבר בעיר אל יכנס אדם תידי ציית חכנס דיא רבן
 האבין גילערונגס ווען עס איז אכנסה אין שטאט
 ואל גיט גיין אקענקיש אריין אין שוהל שפלאך
 המות ספקיד שם גליי וייל דער מלאך המות
 בעהאלט דארטן זיינע פלים תמי מילי ווען סתמנה
 מען גיט אריין גיין אריין אין שוהל היכא דלא קרו
 ציי הרבן אויב אין דיא שוהל האבין גיט גילערונגס
 קלייע קינער אין דיא ספני ביה עשרה אונ אין איד
 האבין גיט געראווינגס צעהן מענקישין פון וועג
 פנים בוכים מלאך המות בא לעיר דיא רבן האבין
 גילערונגס אז הינט וויינען איז אסיסן אז דער
 מלאך המות איז גיקוסען אין שטאט אריין פנים
 משחקים אהיו בא לעיר אז הינט שפילען ויך
 איז אסיסן אז אליהו הנביא איז גיקוסען אין
 שטאט אריין:

אברם גענדערט אין מצרים ער זאל דארט
 וואהנען ויאמר גאך זאגט דער פסוק (מלכים ב' ז')
 דיא פיר מענקישין סצורעים וקרעצייגע וואס
 זענען גינעסין אין שויער האבין גיזאגט אם אפדתי
 נכוא העיר והרעב בעיר אויב מיר וועלן זאגן מיר
 וועלן אריין קומען אין שטאט. עס איז דאך
 אהונגער אין שטאט וכו' ונפלה אל מחנה ארם אם
 יתיש נחה ונחה וסתיבא ליה רשותא וייל צו
 פאלן צו דיא סתמנה ארם אויב וייל וועלן אונ
 לאוין לעבין. וועלן מיר לעבין. וועלן מיר
 האבין צו עסין. אונ אויב וייל וועלן אונ הרבן
 וועלן מיר שטארבן פאי וואר צו וואס פריינגט
 מען דעם אנדערין פסוק פון דיא סצורעים. מיר
 ווייסן דאך שוין פון אברם אבינו אז עס איז
 אהונגער אין אשטאט ואל מען גיין אין ארץ
 אנדער שטאט. געפקערט דיא גטרא ובי מיכא הני
 מי' היכא דליכא ספק נפשות סאמער וועקסט זאגן
 ווען זאגן מיר ער זאל אנטעק זיין פון הונגער
 אין ארץ אנדער שטאט נאר אז אין דיא שטאט
 ווא ער וועט אהין קומען איז גיטא אריין מורא
 סאמער וועט מען אים נרנגן אבי תיבא דאיכא ספק
 נפשות נא אבער אז אין דיא שטאט איז ער וועט
 אהין קומען איז ער אין ספק סאמער וועט מען
 אים הרנגן. ואל ער גיט אנטעק זיין פון דעם
 הונגער פא שפע קום הער וואס דער פסוק
 זאגט בייא דיא סצורעים. וייל האבין גיט
 גינאלט אריין גיין אין שטאט. וייל אין שטאט
 איז אהונגער, גאך וייל האבין גיזאגט וכו' ונפלה
 אל מחנה ארם וסתיבא ליה רשותא וייל צו
 דיא סתמנה ארם. וועלן מיר וועלן אריין פאלן אין
 איז געווען נחם. סאמער וועלן וייל אונג הרבן

וודר תולדות דף ס"ב ע"א ת"מ דלילת יוד הא ואו הא

זיקרא אח עשו כמ הגדול להחלל מסתור לדניא קטיל ויהמ הנה נא זקנתי לא ידעתי ווס מוזי ר' אלפס פתח
 ואמר (תהלים סד) אשוי אדם עו לו כן אול. וכו' ער כמ דלחתקף ביה כקודשא כריך הוא וישוי תוקפיה
 ביה יכול כהנניה מישאל וטוריה דלחתקפו ואמרו (דניאל ג) הן איחתי אלהינא די אלהא פלתין יכול למזבחנא ענו
 לחון נורא יקודשא ומו ירך מלכא ישיבז ת"ח דלוי לא ישיבז ולא חתקייס עלייהו קודשא ב"ה אשכחא עמיה דקודשא
 כ"ה דלא יתקדס כטינייהו דכלל כמה דלמרו אלל כיון דידעו דלא חמרו כדקא יאות אהרבו ואמרו והן לא לדינו
 אשוי נך מלכא ונו' כן אשויב בין כן ישיבז ידיוס להוי נך מלכא ונו' ותנין דמלא אודע לא יתקולל ואמטו וקבילו
 (הק לישראל ע"ט) (ח"א) 42

חנה לקדשה בריך הוא לא אחקיים עליהו בנין דיקבלון אגרא וכדון אהדרו וחמרו והן לא ידיע להוי לך מלכה וגוי
 אלא לא יתחקך בר ג' דימא לקדשא בריך הוא יסוביני או איהו עבדי לך וכך ככל ישיוי חוקפיה ביה בקדושה
 בריך הוא לסייע ליה כד איהו אכדא ליה דאורייתא ולמיתך באורח קאטו דכיון דלמי בר נא לאתדכאה
 מסייעין ליה ודאי וכדא בקדושה ביה דאיהו כ"ה דאיהו כ"ה ישיי ליה ויתחקך ביה דלא ישיי חקפי' באחמרא וכיון כך
 עו לו כך מסלות כלבכס דיעבד לביה דקדא יאוח בלא הרהורא אחרא אלא כהאי מסילה דאיהו מתיישבא לאעברא
 בכל אחר דלאעברא הוי גמי. ל"א אשרי אדם עוו לו כך כד"א (התלים כט) ה' עוו לעמו יתן בנין דלאעטרין ליה
 לבר נא דיתעסק באורייתא למהיב לקדשא בריך הוא דכל מאן דאתעסק באורייתא ולא אשתדל לשמה טוב ליה דלא
 אחכי מסלות כלבכס ממי מסלות כלבכס כד"א (ס סח) סולו לרובכ בערבות ביה שמו דא הויא אורייתא איהו
 אשתדל כה דאחר' ליה לקדשא בריך הוא ולמעבד ליה חטיבה בעמל' תא חוי יעקב כל עודדוי הוו לשמא דקוב"ה
 זכג"ב קוב"ה הוי עמיה חדיר דלא אשדוי מיניה שכניתא דהא כשעתא דקרא ליה יתחקך לעשו כריה יעקב לא הוה
 תמן ושכניתא אודעת ליה דרבהו ורבהו אודעת ליה ליעקב רבי יוסף אמר תא חוי אי חס ושלוס כהואו וימנא יתבדך
 עשו לא ילעוט יעקב לעלמין אלא מעס קידשא כריד הוה איהו וכלא באחמיה אחי כדקרא חוי

מוסר

יוסף חקך

הלכה פסוקה

כספר צירה לדרך דף ר"ב

הר"ם הל' ריעות פ"ו

פי' שהכניעה ורחוק הנשוא ידריך האדם ליתר כל המעשים
 לשם יתבדך יש לנאך מלת הכניעה והוא עלולת הכניע
 והכניעותו ומיטע עכ"ל אל"ף והוא מדה ממדות סגולה
 ויראו אותיותיו על האברים מסה השון הרך וקולן נמוך ומשול
 כליבו כמת הכעס ומיטעו הנקמה אחר היכולת ועיקר' ויסודה של
 הכניעה הוא כנגד הבורא וחובי אדם להתנהג כס כל פת
 ושכל רוח רוח נכרה נלכך רך סלכך נכס רוח. ודברים יש

(א) המרגל בחבירו עובר בל"ח שנאמר לא תלך רכיר
 בעמך יאע"פ שאין לוקין על דבר זה עין גדול
 הוא וגורם להרוג בשפות רבות מישראל לךך נסמך לו ולא
 תעבור על דם רעך צא ולמד מה אירע לדואג הארומי:
 (ב) איהו רביל זה ששוען דברים והולך מזה לזה
 וכל זמן. והכניע יקרא כלשוננו עניו נכוח בעניו לנוס דכא

לפי שהכניעה הייתה הנאה בדרך התאם ליתר כי המעשים
 לשם יתבדך נוייל דאם אונקערטעניגקייט אונ

(א) הקרגל בחבירו או איינער זאגט רכילות אויף
 זיין חבר עובר בלא תעשה איז ער עובר

דאם דער נויינער רוגג פון גרויסקייט פריינגט דעם
 קעניש אז זיינע לערן מעשים טובים אונ קצות
 זאלן גאר גיטאקן ווערן פאר גאטס נוענין.
 דריבער יש צאר מדה תקניעה כהיא קען אויפ-
 טייטשין וואס איז דיא מדה פון אונקערטעניג-
 קייט והיא שפחה הנפש דאם איז דיא גידערטקייט
 וואס דיא גשקה איז ביי זיה והקניעהתיה אונ איקע
 אונקערטעניגקייט וסייעט עקבה אצלה וואס זיא איז
 בייא זיה נוייניג געשאצט. זיא האט בייא זיה
 אקליינעם ווערש והיא מרה במדות תנפש המוכה אונ
 דיא מדה איז איינע פון דיא גוטע מידות פון
 אנושע גשקה וואס דער קעניש האט יראו
 אהותיה על התקנים אונ דיא צייבונם פון דיא מדה
 ווערין זינען אויף דיא גלידער פון דעם קעניש
 מנה תלשון תרה פון דיא צייבונם זענען. דאם
 נוייכע ריידן והקול נמוך אונ די גידערניע שמוקטע
 ומשני בצדו בפת הפה דאמאלס ווען ער דארף
 ווערין אין פנים גינעלטיגט ער אויף זיין גרע דרע
 ער זאל גיט אין פנים ווערין וסייעט הנקמה אחר

איז אלא שנאמר ווארם עם שטייט אין פסוק
 יא תלך רכיר בעמך דו זאלסט גיט זיין זעהן אין דיא
 שטיבין פון דיין פאלק וואס דארט ווערש גיטאקן
 אונ. וואס עם ווערש גירעט דאם דער צייליון פאר
 קענישין וזאפ זי פי שציו זקון על דבר זה אפילו אז
 איינער מוהמ אוזי שלאגט מען אים גיט מלקוח.
 פון דעקסטענין זון גדול הוא איז דאם אגרויסקע
 געבירה ונרם נהוג נפשות רבות מישראל אונ דאם קען
 גריינען פיר יודין זאלין געהרגת ווערין? דבר
 גספד יו ולא תעמוד על דם ריבער באלד נאך
 דעם פסוק שטייט דו זאלסט גיט שטיין אויף די
 גלות פון זיין חבר ודו זאלסט גיט שטיין
 דער געבין וויא דיין חבר וועט דורך דיר געהרגת
 ווערין? צא ויגמר פת אירע דואג הארומי גיטאקן
 וואס עם האט גיטראפין דורך דואג הארומי
 (שמואל א קפ"טו כא כב): (ב) איהו רכיר וואס הייט
 רכילות זה ששוען דברים והולך מזה לזה דאם
 פיינט קען דער וואס פראגט איבער דיא רייד

הייתה אפילו ער קען געמען אנקמה פון זיינעם אשונא. פון דעקסטענין וויל ער גיין גקמה
 געמען ויעקבה ויסודי של תקניעה היא נגדו בבורא דער עיקר אונקערטעניגקייט זיינער זאל זיין זענין
 הקדוש ברוך הוא ותייב אדם ההנהיג בהקניעה דבר עת ויבדל זמן דער קעניש דארף זיה פירען מיט
 אונקערטעניגקייט צו יעדער צייט והנפנע קרא בלשוננו דער וואס איז אונקערטעניג ווערש
 גערופין איז לשון קודש מיט געליבע געמען ער איז גידעריג בייא זיה גבוה גענין ער איז
 בייא זיה איז וויינע אויגין געברענגט פאר גאר גישט צינט ער געהאלט זיינע מעשים טובים
 גייער זאל גיט וויקען דא ער איז בייא זיה אונקערטעניג וויא זיין גייט זיין גיט בייא אים
 גידעריג דיה נשברה זיין מוהמ איז צו פראכין גדה ער איז בייא זיה צו שטיבסין דך התקב ער איז
 מטייבך השרץ גבה רוח זיין וויקען איז צו פראכין ער פארלאנגט גאר גיט פון דיא נעקלס והקרים יש

ואמר כך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אצל
 שהוא אבות הרי זה סתריב את השולח. יש עין
 גדול מזה עד כאור והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע
 והוא המספר בנות הבירז אצל פ' שאמר אמת אבל
 האומר שקר נקרא מזויא שם רע על הבירז אבל בעל
 לשון הרע זה שישב והאמר כך וכך עשה פלוני כך
 ונפרעו כן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא

שיחייב כנס כפניו' להלם נד נסס. הולח נחילם כמו מהחוסחי
 מפני הליס ותנו. רשע ותולע סברכס יכנס או לורה סבול
 דמלח חס ויחילסו וירפלו. סני כשיחילסו פנע מחוספס או
 מקרובין או ידך נמסוי ויכלו כו וילמד לבריות יכנס לפי
 כסס ויטק חלי ויטע קולו. סללי כשיחוסב מכס חוכת
 פלי מסקנות שססס עמס סולך סמו בקרי וכו

וכך היו אבותיו וכך נולד שמעתי עליו ואמר דברים
 לשון כדברת גדולות. אמרו חכמים שלש עבירות

שיחייב בהם הבניה לאדם נד השם אנו עם וענעו
 דא זאכין וואם דורך ויאי מוז דער מענטש
 אונטערשעניג ווערין לענין גאם הארד איין ואף
 איין נפילש פון מענטשוי אז ייין פח וועט שוואף
 ווערין פון זינדע בעווענגן כפי וואס ויגויס רביס
 דורך גראנקייט אדער דורך זיין שוואכע נאמור
 האפיין אים דיא שלעכטע וועסערונג שוואף
 געמאכט הייליש הינדע אדער דאס צו זאמען
 שפעלונג פון זיין נאמור איז שלעכט גינג אז גורא
 שווא וואס תם דאסאלס וועט ער אונטערשעניג
 ווערין צום באשעפער וואס ער איז דער אויך-
 זיסער דאקטאר הייליש וירפאו אונ ער וועט
 אים שפארקין אונ הייליג השני דאס צווייטע ואף
 איז נשפראוה פנע סארבלי או סקרבי אז עם וועט
 אים סרעפין אטאמבליק פון זינדע נוסע פריינד
 אדער פון זיין משפחה או יד מנסי אדער ער
 וועט אראפ פון זיין פארקעניג וידיא כו אדער
 גאד אזעלכע אינגליקען וירפוד גביית אונ ער
 וועט דארפן אנקוקען צו מענטשין ינדע לפי השם
 וועט ער אונטערשעניג ווערין פאר גאם וירפס חלי
 אונ ער וועט שרייבן צו אים ויפסע קיז אונ ער
 וועט הערין זיין שמוקובע הייליש דאס דריטע איז
 כשיחוסב כפח חובות פלי במסכות שעשה עמו וירא
 אז ער וועט בארעכענען ווי פיל איז ער שולדיג
 צו גאם פאר די טובות וואס גאם האט מיט אים
 גיטאקו וואס וירפ עמו כפי וירפ אונ ער גייט מיט
 גאם סרעפענדיג אונ מיט ווידערשפעניגקייט
 ויר רעכונט אז אלץ וואס צו אים קוקט, גומ
 אדער שלעכט, איז דאס גיט פון גאם, נאר עם
 סרעפט אליון פון די צייט, דריבער וירנדיגט ער

דער מענטש איז אין אמת אערליכער מאן ער האט קיין סאהל גענוגת. אונ האט קיין סאהל
 געשווינדליק. ועהו מיר אז מיט איין ווארט אפאלשן קען מען אונגליקליך מאכין אסענשין.
 דריבער איז דיא עבירה ויער גרויס גאי בעל לשון הרע אבער דער וואס רעם לשון הרע, דאס
 מיינט מען זה שישב וואר כד ונד קשה פלוי דער וואס ויפס אונ זאגט אזוי. אונ אזוי אשולעכקט
 האט יענער גיטאקו ונד ונד היי אבותי אונ אזוי אונ אזוי וענען גיווען וינדע אעלעערין ונד ונד
 שפעטי פלי אונ אזוי אונ אזוי האב איה גיהערט אויף אים ואמר רביס של נניא אונ ער זאגט אויף
 אים שענדליכע רייד של זה אמר הכתוב אויף דעם מענטש זאגט דער פסוק יבית ה כל שפתי חלקות
 לשון מדברת גויות גאם זאל פארשפרייטן דיא לעפעזין וואס ביידין גלאמע רייד, גאם זאל
 פארשניידן דעם צונג וואס רעם גרויסקייט אקור חכמים שלש עביות נפרעין כן וירפס געטס פח
 דיא חכמים האפיין גיאגט אויף דרייא עבירות שפראפט מען דעם מענטש אויף דיא וועלט פון
 כו חלק גיטס תבא אונ ער, מ גיט קיין חלק צו עולם הבא, דאס וענען דיא דרייא עבירות

כִּי יֵרָא לְאָמֵר אֶשְׁתִּי פְּרִי־תְרֻגְנִי
 אֲנִשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבַת
 מֵרָאָה הוּא: הַיְהִי כִּי־אֲרַכְּלוּ שָׁם
 הַיָּמִים וַיִּשְׁקַף אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־
 פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה
 יֹצֵחַ מִצַּחַק אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:
 וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לַיֹּצֵחַ וַיֹּאמֶר
 אַךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הוּא וְאַךְ אִמְרַת
 אֶתְתִּי הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יֹצֵחַ
 כִּי אִמְרַתִּי פְּרִי־אֲמוֹת עָלֶיהָ:
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה־זֹּאת עֲשִׂית
 לָנוּ כִּמְעַט שָׂכַב אַחַד הָעַם אֶת־

אֶתְתִּי הוּא אֲרִי רַחֵל
 לְמִימֵר אֶתְתִּי דְלִמָּא
 יִקְסִינִי אֲנִשֵׁי אֶתְרָא עַל
 רִבְקָה אֲרִי שְׁמִינַת חַיִּו
 הוּא: הַיְהִי כִּי־פְרִי־אֲנִי
 כִּי־חֲמוֹן יִסְמָא וְאִסְתְּרִי
 אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים
 דְּפִלְשְׁתִּי מִן חֲרִבְנָא וְהוּא
 וְהָא יֹצֵחַ סַחְיָה עִם
 רִבְקָה אֶתְתִּיהָ: וַיִּקְרָא
 אַבְיִמֶלֶךְ לַיֹּצֵחַ וַיֹּאמֶר
 פְּרִים הָא אִמְרַתְךָ הוּא
 וְאַיְכֶדֶן אִמְרַתִּי אֶתְתִּי
 הוּא נֹאמֵר לִיהָ יֹצֵחַ
 אֲרִי אִמְרִית דְּלִמָּא
 אֶתְקַסִּיד עֲלֶיהָ: וַיֹּאמֶר
 אַבְיִמֶלֶךְ מַה דָּא עֲבַדְתָּ
 לָנָא כְּזֵוִיד פֻּון שְׂבִיב
 דְּסִיחֻד כְּעִמָּא עִם אִתְקַד

בעל המורים

(ח) מלך. כי הנה יצחק מלך אבר' ילדו לאכרס מלך.
 מלך שסיס ישתמל' ז' נשים תחת כמלין ומתן עתה
 מלך דסכל אשת איש ק' סתם אשת איש: (י) אחד פסם.

ובמקום אחר הוא אומר בא אלי לשכב עמי:
 רש"י

הוא: (ח) כי אברו. אמר מנחה אין לי ללוא מלך
 סלח חכמה עד צ עכשו ולא חזר להיות נאמר:
 וישקף אבימלך וגו'. ק גראה משמש מעט:
 (י) אחד העם. המוסר ר' כעס זה סמל:

בעד סתרון כל כנוד סתרון כמו כל בעד סתרון (ועל
 קאי אמר' א"ש דס' גבי מלך נמי מל' לי ריש' וכן

ישיבת יצחק בגר

לדין אלמן [מלך חס מכס' דכל] כי י' כפי לא סי' לו מטוס' מפני עמיס' סל' לטע' נמר אחו' ס' יא

פירוש לתורה אלהים

שְׁטַעֲקִיעַר יָבִיחַ יָאֵשׁ וְאִרְזוּם עַד הָאֵם וְיָה
 גִּיבְרָקְמִין צו וְאָנִין וְיָא אִין מִיין נִיִּיב נִוְאָרוּם
 עַד הָאֵם גִּיבְרָקְמִין פֻּן סְאָקְעַר נִוְעֵלִין מִיָּה דִּיא
 סְאָקְאֵם לִיִּים תְּרַגְּנוּ אִיבְעַד רִבְקָה וְיִסְבִּית פְּרִשָׁה וְיָא
 וְאִרְזוּם וְיָא אִין וְיִעִיד שְׁיִין גִּיבְרָקְמִין: (ח) בְּרִי אֲנִי
 עִם אִין גִּיטְעִין י' אִין עִם אִין וְנִוְאָרִין צו אִים דְּעַד
 לְעִנְיָעִים דְּאָרְמִי דִּי סְעַנֵּן פְּלוֹקֵר אִין עַד אִין דְּאִרְשִׁין
 גִּיטְעִין אֶלְאָנְנֵעַ צִיִּים. וְרִשִׁי שְׁרִיבְיָם יֹצֵחַ הָאֵם
 גִּיבְרָקְמִין אִין קִעַן הָאֵם וְיָא נִיִּים סְאָנֵם גִּיטְעִין כִּי
 אִין דְּאִרְשִׁין אִין שְׁיִין קִיִּין מִנְרָא תִּמְבִּין הָאֵם
 עַד וְיָה שְׁיִין גִּיִּים נִוְעִיִּים וְיִשְׁקַף אִיבְעַד סְלֵד וְיִשְׁקַף
 אִיבְיִסְלָה דְּעַד קִיִּינִי מִן פְּלִשְׁתִּים הָאֵם נִוְעִיִּים
 (וְעַד לִישׁוֹאֵל עִיִּים)

ואמיתא עלנא חובא : אשתך והבאת עלינו אשם :

בעל המורים

ע. דין ודודן כי בל אחד פעם וסתם מיירי כדוד המלך כשלקח הסנית מלמסותיו של עמלז מס סתם איירי כעמך סף סבל אחד כשכיל עלמו סהיל המלך :

שפתי חכמים

רש"י

והבאת עלינו אשם . אס שכב ככר ש הכאת אשם עלינו : גבי אדם חשבו וק"ל . (נח"י) ליל דדייק מדכ"ל אחד כסנר"ל תחת הא"ף ולא כספ"ח וכן ס"י כספוק דן יד"ן עמו כחמד : ש (נח"י) א"ל לפרט לטון עמיד דהא אמר שכב סהול עבר ושוד דהא לוס לטכר"ו סהיל אשתו וממילא לא יסכבו אללס : פירוש לתורת אלהים

איניער גילענין פון דעם פאלק. רש"י שרייבט פאלק פלוקר דער סקף את אשתך סימ דיין אסר אזו דער סיימש דער געקסער פון דעם ווייב והבאת וואקסנו גיבראכט אויף אויגן אשורף :

נביאים מלאכי ב

תרנום

למשך מנ"ח ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות יח יהוה נשמת רנצח ארני נשמת דודי ! נקנה חיה יחידה רנצח יהוה חיה יחידה דודי אל שם ב"ן שבעשים :

א ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם ברית הלוי אמר יהוה צבאות : ב וגם אני נתתי אתכם גבוים ושפלים לכל העם כפי אשר אינכם שמרים את דרכי ונשאים פנים בתורה : ג הלוא אב אחד לכלנו הלוא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבותינו : ד בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קדש יהוה אשר אהב ובעל בת אל נבר : ה יכרת יהוה לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומגיש מנחה ליהוה צבאות : ואתם עריתם את ישראל ובירושלים ואתרעו אתם למיטב להון נשין בנת עקמניא : ה ישיצו וי לבנר ויעברניה בר ובר בר סקרני יעקב ואם בנהו הוא לא ינא ליה מקריב קורבנא רבית מקדשא דני צבאות :

מצודת דוד

רש"י

(ג) לחלל ברית אבותינו ברית סכרת הקב"ה עם אבותינו כסוי : (ד) חלל יהודה . את עלמו סהיל קדש ה' : (ה) ער ועונה . ער בתלמידים ועונה כחכמים : ומגיש מנחה . ואם כן האל לא יהיה לו בן מגיש מנחה :

עלום כנסו : בפי . כשיפור הטון אשר אינכם וגו' כשיפור הזה יהיה לכם כיוון זשפלות ונשאים פנים בתורה . ונשאים פנים לנשירי העם לתלמידים כמשפטי התורה ומע"י הדין : (ג) הלא אב אחד לכלנו וכוונתו : עתה חזר וכוונתו : עוד כדבר אשר שם הוא סכה שלל אהנהו ש' בקרבנותיה' והוא סכנדי' שכנדי כנשותיהם הכשרות וסחור כענין וסחור וסחור סלל אב אחד לכלנו כי כלנו בני יעקב אהנהו יש לנו קורב' מפתח סנוק וסלל אל אחד כדלע' ר"ל סלל כנשות ישראל אילנות חסותו ממקור מחלבת קדש יש א"כ לנו קורבס מפתח הנפש : מודע . ר"ל כדבר כי מודע כנגד א"ש כחצו . ר"ל כשאתו שיש לו אהוב עמו מפתח הנפש ומסח' הנפש כי כשעלו מן הגול עזפתן הפתח ונפתחו ונמלטו כעניי כעלויס וסחור עליוס נשס כנריות וסוכות' כנביא על זה וסחור מודע כנגד כהן לחלל עוד כסכנדי' הסיל את כרית אלהיו כי התורה סכרה להסתחן כעסומ' וסכרן סוס קבלנו ככרית ככללות כל דכרי התורה : (ד) בגדה יהודה . סנה יהודה . עשה דבר נגיד' וסחורע' נעשתה כישרלל כסיוחיו יושב כחנך עמו כי אש ה"י נכרד מישראל ללכת לעם אשר וקחת עם אשה לא ה"י המעט' רע ל"כ קדש אשה עמו וסחור אשה ככרית : וברירשיוס . ר"ל ועוד סוכיוס אשה נעשות כולת כירושלים עיר הקדש : כי חלל יהודה קדש ח' . ר"ל חלל את עלמו סהיל קדש לה' : וסחור כחלל כמה סחכב וסכל כח עממין : (ה) אשר יעשנה ער : ער ועונה מאהלי יעקב . סלל סיוס לו כחללי יעקב וסס כחי מדרשות סלל לא יהיה לו ער ולא עונה ער סוח תלמיד המסורר לשלול ליכיו ססקותיה וסנה סוח חכס פסונה ומשיב על שלות הספקות : ומגיש מנחה . ר"ל וסל העושה וסח סוח כהן יכרת מורשו מי המקריב קרנעס לפני סמקוס : דעם פירוש עברי סיימש געמינט מען בייא דער חסמורה פון דער וואך :

לפי רש"י המזבח קמ"ל והלכה כר' יוסי: היו נקמצות בכל מקום. ואינם פשוטות לטון ללא קבץ הכתוב מקום הקמינה: לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב לכל קרנגס וכלל מנחתם וסמך ליה בקדש הקדשים תחלנו כל זכר ואלו אלו: ליום וליילה עד חצות. דליטין ממנה לחמי תודה: ב חטאת העוף הית' נעשית בקרן מערבית דרומית. מבוס למנה חטאת קרויה חטאת (ב) דכתיב במנחתו חטאת לא

מחצית המזבח ולדרום כדרום. חמנוחות היו נקמצות בכל מקום בעורה. ונאכלים לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל ליום וליילה עד חצות: ב חטאת העוף הית' נעשית על קרן דרומית מערבית בכל מקום היתה כשרה אלא שזה היה מקומה. שלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת למטמן ושלשה למעלן. בלמטמן חטאת וההגשות ושירי הרם. בלמעלן נסוך המים והיון ועולת העוף כשהיא רכה במזרח ב כל העולים למזבח עולין דרך ימין. ומקיפין ויורדין דרך שמאל

לפני ה' הוא מערב ופני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש ומה מנחה פשוטה הגשה בקרן מערבית דרומית אף חטאת העוף פנודה בקרן מערבית דרומית והואכה דמה היא עיקר פנודה: בכ"מ היתה כשרי. למליקה (ג): אלא זה היתה מקומה. לנהולה והכי משרש לה בגמ': בלמטה. למטה מחוץ הסקרה: והגשות. ב מנחת הקדש קמיתין דכתיב והגשה אל המזבח: ושירי הרם. של חטאות החלוטות (ד) היה שופך אל כול דרומי כדליטין כפרק איהו מקומן: ניסוך המים. בנה הסוכות: והיון. בכל יום ששם היו השתיין ולא היה אפשר לכך כי א"ס: ועולת העוף כשהיא רכה במזרח. דעיקר מקומה בקרן דרומית מזרחית מפני שקרובה לבית ה' לזרוע שם מראה ונזהר דכתיב והשלך אותה וגו' אל מקום קדשן וכשהיא רכה שם ששם כהנים הרכה בלחות הקרן עמוקים בעולות ואין לזה מקום לעמוד ככוכב שלות השוף נעשית למעלה בזו לו לטן דרומית מערבית אף היא סמ"ה לבית ה' ויתר משאר שתי קרנות שכית ה' לזרוע היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח: ב ומקיפין ויורדין דרך שמאל. מקיטס את המזבח כשכיל דרבי שבתה כגון למתן דמי חטאת

עקר אין צפון וי"מ פחצי המזבח וי"מ כדרום און פון האלבין מןבן צו דרום זייט. אין גלייה נויא קען שפעקט אויף דיא עקר אין דרום זייט הפנהת הי נקבצות בכל מקום בעורה קען קען נעמען דעם קומין וראם ביטול סעקול פון אסנהת אין דיא עזרה אויף ועלכין ארם קען וייל הנגליו לפנים פו תקלעם און דיא איבערניע סעקל פון דיא מנהת ניערם ניגעסין אינווייניג פון דיא ליינאנדערנע וועגט נויא אין גיווען ארום קייאן ואזוי ווייט עם שטייט פרק ה' מג' זכרי תהיה דיא קרית פון בנהים זאלין עסין די סעקל גיט נקבות גיי סאני קען קען מאכין פון דיא סעקל אלע עקלייא עסינווארג זייט וליה עד חצות דעם סאנ וואם קען האם ניבראכט דיא מנהת מעג קען עסין דיא סעקל. און דיא נאכט וואם נאך דעם סאנ ביו האפקע נאכט: ב חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית אז דער בנהן מאכט אסמאת פון אסמאה. דארף ער איר מאכין ושפרימזען אירע גלוט אויף דעם מןבן אויף דעם ווינקול דרום און מערב גיי קום תהיה קשרה מולק צו זיין ונראם צו ברעכין דעם קאפ פון דיא סאהב מיט דעם נאניל) מעג קען אין די עזרה אויף (ועלכין ארם מען וייל אלא זה היה מקומה נאר דער ווינקול פון מןבן ודרום און מערב) אין דער ארם צו שפרימזען דיא גלוט פון דיא סאהב וישלשה דברים תהיה אותה הקרן משמשת למטמן וישלשה למעלן דער וינקול דרום און מערב פון מןבן האם באדינמ

ואשמות ושלמים באופניה עליהם: (ט) ולתלמידי דכרי הנטיש כס
 למטה אלו שוף ואלו חזקו אלל חזקו עומד על כולתם בקריק
 רשי: (י) ולפי ככה קטן כיה ב"ר לשמאל רשי: וכן כה
 והסופות וזמו שיהיה ככה קטן עמנה על הסוכה ולחזרת כהנה
 ויחזיר: [ג] ויחזיר כ"י: כדכר עליו ב"י: ואלו חזקו
 דל כהם דמלין למטה למטה כהן
 כ"י עמל ממעתי רשי: וזו
 כ"י עמל דכר מוחו על עטק
 כ"י משום דלס חמלת קודם
 לטולה: מפרש חמלת חמלה
 הכריה בסוף פרקין אלל חזקו
 שדרכ ומפרקת גלג רוב כשר
 עד חגיגה נטש או לקנה
 חזקו כ"י א"ו ידנו הורז

ואסידור מערכה או להסוף חכמים כלמרות יורדים
 בחמרו של כל כשב שהיה שמאל העולין למזבח בעלייתו:
 חזק מן העולין לשלש דברים אלו. הנעשים בקרן
 ממזכרת לדמותו שכן יסודר המים והיו ועולת העוף (ה)
 ששאהו עולה למזבח פונה
 לסוכה לשמאל (ו) ובלחה הקרן
 וכסגמרת חזר על עקב דרך
 עלייתו. בניסוך המים והיו
 שמה יתעטשו כעטן המזבח
 כבוד שהיו פונה דרך ימין
 ומקיף לשמאל ויפניו עיניו
 וימין ואין כעין תמימים

כשר עמו ופרסי שדך חוט השדרים מפרקת פלס והורז
 כלל רוב כשר המקפת לאל"כ כיוון ככלס ויחזיר: (ח) לסימן
 לה בגמ' מקרא: (ט) לשון כשי' הוולא אוחז בגוף הסוף
 ומעלה ומוריד ככה והדס ליתו מעמלו: (י) והמחלות יורג
 רשי' מלי' סוחט כיון אלכמותו ולקוח הדס הולך למרוק: (יא) לא
 ידענה למלי' אילערי' לה' דקרא גוסיס סה דקאמר ימלה
 אל יסוד המזבח אלל כמורה מייחי הכרייהת על הוולא' סחסי'
 למשק ולא למעלה וכן ככה סרכ כעמלו ריש קניס ויעתיס:
 (יב) ואלל סני' לן כהני דהא גיש' חית לן לחול עדיק דליק
 כמי ליסוד אלל דלא' ככרייהת וכחזי ומלך וקטיר מה סקטרה
 כדאס המזבח סף מליק' כדאס סחונה ועוד גל' וקטיר ומגס

יהיו לכם וכסכיהם שהיו הנכסים תמימים ועולת העוף
 מני שמה תחמטן ותמות: ד' והיה מולך את ראש'
 אוחז סחי גופס כלל' אלכמותו ורת הקזילה של ידו
 הכסאלית והסוף על גבי ידו ופניו של עוף ללך גב ידו
 שהיה העורף למעלה ומותח וארו כנרונ על רוחב של
 ב' אלכמותיו אלכס ותלמה ויולק כלפרנו וזו אחת
 מעבודות קשות כמקדס: ואינו מבריל. הרלם מן
 הגוף אלל חזקו. הסדרה ומפרקת רוב כשר עמו
 (י) עד חגיגה נטש או לקנה ועטל ס' א' לכו
 ויולק כדכתי' ולא יבדיל: וזוה מרובה. אוחז כשרף

ומזה סלח היה מזה אל (ח) ככלי ולא ככלכס אלל
 למזבח והחזיקו אל הקיר (י) והדס מתמלה יורד
 המזבח והגשאר כדס ימלה אל יסוד המזבח חזרה קיר
 שהשירים שלו ממלנין ליסוד היו אומר זה קיר
 התחתון (יא) דהיינו מן החוט ולמטה דלוי קיר העולין
 דהיינו מן החוט ולמעלה פעמים שהיה מתמלה לסוכה כיון
 שפסה למעלה מן הסוכה שהוטל למטה מן הסוכה
 למטה דלל כתיב בעולה העוף יסוד אלל כמחלת
 פעמית למעלה לכתיב זה קרות המזבח ועולת בהמה
 למטה לכתיב אל יסוד מזבח העולה תלה היסוד בעולה:

ויינקול מערב אונ דרום חזק מן העולה לששה דברים
 אלו נאר דער וואס גייט ארויף אויף דעם מן
 צו טאהן איינע פון דיא דרייא זאכין. צו גינסען
 דיא וואסקער סוכות, אָדער צו גינסען דיא וויין
 אלע שאן. אָדער מקריב צו זיין אַעולה פון
 אַעוף, אויב עס זענען דא צו פיל עולות אין
 קורבן זייט שהיו עליהם גייט ער ארויף מיט דיא
 גינקע זייט צום ווינקול דרום אונ מערב ויחזיר
 גינק אונ ער זייט אראפ צוריק אויף מיט דיא
 זעלבנע זייט וואס ער איז ארויף גינאנגען.
 ווארום אז ער וועט ארויף גיין אויף דעם מן
 מיט דיא דעקבע זייט מיט דעם ווינקול דרום אונ
 מקרב, אונ וועט דארפן גיין ארום דעם גאנצן
 מן צום פון ער וועט קומען צום ווינקול דרום אונ
 מערב, אונ וועט מראגן דיא וואסקער אָדער די
 וויין, אָדער דיא טאהב, דיא וואסקער אונ דיא
 וויין וועלין פאר בייקערט ווערין פון דעם רויף
 וואס אויף דעם מן, אונ דיא טאהב וועט
 פיינערין פון דעם רויף, דריבער מוז ער גיין
 מיט די ווינקע זייט קומט ער באלד צום ווינקול
 דרום אונ מערב: ד' תפאח הטרף ביצר נשית אטאהב
 וואס איז געהייליגט גינארין צו זיין אקרבן חטאת
 וויא אזוי האט מען זיא מקריב גינען תה מולך אה
 דאשה סכא עשה דער פלן האט אריין גישאקעמ
 (מק ליחאל ע"ס)

ק"ט ז"ל ונחמ"ל על דעמך לאמר שקטפיה חזרו ומנח"ל. אלא לומר
 ע"י מה שקטפיה כראש המוכה חף מיעוי כראש המוכה : (ג) ח"ל
 ע"י ערפ"ש נוב' כראש מול ערפ"ש מנח"ל לז' האנשים מול הרחוב
 את עטרף ע"י. וז"ל דהו"ל לפרש כמסנה הקודמת : (ד) כ"ט
 מלך ומלך. וז' החו' לדיכ"ל למינף. מליקס דהטח"ל דהכ"ל נ"כ
 כראש המוכה. וכיון דמליקס
 ערפ"ש לא ילפינן אלא כשיקס
 אלו חזרו ואלמד כנורש ע"ש
 (ט) כ"ט ולא בני לך כ"י
 דליף כמי בנייה ש"ה לז'ל
 אלא כדליתא כדרייתא
 מח"ל ומלך והקטיר. מה הקטיר
 הראש לעלמו : והגוף לעלמו חף
 מליקס מ"ו ומינו שבהקטיר הראש
 מליקס והגוף כ"י שנחמד והקטיר
 אלו כ"י הקטיר הגוף אלו
 כ"ה מה אני מקיים והקטיר
 המוכה : וז' כשקטיר הראש
 כהכור מדכ"י : (ז) ומסדה :
 לז'ל חכ"י אלא חז"י כנב"י :
 (ט) מלכ"ס און מקיפין כ' הכיות :
 (ס) במל"ה. כדכתיב וכו' לקינ'
 מנחמך כחלה ממנה. ר"ש"י
 (י) שיעיר הדם הכדור והכדוריים ה"אל"ה משנייה הר"מ.
 ארובה וטע"ל כל העור והגולה כנגד הוסק ע"ס הוסק ומשליך : ששע' . את העוף כ"י אנפ"ס ולא היה כמבדיל :
 ו הברדיל בחמאת. טעול שני סימנים כחמאת : או לא הברדיל בעולה. שמלך כה ס"י א' : פסול. לז'ל
 שינוי שהוא לפני עבודה הדם פסול : ולא מיצה דם הגוף פסולה. דעיקר דמיס כגוף הוא דשכימי (יז) :

בא לו לקרן רדומית מורחית . לשי שהיא קרובה
 לכית הדסן שש משליך המורחה והטוה : ממול ערפ" .
 מול הרחוב את ערפ"ש והוא אחריו העוזר (ג) וערפ"ש
 שלא נאמר בעולה מול העורף למדנו כה וכו' עורף
 ממחמת (ז) : ומבדיל :
 חוקך כ' סימנים מדלתיב
 כחמאת העורף ולא יבדיל
 למדנו שבעולת העורף נבדיל
 (ט) : והקריבית בולביל
 למזבח. מקריב (טו) ודוחק
 בית המליקה בקרי המזבח
 כדי שיתמלה הדם : וספגו
 במזבח. לשון שריפה ולקיימו
 כמו ספג את הארבעים חף
 כלן טעון עליו ונחל כדי
 שהיא הראש מושך ומקבל
 ההלכה ס"י אחר ספגו כמ"ב
 כמו סופקו בקי"ף ל' . יוספוק
 את כפיו : מוראה . זפק : נוצה . קולר כה כמין
 את העוף כ"י אנפ"ס ולא היה כמבדיל :
 או לא הברדיל בחמאת. טעול שני סימנים כחמאת : או לא הברדיל בעולה. שמלך כה ס"י א' : פסול. לז'ל
 שינוי שהוא לפני עבודה הדם פסול : ולא מיצה דם הגוף פסולה. דעיקר דמיס כגוף הוא דשכימי (יז) :

ב'רעם איז ער ג'ינאנגען אויף דעם סוכב ועיין
 פרק ה' מ"ט' בא י' ג'קון דרומית סוה"ית אונ דער בהן
 איז ג'יקוסען צום ווינקל דרום אונ מ'נה פון
 מ'נה היה מ'נה את ראשה מס' ערפ"ה דער בהן האט
 אריין ג'יששעקט זיין ג'אגיל אונטער די האלדן
 געגין דעם האקין פון די טאהב אונד ער האט
 ג'ישאקן אזוי אונד ער האט אפ ג'ישאקן ביא דעם
 סמארן יסדרי אונד ער האט אפ ג'ישידקט ביא קאפ
 פון די טאהב . ווארום ער האט מיט דעם ג'אגיל
 צו ג'ינטישען ביידע סינדין דעם קנה אונד דעם ג'ושט
 יספדה את דמה על קרי המזבח אונד ער קוועטשט אויס
 דיא בלוט פון דיא טאהב אויף דיא וואנט פון
 מ'נה נפי את הראש והקרי בית מליקתו למזבח ער האט
 ג'ינטישען דיא קאפ פון דיא טאהב אונד דעם ארמ
 וואס קען האט אפ ג'ערישען פון די טאהב האט
 ער צו ג'יקוועטשט צום וואנט פון מ'נה . עס
 זאל ארויס גיין דיא ג'אנצע בלוט וספגו במ'נה אונד
 ער האט באואלצען דעם קאפ מיט זאלץ ווקרו עי
 ג'י האטש אונד ער האט ג'ינווארפין דעם קאפ אויף
 דעם פייגער וואס אויף דעם קאפ בא י' ג'טף אונד
 דער בהן איז ג'יקוסען צו דיא טאהב והסיד את
 המזבחה אונד ער האט אראפ ג'ינטישען דיא וואלע . אונד
 דיא ביימיל וואס ביי דעם האלדן וואס אינווייניג
 לינט דאס עסקין ואת המזבח אונד דיא פ'עדערין . ער
 שנייט אויס דיא הויט מיט דיא פ'עדערין מיט
 דיא וואלע ואת בני פ'עם היוצאים עמה אונד ער ג'עקט
 מיט דיא ג'ידערין ודיא ק'ישקעס וואס ציהען
 זיך מיט דיא וואלע והשיקן ב'ית הדש אונד ער
 פארקט גייא אויף דעם ארמ וויא עס לינט דיא

ז חמאת העוף שמלקה
 שלא לשמה. מליקה כשוף
 במקום שמיסה כבהמה והי
 כשוף במקום זריקה הם
 כבהמה והמתכנה הסומלת
 כשמיסה וזריקה הם כבהמה
 פוסלת במליקה ובמיני הדם
 כשוף. אכל קבלה והלך אין
 כשוף: עולת העוף כשירה.
 כדחם כש"ק נבי כבהמה כל
 הכוחים שנזכרו שאל למען
 כשרים אלא שאל עלי לבעלים

מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשירה :
 ז חמאת העוף שמלקה שלא לשמה מיצה דמה
 שלא לשמה או לשמה ושלא לשמה או שלא
 לשמה ולשמה פסולה. עולת העוף כשירה
 ובלבד שלא עלתה לבצלים. אחד חמאת העוף
 ואחד עולת העוף שמלקו ושמיצה דמן לאכול
 דבר שדרכו לאכול ולהקמיר דבר שדרכו
 להקמיר חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ
 עליו כרת. ובלבד שיקרב המתיר כמצותו. [ו] כיצד קרב המתיר
 כמצותו. מלק בשתיק. ומיצה הדם חוץ לזמנו. או שמלק חוץ
 לזמנו. ומיצה הדם בשתיקה. או שמלק חוץ לזמנו

וח"ר טולס חז"ו שחלס דם
 כשוף אלא מיצה דם פסול יסול
 מיצה דם פסול ולא דם הגוף
 מל סוף : [ו] כיצד. כל שדר
 מתנות פסול וצ"ל דמילתא
 ודע"ק דמנחות ז"ל ליקרא
 פסול ז"ל לטולו. פ"ד

לעס חוכה חוץ מן הססח ומן הסמלת: לאכול דבר שדרכו להקמיר. לאכול. חמאת העוף: להקמיר דבר שדרכו להקמיר.

גים אים גיקוועקשטם דיא בלוט פון גוף פון דיא
 מאהב, איז דער גרובן פסול מיצה דם הגוף ולא מיצה
 דם הראש כשירה אונ אויב ער האט אים גיקוועקשטם
 דיא בלוט פון גוף פון דיא מאהב, אונ ער האט
 גים אים גיקוועקשטם דיא בלוט פון קאפ פון די
 מאהב, איז דער גרובן פשר : ז חמאת העוף שפלקה
 שלא לשמה אויב ער האט מולק גינען ואיבער
 געלשיקען מיט דעם גאנז דיא סימנים דעם
 קנה אנדער דעם נשמן פון אטאהב וואס איז
 אטאהב גים צום נאמען חמאת, נאר צום נאמען
 עולה מיצה דמה שלא לשמה אנדער ער האט אים
 גיקוועקשטם דיא בלוט פון דעם חמאת, נאר גים
 צום נאמען חמאת, נאר צום נאמען עולה או לשמה
 שלא לשמה אנדער נען ער האט אן גיהויבן מולק
 צו זיין, אנדער נען ער האט אן גיהויבן אים
 קוועקשין דיא בלוט, האט ער גיטראכט צום
 נאמען חמאת, אונ ביי דעם סוף מולק זיין אנדער
 בייא דעם סוף אים קוועקשין דיא בלוט, האט
 ער גיטראכט צום נאמען עולה או שלא לשמה ולשמה
 אנדער בייא דעם אנהייב האט ער גיטראכט צום
 נאמען עולה, אונ בייא דעם סוף האט ער
 גיטראכט צום נאמען חמאת פסולה איז דער חמאת
 פסול עולת העוף כשירה אויב ער האט מולק גינען
 אטאהב וואס איז א עולה גים צום נאמען עולה
 נאר צום נאמען חמאת, אנדער ער האט אים
 גיקוועקשטם דיא בלוט פון דיא אטאהב וואס איז
 א עולה גים צום נאמען עולה נאר צום נאמען
 חמאת, איז דיא עולה פשר תלכו שלא עולה גבעלים
 נאר דעם בעל הבית ודער דאס גים גידעכונגם.
 דער בעל הבית דארף גריינגען זיין אנדער
 אטאהב צו מאכען זיין אנדער עולה אונ חמאת
 העוף ואחד עולת העוף שפלקו מאי ער האט מולק
 גינען אטאהב אטאהב אונ מאי ער האט מולק
 גינען אטאהב א עולה ושמיצה דמן אנדער ער האט
 אים גיקוועקשטם דיא בלוט פון חמאת אנדער די
 בלוט פון דיא עולה, אונ נען ער האט מולק
 גינען אנדער נען ער האט דיא בלוט אים

לקמן כפרקין: שהשירים שלו. כשמו הדס שזת ומחמלה ליסוד: ואיזה זה קיר התחנות. (ס"א להי קיר העליון) פעמים שהוא מחמלה ליסוד כשוא עטמה למעלה מן הסוכה דמן הקיץ עד הקרנה קיר העליון הוא כלל קיר התחנות כולו למטה מן הסוכה שזתו למטה מן הסוכה. ואמר נעמי' מחמלי' כדכתיב: מי כתיב ימצה ימצה כתיב. מי הוא כתיב ימצה הוא ממשע שמוכר

א"ר זו קיר התחנות. ד"ר קיר העליון פעמי' שהוא מחמלה ליסוד עד עישה למטה מן הסוכה יקיר העליון כו' מן הסוכה עד הקרנות:

והנשאר ברם ימצה אל יסוד המזכה קיר שהשירים שלו מתמצים ליסוד ואיזה זה קיר התחנות ונעביר מעלוי והדר נעביר מזהתאי אמר רבא מי כתיב ימצה ימצה בתיב רמילא משמע אמר מר וזמרא בר מוכיה אמר רב

אל הכהן שימור ומלה אחר הוא. השאל דכתיב ימצה משמע נמי לענין הוי' לממילא יהיבסו מלי' אלל היסוד: אוחו שני גפיה בשתוי אצבעות. גוף העיף על כס מכנסים ומכנים שני רגליה וכן אצבע קטנה הזרת לקמלה ושני גפיה כיון אמה לאכז: ומרתח צוארה.

כיצר מולקים שמאת העוף אוחו בגפיה בבי' אצבעות ובבי' רגליה בבי' אצבעות צוארו על רוחב ונדלו מולק. כבתמיאה תנא ציפרא מלבר אוחו שני גפיה בשני אצבעות ובי' רגליה בבי' אצבעות ומרתח צוארה על רוחב שני אצבעותיו ומולק וזו היא עבודה קשה שבמקדש וזה התחנות מוחת על רוחב העליון על גודל שמכנים הזמור כיון אצבע לגודל ממלא הגרון לזך גודלו ומתחתו על גודלו והעוף מלמעלה ומולק: ציפרא מלבר. כמו שזתו עושין על גב הדי אלל שזוכר פניו של שוף על גב ידו שהוא העוף למעלה: מרתח צוארו. הגרון על רוחב הפנימי: על שתי אצבעותיו. אצבע ואמה, גבי קמילה נמי תינה

לערונם אונן דער פסוק והנשאר ברם ימצה אי יסוד היסוד וואס עס נועם בלייבין פון דיא בלוט נאך דעם שפרימזען ואל קען אויסקוועטשין צום פונדאקענט פון מוכבם קיר שהשירים שלו פסוקים יסוד קען ואל שפרימזען דיא בלוט אויף דיא האלבע וואנט וואס דיא בלוט וואס נועם בלייבין וואס נועם אראפ ריגען פון דעם שפרימזען ואל אראפ ריגען גלייך אויף דעם פונדאקענט פון מוכבם וז"ל קיר הפתחו דאם איז דיא אוינטערשטע האלבע וואנט, אז ער שפרימזעט דיא בלוט אויף דיא אוינטערשטע האלבע וואנט, דיא בלוט וואס רינט אראפ פאלט אויף דעם פונדאקענט פון מוכבם, אבער אז ער נועם שפרימזען אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט קען ויין אז די בלוט נועם ניט אראפ ריגען אויף דעם פונדאקענט עס נועם פאר האלשין ווערין אויף דעם סוכב, פקענט דיא גקרא ונגיד פילאי והדר נעביר פסמאי ואל קען שפרימזען די בלוט אויף די אויבערשטע האלבע וואנט פון מוכבם, נאכדעם ואל קען אויסקוועטשין דיא בלוט אויף דיא אוינטערשטע האלבע וואנט פון מוכבם, נאכדעם ואל קען וז"ל דפסיא פשע האט רבא גיזאנט אז אין פסוק וואלט געשטאנען ימצה, וואלט גיטען דער שייקש דער פון ואל אויסקוועטשין דיא בלוט, פריער ואל ער שפרימזען דיא בלוט, נאכדעם ואל ער דיא אויבעריגע בלוט אויסקוועטשין אויף דעם פונדאקענט פון מוכבם, וואלט מיר געקענט זאגן, שפרימזען דיא בלוט ואל קען אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט פון מוכבם, אונ אויסקוועטשין די אויבעריגע בלוט ואל קען אויף דעם פונדאקענט פון מוכבם, אז עס שטייט אבער אין פסוק ימצה, עס ואל אויסקוועטשן ווערין פון זיך אלזין אויף דעם פונדאקענט פון מוכבם, (הק לישראל ע"ט) (ח"א)

ו וחו לא הוא איבא קמיצה וחפינה אלא אימא וז עבודה קשה וז היא עבודה קשה שטרך מעבודות קשות שבמקדש :

ואם סקתן מנזח וכן נחפיתן חס הכשרים נמי הניח וז היא עבודה קשה ותרוויחו כבוד ויחמ' כח' כח' וז :

בית המקדש . פתענא ריא גמרא וזיז גא נאר דאם איז גיטען אשונערע ארבעט . אונ קער איז קיין שונערע ארבעט גיטען אין בית המקדש וזיז איבא קמיצה וחפינה עם ונענען ראך גיטען נאך ציטיא שונערע ארבעט . אראפ צו נעקען דאם

וודר תולדות דף קס"ד ע"ב פ"ח הלכות יוד' דהא וואו דהא

דא ויחמ' כד"ל (שמות טו) ויחמ' חס שמוע' תשמע לקול ה' אלטיך חוף הכל ויחמ' . לא יעקב ויחמ' שד שטרך חס ישראל כדון אחטער יעקב כדדגיה למהוי כלל' להכה מה כתיב ויכרך אותו שם מאי ויכרך אותו שם לדודי ליה על כלבו ברכאן דרכיה אבוי . רכי שמשון פתח ואמר (מגלי טו) כדעתי ה' דרכי חס גס חויכוי יסלים חס . חס חוי כמה אית ליה לבר גס לחתקנא שכינן ביה בקב"ה בגין למעבד פקודי דאורייתא קדיש' דהא חוקמה דודאו חרי מלכאן טליקן אית לי' לבר גס מעילא לאדוונא כהדיה חד ליימיא וחד למחלל' ואינון סהדין ביה בכר גס ככל מה דחויב עבדי חינון משכחה חמן וקרינן לון יודי טוב וילי רע . חס בר גס לחתכלא ולאשתלל' כפקודא דאורייתא דהא יודי טוב דלדוונא ביה ככ"י א"י לחתקן על דהא יודי רע ואשתלים כהדיה ואחטקין ליה לעבדא וכד בר גס חיל לאסתח' דהא יודי רע לחתקן ואחטכ' על דהא יודי טוב והא חוקימנא דודאו כד דהא בר גס חס לחתכלא כמה אשקש לחתקן בר גס כד חתברא דהא יודי טוב כדון חויכוי יסלים חס דהא יודי רע חתכשיל קמיה דילי טוב . על דא חמ' גמיה (שם יב) טוב נקלה ועבד לו מאי ועבד לו יודי רע וכדון כד חיל בר גס כפקודי דאורייתא כדון גס חויכוי יסלים חס דא יודי רע ודחוי מסכרוי . חס חס בגין דיעקב חכשא ביה בקב"ה וכל חרמוי חס למיה על דא חויכוי יסלים חס ודא (ד"ל דא) מחלל חילא וחוקשא דשאו לחסלים עמיה דיעקב ובגין לחסלים עמיה דיעקב ודודי ליה על חינון ברכאן כדון חסלים עמיה עשו (ג"ל כדון חודי ליה עשו דכתיב וי לי רב חסי יודי לך חסר לך דהא חודי ליה על חינון ברכאן דיליה ברכאן) ועד דלא אשתלים עמיה יעקב לגבי דהא חסא לחתקן דהא חס לא חסלים עמיה עשו בגין כך ככל חסר חוקשא לתתא חילא חוקשא ללשיל :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר תמורת הקודש דף ג' ע"ב מתי"ל

על כמחיר נפל גביהם שאלה וז יסור לך שמו עשה בעברת וזון חזק עבדי אלה גביהם שאלה יוס עברה ביום סוף . כל חסר שם טו גמור רוח חללו שער ז"כ כתיב כלה וטובת ה' כל גבס לב שכל החיוב ללמוד חיוב ללמד : (ב) כשם שחיוב אדם ללמד את בנו כך הוא חיוב ללמד את בן בנו

א) נשים ועבדים וקפנים פסורים מחלמו תורה אכל קמן אבוי חיוב ללמוד תורה שנאמר ולמדתם אורחם את בניכם לרברב בם ואין האשה חייבת ללמד את בנות שכל החיוב ללמוד חיוב ללמד : (ב) כשם שחיוב אדם ללמד את בנו כך הוא חיוב ללמד את בן בנו

ב) נשים ועבדים וקפנים פסורים מחלמו תורה אורחם אכל קמן אבוי חיוב ללמוד תורה שנאמר ולמדתם אורחם את בניכם לרברב בם ואין האשה חייבת ללמד את בנות שכל החיוב ללמוד חיוב ללמד : (ב) כשם שחיוב אדם ללמד את בנו כך הוא חיוב ללמד את בן בנו

ג) נשים ועבדים וקפנים פסורים מחלמו תורה אורחם אכל קמן אבוי חיוב ללמוד תורה שנאמר ולמדתם אורחם את בניכם לרברב בם ואין האשה חייבת ללמד את בנות שכל החיוב ללמוד חיוב ללמד : (ב) כשם שחיוב אדם ללמד את בנו כך הוא חיוב ללמד את בן בנו

שנאמר והורעתם לבניך ולבתי בניך ולא בנו ובן בנו
 כלבד אל מצוה על כל חכם וחכם מישראל למבד את
 כל התלמידים אלעם שאינן בניו שנאמר ושוננתם לבניך
 כפי השמועה למדו בניך אלו תלמידך שהתלמידים קרויין
 בגימ' שנאמר ויצאו בני הנביאים א"כ למות בצמורה על בנו
 ועל בן בנו להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן הביו:

וכתיב סתם וגם תחיל ועשית אל ביתך. כל אדם שיש בו
 גשות רוח כחל כל מל ספרים כתיב ככל תועבת ס' כל גכס
 לב וכתיב סתם כי אל כל תועבות סתל עשו. כל אדם שיש
 בו גשות רוח כחל כל כחם כחם עולמך חלול לכס וכל סלדש
 אשר נחמס כלפי כי כחם נחמס סוף אל תקרי בזאת חלל כחם.
 כל אדם שיש בו גשות רוח לסוף מתמעט עולמך רומם מעט
 ואינו. כל אדם שיש בו גשות רוח רחוי לגדלו כלפניו כתיב
 סכא ורמי פקומוה גודעום וכתיב ואשפירום נדעוין. כל אדם

שנאמר סקולו ורנו אכזבי ספר טובכי ספר לא נחמר חלל טובכי ספר

גרוים אין זיון הארצין ווערמ ער גערופין פייא
 גאמ תועבה וכתיב הקם ולא תביא תועבה אל ביתך אונ
 דארמ ביי עפוביז' שמיים זאלקס נים כריינגען
 ארועבה ואעפוביז' אין דיין שטוב כי אדם שיש בו
 גסית הריה רער קענקש וואס איז גרוים ביי זיך
 כאיז בא על תערה איז גלייה וויא ער וואלט קונט
 גיוען מיט אזוי אאשה וואס זיא איז אסור צו
 אים כתיב גבא תועבת ה' די גבה לב ווארום דא שמיים
 דער קענקש וואס ער איז גרוים אין זיון הארצין
 ווערמ ער גערופין ביי גאמ תועבה ויכתיב הקם
 אונ דארמ ביי קונת ניון שמיים אין פסוק זיא את
 כי תתעבות האי עשו די אלע אויפמידיקייט האבין
 זיי גיטאהן. דער וואס איז קונת ווערמ גערופין
 תועבה כי אדם שיש בו גשות רוח דער קענקש וואס
 איז גרוים ביי זיך כאיז גבה כחם איז גלייה וני ער
 וואלט גיבאהט אבקה שטאנר ווארום עם שמיים
 אין פסוק הריי נכס סן הארס איר זאלמ אייך פאר-
 מידין פון דעם קענקש אשר נשמה באיני וואס ער
 האמ אןשקה אן זייגע גאז לעקער ווער קענקש
 וואס איז גרוים בייא זיך ווערמ אין פעם אויף
 יעדער זאך וואס איז נים ווי זיון ווילען. אונ ווען
 אקענקש איז אים פעם איז דעם נאנצע לעבאקס
 זייגע אויף די גאז. דאס הייסט די נשקה איז ביי
 אים אויף דיא גאז כי כסה נחשב חיי ווארום מיט
 וואס איז ער גערעכונט אל תקרי כסה אלא כסה
 זאלקס נים זייגען כסה. מיט וואס. גאר זאלקס
 זייגען כי כסה נחשב הוא. עם איז גלייה וויא
 ער וואלט גיבאהט אבקה כי אדם שיש בו גשות רוח
 דער קענקש וואס איז גרוים ביי זיך יסוף כחמס
 וועט ער נאכדעם גליין ווערין שטאנר ווארום עם
 שמיים אין פסוק רמנו קמס זאינו אז ער וועט
 אביסול געהייבט ווערין איז ער שוין נישא כי
 אדם שיש בו גשות רוח דער קענקש וואס איז גרוים
 ביי זיך ראי גרמב' נאשרה איז ער ווערמ קען זאל
 אים פארשניידן אזוי ווי אליגדין בויס כתיב הכא

דכתיב ויחסיב גרוים דא שמיים דיא קענקשין וואס זענען הויך וועלין פארשנימען ווערין ויכתיב וישביתם
 חבדעו אונ עם שמיים אין פסוק ויערע ליקדען בוימער זאלמ איר פאר שנידיין כי אדם שיש בו
 גשות רוח דער קענקש וואס איז גרוים בייא זיך איז עשרי גישר וועט זיך זיון ערד נים אויפונעקין
 זיינו קם נתיחיה סתים אונ ער וועט נים אויפשמיינ ווען דיא מתיס וועלין לעבעדיג ווערין שטאנר
 ווארום עם שמיים אין פסוק הריי שובני ער עם וועלין זיך אויפונעקין אונ וועלין זינגען דיא
 וואס וועלען אין דיא ערד שובני ער יא נאמר עם שמיים נים טובכי עקר. די וואס לינגען אין דיא
 ערד אלא שובני ער נאר עם שמיים שובני עקר. זאלקסו נים טייקישין ווי וואס וועלען אין די ערד

מי טעשה סק לעפר בחיים. כל אדם שיש בו נכות רוח
 שמים מילת פלוג שנלמד ונכוח ממרחק ידם וגו'. ממרחק
 קודם שיבא עליו הסודותו ימים רבים שמיניס מחלוקת עליו.
 כל אדם שיש בו נכות רוח אמר בקב"ס אין אני וזהו יכולין
 לדור בעולם שנלמד מלמדו בסתר רעבו אותו אלהים נכס עינים
 זרח לבט אותו אל אורב אל הקהל אותו אלה אהו. כל
 שהחיות הם יב"י הוא נבואתו מתפלקת ממש מדבור וכו' אם
 חכם הוא כחמחו מתפלל' ממש מהלל טמיר מי גרם לכם טמאמלס
 עבכל ואחסי נעור מלכות מלכות עבכם טמא טמא נדלו כדור.

(ג) והיוב לשבור מלמד לבנו ללמוד ואינו חייב ללמד
 בן חבור אלא בתנאי מי שלא למד אביו חייב ללמד
 וכן עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ומסרתם לעשותם
 אכן אתה מוצא בכל מקום שהלמוד קודם למעשה ספני
 שהלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי
 הלמוד: (ד) היה הוא רוצה ללמוד תורה ויש לו בן ללמוד
 תורה הוא קודם לבנו ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין
 מה שילמוד יותר ממנו בנו קודם ואף על פי שבנו קודם

נאמר ואלקם שיימשין די וואס ריהען אויף די ערד

מי שנעשה שכן לעפר בחיים דער וואס איז גינען
 אשכן צו דיא ערד ווען ער האט גילעבט, ויין
 ריהונג איז אלע מאהל גינען נאנט צו דיא ערד
 ער איז ביי זיך גינען גינעריג ביי צו דיא ערד
 כל אדם שיש בו נכות רוח דער מענטש וואס איז
 גרויס ביי זיך שכינה מילת עליו מרוערם די שכינה
 אויף אים שטאמט ווארום עם שמיים אין פסוק
 ונבות ממרחק ידע דער וואס איז הויך ביי זיך וועט
 ער פון ווייטן געוואקסן טערין ספרהק קודם שיבא
 גילי הפורענד ימים רבים פון ווייטן מיט פיל מען
 פריער און דער אים וועט קוקען זיין שטראף
 השכינה מתאוננת עליו מרוערם שוין די שכינה אויף
 אים כל אדם שיש בו נכות רוח דער מענטש וואס איז
 גרויס ביי זיך אומר הקדוש ברוך הוא אין אני וזהו יכולין
 לדור בעולם נאנט נאט איה מיט אים צו זאמען
 קענען מיר גיט וואהנען אויף דער וועלט שטאמט
 נוי עם שמיים אין פסוק נאט נאט מלשני בסתר
 דשוה אותו אצמיה דער מענטש וואס מסרף איה
 זיין חכר אין דער שמיים, אים טעל איה פאר-
 שניידן גבה עינים ורחב לבב אותו לא אויב דער
 מענטש וואס זינע אויגן זענען הויך, ער קוקט
 נאר אויף גרויסקייט, און זיין הארץ איז פריים
 צו פארנעמען אלע פערנעניגען, ווייל ער איז
 גרויס בייא זיך, אותו לא אוכל אל מקור אותו אלא
 אמו ואלקם גיט זיינען אותו, אים, נאר ואלקם
 זיינען אותו, מיט אים, נאט נאנט מיט אים,
 מיט דעם מענטש צו זאמען קען איה גיט ויין
 אויף דער וועלט גי התמיד דער מענטש וואס
 איז גרויס ביי זיך אם נביא הוא אויב ער איז אנביא
 נבואתו סתמלת ממנו ווערט זיין נבואה אפגיטארן
 פון אים, דאס נייטין מיר פון די נבואה דבורה,
 ווייל זיא איז גינען גרויס ביי זיך, איז צו גענוקען
 גיטארין פון איר דיא נבואה אם חכם הוא חכמתו
 סתמלת ממנו אויב ער איז אהקס, ווערט אפגיטארן
 פון אים זיין חקם ממנו דאס נייטין מיר פון

הלל שאמר מי גרם לכם טמאמלס מכלל ואתה נשיא עליכם הלל האם גינאנט צו די קינדער פון דמיכה ווער
 האט איה געבריינגט צו דער וואך אז איה נאל אויפגיין פון פבל אין ארץ ישאלא און איה זאל
 זיין אנשיא אויף איה עצמה שכם די פויקלייט וואס אין איה איז גינען שלא שמששם נדלי תודו איר
 האט גיט געדינט דיא גרויסע רבנים פון דעם דור, ניייל דיא קינדער פון דמיכה זענען ביי זיך
 גרויס גינען האבין זיא מיט גינאלט גיין הערין הורה פון שמעיה וקאמליין, נאקדעם אז קע
 האט גינערקעט אשאלה, האבין זיי גיט געוואקסן צו ענקערין, זענען זיא גיטארין אויס גשיאים

כל אדם טיב בו נכות רוח אין תפלות נשמע' דליו תפלתו של אדם נשמעת אלא"כ תמיד עלתו ככשר שנאמר ויהי מדי מדע כתרנו וגו' יבא כל כשר וגומר :

לא יבמל הוא שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו כך הוא מצוה ללמד עצמו :

אונ הגלל אין גינוארין אנשיא כל אדם שלש בו נסות דיה דער קענטש וואס אין גרויס ביי זיך אין תפלתו נשכחת ויין תפלה נוערם נים גיהערט אין הימל פון דאין תפלה של אדם נשכחת נוארום דיא תמלה פון אקענטש נוערם אנדערש נים גיהערט אלא אם גן משים עצמו כבשר סידירן ער איז ביי זיך אזוי ווייך וויא פלייש שאמר נוארום עם שמיים אין פסוק ויהי מדי חודש בחדשי יבא כל בשר להשתחות לפני אפר ה' יעדער חודש נועם קוקען יעדער וקענטש וואס ער איז ביי זיך ווייך ווי פלייש ער זאל זיך בוקין פאר מיר , זאגט גאט :

פאר דעם פאטער , אונ ער זאל דינגען דעם מלמד פאר זיין זון , פון דעקסטונען לא יבפל הוא זאל ער נים ביינגען אז ער איז גאר פסור פון הוראה לערנען , גאר וואס ער קען מוז ער לערנען שפשים שפטיה עליו ונמר את בני נוארום אזוי וויא עם איז אמצוה אויף דעם פאטער ער זאל לערנען הוראה מיט זיין זון כך הוא מצוה למד עצמו אזוי איז אכצוה ער זאל לערנען הוראה פאר זיך אליין :

אונקלוס תולדות ליל ו תורה

כ"ו פסוקי שמות נדר מיליו ב"ן דה' ה' ה' והעשה מסנו צירוף והיה בניקוד ששי

יא ופקיד אבימלך ית כל עמא למימר דינוק לבקרא הדון ולא תתיה אתקמטיא יתקמטי : יב וזרע יצחק בארעא תהיא ואשכח בשתא תהיא על חד מאה

רש"ם (יב) בארץ ההוא . אע"פ שהארץ קשה היא : בשנה ההוא . אע"פ שהיא שנת בצורת ורעבון : מאה שערים . שפתי חכמים ת דקל דסא נכר נמי א"י סיא כדפי' לפיל : א ומסא שערס בעל המורים (יג) ויגדל הטיס וילך הנוך וגדל עד כי גדל . שלס גדולות נכד ג' ככותו שנתכר נטקיה כי כך אנכר וסתכרנו רש"י (יג) בארץ ההוא . אע"פ שאינה חסוכה כאל"י עלמה ת כהן טמט הגויס (כ"ר) : בשנה ההוא . אע"פ שאינה חתקנה סיתה סנת רעבון (כ"ר) : בארץ ההוא קסה : מאה שערים . שאלמדה כמה לרואי א לעשות פירוש לתורת אלהים

אין דעם יאהר פאך שערס הוגדערט קאנול אזוי פיר וויא מען האט גישאפט עם זאל טאקסין ורש"י שרייבט דרום שמיים (ובארץ) דאכו טיינט אז דאס לאנד איז גיווען אשלקעכט לאנד אונ דאס יאהר איז גיווען אשלקעכט , יאהר אונ עם פרוקי ררבי אליעזר

מיס גרויס כבוד , דא אשה איז גיווען א אלמנה אונ זיא איז גיווען די מיסער פון דעם נביא יונת , אונ אלמנה אונ די אשה אונ איר זון וזון פלעגן קפון פון איר גרויס אונ בויסאמיל אונ סרינגען פון איר נואסער , רבי לוי זאגט אין דעם זכות פון אלמנה האבין זיי גינעסין , אין זיין זכות איז גינעקשט גינוארין איר גרויס אונ בויסאמיל , אין אציים שפעטער איז קראנק גינוארין דער זון פון די אלמנה אונ איז גישארפין , די אלמנה האט גיזאגט אז אלמנה צו וואס גינטו בעקומען צו מיר די זאלקט דערקומען מינע זינן , דורך דער דאס מיר גישארפאט וואס מיין זון איז גישארפין , דעם דיר וואס דו האקט צו מיר געבריינגט אונ גיב מיר מיין זון , האט אלמנה גיזאגט אז חכמה' איז דען נים גענוג פאר מיר די צרות וואס איך האב געהאט

ויברכהו יהוה: שלישי ין ויגדל האיש ויגדל הלוח ויגדל עד קינדל מאד:

שפתי חכמים רש"י

פר' שישר שפטרם נמסס: ב דקל' למת אמתו וסא קי"ל דלון כרכס מליה כרכס סמתי וסמרו אלף כרכס סמתי מן סמין י"ב סמתי ורסס ליתן משטר וקיל' דלון מסמרו אמתו: ג דלמ"כ פד כי גדל פתח ליל וסמתי נקט דרסמח דרסמח קסמח דגני פרות מין סכרכס מליה כלל כדפדע"י כפי רסס

האמ פארמס אזוי פיר גיוואקסין גבריה ונייל גאמ האמ אים גיבענמקסם: (יג) ויגדל אונ יצחק איו גרויס גיווארין עד איו ווארין רייה וגד אונ עד איו גינאנגען הייה גיין וגיג אונ גרויס גלוסר עד איו איפליקעם סאנה רייקער גיווארין עד גיו עד

פרקי דרבי אליעזר

נעמס גיו אקס, אדך דאך נאך האבין דיא צרות פון דיא אלקנה אדך, אדך וייס וסאס דיא אלקנה רעס צו סיד איר נאך זעבן איר צער פון איר זוקה וסאס איר גיפסאבין, ככך לעבעדיג איר הנה זאליו די מענשלין ודעסן אז די נעמס אונ וועמס לעבעדיג סאבין אלע פליס. הרבתי האמ גיפסאן ויח אפרו האמ גיבענען אונ איר זוקה איר לעבעדיג גיווארין, און דעם זכות פון דיא צדקה וסאס דיא האמ גיפסאן אונ האמ גיבענען פון די אלקנה, כדי יהושע בן כרזיה וסאס אדך דיא נאך אונגעקומען ליל, אדך ועל דיר וידין צוגעקערט וואנדערט אונ דעם גראם אלקנה, ער און גיווען אזוי הייבג זעלבע אשה עס גראם גיפסאן אדך ויין פליס איר דיא גיפסאבין, ער און אדך געמאנגען פון בארין צו בארין אונ פון סערה צו סערה ביז ער איר געקען איר שונם. דאס איר גיווען אונגעט (אריבער אשה דיא שטעטקער פון אכילס וסאס געשניטן דעם גראם וועלעט סייס גרויס גבול, אונ די אשה האמ געמאנגען צו איר פון דער גראם אלקנה איר אמינירעט סענעס אונ אונגער ליכער, און אשה קען דיר נעקען איר זיין פליס, וייל דיא וועם שפאבין, מיר וועלן סאבין אדך דעם בודרים אונגעס עס ואל דאסן גיין אלקיינע שפיבול, אונ ווען ער וועם קעמען צו אונן וועם ער זיין איר דעם שפיבול, ויח האבין אזוי גיפסאן מען וסאס געמאנגען אדך דעם בודרים אפטיבל, און דעם שפיבול דעם פון אירן געשפילט אבעס אפטיבל אפטיבל צעליכער, אפטיבל איר אלקיש געקען איר זשונס איר ער געמאנגען איר זיין שפיבול, אונ דער האמ גימאנגען צו גיין סאבין גינור דוף דיא שניטות, גינור האמ גינערויט אונ זיח אפגעקען אונ נאא ינד געשפילט געבין דיא סיד, פאר וסאס האמ ויא דך גיפסאנעם געבין די סיד, וייל דיא האמ מורא געמאס צו קענען איר זיין פליס, אלקיש האמ גימאנגען צו איר אבער אפארן און די צייט וועמט וואלפן און, דיא אשה האמ גימאנגען צו אלקיש מין פון איר אלק אונ פון מיר האמ זיין אמינירעט דער מרדאש'ס, קען זיין גיט זיין אדך ואל האבין אקניד, כדי אברהם וועם עס שפייט איר פסקי דען דעיו יצלה, גאמ וועם סאבין דעם וועלן פון די מענשלין וסאס האבין מורא אונ אים, דאס די אשה איר סעברות גיווארין אונ האמ גיבארין און, דאס קינד איר אפגעוואקסן אונ איר געמאנגען צו אונ פארער און שפילן ווען זי קען זענען די גיבויח, האמ אים אונגעווארין שפענען זיין גאס, האמ דער פאטער אים געליכט ער דיא שפיבול, אונ דאס קינד איר גיפסאבין, דיא האמ געליינט דעם

מִוּכְלֵה־בְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי
 אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָא : מִוּ
 וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק
 אֲבִימֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי
 עֲצַמְתָּ מִמָּנוּ מְאֹד : י וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם
 יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחֲל־גֵרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם :
 י וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת־בְּאֵרֹת
 הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי אַבְרָהָם
 אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת
 אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כַּשֵּׁמֶת

מ וְכֵל בְּיַדֵּי חָפְרוּ
 עֲבָדֵי אָבִו הֵי בְּיַמֵּי
 אַבְרָהָם אָבִו הֵי טְמִינוּן
 פְּלִשְׁתָּי וַמְלִיטֵי עֶפְרָא :
 מ וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק
 אֲבִימֶלֶךְ מֵעִמָּנָא אֲרִי
 תְקִיפְתָּא מִנָּנָא לְחֵדָא :
 י וַאֲזַל מִמָּן יִצְחָק
 וַשְׂרָא בְּנַחֲלָא דְגֵרָר
 וַיְהִיב מָן : י וַתִּב יִצְחָק
 וַחֲפַר יַת בְּרִיא דְמֵאָד דִּי
 חָפְרוּ בְּיַמֵּי אַבְרָהָם
 אָבִו הֵי וַטְמִינוּן פְּלִשְׁתָּי
 בְּתַר דְּמִית אַבְרָהָם וַיִּקְרָא
 לָהֶן שְׁמוֹת כַּשְׁמֵת דִּי

רשבים

עבודה קרקע היא: (טו) סתמום פלשתיים. שלא היוזקו בניו כחם אחרי מותו והוצרך לכתוב בשביל כשנתרחק משם שב והפרס דוגמת והם הוא מבי כנען:

שפתי חכמים

וק"ל: ד ואל' משום קנאה דל"כ וקנאו לחו פלשתיים ויסתמו את כל הבארות אשר חפרו מנע"ל: (כח"י) ול"ג דמטני סקנאס סתמו וכדי שלא לסרואו סקנאס אמרו סקנאס וגו' דל"כ ס"ל לסמך ויקנאו וגו' ויאמר אבימלך לך מעמט וגו' ואל"כ ויש ויחפרו וגו' ולמה סמך זכל סבארות וגו' לספוק ויקנאו ס"ג מפני סקנאס סתמו וסמטו שריגו סקנאס וילך מהם וכאשר ראם אבימלך שלא נתקיימה מחשבתו אל' כפירוש לך מעמט: דו רש"י נמטר שלא חפרס סתמום כמו סמטני מול סהוה לנח סמטון ל"פ דכ"ו ג"כ ל' סתמיה: ז דק"ל דלא אבימלך אמר לו לך מעמט דסיינו מנר ולמה סמך כנל גרר כיון סהוה קרוב למן לך מעמט אכרסס למס חור יצחק וספרן ועוד קס"ס למס יצחק ויסתמום ולין סענין כן כי לא מליטו ססתמום אחר ספירת יצחק. אחרן ופלשתיס כו'. נח"י סהרץ כוס וגרס ופלשתיס סתמום וקודס סנכס יצחק מנרר חור וספרן לסרואו סאחר סנכס מנרר פירוש לתורת אלהים

בעל הטורים

ססיס מלך: (טו) וימלואו. כ'. ככל. וחידך וימלואם למך שזול כבי מהס טולוח סל פלשתיס רמו למס סנחוני סטרס כספר. ד"ל לפי ספנר אבימלך סל סטועטו ומלא סבארות כספר מלא

רש"י

עבודה אחת. עבדה מטעם טעולה רבה: (טו) סתמום פלשתיים. מפני סתמוו תקלה סס לנו מפני הנזיקות ד הבאות עליו. טמונין פלשתי' ל' סתמיה ה וכל' סתמוו סמטמס את הלכ: (יז) בנחל גרר. רחוק ו מן העיר: (יח) וישב ויחפר. את הבארות אשר חפרו בימי אברהם אבי ופלשתיס סתמום וקודס ז סנכס יצחק מנרר חור

האבין אים סקנאס גִּינוּעַן : (טו) וְכֵל הַבְּאֵרוֹת אֹנֶן אֲלֵעַ
 בְּרוּעֵנָם אֲשֶׁר חָפְרוּ וְנָאֵם דִּיא קְנַעְקַם פּוֹן זִיין
 סְאָטַעַר הָאבִין גִּינְרָאבִין בִּימֵי אִין דִּיא טַעַג פּוֹן
 זִיין פֶּאָטַעַר אַבְרָהָם סִתְּמוּם הָאבִין דִּיא פְּלִשְׁתִּים
 זִייא פֶּאָר שְׁטָאָפֶס גִּינְלָאִים אֹנֶן זִייא הָאבִין זִייא
 דַּעַר פִּילְט מִיט עָרַד וְנָאָרִים דִּיא פְּלִשְׁתִּים הָאבִין
 גִּינְאָגֶט דִּיא בְּרוּעֵנָם זְעֻנַעַן אֲשֶׁרְוִיכְלוּג פֶּאָר
 אֹנֶן אִז דִּיא סְעֻלְקֶעַר וְעֻלִין קֹבַעַן אֲוִיר אֹנֶן
 מְלַחְמָה הַאֲלֵטַעַן וְעֻלִין זִייא הָאבִין וְנָאָפֶר צו
 סְרִינְקֶעַן : (סו) וַיֹּאמֶר אֹנֶן אֲבִימֶלֶךְ הָאֵם גִּינְאָגֶט צו
 יִצְחָק לֵךְ גִּייא אֲוֹעַק פּוֹן אֹנֶן זִי נָאָרִים דו הָאָסֶט

פרקי רבבי אליעזר

(טו) וְכֵל הַבְּאֵרוֹת וגו'. רבי עקיבא זאנף ווא זיין אבדקתס און יצחק זענען געבאנען, איז רער ברוינען געבאנען פאראים פאר יי'. דריי סאקל האבין זיי גינראבין אונ האבין (תק לישראל ע"ט)

אונקלוס

תורה קרא להן אביו :
 ויחפרו עבדו יצחק
 בנחלא ואשפות חסן
 בידא דמיון נבצין : כונצו
 בעותא נדר עם בעותא
 דיצחק למימר די לנא
 מלא וקרא שקא דבידא
 עיסק ארי אונקלוס
 עמיה : כא וחפרו בידא
 אחריו ונצו אף עלה
 וקרא שמה שמנה :
 כד ואספיק מתמן וחפר
 בידא אחריו ולא נצו
 עלה וקרא שמה רחובות
 ואמר ארי כען אפתי יי

אשר קרא להן אביו : יחפרו
 עבדי יצחק בנחל וימצאו שם
 באר מים חיים : כ ויריבו רעי נדר
 עסרעי יצחק לאמר לנו המים
 ויקרא שם הבאר עשק כי
 התעשקו עמו : כא ויחפרו באר
 אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה
 שמנה : כד ויעתק משם ויחפר באר
 אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה
 רחובות ויאמר כי עתה הרחיב

ת"א ויחפרו - דלטוס : מ' פיס חיים :
 ט' ארש דתי - פסולין ק"א :

רשבים

(יח) אשר קרא להן אביו : כדו שלא יוכל אדם לערער
 עליהם : (כב) ולא רבו עליה : לפי שנתרחק ממדעיהם
 פלא וספיק דהתם : (כג) רחובות . כנגד זון שגורו שלא יעכלו
 שפתי חכמים

שפתי חכמים

וזון כנחל נדר רחוק מן סטרו חזר וחפר הנחלות וכו' פ"ט :
 זון ר"ל כוס שלא הפרס עסק מן ערשור אלף הוא עסק מתם
 כלומר עסקא כוס הוא על ערשור וכו"ל כמטין חששקו וכו'

מריבת הבארות

(ג) ויריבו רעי ער עם רעי יצחק וכו' כי התעשקו עמו
 ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה . לרין לכסון מדום
 כבאר שהאון כתיב כי התעשקו עמו . ר"ל עם יצחק . וכבאר
 כעין כתיב ויריבו גם עליה . משמע שחמיריה ס"ל על הכאר .
 שהרין . רק אחר שחללו מים אמרו לנו המים . ומתאל כי לא רבו
 שהמים . פ"כ כיוס המריבה עם יצחק . כי רל לגזול ממט המים .

פירוש לתורת אלהים

זין פאסער האם ניא גירופין : (יט) וחפרו אונ די
 קנעקט פון יצחק האבין גינראבין אין סאהל
 הנמצא אונ זייא האבין דארם גיפונען אברונען
 מיט קוועלדייגע וואסער : (כ) הריבו אונ זיי האבין
 זיך גיקריגט דיא פאקטיקער פון נדר מיט דיא
 פאקטיקער פון יצחק נאמר דיא פאקטיקער פון
 נדר האבין גיזאגט גיט מיט דיא וואסער קער צו
 אונן ויקרא שם הבאר עשק אונ ער האם גירופין דעם
 נאמען פון דער ברונען עשק דאם איז גיקריגען כי
 התעשקו עמו ווארום זייא האבין גיקריגט מיט אים :

פרקי דרבי אליעזר

זינקת דאם איז דער ברונען האם נעם זין אין ירושלים אונ
 ער נעם אונקריגען אלץ וואס זינעם ירושלים . און זייל קען
 דאם נעמען דעם ברונען זינקת קאזיל . דריבער האם קען
 גערופן דעם ברונען עשק . מי עם שפיים אין פסוק ער האם
 גערופן דעם ברונען שקנה . אונ וינען דעם ברונען האם קען
 (זקן לישראל ע"ט) (י"א)

יְהוָה לָנוּ וּפָרִינוּ בְּאָרְץ: רביעי כג ויעל
 מִשֵּׁם בְּאֵר שָׁבַע: כי וירא אליו יהוה
 בְּלִילָה תְהוֹא וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם אֲבִיךָ אֲלֵתִירָא פִּי אֲתָתָהּ
 אֲנִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְפִּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ
 בְּעָבוֹר אַבְרָהָם עִבְדִּי: כי ויבן שם
 מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֵּ־שֵׁם
 אֵהְלוּ וַיִּכְרוּ־שֵׁם עִבְדֵי־יִצְחָק בְּאֵר:
 ט וַאֲבִימֶלֶךְ הֵלֵךְ אֵלָיו מִגֵּרָר וְאֶחָזֵת
 מִרְעוּהוּ וּפִיכֹל שַׂר־צָבָאוּ: ט וַיֹּאמֶר

בָּרָא וַיִּשְׁמַע בְּאֵרָא
 כג וסליק מתמן לבאר
 שבע: טו ואתנלי ליה
 בליליא תהוא ואמר
 אנא אלהיה דאברהם
 אביך לא תדחל ארי
 בסענה מימרי ואברכינה
 ואסגי ית ברך גדיל
 אברהם עבדי: טז ובנא
 חמן סד פחא וצלי
 בשמא דיי ופרסיה חמן
 למשגניה וכוו חמן
 עבדי יצחק בירא:
 טו ואבימלך אזל לותיה
 מגרר וסיעת מרחמיה
 ופיכול רב חייליה כו ויאמר

רשבים

בעל המורים

דכתיב ויעקב משם: (כג) ויעל משם באר שבע. כי היה
 מתיירא מהם שכן מוכיח שאל"ה הקב"ה אל תירא כי
 ולא קרא לו יצחק באר. ולא קרא לו יצחק שם עד לבסוף שאבימלך
 אורות הבאר אשר חפרו ואז קרא לו
 כהרגום חבורת אוהביו כמו ויתנת

אל' חסו ופריט בלחן: (כד) אבני אלהי אברהם אביך. ולא
 כחכ' ה' אלהים כמו באברהם ויעקב לפי שנתמסר ניסיונים כליו
 ארץ אני נמצא שהיה מתיירא: (כה) ויכרו שם עבדי יצחק באר. (כז)
 הלך אליו כגור ונשבעו איש לחאוו ואז באו עבדיו והגידו לו על
 שבעה על שם השבעוה שנשבעו הוא ואבימלך: (כז) ואחוזת מרעהו.
 רש"י

שפתי חבמים

כמריסו ועשרו: ט דלא יתכן לומר שסוף ל' עבר כיון שאמר
 כי שפה הכתיב ה' לנו וזקי יאמר ופריט כבר בלחן אלף ל'
 שפתי רש"י פליג על תרגום שלנו שמתרגם וישפיענא וסוף ל'
 כמו (שפטים יד) שלשים מרעים דמשמין כדי שתייה חייבת
 ש"כ כל סיעת אוהביו ש"כ כל סיעת אוהביו הוליד עמו ולא
 חלפה על ימיו" של אחוזת חבמים. ואלו תחמה על ימיו" של אחוזת חבמים
 (ישעיה נא) ושכורת ולא מיון: אחוזת. ל' קבילה ולגודה

נושמי"ט (מלה נש"ל) הינדערונג. שטעררונג):
 (כז) ופרינו בארץ. תרגומו וניסוח מ בלרעא:
 (טו) ואחוזת מרעהו. כהרגומו וסיעת מרעהוהי סיעת
 מ' מיסוד התיבה
 כן סיעת אוהביו כן סיעת אוהביו
 לכן יש לפותרו כלשון
 (תהלים פ) עזרת מלך
 רעת וקנים מבעלי החוסמות

מריבת הבארות

עמו. ודלו לנוולו. אלא כבאר השני לא הסכימו הפלגמים כלל
 כי אמרו הכרח שלנו היה וזין לך רשות לעשות
 חפירות בקרקע. ולא רלו לנוול מילתק מאזונה. פ"כ אמר
 ומחמת כי ילחק יעד כי רק מחמת קנאה ושנאה אנוסים פן.

(ט) ואחוזת מרעהו. כהרגומו וסיע' מרחמיה חבורה
 מאוהביו. וי"א אחוזת שם אדם וכן מוכיח המסרה
 פתחו ויריכו גם עליו. כי על הכר נוסף רבו מדוע חפשוהו.

פירוש לתורת אלהים

קָנַעְכֶּם אַבְרָהָם: (כח) ויבן שם מִזְבֵּחַ אוֹן וַיִּצְחָק הָאָם
 דְּאָרְט גִּיבְהָעֵט אֲמֹנֶתָהּ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יי אוֹן הָאָם
 גִּירוּפִין אִין נְאֻמָּת נְאֻקֶּען פִּרְקוּר עַד הָאָם דְּאָרְט
 תַּפְלָה גִיטְהוּן וַיִּשֵׁם שֵׁם אֵהְלוּ אוֹן עַד הָאָם דְּאָרְט
 וַיִּגְיִיגָם וַיִּין גִּיִּצְעֵלְט וַיִּבְרִי שֵׁם עִבְדֵי יִצְחָק אוֹן דִּיא
 קָנַעְכֶּם פִּון וַיִּצְחָק הָאָבִין דְּאָרְטִין גִּיבְרָאבִין
 אַבְרָהָעֵן: (כו) וַיִּצְמִיגְהֵ הֵלֵךְ אֵלָיו מִגֵּרָר אוֹן אֲבִימֶלֶךְ
 אִין גִּיבְהָעֵט צו אִים פִּון גֵּרָר וְאֶחָזֵת מִרְעוּהוּ אוֹן
 אִין אִין וַאֲמִלּוּנְג פִּון וַיִּבְעֵ נֹקֵט פִּרְיִינְךָ וַיִּפְיֹךְ אֵת
 צָבָאוּ אוֹן פִּיכֹל וַיִּין הוּיִקֶם טָמָן: (כז) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 פִּרְקוּ דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר

קָנַעְכֶּם אַבְרָהָם אִין מִיר וַעֲלִין וַיִּהּ פִּרְעִין
 אִין לְאָדָּה: (כז) ויעל משם באר שבע אוֹן עַד אִין אוֹרֵךְ
 גִּיבְהָעֵט אִין פִּאָר שָׁבַע: (כד) בָּרָא אֵלָיו יי אוֹן גָּמֵט
 הָאָם וַיִּךְ צו אִים בְּאוֹנוֹיִעֵן בְּלִילָה תְהוֹא אִין דִּי נְאֻמָּת
 וַיִּאֶסֶר אוֹן עַד הָאָם גִּיבְהָעֵט אֲנִי אֵתִי אַבְרָהָם אֲבִיךָ
 אִיה בְּדוּ וַאֲלַקֶּט דִּיה גִּיט וַיִּין אַרְבָּטִין כִּי אֲתָה אֲנִי
 וַיִּאָרֹם אִיה בִּין מִיט דִּיר וַיִּבְרַכְיָהּ אוֹן אִין וַעֲל
 דִּיה פִּעֻקְשִׁין וְהִרְפִּיתִי אֵת וַיִּבְעֵ אוֹן אִיה וַעֲלִין מִעֲרִין
 דִּיִּנְעֵ קָנַעְכֶּר בְּעַבְדֵי אַבְרָהָם עִבְדֵי פִּון וַעֲלִין מִיין

פון זיין פאטער און דער ברענען איז געגאנגען פאר אים
 פאראים, פון באר שבע ביו צום בארן מריבת דארף פון גיין
 8

ויעל ד' שפתי באר שבע ביו ויניסעקען טאג, ויעלען און
 ויעלען יאד' איז אלס ויעלען ויעלען ויעלען ער איז ארויס געגאנגען
 (תנ"א)
 (תק לישראל ע"ט)

אֱלֹהִים יִצְחָק מְדוּעַ בְּאַתֶּם אֵלֵי
 וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחְנִי
 מֵאַתְכֶּם: כִּי וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רְאוּ כִּי
 הִיָּה יְהוָה עִמָּךְ וְנֹאמַר תְּהִי נָא
 אֱלֹהֵי בְּיָנוּתֵינוּ בְּיַעֲנֵנוּ וּבִינְךָ וּבְנִכְרְתֵךָ
 בְּרִית עִמָּךְ: כִּמְ אִם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ
 רְעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעֲנוּךָ וּכְאֲשֶׁר

לִדְוֹ יִצְחָק מִה נִד
 אֲתִיתוֹן לְוֹתִי וְאַתָּוֹן
 סְבִיתוֹן יְתִי וְשִׁלַּחְתֵּנִי
 מִלְּאַתְכֶּן: כִּי וַיֹּאמְרוּ סְחָזָא
 חֲזִינָא אֲרִי תְהָה מִיִּמְרָא
 דְּבִי בְּסַעֲרָךְ וְאַמְרָא
 הַתְּקִיִּים כְּעַן מוֹסְתָא
 דְּהָהּ בִּין אֲבֵי הַתְּנָא
 בְּיַנְנָא וּבִינְךָ וּבְנִכְרְתֵךָ
 עִמָּךְ: כִּמְ אִם־תַּעֲבִיד
 עִמָּנָא בִּישָׂא כְּמָא דִּי לֹא

בעל המורים

מדת רחמים: (כח) רלו. ל' חמס' וי' כחיוי בווי' וי' כס'א.
 רלו רלוני. ודלו רלו. רלו רלוני. חס רלו חלוה בעני
 אמחך וחד עמני ודלוה חחוה סמס. סכך ללאיני כריסל סמו
 רלו רלוני ודלו רלו כחיוי סח'א' וסכך ללאיני כחידל כחיוי

זה פועל זה מפעיל: (כח) תהי נא אלה אשר בינותינו. ביתו ובני אביך שחתתנו גם עתה שכן היה

רש"י

שכחון יחד: (כח) ראו ראינו. רלו כחכין ראינו כך:
 תהי נא אלה בינותינו ונר'. הלהלח לטכ בינותנו ממי
 לכין י' תהי גם לתה בינוני וכיניך: (כט) לא נגענוך.

ארכס רולס מלת גס מפני עשוהו כרית שטפס ככר עם
 דעת זקנים מבעלי החוסמות

שנססר עליו ידית שום בר נש מרעו פ"י הנידו והמ"ם
 בו יסוד כמו ויתנה למרעו וכן מרעוה נבי שמשון
 (כט) כאשר לא נגענוך ונר'. משל לאירי שוהית ל' עצם
 אחד ששמו אגרון שזאורו ארך אסר אני אפסנו
 שברו אסר ל' הארי ל' דייך ששלחתךך בשלום ולא
 אסר ל' אסר ל' אבימך ליצחק חמד גדול עשירו במה
 דהויק כל הבא:

פירוש ליהצק

לחמר כי אגסום טובים וישרים כחה עלה עשו פמו רעס. תמיס.
 חסו כמשל שחמרו חול' ארי ערף כחמה חו חיה ועמד עלם
 כגורנו וחי' לו לר נדול ויט ויעניד קול כיער כל מי עיטול

פירוש לתורת אלהים

נא אלה יא זאל זיין דיא שבוועה בינתיני וואס זיא
 איז צווישען אויגן פון דיא קעגן פון דין פאקטער
 זאל זיא זיין אצונד ביניני יבנה צווישען מיר אונ
 צווישען דיר ונברה בריה עקד אונ מיר ועלין מיס
 דיר בודת בריה זיין: (כס) אם תעשה עמנו רעה אויב
 דו נועמם מרעין מיס אונגן ביין באשר לא נגענך
 אזוי נוי מיר האבין דיה גימ אן געריקט נוען מיר
 האבין דיה גיבייסין אנועק גיין פון אויגן וכאשר אונ
 אזוי נויא מיר האבין מיס דיר גיקאקן גאר נוקם

פרקי רבוי ארעור

דוקס סען דעם נאמסן פון גאמס סקס, זייל אויף יעדער ארע
 הא צירקיס גיין איז נאמס גאמס סקס זיא, זיי עס שטייט זיין
 סקס וקבל סקס אש' תפזי' את שפי' ונר'. הקב"ה נאמס אויף
 יעדער ארע וס עס זעיסן דערמאנס ביין נאמס וועל זיך
 סקסעני' זיין אונ וועל דיר כעןקשין:

רש"י

למרעו והמ"ם כמו ס"ם של מיעו ותקע וכמ"ם של
 אנכי מסב כלי מלחמה. וכן יתר מרעוה בדיק ודודך
 רשעים תתעם הצדיק יתר ויבונן דרך ישר את מרעוה
 כמו ויתורו את ארץ כנען אבל דרך רשעים לעצמם
 וכוניניהם תתעם פיי"ט אשגורו בלע"ז. יתור הוא אה עצמו
 זה פועל זה מפעיל: (כח) תהי נא אלה אשר בינותינו

שפתי חכמים

סכך לכן פירש"י כתרנונו ל'ל וניסוס וכל: י דקל' כלל לטון
 דקמח בינותנו בינוני וכיניך וע"י קמח חס' ל' ובי' ר'ל'
 דקמח כללו סוף מפורס וכלל חס' ל'ל' בינותנו נח כיוני
 וכיניך וס"פ חסיה הלהלח לטכ בינותנו וכו' וסוסיף ס"ל עג
 מלת אלל ומלת חסר מפני ססוף סיפור דכרס מוס סס
 אכרסס וגם סוסיף מלת גס מפני עשוהו כרית שטפס ככר עם

מריבת הבארות

ל"כ קהל עם הכהן שנסס. לטון עטן [שטפסונו]. מחמה שגלה
 פייס ורליס עשי' לו כאר פ"כ כלו כפליסל ומרבו עמקלל סלחל:

בגורנו אמר כל מי שיבא ויסלנו יעשרנו הסלך עושר גדול בא
 הכנים הערף ראשו כרון הארי והצריא העצם לאחר שהוציאו
 אכחתיך כשהכנסת ראשך בגרוני אלא שערדין אחה שואל שכר כך אמר לו אבימך ליצחק חמד גדול עשירו במה

פיוסי אבימלך ליצחק
 (כט) אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך ונר' וגשלתך
 בשלום. וקסס וכי חסר רעס עסו ליחל עמלס חסיה. ססיה
 לסס טלסס ליחל מרס כנגד מרס ועסוהו לו ג"כ רעס. ויחפסרו

אונ יצחק האמ צו זיי גיזאגמס מדע באתם אלי ונארים
 ועגמס איר גיקוסען צו מיר וקסס שגאמס אחי אונ
 איר האמ ביה מיר קיף גיגמס וישלחני סאחמס אונ
 איר האמ מיר אנועק גישקמס פון אויף:
 (כח) ויאמרו אונ וייא האבין גיזאגמס ראו זעקו ראינו
 מיר האבין גיזעקו. ורשי שרייבמס וייא האבין
 גיזאגמס מיר האבין גיזעקו בייא דין פאקטער אונ
 מיר זעקו ביי דיר אויף י' י' י' עקד אז נאמס איז
 גיזעקו מיס דיר נאמסר אונ מיר האבין גיזאגמס זתי

לחיי סכס, אונ זקבס זיא גיקוסען צום בייגן מרתיך זין
 אכאלכין סאג, דארשין נאמס אים כעניגמס הקב"ה, זיא עס
 ע"י ע"י סקס וקסס בסקס. וקבל האם כעניגמס גאמס וואס
 ע"י וקסס גערשין סקסו (דיר ארס), אונ ע"י האם דארס
 גיניקעניגמס מיל זיא זיין איז אונקער געגאנגען, איר וואס
 (חף לישראל עיט) (ח"א)

עֲשִׂינוּ עִמָּךְ רַק--טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ
 בְּשָׁלוֹם אֶתְּהָ עִתָּהּ בְּרוּךְ יְהוָה:
 חֲמִישִׁי ל וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ
 וַיִּשְׁתּוּ: לֹא וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ
 אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ
 מֵאֵתוֹ בְּשָׁלוֹם: לִב וַיְהִי אֲבִיוֹם הַהוּא
 וַיֵּבְאוּ עִבְדֵי יִצְחָק וַיְגִדוּ לוֹ עַל-
 אֲדוֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ
 לוֹ מָצְאָנוּ מַיִם: לִב וַיִּקְרָא אֶתְּהָ
 שְׁבַעַת עַל-יַבֵּן שֵׁם-הָעִיר בָּאָר

אֲנִיִּיקְנֶה וְיִקְמָדִי עֲבָדְנָא
 עִמָּךְ דְּחֹד טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ
 בְּשָׁלָם אֶתְּהָ בְּרִיקָא
 דִּי: ל וַעֲבַד דְּהוֹן
 מִשְׁתָּא וַאֲכָלוּ וַשְׁתִּיאוּ:
 לֹא וַאֲקָדִימוּ בַבֶּצְפָרָא
 וְקָיִמוּ גַבַר לְאָחוּדֵי
 וַשְׁלַחֵנּוּ יִצְחָק וַאֲזָלוּ
 מִלְּוֵתִיהָ בְּשָׁלָם: לִב וַתְּהָ
 בְּיוֹמָא הַהוּא וַאֲתֵרוּ עֲבָדֵי
 יִצְחָק וַחֲוִיאוּ לִיהָ עַל
 עֵינִם בְּרִיא דִי חָפְרוּ
 וַאֲסָרוּ לִיהָ אֲשַׁבְּחָא
 מַיָּא: לִב וַיִּקְרָא יְתֵהּ שְׁבַעַת
 עַל יַבֵּן שְׁמָהּ דְּקָרְתָא בָּאָר

רשבים

תנאי אם תשקור לי ולגויי ולבדוי: (כט) אתה עתה ברוך ה' . כמו בן ברוה בריה עמנו ושלחתי בשלום כמו שעשיו לך . אתה שאתה ברוך ה' רונמת בא ברוך ה' שכתוב בלבן . וכן עשה יצחק וילבו מאתו בשלום: (לג) על כן שם העיר באר שבע . ואין זו אורתו באר שבע של אברהם כי שני באר שבע היו

בעיה הרורים
 ע"פ דיש אם למקרא קרי ביה רחוק שטו"ל יחיד: (כט) אתה עשה . ג' בתם' הכא אתה עשה כהן ה' ואירך אתה עשה חטטה מלוכה . אתה עשה סקל מן השטל . מלמד סמלתי ליתחם עושים וזו אתה עתה חטטה מלוכה וסקלו שולם מעליך: כרוך ה' . ג' בתם' הכא אתה עשה כרוך ה' ואירך כוא כרוך ה' לומר כמו שטוטהם של לכן ובחולל להרוב לאלוטר כדפרישות וישם לפניו לאכול כך . היה טוטה אבימלך הרוב את יצחק והכי מוכה קרא דחכיב כאשר לא נגענוך כלומר לא עשית עמך רעה כמו שטיס דעתנו ועשית עמך רק טוב: (לג) שבעה . כנגד ארדוס

על כן כטלס פתיב עמה או שם וכאן כתיב ויקרא אותה עטסה

שפתי חכמים

ומפירושו מוכה דמלת עמה הוא בא במקום נא: כ וסוף מלת גם כאלו תמר-מלת אתה הכתוב בתורה פירושו גם אתה ולפי גירסת זו שפתי כרוכ ספרים ז"ל דעתה כרוך ה' מלת' חכמי

רש"י
 כשאתנו לך תעמנו: אתה . כ גם אתה (ס"א) עתה) עשה לנו כמו כן: (לג) שבעה . ע"ש

פיוסי אבימלך ליצחק

שפתיא למתה ותשפית ברכתה לטס עכ"פ כדונמת האסס המניקס כלשר יתלה כנה תתן החלב לזווח סתם לתינוק אחר להניק ככדי שלא תיכש חלכה מכל וכל . כן הוא כרכת הארץ הלזו המוכנת לזרע אכרסס וכסשה סס יצחק הוא כעת הוזהו כרכתה משל"כ אם לא ה' יצחק שס סיתה מוכרתת הארץ להניקס כזווח סתם . ע"כ אמרו לו כחמלה לך מעמתי כי עגמת ממנו מלך . מה שעגמת מלך הוא ממנו . מהכרכת סתיתה רלויה אליו . וכאשר תלך מחרלתי תשקר בכרכת לני . וכאשר אבימלך ומרעיו כלו כעת אל יצחק שאל יצחק ארוס מדוע כחמס אלי ואתם שגחמס אוחי . יען אמרתם כי בכרכתם לקחתי וע"כ ותשלחתי פירושו לתורת אלהים

ויוזיא העלס מגרוטו של הארי ישערטו עשר גזול . ויבא השוק עשמו עבור וזלרוו ארוך והכניס פיו סלריו וסוויזיא שטלס מגרוטו . ואתר שסוויזיא העלס שאל מהלרי סיתן לו סכרו . ל"ל הארי שוטס וכי דבר קטן הוא אלנך שראשך ה' גברונו ולא סלכתיך ויולת כעלס . ואתה עוד חתקס סכר . כן אתר אבימלך ליתחם חקד גדול עשיתו עמך כי דרכנו להניק חל כל הגז אליונו וזוהך שגמנו בעלס . והרס"ק בעל כמ"ה אמר כי ע"כ אמרו ספ"א:סס כחמלה ליתחם לך מעמתי כי עגמת ממנו מלך כי דמו נעסמס אשך כל הכרכת שמתקל יצחק ממתס הוא הוא מהכרסס טס . כי אם לא ה' הוא כחאך עכ"ל סיתה הארץ מוכרתת

וַיִּאמְרוּ בְּעֵינֵי אֲבוּנֶךָ אֲנוּעַק גִּיבְאָנְךָ
 פּוֹן אִיִּם מַיִם שְׁלוֹם: (לג) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא אֲבוּנֶךָ
 אִיו גִּיבְוֵעַן אִיו דְּעַם דְּאִיבְוֵעַן בָּאָג וַיִּבְאוּ וַעֲנֵן
 גִּיקוּמְעַן דִּיא קִנְעֻמְךָ פּוֹן יִצְחָק וַיְגִידוּ לוֹ אֲבוּנֶךָ
 גִּיבְאָנְךָ צוֹ אִיִּם עַי אֲדוֹת תְּבָאָר וַעֲנֵן דְּעַר בְּרוּךְ עֵן
 וַאֲם וַיִּיאֵ הָאֲבִין גִּיבְרָאָבִין יִאֲמִידוּ אֲבוּנֶךָ וַיִּיאֵ
 גִּיבְאָנְךָ צוֹ אִיִּם כִּיר הָאֲבִין גִּיבְוֵעַן וַאֲמָר:
 (לג) וַיִּקְרָא אֲבוּנֶךָ אֲבוּנֶךָ וַיִּיאֵ גִיבְוֵעַן שְׁבַעַת דָּאָם
 אִיו קְשׁוֹן שְׁבַעַת עַי בַּן דְּרוּם טִייל וַיִּיאֵ הָאֲבִין

תְּשַׁלַּחְךָ בְּשָׁלוֹם אֲבוּנֶךָ דִּיא אֲבוּנֶךָ גִּיבְוֵעַן
 בְּשָׁלוֹם אֶתְּהָ עִתָּהּ בְּרוּךְ יְיָ אֲזוּי מוֹא דוֹ מַיִם אֲבוּנֶךָ אֲבוּנֶךָ
 אֲזוּי אֲבוּנֶךָ וַאֲם דוֹ בְּיוֹם אֲנִיבְעַמְשִׁמְעַר פּוֹן
 דָּאָם: (ג) וַיִּישַׁע לָהֶם מִשְׁתָּה אֲבוּנֶךָ יִצְחָק הָאֲבוּנֶךָ פּוֹן
 צִיבְוֵעַן וַעֲנֵן גִּיבְאָנְךָ אֲבוּנֶךָ צִיבְוֵעַן וַיִּאֲכָלוּ וַיִּשְׁתּוּ
 וַאֲם וַיִּיאֵ הָאֲבִין גִּיבְוֵעַן אֲבוּנֶךָ וַיִּיאֵ גִיבְוֵעַן וַיִּיאֵ
 בְּבִיקֵר אֲבוּנֶךָ וַיִּיאֵ הָאֲבִין וַיִּיאֵ גִיבְוֵעַן דְּעַר
 קְרִיהָ וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו אֲבוּנֶךָ וַיִּיאֵ הָאֲבִין גִּיבְוֵעַן וַיִּיאֵ
 אֲבוּנֶךָ צוֹם אֲבוּנֶךָ וַיִּיאֵ הָאֲבִין יִצְחָק אֲבוּנֶךָ יִצְחָק הָאֲבוּנֶךָ

מֵאֲמָרְךָ וַיִּקְרָא אֶת־עֵשָׂו בְּנֵוֹ הַגִּדְלָל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנֵי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִי:

יום 1 כרי השלים כל הסדרה שנים מקרא ואחר תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והוספת:

ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא יוֹדַעְתִּי לֵית אָנָּא יַדַּע יוֹמָא דְאִימֹת: ג וַיִּבְעַן סַב כְּפָעוּן

בעל המורים

קשו: (א) והכין עיני מלחום. משום דכתיב כי שפוד ישר זהו לקח שודח מעשו: מלחום בני' כעשו שלמים: (ב) שא נה' ניג' . כלומר חוד ספיני כמו משיה על גבי תכרה: דכתיב אצל אברהם בירושל הארץ: (ג) שא נא כלדך. רש"י

רשבים

הוקנה כמו שמצינו בספר שמואל ועינוי תחלו כרות: (ב) הנה נא. אני מבקש כמדך בשביל שוקתי ואני רוצה לתת לך חברות אשר בירי לחלוק לך בחיי כמו כופל נא שני בכאן כמו שפירשתי אצל הנה נא ירעתי שפתי חכמים

אלו דכחלה מפרש משום עשו וסוף מנה סמיכות וחכ"כ ק"ל ואיך הביא הקלה חקלו לרו אלא מפני הכרעה לא נמשו הק"ס מן הסכה וקשה סוף סוף מאחר שהיה הפסוק למה רבקה אינה נטמת ל"פ שכן כמו עיניו כמקול ע"י הפקידה וכל זה ואיכ"ד אח הכל: שפתי חכמים

מגיע אדם לפרק אבותיו ידלג האם שנים לפניהם וחמש לאחר כן ויחקה היה כן קב"ג (כי יעקב כן ס"ג כשתכרך דוק כש"י) סוף הסדר) אמר שמא לפרק אחי אני מגיע והוא כת קב"ו מתה וירחיני כן ה' שנים סמוך לפרקה לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק אחי יצחק לבניו

כמו למעשה יעקב. ואסילו כי עשו נד ורימה את יצחק איך מעשרין את התבן ואיך מעשרין את המלח וזומה יצחק כי עשו הוא לרוע. אכל ע"ו' סוף ראה כי יעקב נ"כ הוא לרוע. נ"כ כל היום כשם ויעקב כל היום באלהי' תורה. ואיך ע"ה על דעוהו של יצחק ליתן כרות אלו מהם כל הללוחו שוה"ל לפשו ולא להשפיר ליעקב מלחמה. הן גבירי שמתין לך וגו' וכלי' אפוא מה נתן כדכחו ליעקב. הן גבירי שמתין לך וגו' וכלי' אפוא מה אשפט בני. ולו ה' לביסף את נתן הכרעה לפשו ט"י אומר כי יעקב ולכן אפוא מה אשפט בני. משמע מעבדי יצחק כי נתן למה היה לרוד יצחק כל הכהנות האלו להכרעה. אלא ככל עת לו מעשמים מחיה ליל. ה' פשו עשה ואל כלל אוח נספו.

ע"ג המזנה והיה אביו רונה לשחטו בלוחה טעה נפתחו השמים ורלו מלאכי השרת והיו כוכבים וירדו למשוחים ונסלו על עיניו לפיכך כהו עיניו ד"ה כדי שיקול את יעקב את הכרעות: (ב) לא ידעתי יום מותי. ח"ד יהושע בן קרח אס לאחר כן ויחקה היה כן קב"ג (כי יעקב כן ס"ג כשתכרך דוק כש"י) סוף הסדר) אמר שמא לפרק אחי אני מגיע והוא כת קב"ו מתה וירחיני כן ה' שנים סמוך לפרקה לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק אחי יצחק לבניו

דעה זקנים מבכלי התוספות והוא דרש"י שכוה עינו מעשו ע"ו קשה קצת למה לא כמו ג"כ עיני רבקה. ואומר במדרש משל למקיש כלי עצם בכלי חרש הכלי חרש משתבר אבל מקיש כלי עצם בכלי עצה אין משתבר זה סוף כן יצחק נברא מן הארמה לכך חידקו צו משעת כלותיו שנבראו מן הצלע אבל רבקה שנבראת מן העצם כמו כן לא חידקו לה כפשת כדומה: ויקרא את עשו בנו הגדול מכאן שמהניין לששים בשעתו. רבר אחר לפי שהעולם בידו קראו נדוד:

לפשו היה לרוד לנכך ולא להשפיר ליעקב מלחמה. ומדוע (ב) וכל עטה שפי' יצחק רונה ללכל לוד אס ה' אומר לששו עיניו

פירוש לתורת אלהים

פון צו זעהן: רש"י שר"יב"ט וי"א זענען מיגקול גינוארין פון דעם רויה וואס דיא ווייבער פון עשו קלענין דעמפין צו דיא עכרים, אָנְדער קשצת עקידה האט זיך גיפונגט דער היקעל וויא דיא סלאכים האבין דער זעהן ווי אקריהם וויל שיקעמין זיין וזהו יצחק האבין וי"א גינוארין זענען ווייעדע סקערין גיפאלין וי"א דיא אויגין פון יצחק דריבער זענען וי"א מיגקול גינוארין. אָדער פֿרי יעקב נאל געקען דיא קרכותו וי"א אונג אונג ער האט גירדען צו עשו זיין גלאָטין וזהו ויאמר אונג ער האט גינאגט צו אים גני כיון וזהו ויאמר תנני אונג ער האט גינאגט צו אים דא גני איה: (ב) ויאמר אונג ער האט גינאגט איה פֿין אלט לא ידעתי איה וויים גיט דעם סאג פון סיון מוים: (ג) ויחקה אונג אצוקר שא נא ככ"ד שארף ביינע פלים סל"ד ביין שנועקד

לקוטים על התורה

פון שוואבקיט, פון די שרעק וואס ער האט געהאט פֿי די געגנדי און ער שוואג גינוארין, אונג ווען ער איז אָלט גינוארין, הונקעמס פֿיט רביי אונג צוואנציג יוקה איז די שוואבקיט שוואק גינוארין אויף אים, אונג די שוואבקיט האט אים שוואק געמאכט די אויגין, אונג ער האט גיט גיקענט זעהן, די גמרא זאגט פֿסח איז גיבארין יצחק ודעם צולשין סאג פֿסח אונג צירקים שווארין דעם ועלדיגען סאג וואס זיי ווערין גיבארין, דער תרגום יונתן זאגט ווען יצחק האט גערשין עשו צום גענעטין און דאס גינען צרב פֿסח, האט יצחק גינאגט צו עשו

פון שוואבקיט, פון די שרעק וואס ער האט געהאט פֿי די געגנדי און ער שוואג גינוארין, אונג ווען ער איז אָלט גינוארין, הונקעמס פֿיט רביי אונג צוואנציג יוקה איז די שוואבקיט שוואק גינוארין אויף אים, אונג די שוואבקיט האט אים שוואק געמאכט די אויגין, אונג ער האט גיט גיקענט זעהן, די גמרא זאגט פֿסח איז גיבארין יצחק ודעם צולשין סאג פֿסח אונג צירקים שווארין דעם ועלדיגען סאג וואס זיי ווערין גיבארין, דער תרגום יונתן זאגט ווען יצחק האט גערשין עשו צום גענעטין און דאס גינען צרב פֿסח, האט יצחק גינאגט צו עשו

ספר הישר

פֿיין גינען יעקב אונג האט אים גינאגט תרגום. האט רבקה יצחקס צו יצחק פֿון וי"א יעקב זען יעקב צו זען ער זאג' ראש חתונה האבין פֿיט דיא סעקשער פון זען. יצחק האט אזוי גישאקן ער האט גערשין יעקב צו זיך אונג האט אים גיגענעטש און האט אים גיגענין גלאד אונג יעקב האט געקענט זיין סעקער אונג די כושער פֿון די צייט איז יעקב אָלט גינען ווען אונג ויגעני

פון שוואבקיט, פון די שרעק וואס ער האט געהאט פֿי די געגנדי און ער שוואג גינוארין, אונג ווען ער איז אָלט גינוארין, הונקעמס פֿיט רביי אונג צוואנציג יוקה איז די שוואבקיט שוואק גינוארין אויף אים, אונג די שוואבקיט האט אים שוואק געמאכט די אויגין, אונג ער האט גיט גיקענט זעהן, די גמרא זאגט פֿסח איז גיבארין יצחק ודעם צולשין סאג פֿסח אונג צירקים שווארין דעם ועלדיגען סאג וואס זיי ווערין גיבארין, דער תרגום יונתן זאגט ווען יצחק האט גערשין עשו צום גענעטין און דאס גינען צרב פֿסח, האט יצחק גינאגט צו עשו

פרקי דרבי אליעזר

פון זעהן, רבי שמעון זאגט ווען אקריה אביט האט געבוירן זיין וזהו יצחק האט יצחק אונגעטויבן זינע אויגין צום היקעל פֿון האט גינען די יציקה, האט יצחק געבראכט שווארין זי עס שפייט אין פֿסח כי לא ידעתי האלט ודי' עס קען גיט אונג וילבער אונג האט אים געשליקט צו זען אין די שטאט זען, אונג יעקב האט געקענט פֿון זי' ביי די צייט איז יעקב אָלט גינען ווען אונג ויגעני

תְּלִיךָ וּבְשִׁתְּךָ וַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה וַיְצוּדָה
 לִי צִוְדָה: דַּ עֵשֶׂה לִי מִטַּעֲמִים
 כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי וְאִכְלָה
 בַּעֲבוּר תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי בְּמִרְם אֲמוֹת:
 הַ וְרִבְקָה שִׁמְעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק אֶל-

וַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה וּבְשִׁתְּךָ וַיֵּצֵא
 לִי צִוְדָה: דַּ עֵשֶׂה לִי מִטַּעֲמִים
 כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי וְאִכְלָה
 בַּעֲבוּר תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי בְּמִרְם אֲמוֹת:
 הַ וְרִבְקָה שִׁמְעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק אֶל-

צויד קרי

רשבים

בעל המורים

כי אשה יפת מראה את: חליך. אשפתו שהלויים בה
 הוציאו: תליך. מגורת ושר האופים תלה. וכן שבייך
 יסול נוד ישראל סקקיה ילחם בהם וסויו דכתיב ולא
 סלחם כעמלן: ליד. יצדה כתיב ס"א יתייה שלמדו ס' סלחם
 ס"א סימני טורה בשוף. אטו דרס. אכעז יתייה. ופס
 גרס. וזין ס' עניס למעלה. קרינ. ואכרס הולך שתי וטעז
 כט וליך ותחלוס לנחיו דכרז שפתיך מישרים. סלמרט ליעקב
 תחלוס נחיוו אס מדגז מטישים ליתחך כדי סינרס: לטז .

שפתי חכמים

רשיי

ס פי שלל יסיה כסנין פנחס. כתב סכ"ס ור"ח נכי דעסו
 פון מהיון לו ליחך דכחוס כער סיה כטינו סוף סוף כיון
 דכוס שחטו ליה לנחן ככר דמרה ויחוס דלמח עבדו ליה חלס
 ותיך כמו שחילנו בגמ' חולין דף ל'. (נח"א) וזין לודך לאריכה
 סכ"ס ר"ח יחך לא כיקס שריב לו עופות חלח ודפריס"י
 כסמך יי טעס כגדי כעטס ככזי ועד וכו' ור"ג דקדח הוכרי
 גס קסחך דשעמט קח' לירוח עופות מ"ח אויכ' לא למיר דקשת
 קאי על הכיס ר"ג שירח כחיס כמקוס שלטו עושט טריפס כדי
 שלל חולל כנרוח ור"ח יסחטס כחרכ: ע דלס לא קן לו ל"ז

ברכת יצחק לבנו

דעת זקנים מבעלי החומרות

ועל הפסוק כי ליד כפיו מתרגס חנקולס ארי מלידיס סוס חילי .
 סרי חף אס לא ס' אורב לו יחח סינרסנו ג"כ ס' מנין לו עשו
 מעטמים כלער אכס . ולמס ס' לודך יחח לסמסך סטי דכריס
 יחד . ולחלוס זס כוס . (ג) מזוט ספרס רכקס אל יעקב ענין
 דלס לכרך חח עשו אחין . סלחנס חחס כלכניס עשו וסכ' לחיך
 שנסו מניח לו טעמנים ככל יוס . וטוד קוסיות ודקולקוס סל

לקומתו עם

ואלקם ויביטו אז יו ג' נאבם ווענין ג' נאבם אין היפעל די
 אונצרות פון סגות אונ די אונצרות פון אלע ברכות, ופסח
 ווערעס די וועלכע געמישט אויף גבולות אונ סוד גענעטשין
 סוף דריבער וויל איה ריך גענעטשין די נאבם, וויל איה
 קאב מורא סאמער וועל איה סארגין שפארבין וויל סארגין
 אין דער קאב וואס איה בין גיבארין גינארין, אונ ער האט
 מורא געהאט סאמער וועט ער שוין שפארבין דריבער
 קאמט ער גינארין גענעטשין די קינער:

אויס דייין סעקער אונ ואלקס נים שעכטין די ואלקס פון
 אים גיזאנמ דאס לשון וצודה דאס ויצחק האט גיזאנמ פון
 הקשר אבער נים פון גול: (ד) גישה לי סמטיס כאשר אהבתי אונ
 לירב והביאה לי ואבהה אונ די ואלקס ברענגען צו מיר אונ
 וועם ריך מיין ווילען גענעטשין איידער איה וועל שפארבין:
 (ה) ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו בני

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר

סאדך, ווי יעקב איז אונעק געגאנגען פון זיין סאמער אונ
 כעסער האט עשו גערופן זיין ווילן אליו אונ האט גיזאנמ
 צו אים אין דען שטייט קיינער זאל וויסען וואס קען זיין
 גאך יעקב אונ ואלקס אים ווילן. אונ ואלקס צוגעבען
 זיין סאמערען אונ ואלקס סוד בריינגען, אליו אונ גינען
 שנידקער גבור אונ האט געקענט גוט שויען ווי עשו האט אים
 גידיעקען, אונ ער האט געוויזן ווי זיין סאמער האט אים גיבאטן,
 די צענדליק פון זיין סאמער, אונ זיין האפן געזאנמ גאך יעקב
 אונ האפן אים געבראכט אין נענ, אונ אליו האט
 (חך לישראל ע"ט) (ח"א)

בְּרִיָּה וְאֵל עֵשׂוֹ לְחַקְלָא
 לְמַצִּיד צִידָא לְאַתְתָּאָה:
 ו יוֹרְבָקָה אִמְרַת בְּעֵקֶב
 בְּרִיָּה לְמִימְרָה הָא שְׁמַעִית
 ית אַבְדָּה מְמַלִּיל עִם עֵשׂוֹ
 אַחֲרָה לְמִימְרָה : ו אֵתִי לִי
 צִידָא וְעֵבִיד לִי תַבְשִׁילִין
 וְאַיְכוּל וְאַבְרַכְיָנָה קְדָם יי

בעל המורים

כני מן גזל : להביא . כני : בגווי . (י) הכיאה . ג' . הכיאה לו
 ציד כיאה למסור לך האומרוח לאדוניהם כיאה וכעה שאמרס
 רש"י

מן הגזל : (ה) ציוד ציד להביא . מהו להביא אם לא
 ימלא ליד יבוא מן הגזל : (ז) לפני ה' . כרשותו פ שיכסרם

שכרכות יסו כרשות ה' ושיכסרם על יד לפיכך רזו סיוס יזחר
 ברכת יצחק לבנו

פסן לחכרו מוכר עבד ולוקח שמה . כודאי לא אמרו ואח על זה
 שיש לו טוח מלאה סחורה . ומוכר סחורה להקנה אורס . כי
 אז כודאי המוכר נ"כ שמה ופעמים עוד יותר מסקונה . אלא
 אמרס ז"ל על מי שמוכר חפץ מביאו מחמת עונו ודוחקו . אז
 פמוכר עבד . והלוקח שמה . אלא אך כלכו הוא שמה . וככה
 לא יראס שמתחו כפי המוכר כי הוא כלועב לרס . ושמה חקלת
 סכרו . ואס הלוקח סוה איס יער לא ילך מהמוכר עד שיפייסנו

רשבים
 בן אבינועם . מגזרת שבה ענה : (ז) לפני ה' . בשם ה' .
 אבל בסוד גבור ציד לפני ה' . פירושו בכל העולם .

שפתי חכמים

הא כחיו והביאה לו ל"ס וכו' : פ וקס וליך אמרס רבקה לפי
 ה' מס שלח אמר יצחק . (כח"י) להקסה לרש"י מחמר עששו
 סיה לדיק כעיו יצחק למה הסוך להסוירו הווס כ"כ עולא יאכילנו
 ככלה ושלח יבוא מן הגזל וע"ז ח' כוונת יצחק היחס
 וע"ז אמרס רבקה שהלך לזוד ליד להביא וספי מן הגזל וממילא

כדכרס סוכוס יניחמכו ויחמר לו המקוס ימלא חסרוין וסוד ח"ס
 עשיר כלשר סויה מלפניס ועוד חוכה לקטח לך חלפוס סוכוס
 ויסוס מחפן זה סויה לה' וכסה עויו . ועוד דכוריס חלס . ואס
 רואס שהמוכר עוד עבד ומחלסו . עושה כמחמר שלמה סמלך
 ס"ס ויין למרי נפס . וסוחס עמו כוס יין . ויין ישמח לכך אנוס .
 עד שס המוכר שמה מעס . ואז סקונה לך לו לרכו . כח"ס .
 האס"י כי מטעס הארס כסודמן לפני דכר עשין עס לבו לפשוטו

פירוש לתורת אלהים

רבקה האם גינאגם צו איה וזהו יעקב אזוי צו
 זאגין תנה איה האב גיהערט דיין פאטער ריידין
 צו עשו דיין ברודער אזוי צו זאגין : (ז) הביאה לי
 ציד וישע לי פסעמים ואכה ברענג צו מיר אפאנגונג
 אונ מאך מיר זיקע שפייז אונ איה וועל עסין
 ויברכה אונ איה וועל דיה בענטשין לפני ; פאר
 גאט פלוקר מיט זיין רשות דאס הייסט גאט וועט
 מקפים זיין אויף דעם לפני מוהי פאר מיין מוהי :

ספר הישר

ארויס גענוען זיין שווערר אונ איז גענאנגען צו יעקב
 מיט זיינע קענטשין . יעקב האט זיי געברענגט זאגט מיר
 נאם איר ווילט פון מיר . האט אַליפו גינאגם צו יעקב
 מיין פאטער האט מיר גיבאטן איה זאל דיה תרנגלן . אונ

גינאגין . ער האט גיט געקענט פאנגען . דרווייל האט רבקה גינאגם
 אצרות פון סאה אונ די פלאגים זאגין שירה . און די נאכט ווערן פון זייער אַרבעט . אין

משלי חכמים

באלד גיט גינעפין אצערענטקעגן אין די מאגין פון יצחק ער זאל
 בענטשין יעקב . גאר עולם התן איז רא אַמיירלי . דער סענטש
 נאם איז אצריק אונ זיין זאגן לעבין אויף . דער וועלט איז נאו
 וועגן תורה אונ מצות . ביי אים הייסט אפערענינגען אז ער
 האט ברויס נענג צו עסין . אונ ער האט אקאפאטע אפילו גאר
 אַרראקטע . אונ ער האט אפילו גאר אקליין שטיינעלע צום
 ווארען . רעכונט ער זיך שוין פאר גילקליף . אבער דער סענטש
 נאם איז אויף דער וועלט צו האפן פון איר פערענעניקע . ער

פרקי רבבי אליעזר
 עשוי האט גינאגם צו אים מיין וזהו אין
 די נאכט ווערן אפאיר אלע יודין זאגן חלל אונ די אצרות פון
 סאה וערין אלע יאהר אין די נאכט גינעפונס . פאך פאר מיר
 בעפע שפייזן צום עסין אונ ווען איה לעב גאר וועל איה דיה
 בענטשין . עשוי איז גענאנגען פאנגען . אונ ער איז פארהאלפין

גינאגין . ער האט גיט געקענט פאנגען . דרווייל האט רבקה גינאגם
 אצרות פון סאה אונ די פלאגים זאגין שירה . און די נאכט ווערן פון זייער אַרבעט . אין

סו ורבקה אפרה אל יעקב בנה גרי . וויא מיר נעקן איז דאך
 גינען דער וועלן פון נאם יעקב זאל גינענטש
 הערין . ווי מיר נעקן אז עשו איז געקומען צו יצחק מיט אין
 נע שפעטער ווי יעקב איז אנוועק גענאנגען פון יצחק . אונ דער
 מדרש זאגט אגאנצן סאך האט עשו געפאנגען עופות אונ
 נאם ווי גענוגין די פליגל ווי זאגין גיט אנוועק פליהען איז
 געקומען אפלאך אונ האט זיי אויפגענוגין אונ זענען אנוועק
 געשליפן אין איה דאך דאס גינען פון נאם פאר וואס האט נאם
 (ח"א) (ח' וקס ישראל ע"ט)

אונקלוס

קדם מותי : ה וְכַעַן פָּרִי
 קָבִיל מִנִּי לְמַא דִּי אֲנָא
 מְפַקֵּד יָתְךָ : ה אֵוִיל פְּעֹן
 לִוְתָּא עָנָא וְסָב דִּי סַמְמָן
 תִּרְוִן גְּדִי עֲזִין סַבְּרִין
 וְאַעֲבִיד יְתִהוֹן סַבְּשִׁלִּין
 לְאַבּוּדָּא פְּמָא דִּי רַחִים :
 וְתִיתִי לְאַבּוּדָּא וְיִכְבֵּל
 פְּדִירֵי דִּי יִבְרִינִיךָ קָדָם

מֹותִי : ה וְעַתָּה בְּנֵי שִׁמְעֵ בְּקִלִּי
 לְאִשְׁרֵ אֲנִי מִצִּוְהֵ אֲתָךְ : ה לְדָנָא
 אֶל־הֵצֵאן וְקַחְלִי מִשֵּׁם שְׁנֵי גְדִי
 עֲזִים טְבִים וְאַעֲשֵׂה אֲתֵם מִמְּעַמִּים
 לְאַבְיָךְ כַּאֲשֶׁר אָהָב : י וְהִבְאֵת
 לְאַבְיָךְ וְאַבְלָר בְּעֶבֶר אִשְׁרֵ יִבְרִיךָ

בעל המורים

רשבים

לו נרקה הכיאה למסר לך וקה מוסר ותסת פקולו והכיאה
 לנבירי שאכלו ויחטה : (ט) לא לא לא לאן . ר"ת לא לא לא .
 בשביל העוונות ששערך קשה כבשר אדם לקח עוים
 רש"י

זכן בנינה ויתרה עיר גדולה לאלהים . בבל עולמו של
 הקב"ה לא היתה עיר גדולה בנינה : (ט) לך נא אל
 הצמץ . במקום אומנותו שחיה יושב אהלים : גדוי עוים .
 שפתי חכמים
 עשמו לא ישימו בדברי אלו ויחטלו נבילה איכ כולאי הקב"ה
 לא יסכים על ידו לכן אמרה קה יי מש ואל מן כגול : צ וכל
 דעפסם טולד יתקן כמו שפירשינו בס' וירא הקב"ה מתלה ויחסי
 מתכלו של יתקן אלא פסח היה האחד הקריב ופסחו והאחד
 ברכו ויתקן לבניו

וימתך לכל טובי עמוד טובים [בין רש"י דברים (פסוק 2) אמר ואלו
 בני בני אומר לך מפני מה לא תסחתיך כל עמיסו כלי בני שאני מניתי
 ואלו ויתקן כשאר אחר] וחס יתקן כ' ירה על רחוקן קן כשאי עמי י
 לתקן ליה על משו) מ"כ סתקת ליה ואלו מניו . והאשר כרסאי עמי י
 חסכו ליהו גדול מחד ליהו . לא יער מניו גנדו והפסח כרסאי עמי
 אלאינו עמי . וס' כמתחב מסמי . וכס' קעמטו ספרי והלרסו כרסאי עמי
 כעניו אלו . וס' לדין גמור וכל עמיסו סויסו ויתקן קל וחת כלסכסו וס'
 סוד עמיסו כולו לא ידע משה עמי וס'ו דבר עמי דברי . הריסו
 וס'סו אכל לא קן ידעם כלככו כי לסמיהו כלככו) שחירו לר'ו אלו
 מ"כ נתן מועלות כלכו בקתם על סכות ומעלות והעיר את עמי
 לברך זה . ובתחלה רלס לבורר את לכ עמי אולי יתברר אלו
 חרטי כככו על משה ספרי מחמת כי ישמע לר'ו יתקן אלו
 המדבר כלכו כעמיכת רוח וכנסם ספרי . ויסתכל כלככו ספרי: ויתח
 הי' לו וס' וקלסתר פייס כלמו עמיסו עמיסו עור לוקמטו והסוכר

אין רוח נוחס הימנו משפטו לעורר ל"ט ע"י היון כי כן משפט
 סיון והסכר לתת לשוהיו עור וזונון והסתערוות סוריות למחר
 ולסחיסו מעשהו . וסוד סוכר ניתק ע"ה כרליתו לכרך את עמו
 כי סוד ככבור אכל לא נשלו לנו לתת סחל'ו ביקר סוד היה
 סוכרסו הולת לניס רעט סוד . [כי יתקן ידע סרסוסו סוד ואל ס'
 מעלו עמו דבר קן סכס כמו עמלך עמיסו סכגן פייס אל סוכר קן
 עמלך סוכר נתנס ויתסוכן . ו' סלחתי ל' ר'ג' אל סוכר אורו והאשר
 י' דברי ריבוס ואלס סודו ק' . עמל'ו סוכר . ואל ירלס לקמטו וס'ו
 וסוכר אלו עורק וילי סוכר קן סוכר אלו נתנס והאשר לו סול סוכר
 אלא ואל ירלו ונתנס עמו עמלו עמיסו מעמיסו כולו . ויתסוכר ויסעט
 דבריו ומתאוץ מן כעניו . וכסו סוד סוכר יתקן עס עמי . ודס ס'
 יתקן כי עמי סוד ואלס כככו ירוס יסכר יורו . ועוד קוב אולי
 יסעטו עמלוסו סוכר אלו ויתסיער לעוד כי רלס יתקן חס ויתסיער
 כדכרסו קמיס כלעוסו כולו לא יקבל וסוכתו וסמל ויסעטו נגמיר וירל

פירוש לתורת אלהים

צְנוּיִא צִיקְעֵלְעָא אִיזָא אֲמַתְלָא פִּאר דְּנָאָם הָאָם
 רַבְּקָה גִיסִיִּין דְּעַמְעָן צְנוּיִא צִיקְעֵלְעָא אִיז דְּעַר
 תִּירִיץ מִרְוּסִים דְּעַמְסִיקְסַל אִיז גִּיוֹעַן פִּסְחָ הָאָם
 עַר אִיזָאָם קִרְבִּי גִיוֹעַן פִּאר אַקְרָבָן פִּסְחָ אִיז
 אִיזָאָם הָאָם עַר גִּימַאכְט וְיִסַּע שְׁפִירָו וְאַעֲשֵׂה אִיז
 אִיךְ וְעַל וְיִיא מַאכִּין וְיִסַּע שְׁפִירָו צו דִּין פִּאסְעַר
 אִיז וְיִיא עַר הָאָם לִיב : (י) וְהִבְאֵת אִיז דו וְאַלְקָסְט
 בְּרַעֲנָנֵן צו דִּין פִּאסְעַר אִיז עַר וְעַמְסִין כְּבִיב
 פִּון וְעַנְיָן עַר וְאַל דִּיךְ בְּעַמְסִין פִּאר וְיִין מִוּיִם :

(ח) וְעַתָּה בְּנֵי שִׁמְעֵ בְּקִלִּי אִיז הַיְיָנִם סִיין וְיִתְקֵן הָעַר
 צו סִיין קוֹל כַּאֲשֶׁר וְנָאָם אִיךְ שִׁאָר דִּיךְ : (ט) לָא יָא
 אִל הַבַּיִת גִּיּוּא צו דִּיא שִׁאָרָא וְתָא אִיז גַּעַם צו מִיר
 פִּון דְּאִרְמִין צְנוּיִא גִּוּעַם צִיקְעֵלְעָא פִּון צִיקְעַן
 וְרִשִׁי שְׁרִיבְיָם דְּרוּם שְׁפִירָם דָּאָם לְשׁוֹן וְקַח לִו
 דָּאָם אִיז מִוּיָּשֵׁן גַּעַם פִּון מִוּיָּעַן . וְנָאָרוּם וְיִחַק
 הָאָם צו רַבְּקָה פִּאר שְׁרִיבְעַן אִיז דְּעַר כְּתוּבָה אִז
 יָא וְאַל יִדֵךְ גַּעֲמָן אֲלַע טָאָן צְנוּיִא צִיקְעֵלְעָא
 רִשִׁי פְּרַעֲנָם הָאָם דְּעַן וְיִחַק כַּאֲדָרְמָט הַאֲבִין
 ספר הישר

פִּרְקוֹ דְּרַבִּי אֲלִיעֻזַר
 דִּי גִבְסִים וְעַלְיוֹן דִּיבְרֵי קִרְבְּרֵ וְאַנִּין שִׁיקָה . פִּאָלִן סִדְּךְ אִיז פִּאָךְ
 גִּוּסַּע שְׁפִירָוִן פִּאר דִּין פִּאסְעַר אִיז גִּיב אִיז צוּם סִדְּךָ . וְרִשִׁי עַר
 דִּיךְ בִּין וְיִין בְּרִיבִין עַמְסִין . יִחַק גִּוּסֵי דָּאָם עַר גִּוּסֵי דָּאָם עַר
 מִרְחָה וְאַן מִעַן סָאָר גִּיִם וְנָרְוִין דָּאָם עַר מִרְחָה גִּוּסֵי דָּאָם עַר
 וְיִיא דְּעַר פִּאסְעַר וְיִוּעַן מִן עַר הָאָם אִיז גִּוּסֵי דָּאָם עַר
 גִּוּסִיִּין עַר דִּיךְ בְּעַמְסִין וְאַנִּין צִין אִיךְ אִיז אִיז אִיז עַר הָאָם עַר
 מִרְחָה וְאַן מִעַן סָאָר גִּיִם וְנָרְוִין דָּאָם עַר מִרְחָה גִּוּסֵי דָּאָם עַר
 מִרְחָה וְאַן מִעַן סָאָר גִּיִם וְנָרְוִין דָּאָם עַר מִרְחָה גִּוּסֵי דָּאָם עַר

אִיךְ מִן סָאָר וְיִי עַר הָאָם מִן גִּימַאכְט . הָאָם יִחַק
 גִּוּסִיִּין עַר דִּיךְ בְּעַמְסִין אִיךְ וְעַר אִיךְ
 עַמְסִין דָּאָם גִּוּסִיִּין עַר הָאָם מִן פִּאסְעַר אִיז מִוּיָּעַן
 וְיִיא דְּעַר פִּאסְעַר וְיִוּעַן מִן עַר הָאָם אִיז גִּוּסֵי דָּאָם עַר
 גִּוּסִיִּין עַר דִּיךְ בְּעַמְסִין וְאַנִּין צִין אִיךְ אִיז אִיז עַר הָאָם עַר
 מִרְחָה וְאַן מִעַן סָאָר גִּיִם וְנָרְוִין דָּאָם עַר מִרְחָה גִּוּסֵי דָּאָם עַר
 מִרְחָה וְאַן מִעַן סָאָר גִּיִם וְנָרְוִין דָּאָם עַר מִרְחָה גִּוּסֵי דָּאָם עַר

מותיה: יי ואמר יעקב
 לרבקה אמיה היא עשו
 אחי גבר שערו ואנא
 גבר שעוע: יי מאים
 ימשינני אבא ואהי
 בעינודי כמתלעוב ואהי
 מייתי עמי קומין ודא
 ברבן: יי ואמרת ליה
 אמיה עלי אתאמר
 בגבואה דדא ייתון
 קומיא עלה פרי פרם
 קביל מני ואזיל סב לי:
 יי ואזי ונסיב ואיתי
 לאימיה ועברת אמיה

תרא אולי ישנו . מטבט ט: וסייסי נעיון . ססדרין ט:

רשבים

בעל המורים
 פי' נהא לך ונשא לנכדך כי פסח הוה וקח מ' אחד לפסח ופי'
 למנויב: וקח לי מטבט עמי . ר"ח משלי . מטבט בני משלי עכן
 (יג) עלי קללתך . עלי ועל צווארי כלומר כי היתה בוטחת כמה שאמר לה הקב"ה ורב יעבוד צעור:
 רש"י

טעם הגדי טעם הלחי: (יח) איש שער . בעל שער:
 (יז) ימשיני . כמו (דברים כח) ממטבט כלמרים:

דעת וקנים מבעלי התוספות

(יח) עלי קללתך בני . פי' לא יקלד אותך כי אם אתי שכן
 דרך העולם כשהלירים עושין שלא כדת שמקלידן
 אביהו ואפן ואומרים ארור שזה גרל:

ללא ויעלו מלומה . פי' אמר . יתק . וטח"ה ר"ל ומה לפשות
 ישקב כדרכה היורה הטובה הולח ופי' הכרכה ועבדוך עמיס
 יתקב לפשו קן גביר שמחיל קן וכו' או התחבר שאלת עשו על
 [מלכח קן רלה סוף] . וגם מי יודע מה יסוף לפשות עם יתק
 כחרות אל פו . פי' ע"כ נגמר הלכר אלל יתק שיכרז את עשו כרי

פירוש לתורת אלהים

(יא) ויאמר האם יעקב ג' יזאגמ צו רבקה ויין מוטער
 הו עשו אחי מיין ברודער עשו או אהרנער מענמטש
 ואנכי אונ איה בין אנלאמער מענמטש: (יב) אזלי
 מאמער נועם מיה מיין פאמער מאפין היייה וועל
 איה ויין אין וינע אונגין אזוי וריא אפאראיקטער
 והבאיה וועל איה ברענגען אויף מיר מקללה אונ
 גים אברקה: (יג) ויאמר האם ויין מוטער צו אים
 ג' יזאגמ ע"י דיא קללה ואל אויף מיר ויין מיין ווהן
 אד גאר הער צו מיין קול אונ ג' ירא געם צו מיר:
 (יד) ויגד אונ ער אזי ג' ינאנגען אונ האם ג' יבראקט
 צו ויין מוטער ותעש האם ג' ימאקט ויין מוטער ויסקע שפייו אזוי וריא ויין פאמער האם ליב:

פרקי דרבי אליעזר

מאכין אנטשע שפיוונג צום עסין פאר דעם קרבן פסח , ווי דאס
 עסין איז פערטיג ג' יתארוין האם יעקב אבינו ג' יתארוין דאס עסין
 האם גאר געהאט אונ ונעגען אונעק געזאנגען פון אים .

משלי

האבין אפטיקיל ברזים צו עסין , אונ אקאפאטע , אונ אקליין
 פייקעלע צו ווארען , גאם האם אבער ג' יתארוין אז יעקב ואל
 (ח"א) (ח"ב) (ח"ג)

שפתי חכמים

על נדויקס כחותן הויסם שולרין כחותן הויסם הם ונחיס דכחוב
 גבי משה קן מלח ועשרים שנה אזלי הויס ספירטי' הויס מלאו
 יעי ומדלחר יתקל לא ידעמי יוס מוהי שמה הויס אמות ודלי

ברכת יצחק לבניו

לו יוס המחם , ללא ידעמי יוס מוהי' , ודימס יתקל אזלי ועסה
 עשו , אזלי בניי מתחרט על מעשי הרעים . ולא אשוב עוד לפשות
 הרע בעיני פי' ובעיני' ועוד דברים כאלה דברי חרטה ותשובה:
 וכאשר עשו לא עשו דבר . הכין יתקל כי דכריו הנעימיים שחת
 כפת . וחשב יתקל מחשבות רכות ויסתער לבו . אס יכרז את
 חולל לנחון רק לאחז . לישקב זה לפשו . מ"ט
 וכן יטרף כלמרים את יעקב ויסרגו כרעג
 פי' ע"כ נגמר הלכר אלל יתקל שיכרז את עשו כרי

לקושים על התורה

(יד) ויגלה ויגח ויבא לאמו . דער ארשיה זאגט ווען
 עשו איז געזאנגען קענים ויין מקלות גבדו אב ,
 האם ער גיט געמיניגס גאר די מצוה , ער האם געמיניג
 דעם עיקר די פרכות , אונ רבקה האם ג' יזאגמ צו יעקב
 ער זאג' ג' יין קענים ויין מקלות גבדו אים , זאגט דער פסוק
 אז יעקב האם גיט געמיניגס וועגיין די פרכות גאר צו קענים
 ויין די מצוה פון גבדו אים , דריבער זאגט דער פסוק ויגד
 ויגח ויבא . ווען ער איז געזאנגען דעסען דיא זיגען , אונ
 ווען ער האם געזאנגען דיא זיגען , אונ ווען ער האם
 געבריינגט די זיגען , א"ל אמו . דאס איז א"ען ג' ינען גאר
 נויטיג די מוטער האם אים געהייסן:

ספר הישר

האבין מיר ג' יגעבין אונ לאגט מיה לעבין אונ הקב"ה האם
 דערינעקט ר' יקנות אין די הארץ פון אלישו מיש ויגע
 מענטשין אונ וי האבין גענופען ביי יעקב א"ען האם ער
 א"לישו איז געקויפט צו זיין פאמער עשו אונ האם אים

חכמים

האבין אפטיקער עולם הוה , דריבער האם גאם געמאקט: ד"ק
 ואל ליב האבין עשו , אונ אים נאל ער ויגלין בענטשין , אונ
 דאס 18 44

מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר כָּאֵשׁ אָהָב אָבִיו :
וְהִתְקַח רִבְקָה אֶת־בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵה
הַגִּדְל הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אֵתָהּ בְּבֵית
וּתְלַבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן :
וְאֵת עֹדֹת גְּדֵי הָעֹזִים הַלְבִּיֶשָׁה
עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֵת צֹאֲרָיו : וְהִתַּן
אֶת־הַמְטַעְמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה : יֵי וְיָבֵא אֶל־
אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִי מִי

תְּבַשְׁלִין כְּמֵא דִּי רַחֵם
 אֲבֹרֵי : וְנִסְיַבֵּת רִבְקָה
 יֵת לְבוּשֵׁי עֵשָׂו בְּנֵה
 רִבָּא דְכִיתָא דִּי עֵמָה
 כְּבִיתָא וְאֶלְבִּישֵׁת יֵת
 יַעֲקֹב בְּנֵה וְעִירָא : וְיֵת
 מִשְׁכֵּי גְדֵי פִר עֵי
 אֶלְבִּישֵׁת עַל יְדָוֵי וְעַל
 שְׁעֵי עוֹת צֹאֲרֵיהּ :
 וְיִהְבֵּת יֵת מִבְּשִׂימָא
 וְיֵת לֶחֶמָא וְיֵי עֲבֹדֵת
 בְּיָדָא דְיַעֲקֹב בְּנֵה :
 וְיֵי וְעָלָ לְדוֹת אֲבֹרֵי
 וְיֹאמֶר אָבִיא וְיֹאמֶר הֲאֵנִי מִי
 תִּיא וְחַם טוֹחַם . מִלֵּן קֵטֵן

רשבים

(טו) החמודות . שהיה עובד בהן אביו בשעת אכילה :

שפתי חכמים

פסח סיט : ק פי שהגדלים היו צמס לזרין של כל מיני חיות (טו) החמודות . הנקיות כחרגומו לכייתא . ד"ה שהחל
 אותן מן ק נמוד : אשר אתה בבית . והלא כמה נגסו היו לו והוא ממקדו ללל חמו אלף שהיה בניו כמשתק
 ברכת יצחק לבניו

לכיל חמות אח נפש יעקב . זה' סטוב בעיניו יעשה [פי"כ לא
 אמר ככרכו ויתן לך פי' . סטוב מלת סרומים . ולא רלח ילחק
 לשורר מלת סרומים על עשו [כי סבר סטוב עשיו] ואמר ויתן לך
 האלוסי סטוב מלת היין . וה"ל אם חוכה כמעשיך שפי"ס דין
 יחולו עלך הכרעות . או תשיגם . ותכלן סן אחס שומע לאו . כי אם לא יוכס דנין . גם יתקן מינו חכמים [לכרסן] . ומחמת שכל
 אלו ועל חמות של יתקן ט"ו [מטור החפן סוס ולחט כמתנסה למשו והיס סמוכר עלכ . פי"כ רלח שלא להראות פנים מליכות למשו .
 שלא ירגע בו שמכרך אותו רק כשפתים ולא כלכ . פי"כ אמר לו סא נח כלך וגו' כעבור סכרך כספי . ולעני . וספכ
 יתקן כשיחלל ססממים וספסן יין [כח"ס לטנן ויכא לו יין וספסן] לפחות של אחס שפס סיינ יסמח לטנן . ופניו יספ

פירוש לתורת אלהים

(טו) ותקח האם רבקה גינומקען דיא קלדיער פון
 עשו איר עלצמין וזהן החמודות דיא גדימטינע אונ
 דיא ריינע אש וואס בייא איר אין שטוב איז .
 ורשיי שרייבט חאמשי ער האט גיהאט ויפיל
 ווייער האט ער פארט גיהאלטין דיא קלדיער
 ביי זיין מושער נוארום זיי האט ער גיט גינוואלם
 גיטרוועגן ובלבד אונ זיי האט אן גינקליד איר
 קלענמקטין וזהן יעקב : (יא) וזה אונ דיא פעל פון

ספר הישר

קלענצילם וואס איס האט גינקאפין מיט יעקב אונ ער
 האט גיגעבן צו זיין פאטער אלץ וואס ער האט אנועק
 גענומקען פון יעקב . עשו איז שטארק ביי גינוען אויף
 ווי די תורה האט גיבאפין , אבער די הענט זענען פון עשו מיט בלוט פארניסונג אונ מיט אלע שלעכטס , אונ ווען קען רופס
 אויס אלע נאך אין וויסעל די שפיטקע פון יעקב צופערין דיא דימלען , אונ ווען קען רופס אויס [פען הערסן] אויף די ערד די
 שפיטקע פון יעקב , ווער עס הערס די שפיטקע פון יעקב אונ סוהרס אונ סוהרס אויך ווי יעקב סוהרס , וועט ער האבן זיין חלק מיט יעקב ,
 אונ ווער עס הערס גיט די שפיטקע פון יעקב אונ סוהרס גיט ווי יעקב וועט ער האבן זיין חלק מיט עשו , כפי יהודה

משלי חכמים

דיא האט יתקן געזען אז עשו פארלאנגט פיל פערנענען ,
 דרייער האט יתקן זיך פארנעברייט מיט אנרויסק ברכה ווי עס
 (זקן לישראל ע"ס) (ח"א)

אתה בני: י ויאמר יעקב אל-אביו
 אנכי עשׂו בכרך עשיתי כאשר
 דברת אלי קוסינא שבה ואכלה
 מצידו בעבור תברכני נפשך:
 ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה
 מהרת למצא בני ויאמר כי הקרה
 יהוה אליהך לפני: כי ויאמר יצחק
 אל-יעקב גשה-נא ואמשך בני

מאן את ברי: י ויאמר
 יעקב לאביוי אנא עשׂו
 בכרך עבדית כמא די
 מלמא עמי קום פגן
 אסתחר ותיכול מצידו
 פדיל די תברכיני
 נפשך: ב ואמר יצחק
 לבריה מה דין אויתיה
 לאשפחא ברי ואמר ארי
 זמין יי אלקה קדמי
 בא ואמר יצחק ליעקב
 קריב פגן ואמישונה ברי

האת

בער המורים

כחזקת: (יט) כנור. ב עשו כנור. אנכי סורג
 את כנך כנור. שמר יעקב אלי הוא עמא עלי בני כנורי

בשר

וחסדן: (יט) אנכי עשו בכורך. אנכי המביא לך
 ד ועשו הוא כנור: עשיתי. כמה דברים כאשר דברת
 אלי: שבה. לשון מיסב על השלחן לכך מתורגם אסתחר:
 (כא) נשה נא ואמשך. אמר יצחק כלבו איך דרך עשו
 להיות עם שמי שגור כמיו ש זה אמר כי הקרה ה' אליהך:

הוא לך איט מולא עם שמים לבעול ואמ' דכ' הוא כיעקב

דעת וקנים מבעלי התוספות

מאיתון. ומדרש זה קשה למה הכניס יעקב ונראה
 שרצתה התורה דמרי דמיון עשו:
 (כ) כי הקרה ה' אליהך לפני. כשב שהעבר שהלך בקשב
 לך אשת אמר הקרה נא לפני היום וכן האלי שגורס
 בעקרתך לפי שעה כך הקרה לפני כשבידך

עמו. והתחילת לדבר עם יעקב ולספר לו כל המאורע ולמען חוק

פירוש לתורת אלהים

מיון וזהו: (יט) ויאמר יעקב האם יעקב גינאמט צו
 זיין פאמער איך בין עשׂו דיין עלצפער וזהו עשיתי
 איך האב גיטהעגן אזוי וויא דו האקסט צו מיר
 גירעט, ורשי ב'אונארקיגט וויא גישיקט זיך דאס
 אז יעקב זאל זאגן ש'קך נאר יעקב האם אזוי
 גינאמט אנכי איך בין דער וואס האט דיר
 גיבראכט. עשו בכורך אונג עשׂו איז דיין עלצפער
 וזהו עשיתי איך האב גיטהעגן פיל זאכין וואס דו
 האקסט צו מיר גירעט קום נא שבה שמיא אויף

פרקי רבבי אליעזר

זאמט זעקן ברכות האם יצחק גיבענשטם זיין וזהו יעקב אויף
 די טאה פון היסעל אונג אויף די קארין פון די ערד, אונג נען
 יעקב איז אונזעם געמאנגען פון זיין פאטער יצחק איז ער ארייס
 געגאנגען מיט אשפחא ווי אהתן מיט אכלה גיגען אונגיסאהן מיט זייערע צירונג אונג עם האם גענירערט אויף אים פון היסעל
 דער טאה פון תחיתת תפחים אונג יניגע בייער זענען קעמט גינארין אונג ער איז גינארין אשפאקעה העלר, עם שפייט אין

משלי חכמים

(יט) אנכי עשו בכרך גוי. דער אהל יעקב פגענטווי אויף
 האם יעקב גינאמט אלצען אויף זיך איך בין דיין
 (הא')

רשבים

(יט) ואכלה מצידו. חמף קמץ לפי שהוא לשון צוי
 כמו אבל בשמחה לחמך. אבל ואכלה מציד בני הוא

שפתי חכמים

וכשכטן נמרוד ויאל לגעס סיו החיות סוכרין עבול וכלת
 אללו ועשו סרג את נמרוד ולקחן: ר דל'כ סיו יעקב מרד
 שקר מ' ו'ח' וכל' עדיין סיו משקר כיון שעשו מרד לו הכמורס
 ואך אמר עשו הוא כנור. וי'ל דכוא לא נקחס מנוש אלא לענין
 עבודה אבל הכמורס נשארס עדיין לשבו לענין מחלת פי שנים.
 ועי'ל דעשו סיה כבור לנדרס וק'ל: ש' ו'ח' הוא יצחק סיה
 מחוקק את עשו לענין גמור וי'ל דכוא הנוחת כיון שלדיק גמור
 דכא סיה מחוקק יותר לדיק מעשו דכפריסית לעיל מ'מ סכר

ברכת יצחק לבניו

נראים שמחים עד שישמע עשו כרצונו ויך לו. ורבה הכינס
 וכתנה את לנכ יצחק וידעס סיכב כל מחטותיו. אך לא גלת
 מהשכת בעלף אף ליעקב. ולכא לפומס לא גל'ט כי יראה
 אזוי פסס יתקוטטו יעקב ועגלה יעקב לבשו ויתפחר
 עליו, ו' יתמת אביו עולו. וממחא כי רכבא לזוכת את יעקב
 אכסכ כלי מזריס וחת עשו עמא עמא כלי מזריס לא רלחה
 עמו. והתחילת לדבר עם יעקב ולספר לו כל המאורע ולמען חוק

ספר הישר

אלציו מיט נייעם קענטשין פאר וואס זיי האבן גיט געהערקט
 זיין ברודער יעקב, זיי האבן אבער גענעקעוועט, ער האט

פון היסעל אונג ער איז גינארין אשפאקעה העלר, עם שפייט אין
 משלי חכמים

כבור עשׂו, ענפערס דער אהל יעקב למשל גינארין האט
 געהאט אונקעסיל אויף שפען אז ער איז אים של'ג'ג דינערעט
 15 41

האֵתָה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִמְרָא: כַּ וַיִּנָּשׂ
 יַעֲקֹב אֶל־יַעֲקֹב אָבִיו וַיִּמְשְׁלוּ
 וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדִים יָדֵי
 עֵשָׂו: כַּ וְלֹא הִכִּירוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּי־יָדֵי
 עֵשָׂו אָחָיו שְׁעָרֹתַי וַיִּבְרַכְתּוּ: כַּ וַיֹּאמֶר
 אֵתָה זֶה בְּנִי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר אֲנִי:
 כַּ וַיֹּאמֶר הַנִּשְׂאָה לִּי וְאִכְלָה מִצֵּד

האֵת דין בְּנִי עֵשָׂו אִמְרָא
 לֹא: כַּ וְקָרִיב יַעֲקֹב לֹת
 יַעֲקֹב אָבִיו וַיִּמְשְׁלוּ
 וַיֹּאמֶר קֵלָא קוֹלֵיהּ יַעֲקֹב
 וַיְהִי יְהוּדֵי דַעֲשָׂו: כַּ וְלֹא
 אִשְׁתַּמְדַּעִיהּ אֲרִי הָיוּ
 יְהוּדֵי כִידֵי עֵשָׂו אָחָיו
 שְׁעָרֵיו וַיִּבְרַכְיָהּ: כַּ וַיֹּאמֶר
 אֵת דין בְּנִי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר
 אֲנִי: כַּ וַיֹּאמֶר קָרִיב
 קָדְמִי וְאִיכֹלִי מִצֵּדָא
 תִּמָּא סָבִיל קָל וַיִּיאֵס:

בעל המורים

מלאפוס שהוא לשון אפעל. כמו זכור ה' לידו ואמר
 כבודו לחסדי דוד לשון ציווי: (כב) הקול קול יעקב. לפי
 האמונים היו היה קולן רזומה קצת זה לזה ולכן מעה יצחק בקולו מאמר שמצאו איש ישער על צואתו:
 (כד) אחיה זה בני עשו. גרמה שאחיה בני עשו.

רשבים

שפתי חכמים

כי תעשו איש ויכל לזכור עליו ידך במקום טעופה מחסר וחסר
 עלה להסיר עם טעם וזהו יעקב עשירי יושב ארבעים
 ולא כל המקום מתוקף: ר' לוי כחשתות ארבעות טעם דקלא
 קלא מודי ט"ל למימר כחשתו זה לזכור עשו ושל טעם כחשתו
 לשמו ולזכור יעשו בני למה לא ספר עשירי בעבדות קולו עלה

(כב) קול יעקב. שחזר כל החטאים ת קום לא כלל
 עמו כלל קמוייה דבר א יקום אבי: (כד) ויאמר אני.
 דעת וקנים מבעלי התנועות

(כג) הקול קול יעקב הוידים ידי עשו. אומי מברש הוידים
 דעשו שאין בו כח אלא כח בידים לחיות וקורבו אבני הקוד
 יעקב בתפלה מכלה כח המוסר והפ' מרוח: (כד)
 (כט) ויבא לו יין. מחזיק היה לו יין שלא כוצנו שמסרה לו
 של טובה וברכה אלא זה ושל אברהם שנאמר ומלכי דק
 אבן יין אלא שמיכאל הביא לו יין מן ערן האי איה מוצא
 סדק שלם והביא חם ויין גם זה כיה ששתה ברכו:

ברכה יצחק לבגנו
 אמת את לב עלה וקבל דבר ט"כ אמרם לו שמעתי את אבך
 מדבר אל עשו אחיך לאמר סניאם לו יד וגו' ומוס הכין לו חין
 עש אבך ורעו נכרך את עשו. כי נולד זהו מס וז אכל עם
 אבן יין אלא שמיכאל הביא לו יין מן ערן האי איה מוצא
 סדק שלם והביא חם ויין גם זה כיה ששתה ברכו:

פירוש לזרדת אלהים

אָבְעֵר דִּי הַעֲנַם אִי דִּי הַעֲנַם פִּין עֵשָׂו וְאִם וַיֵּא
 וַעֲנֵן הָאָרִי: (כג) וְלֹא הִכִּירוּ אֹנֶן עַד הָאֵם אִים נִימ
 דְּעַד קַעֲנַם פִּי הָיִי יְהוּ וְאֹרִים וַיִּנְעֵן הַעֲנַם וַעֲנֵן
 גִּינְעֵן אֹזוּי וַיֵּא דִּיא הַעֲנַם פִּין עֵשָׂו וַיִּין בְּרֹדְעַר
 שְׁעִירֹת הָאָרִי וַיִּבְרַכְתּוּ אֹנֶן עַד הָאֵם אִים גִּיבְעֵנְתָּשָׁם:
 (כד) וַיֹּאמֶר הָאֵם יַעֲקֹב גִּינְאָנַם בִּינְוֹם מִיִּין זֹהֵן עֵשָׂו
 וַיֹּאמֶר אִי הָאֵם עַד גִּינְאָנַם אִיךְ וַרְשִׁי שְׁרִיבְוֹם
 יַעֲקֹב הָאֵם גִּינְאָנַם אִיךְ בִּין עֵשָׂו נֹאָר עַד הָאֵם
 גִּינְאָנַם אִיךְ פְּלוֹקֶר אִיךְ בִּין עֹדֶר אִיךְ בִּינְוֹ:
 (כה) וַיֹּאמֶר הָאֵם יַעֲקֹב גִּינְאָנַם גִּינְעֵתָן צוּ מִידִּר דָּאָם

ביום סוף וזהו עֵשָׂו אויב גימ'. ורש"י שְׁרִיבְוֹם ווי
 כאלו יַעֲקֹב האם גיהעמם פון אים דיא עֹדֶרְשֹׁעַר
 ופי הקרה חי האם יַעֲקֹב גִּינְאָנַם דָּאָם אִי
 גְעוּוִים גִּימ עֵשָׂו נֹאָר יַעֲקֹב גִּינְאָרִים עֵשָׂו הָאֵם גִּינְוֹ
 סִאָהֵל דְּעַד סִאָנַם נֹאָסֵן גִּינְאָנַם דְּרוּם הָאֵם עַד
 גִּינְאָנַם גִּינְעֵתָן צוּ מִידִּר עֹדֶר אִיךְ דִּיק סִאָפִין אויב
 דו ביום סוף וזהו עֵשָׂו אויב גימ': (כב) וַיִּנָּשׂ יַעֲקֹב
 אֹנֶן יַעֲקֹב הָאֵם גִּינְעֵתָנַם צוּ וַיִּין פִּאָסְעַר הָאֵם עַד
 אִים גִּינְאָפֵם וַיֹּאמֶר הָאֵם יַעֲקֹב גִּינְאָנַם דָּאָם קוֹל
 אִיז דָּאָם קוֹל פִּין יַעֲקֹב וְאִם עַד רַעַם בְּתַחֲנוּנִים

ספר הישר

פסיק טוב אַרְיִית דְּבִר מִרְאִישׁוֹ. דְּעַד סוֹף פִּין דְּעַר זֶאָךְ אִיז
 בְּעֵטֶר פִּין דְּעַם אֲתִיב. כִּי אַרְבַּעַת בְּרִיתוֹת וְאִם יַעֲקֹב הָאֵם
 גִּיבְעֵנְתָּשָׁם צוּ יַעֲקֹב וַעֲנֵן קַעֲנֵת וַיִּי שְׁרִיבְוֹת בְּרִיתוֹת. דִּי
 אֲרִיבִי הָאֵם גִּינְאָנַם פִּין וַיִּסְמַל אֹנֶן בְּרִיתוֹת

דִּיק בִּי אֹנֶן גִּיבְעֵנְתָן מִידִּר וְאִם אִים גִּימ וַיִּנְעֵן הָאֵם מִידִּר
 אֹזוּי אִים וְתַכְוֹת גִּינְעֵתָם אֹנֶן וַיִּין פִּאָרְבֵּעֵנְתָן הָאֵם מִידִּר
 אֲרִיבִי בְרִיתוֹת וַעֲנֵן נֹאָר קַעֲנֵת גִּינְעֵן וַיִּין אִיז אֲרִיבִי הָאֵם גִּינְאָנַם פִּין וַיִּסְמַל אֹנֶן בְּרִיתוֹת

בין ראובן ואם דו ביום אים שְׁרִיבְוֹת נַעֲלוּ. האם שְׁרִיבְוֹת גִּינְאָנַם
 צוּ מִידִּר. דו ביום דָּאָךְ לִי גִימ גִּינְאָנַם אֹנֶן בִּי דִּיר הָאֵם אִיךְ
 בִּין סִאָהֵל גִּימ גִּינְאָנַם נַעֲלוּ. האם לִי גִינְאָנַם צוּ שְׁרִיבְוֹת
 אִיךְ בִּין סִאָהֵל לִי נֹאָר בִּין עֹדֶר וְתַכְוֹת בִּין אִיךְ רִאֲבוֹן וַיִּין
 אִיךְ הָאֵם עַד וְתַכְוֹת גִּינְעֵתָם פִּין רִאֲבוֹן אֹנֶן הָאֵם בְּרִיתוֹת

מלשני חכמים
 רובל. און רִאֲבוֹן האם גִּינְאָנַם נַעֲלוּ האם עַד פִּאָרְבֵּעֵנְתָם
 דְּעַם וְתַכְוֹת צוּ מִידִּר. און אִים גִּינְעֵתָם דִּי צִיִּים וְאִם שְׁרִיבְוֹת
 אֲרִיבִי דְּעַם וְתַכְוֹת, אִיז לִי גִינְעֵתָם מִידִּר דְּעַם וְתַכְוֹת
 אִיךְ בִּין סִאָהֵל לִי נֹאָר בִּין עֹדֶר וְתַכְוֹת בִּין אִיךְ רִאֲבוֹן וַיִּין
 אִיךְ הָאֵם עַד וְתַכְוֹת גִּינְעֵתָם פִּין רִאֲבוֹן אֹנֶן הָאֵם בְּרִיתוֹת
 חֵטֶר גִּינְעֵתָם וְאִם דו קַעֲנֵת בִּי מִידִּר נַעֲלוּ. האם לִי גִינְאָנַם אִיךְ
 (ת"א) (תק לישאל ע"ם)

בְּנֵי לַמֶּעַן הַבְּרָכָה נִפְשֵׁי וַיִּגְשְׁלוּ
 וַיֹּאכְלוּ וַיָּבֵאוּ לוֹ יֵין וַיִּשְׁתּוּ : ט וַיֹּאמֶר
 אֱלֹוֵי יִצְחָק אָבִיו גְּשָׁה־נָּא וְשָׁקָה
 לוֹ בְּנֵי : ס וַיִּגֶשׁ וַיִּשְׁקְלוּ וַיֵּרַח אֶת־
 רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאֵה־רֵיחַ
 בְּנֵי פְרִיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ יְהוָה :

דברי גדיל התברכה
 נפשי וקריב ליה ואכל
 ואיתי ליה חמרא ושתי :
 ט ואמר ליה יצחק אבתי
 קריב פגען וישק לי ברי :
 כו וקריב וישק ליה וארח
 את ריחא דבגדיו ויהי
 וברכה ויאמר הו ריחא
 דברי פריח חקלא די
 תולדות אהרן

ירמ טז . ספד : לו : רמס ריח : חמרי ט :

בעל המורים

כסוד : (כו) וירח . כ' כמס' לין ואידך וירח ב' אח ריח הניחום
 למלך סכנס עמו ריח גן עדן : וירח . כנימ' ליל ספח : כריח .
 כ' כריח טמ . כריח לנחום . שפוח ריח ניחום ספולס פן

רשבים
 (כו) ריח בגדיו . החבורה ובגדיהם היו מבוששים
 במגומר : אשר ברכו ה' . השדה שהיו מלא גיד
 וברכות קנה וקבנון . ובן פיים רבי אליעזר הקליר שדח

שפתי חכמים

מחוקק כלדוק נמור מ"מ אין זה מורה על רשפתו כי יש הרבה
 בני אדם שדבריהם כלשון קטוריא אפי' ססס כזורים : ב לפי
 שפשו חמד הבורים מלאו ממחור וממור יססן ואלס פראשון
 ואלס סיס לוכנס כנ"ט : ב ואשר כרכו ס' עכ 56 הסדה כללו
 אמר כריח ספדס אפס נחן כו ס' ריח טוב ויטח טמס של

ברכת יצחק לבנו

אין כנסן . ולרשו אחרי . לא למשו ירי' ארץ כנען לנחל . רק
 ליעקב . ט"כ מה לו ליעקב כרכה אכיו יצחק סללו כרוך ומכוך
 סוח מהקכיס . ומוכן לפיו כרכה הקכיס שכך ל'אגרסס . ונמו

וכ דרש דרש ממנו על מטעי סמטעמים ערס ויכרכו . ט"כ
 שטע כקולו וגו' . ומחמת שיער יצחק מורסעט עשו ע"כ ידע
 כדלוי כי סכסחט הק"כ סכסמיה לאכרסס שימן לו כמחנת אח

פירוש לתורת אריהם

שפיו אונ איה וועל עסין פון דעם פאנגונג פון
 סיון וזהן פון וועגין עם זאל דיה סיון וילען
 גענקשין ינגש האם ער נימאכט גיגענהען צו אים
 האם ער גיגעטן יבא אונ ער האם גיבראכט צו
 אים ויין אונ ער האם גיבריקען . ודער קורש
 שרייבט דער סלאג סיכאל האם אים טוירן
 גיבראכט פון דעם גן עדן : (כז) ויאמר האם ויין
 פאטער יצחק צו אים גיזאגט גיגען צו סיר אונ קיש סיה
 מיון וזהן : (כז) ויגש האם ער גיגענהען
 אונ האם אים געקישט גירח את ריח בגדיו אונ ער
 האם גישקעקט דעם ריח פון ויגע קליידער
 וקריבט אונ האם אים גיגענהען . ורשי' פרענט
 נואם האם דא יצחק גישקעקט עם אזי דאך גיש
 דא אזוי אריס רע ויטא פון דיא פעל פון גיגען
 גאר פון דיגען נואם האם דא יצחק גישקעקט עם
 אזי אונ אריין גינאנגען מיט יעקב דער ריח פון דעם
 גן עדן ויאמר האם יצחק גיזאגט זעה דער ריח
 פון מיון וזהן אזי אזוי ויטא דער ריח פון דעם
 גן עדן :

פרקי דרבי אליעזר

סון די קרד . די אנדערע גכות וואס יצחק האם גיזאגט
 צו יעקב זאל שרי גרבה איהר . אין נאר דיה גענקשין . די
 גרבה וועט מיון סמאל אויפהערין ויא געשפייט ביי די
 ירדן אויף די וועלס אונ צו יענע וועלס אין ארץ
 ישראל אונ אויסער ארץ ישראל . נאך גרבה
 האם יצחק גיגען צו יעקב ער האם גיזאגט
 צו יעקב אונ צו ויגע גינער :

משלי חכמים

צו יעקב . דריבער האם יעקב גיזאגט צו יצחק
 איד בין כיוו בכרי עשו וואס הייסט צו די גרבה אין איד
 ביוו כבוד עשו . ויחי עשו וואס פארקויפט די
 כבודו . עשית כבודך איל . איד קאב איר
 פארקויפט גלייך וי רי וואלפט צו סיר
 גינעט :

ועלם פאר אים . ביי יעקב אין אויך אזוי גינען .
 וואס יצחק האם גיזאגט פאר אים . אין נאר
 וייל ער איז דער כבוד . אבער ער יצחק
 וואלס וועט ער עשו וואס פארקויפט רי
 כבודו צו יעקב אונ יעקב איז דער כבוד .
 וואס ער גינען די גרבה (חק לישראל ע"ט)
 (ח"א)

שש כה ויהי לך האלהים מטל
 השמים ומשמני הארץ ולב דגן
 ותירש: כס יעבדוך עמים וישתחו
 לך לאמים הוה גביר לאהוך
 וישתחו לך בני אמה ארריך ארור
 ומברכה ברוך: ל יהי באשר פלה

ברכיה י: כה ויהי לך י
 מטל דשמני ומפוכא
 דארעא ומכיות עבוד
 וחמר: כס יפלוזנה עממין
 וישתעבדון לך מלכון
 חיי רב לאחוך ומגדון
 לך בני אמה לישך יהון
 למין וכריכה יהון ברכיו:
 ל ותה בר שיי יצחק

רשבים וישתחו לך

מבודך בתריח ברבו במתן מטל: (כח) ויהן לך.
 מוסב על ברכו ד' והוא ח"ק יהן לך מעל מטל השמים
 בעין ברכת השרה: (כב) בני אמה. אבל בועקב
 שזיה לו נשים הרבה כתוב בו וישתחו לך בני אבין:

בעל המורים

לכנו מ' כהמ' עמד לו: (כח) ויהן לך. י' תיבת כספון וי' י
 ברכת נחמד כנגד סמרת הדכרות שפתיחן י' כיו ל' קבל:
 (כט) וישתחו לך. חמר וי' כנגד ו' זרות שמדוד עד יום ספנדו
 חזום את ישראל ומחלן וילך פשט בו וים כיו בכנס כיו מיסת
 למר לך שגדו כסט סכנד סעולס ל' סוס: י' כמ' כמ' סוס

שפתי חכמים

שפתיים: ד יקל' למס כתוב ויהן כריו אלס מי ויהן לך ולס
 יסוק ככנס מתי כחוס אל'ס יסוד ויהן ופירוש זה קייט לפי
 דולקס ול' לפי פסוק מוסק פ' פנח רחשן ר"ל נהן לך ככס
 אחס לכן קחמר ויהן לך עור ככס ו' וסיכן מליו לליל שגדו
 י' מלכתיס אשר ככס ס' עתון לו הקי'ס ככס כי אשר ככס
 י' עכ אל בני הככוס למלנו לל' אמר רחס ריה בני אשר ככס
 ס' כרוס חסדס עתון לו הקי'ס רחס טוב: ד' (ג"ה) עול רחס
 למתן קללה כעלמו למר ככסו יס' עכדיס: א' כמטר יסורין

רש"י

(כח) ויהן לך. יהן וימור ויהן ד (כ"ר). ולפי פסוק
 מוסב לעיני הראשון רחב ריה בני כהן לו הקי'ס כרוס
 עדה וגי ועוד יהן לך מטל השמים וגו': מוטל השמים.
 כחמשו ומדרש הגדה יש להרכה פיס. (ד"ח מה
 האלהים בדין אם רחיו לך יהן לך ואם לוא לא יהן לך
 אבל לפשו אמר משמני הארץ יהיה מוסק בין לדין בין
 רשע יהן לך וממו למד שלמה כשעשה הכיוו ויחד הפלס'
 ישראל שהוא בעל חמנה ומלדק עליו הדיון ולא יקרא עליך
 את לכבו אכל ככרו מחוסר חמנה ולפיכך אמר ומה השמע השמים וגו' ופזיה ככל אשר יקרא אלך הככוי בין רחיו בין
 שמי רחיו הן לו כדי שלא יקרא עליך תגר כרש"י ישן מדויק): (כט) בני אמה. ויעקב אמר ליהודה בני אחיך לפי שהיו
 לו בניס מכמה אמהות וכאן שלא נשא אלס אשה אחת ד' אמר בני אמה (כ"ר): ארריך ארור ומברכה ברוך. ובכלעס
 הוא אומר מברכה ברוך ואורריך ארור (כ"ר) הצדיקים התלמס יסורים ויספן עולה ואורריהם ומלטייהם קולמים
 למכריהם ו לפיכך יצחק הקדים לברכה מברכה והרשעים מחילתן סלוח וספן יסורין לפיכך כלעס הקדים

ברכה ויהן לך

שילקס כעלמו אמר ליעקב ול' עדי יכרך חוהך וגי' ויהן לך את
 ברכת הככוס וגו'. אלל רכסס חסדו עכור ועקב ככס חסוד
 ססס. סחי חסדו. א' של' כמ' עיכר יצחק את עמי וכמרו
 כגי ככרי ורשיה ככל אשר יקרא אלך הנכרי וגו' שאם לא הן יקרא הגר וישיה דברים כלפי מלח. וכן אמר מרדכ

דעת וקנים

דעת וקנים מבעלי התוספות
 (כח) ויהן לך האלהים. י' מרת הרין כמורט אנו אתה רחוי
 ככר ורחיו בני עשו כתוב תנה משכני הארץ ויהי
 מושבך בין רחוי בני אוני רחוי וכן ככרי בתפלת חלמה ע"ה
 בני ישראל אמר ועשיה דאיש כדרכיו לפי שזאל יקרא תגר
 כגי ככרי ורשיה ככל אשר יקרא אלך הנכרי וגו' שאם לא הן יקרא הגר וישיה דברים כלפי מלח. וכן אמר מרדכ

פירוש לתורת אלהים

(כח) ויהן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ וגו' נאמ
 זאל דיו געבין מוי פון היסעל אונ פעטיקייט פון
 דער עקר ורוב דגן ותירוש אונ פיל קארין אונ טיין:
 (כט) ויעבדוך עמים ואלין דיה דיגען וישתחו
 לך לאמים אונ קינגרייך ואלין ויה ביקען צו דיר
 ויה זאיי אהאר איבער דיגע ברויער וישתחו אונ
 ויאלין ויך ביקען צו דיר די קינגער פון דיין
 מוסער. ורשי שרייבט טייל יצחק האם גיהאם
 קינגער גאר פון איין טייב דרום שמיים דיא
 קינגער פון דיין מוסער אבער יעקב האם גיהאם
 קינגער פון געמליקע טייבער האם גר גיבענשמש
 יעדה אונ האם גיזאנגט ויאלין ויך צו דיר

משרי חכמים

דאס געקויפט ויש' סיל נתי' פלי'ס. די פענקלען וואס האבן
 דאס גיגען האבן דך געוואנדעט צו וואס קייטן יער פענקלען
 2 45

משרי חכמים

דאס געקויפט ויש' סיל נתי' פלי'ס. די פענקלען וואס האבן
 דאס גיגען האבן דך געוואנדעט צו וואס קייטן יער פענקלען
 2 45

משרי חכמים

דאס געקויפט ויש' סיל נתי' פלי'ס. די פענקלען וואס האבן
 דאס גיגען האבן דך געוואנדעט צו וואס קייטן יער פענקלען
 2 45

משרי חכמים

דאס געקויפט ויש' סיל נתי' פלי'ס. די פענקלען וואס האבן
 דאס גיגען האבן דך געוואנדעט צו וואס קייטן יער פענקלען
 2 45

משרי חכמים

דאס געקויפט ויש' סיל נתי' פלי'ס. די פענקלען וואס האבן
 דאס גיגען האבן דך געוואנדעט צו וואס קייטן יער פענקלען
 2 45

משרי חכמים

דאס געקויפט ויש' סיל נתי' פלי'ס. די פענקלען וואס האבן
 דאס גיגען האבן דך געוואנדעט צו וואס קייטן יער פענקלען
 2 45

משרי חכמים

דאס געקויפט ויש' סיל נתי' פלי'ס. די פענקלען וואס האבן
 דאס גיגען האבן דך געוואנדעט צו וואס קייטן יער פענקלען
 2 45

אָחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ :
 לו וַיֹּאמֶר הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב
 וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים אֶת־בְּרַכְתִּי
 לָקַח וְהִנֵּה עֲתָה לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר

רשבים

היהה ככרת בו שראוה לברכות : (לו) הכי קרא שמו יעקב , בחמיה הלאמען אשר קרא שמו יעקב בשעת לידה בשביל שידר אותות בעקבי ונמצאו אני בכור הורא משוט התיח לו לישול פרות ומבני וישול מי שינוי מבני וכן הכי אחי איהו ודידי לישול שבר הרבה ועברדני חנם בחמיה וכן בכבא בתרא שיינו בם' מי שמת בזמן שהנבטים מרובין הניסו וירשו והבנות יונו . נכסים מעשים הבנות יונו והבנים ישאלו על הפתחים . ארמון

כצע המורים

לח יעקב . ונחש נמי ויתן לך פ' כרחה לכרסה : (לכ) כתרמה . ב' כמס' דין ויחיד ויעש כני יעקב וכו' כתרמה בשביל שהיה כל לאחי כתרמה כחו כני כתרמה : כ' כמס' ויקח כרחה . ט' עמר כתרמה סלס . שמו כתרמה סלס . ל' כני כרס סלס : (לו) כרמתי . ב' כמס' לקח כרמתי . קח אל את כרמתי . ועומי אל כרמתי . הקיס' אל את כרמתי ולא חפר כלום מכל הדורון שהנבטים מרובין הבנים יירשו והבנות יונו .

שפתי חכמים

קראחו יעקב לפון פתח ואל טקב שיעקבני פעמים (מהרס' פ') : ב' הלוי' נס כרוך יהיה ל' כלל ככר כרבו : ב' הלוי' מלי כרוך יהי' : ב' שהוא מנואר ממש' אחיו ועברדני חנם סניוס

רש"י

מדתו מ (כ"ר) : (לה) במרמה . נ כחמה : (לו) הכי קרא שמו . לטון היהה הוא כמו (לקמן כט) הכי אחי ב' אחי שמה לכך נקרא שמו יעקב פ"ט סיפו שהוא פתח לעקבני . תנחומא למה תרד יחקה אמר שמה עון יש מלעק ויעקבני זה פעמים . אמר לו אחיו נס פשה לך אמר לו את ככורתי לקח אמר בכך הייתי מלך ותרד שמה עברתי על שרתי הדון עשכשו לכטר כרמתי נס כרוך יהיה :

ברבת יחוק לבניו

הוא סוד ליד . תרדתי סי' כי פד פכשו התנחם עם יעקב . כי הוא סלדק . ויחולו עליו כרבת אכרס אכיו . והיציא לפתח לדיק אחד כשולם אשר ממנו יולדו סלומס סלונס סתקבלת סהורס ויוספת סהרן . ויעקב אינו לרין לכרמתי . ועששו סלחס

רזאה רכנס שיעקב יתכרך מילחם חף כלל תנאי . ששולם יי' חרן כענון שידר לרע יעקב . וע"כ פשחה מה שפחה . וחס"פ כאשר כל עשו ונחמד ליתקח כי כרך את יעקב . אל סתחטע על סכרס סכרו . רק ויחדר יחקה תרדס נדלוס ויאמר מי סלוח פירוש לתורה אלהים

לקומים על התורה

(וה) ויאמר הכי קרא שמו יעקב וכו' . דער ארשיך נאמס צשו האמס גיאמס צו יצחק פאר וואס רופס קען סיון ברודער יעקב . נוייל צר האמס געהאטן סיון פום . האמס קען וואך אים געטאקמס רופס יעקב . גיט יעקב . גאר געוויס האמס אים נאמס גערופין יעקב ווייל צר האמס געוואקמס אז צר נועמס סיה גארין צנוי קאהל :

האמס יצחק גיאמס בא דיון ברודער איז גיקוקען מיט חקקה וינה ברבחה אונ האמס צו גינוקען דיון ברבחה : (וה) ויאמר האמס עשו גיאמס הכי אויב דרום קרא שמו יעקב איז נוארין גירופען זיון נאמען יעקב ברבחה זה פעמים נוייל ער האמס זיך גיקליגט איבער מיר צנוי קאהל את גבורתי לקח סיון בכורה

האמס ער צו גינוקען והנה אצונד האמס ער צו גינומין סיון ברבחה . נדער קדרש תנחומא שרייבט נואם האמס זיך יצחק דער שראקין ווארין ער האמס גימראכט סאקוער האב איך איין עבירה גיטהען נואם איך האב גיבענקשט דעם יונגקען ווהן פאר דעם עלצטין אונ אז עשו האמס אז גיהויבין שרייען יעקב האמס גיקליגט איבער מיר צנוי קאהל האמס אים יצחק גיפרעגט נואם האמס ער דען דיד גיטהען האמס ער גיאמס סיון בכורה האמס ער צו גינוקען האמס יצחק גיאמס דרויף האב איך סיה קצער גינוען איך האב גימראכט איך האב אפטר אים רעכט גיטהען נואם איך האב גיבענקשט דעם קלעקמטין ווהן פריער פאר דעם עלצטין אצונד דער איך אז איך נואב דעם

משלי חכמים

ארעקע לימס . אונ זיין צרעס פאן משה בן ישראל האמס ארדס גענקת דעם ברין פון ראובן . אונ איז געשוויגט גיאמס צו : קרוכים פון ראובן אונ האמס גיאמס אז ער יתיס ראובן אז האמס זיי גינעבין דעם ברין אז ער איז ישיך קרוב . אונ נוייל זיי האבין זיי גימקמס קאבן זיי אים גינעקמס קאבן זיי אים גענליכט אונ האבין אים גינעבין גרויסע נכות . דער נוייל איז אבער ראובן איך גיקסען צו די שפאס ווא זיינע קרוכים האבין געווארן האמס ער גימראכט ווי דער ארעס פאן כשה וואס האמס ביי אים גענקת דעם ברין זייס זיכרס פון די שפאס . האמס ראובן פארשפאנט אז משה איז געוויס גינוען ביי זיינע קרוכים . האמס ער אים אן גענוקען ער נאל גיין פום אים אז דין תורה . האמס נואש גיאמס

(לו) הכי קרא שמו יעקב וכו' . למשל אין אשקאס איז אפאהל גינוען אארעס פאן וואס ער איז גינוען ארשין . אז ער האמס געואס אין ארשין שפאס פון אים ריבע קרוכים . האמס ער גינאלמס פארין צו זיי . די קרוכים זאלן אים שטימען . גאר נוייל די קרוכים קענען אים גיט אונ וויסן זיי אים ער איז ישיך קרוב . האבין די נגידים פון שפאס אים גינעבין גרויף . איך זאלמס וויסען אז ראובן בן יעקב איז זייער קרוב אונ ער איז ארעס געוויין געסין מיר פון זיינעסגענין איר זאלמס אים שטימען מיט ארענמליכע שטימען . דער ארעס פאן האמס גענוקען דעם ברין אונ איז אונקען אים שפאס . ביי נאמס האמס ער גינעקמטן אין ארעקען גאמס הווי מיט נאך (תק על ישראל ע"ט)

וּמִמֶּלֶךְ הַשָּׁמַיִם מַעַל : מ וְעַל-חֶרְבֶּךָ
 תַּחִּיהַּ וְאֶת-אֲחִיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה
 כְּאִשֶּׁר תִּרְדּוּ וּפְרַקְתָּ עָלָיו מַעַל
 צוּאֲרֶךְךָ : מא וַיִּשְׁמַע עֵשָׂו אֶת-יַעֲקֹב
 עַל-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַכּוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר
 עֵשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי

וּמִמֶּלֶךְ הַשָּׁמַיִם מַלְעִילָא :
 מ וְעַל חֶרְבְּךָ תַחִי וְעַתָּה
 אֲחִיךָ תַפְלִחַ וְהָיָה כְּד
 יַעֲבֹדוּן בְּגוֹהֵי עַל פְּתַגְמֵי
 אֲוִרִיתָא וְתַעֲבִי גִיְהִיה
 מַעַל צוּאֲרֶךְךָ : מא וַיִּשְׁמַר
 עֵשָׂו דְּכַבּוֹ לַיַעֲקֹב עַל
 בְּרַכְתָּא דִּי בְרַכִּיה אָבִיהֵי
 וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבֵּיהֵי יִקְרְבוּן
 תַרְא וְיִסֵּי כְאֵלֵי . שְׁמַע סָא : וַיִּשְׁמַע
 יַעֲקֹב בְּכַוֵּנָא :

רשבים

(מ) ועל חרבך תחיה. אומנתך. שהיית צד היית ככלי ויניך : כאשר תירד. כמו ארוד בשיחו כשיועבוד בך במרד ולא תוכל לסבול פרקת עלו :

שפתי הכמים

רש"י

לי וכו' : ע לאסוקי מהם שלאמר לעיל מעל השמים ומשמני הארץ
 לנעיל קלי אפירות הארץ שהכחולם והפירות שאלהך יסיו שמים
 וטובים אכל כחו נאמר על המקום סיהם המקום מתחום ששמן
 שאלהך וזהו שלאמר מושך ולא כחושך ע"כ שמורה על המקום
 שישב עם דל"כ קסם א"ל כיך את עיקב ככרה ממני הארץ :
 פ (מהר"ז) וז"ל שאל נאמא שנתן יתקן לעקב הנכרות על מלאי
 פה פ להאמר על הנכרות שאל ופרקת עלו וכו' : (מא) יקרבו ימי אבל אבי . כממשו שאל אצער את

ונו' : ו ארסוליה ע על יון (כ"ד) : ועל חרבך. כמו
 כחרכך יס על שאו כמקום חות כ' כמו (חזקאל ל) עמדתם
 על חרככם כחרככם (שמות ו) על כללותם כלכלותם :
 והיה כאשר תירד. לשון אער כמו (תהלים נה) ארוד
 כשיח כלומר כשעברו יסאל על המורה והיה לך שפתון
 פה פ להאמר על הנכרות שאל ופרקת עלו וכו' :

דעת וקנים כבעלי התוספות

ועקב הוא הלזיק עקמה ועשו הוא הרטע כלתה וקלמי כחי
 מפלי כנות חס . וכל עקב מוחי תלוי רק ככתי יעקב . וממט
 אחרונה את יעקב אחי ולפיכך אינו מלהרגו עד שימות האבנו
 לקומים על התורה

(מ) והיה כאשר תירד . י' וירד יעקב והיה כאשר תשליחו
 עיך שתעברו כרצון נפשך ופרקת עלו . פי' כי כוח
 העשה שתפרוק עשו מעל צווארך שלא ישתעבד כך כל כך :
 (מא) יקרבו ימי אבל אבי . פי' אגרום שיקרבו ימי אבל אבי אם

פירוש לתורת אלהים

(מא) ויאמר עשו בלבו וכו' . עשו האם ג' ויאמר דער
 שווער פון מיינ פאטער וועט דאך שוין
 בארד זיין , ער וועט בארד שטראפן , וועל איה
 הרג'ן מיינ ברודער , אונ וויי' עשו האם ג' וועסט און דער
 פה פון יעקב איז גאנץ ג'וים אונ ער איז שטארקער פון
 אים וווי מיר געניגען פי' דעם שטיין וואס יעקב האט אים
 אַראפ גענומען פון די ברונען אזוי ווי קען געסט אַראפ
 אַרעקלי פון אַפּלי , דרעכער איז גיטען ויין עצה ער זאל
 שאהן ווי קין האט גיטאהן צו זיין ברודער הר' , ער האט
 זיך געווינען צו אים מיט סייניקטשאפט און אַיבשאפט האט
 הר' זיך גיט געווען פאר קין ביי ער האט אים געבר'גט
 עשו האט איה אזוי געפראכט איה ווע' אומגיין מיט
 יעקב ווי ברודער וועט ער זיך גיט היטען פאר מיר וועל
 איה אים הרג'ן , דאך אַשש קען קען וואגן אזוי האט
 עשו וואַגט און וועל מאכין אז מיינ פאטער זאל געשוויגט
 מ'ווערן אויף זיין ווען יעקב , וויי' איה וועל מיינ ברודער
 יעקב הרג'ן , וועלן די ברכות וואס מיינ פאטער האט
 גיבענמישט יעקב , גיט האבין אויף וועמען ווי זאלין קומן
 ווערן , דעם מיינ פאטער מוין מיר אונעק געבן די ברכות

יפסי השמים בעי אונ פון מוי פון דעם הימעל פון
 אורבין : (מ) ועל חרבך תחיה אונ מיט דיין שווער
 ואלקסמו דיה דער גערין ואת אונ דיין ברודער
 ואלקסמו דינען והיה כאשר תירד אונ עם וועט זיין אז
 דו וועסט קלאגין ברודר אז דיא ישראל וועלן
 עובר זיין אויף דער תורה וועסטו האבין אפתחון
 פה צו קלאגין אויף דיא ברכות וואס ער האט
 ביאא דיר גינעקען יפרק דענקטמאהל וועסטו
 אַראפ ווארפ'ן זיין עשו פון דיין הרג'ן : (מא) וישמעו
 עשו את יעקב אונ עשו האם ג' והאקט אויף יעקב
 על אויף דער ברכה וואס זיין פאטער האט אים
 גיבענמישט ויאמר עשו בלבו אונ עשו האט זיך
 גימראכט אין הארציון קרטי עם וועלן גיגעהען
 דיא קענ פון דעם סרויערמיים פון מיינ פאטער
 ווערן , דעם מיינ פאטער מוין מיר אונעק געבן די ברכות
 משלי הכמים

משלי הכמים

וואס האט געטאם צוויי ווען איינער איז גיטען אַלמיר הכם
 זיין גאנץ ב'שעפ'ס גינג איז גיטען נאר סים ווער' לרג'ען אין
 בית המדרש , דער אַנדערער איז גיטען האט גיט גינען
 נאר ער איז גיטען אַסתר , ווען דער נביר איז אַלם גינארין
 אונ האט געמאכט אַצואח , האט ער פארשריגען דאס גאנצע
 סארטקייט דעם סוחר , אונ דעם אַנדערין ווען דעם לפרק האט ער
 אַר גיטש פאר שריבן , האבין מענטש'לין גיטרעטע דעם נביר

(מ) וזהו כאשר תירד תי' . דיא ב'ש'א איז פאר וואס האט
 יתקן גיבענמישט עשו אונ האט גיט אויסקריעם
 אַפּתחא ביי' ר' ברקה , נאר די ברקה האט ער אים גיבען
 אויף אייביג , און ביי' יעקב האט יתקן אויסקריעם אַפּתחא אז
 ער גיט אים נאר די ברקה ווען ער וועט זיין פריים , אונ אז ער
 וועט גיט פריים זיין גיט ער אים גיט די ברקה , נאר די נאך
 וועלן מיר קענען ווערן מיט אמשל , עס איז גיטען אַגביר
 (ת"א)

אונקלוס

וְאֶתְרָגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִיו : מִבּ וַיִּגְדַּל
 לְרִבְקָה אֶת־דָּבָרֵי עֵשָׂו בְּנֵהּ הַגָּדֹל
 וְהַשְּׁלֵחַ וְהַתְּקַדָּא לַיַּעֲקֹב בְּנֵהּ הַקָּטָן
 וְהַאֲמַר אֵלָיו הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיךָ
 מִתְנַתֵּם לָךְ לְהַרְגֶנּוּ : מִבּ וְעַתָּה בְנֵי
 שָׁמַע בְּקִלִּי וְקוּם בְּרַחֲלֶךָ אֶל־לְבָן
 אָחִי חַרְנָה : מִדּ וַיֵּשְׁבֶתָ עִמּוֹ יָמִים
 אַחֲרָיִם עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֶמֶת
 אָחִיךָ : מִה עַד־שׁוּב אֶפֶי־אָחִיךָ מִמֶּךָ

יֹסִי אֲבִלָא דִּאֲבָא
 וְאֲקַטְל ית יַעֲקֹב אָחִי :
 מִבּ וְאֶתְרָגָה אֶת־
 פְּתוּמֵי עֵשָׂו בְּנֵהּ רִבְקָה
 וְהַשְּׁלֵחַת וְהַתְּקַדָּא לַיַּעֲקֹב
 בְּנֵהּ זַעֲרָא וְאֶמְרַת לִיה
 הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיךָ כְּמִין לָךְ
 לְמַקְטָלָךְ : מִבּ וַיִּגְדַּל בְּרֵי
 קָבֵל מִנִּי וְקוּם אֵוִיל לָךְ
 לָמַת לָמַת אָחִיךָ חֶמֶת :
 מִבּ וְהַתִּיב עִמָּיה יָמִים
 וְעֵרִיצ עַד דִּי תִיַתְיֵב
 חֶמֶתָא דִּאֲחִיךָ : מִה עַד
 דִּיתְיֵב רִוּגָא דִּאֲחִיךָ

רש"י

שפתי חכמים

לכא ז' ומ"ח לכמה פעמים יש: (מב) ויגדל לרבקה.
 ברוח הקודש הגדל לה מה ששאו מהרבה כלבו: (מב) ויגדל
 לך: משם על החלומה להטוב מהמטה החרה להתגבר לך
 ולהרגך. ומ"ח כבר חתה בעניו ושתה עיניו כום כל
 חננומין ולפי פסוקו לטון הנחמין ק מתנחם הוא על
 הכרטה כהרגתך: (מד) אחריו. שפעמים:

י"ח דכתיב ויתן לך סולחנים מלת סולחנים משמע כדון סלח אהס
 בלאו וכו': ז' אה"כ שיהיה רשע את זה ולא עשה עושה מעשה
 את אה"כ כי היה טוב בו כבוד לאה"כ והא רחיק ממה ששאלנו
 וירא עשו כי רשע בנה כנעני יצחק אה"כ וכו': ק ומה"כ

עליו נדרכו אשר הכעיסו לנכרסו אה"כ. והכרס סקלים
 אורוח ומספיק לנו ע"י אליסור ענד אה"כ. כן כננו יסגל לך

מתי סלחום סתורכת מ"כ כאשר אהס לקחת אוחי לך להסס
 סתמה כי סתפתהן אה"כ. וסקב"ס ספססס סוונט. סימול

פירוש לתורה אלהים

א"ס לאנג נישאקרבין אין ויגדל אויגין אנג עד
 האם שוין גיפרינגין אויף דיר אבוס של פגרומים
 אנג דער פשרפר פשטם וא"ס ער פרייטם זיך אויף
 דיא ברכות מיט דעם ווייז צו וועט דין הרגנון:
 (מב) ונקה את אצבע בני ישמע בקלי (ויין וזקן פאר
 בעם מיין קול וקום אנג שטייט אויף בנה אנשלוויף
 צו מיין ברויער לכן אין חנו: (מד) השבת שם אנג
 דו זאלקם ויזען מיט אים פלוקר דו זאלקם בייא
 אים זאקען גימס אה"כס ווייניג סענע יד ביו עם
 וועט ויידער קערין דער צאיוין פון דין ברויער:
 (מה) עד שוב אף אחיד סקד ביו עם וועט ויידער

פלוקר אז מיין פאטער וועט שטארבין ויהרגה
 וועל איך הרגנון מיין ברויער יעקב אבער פאר
 מיין פאטערס לעבין וועל איך אים גימס הרגנון
 קוארום איך וויי מיין פאטער גימס מצער ויין:
 (מב) ויגדל אנג עם איין גיזאמס גיזארוין צו רבקה
 ברוח וקודש די בייד פון עשאו אים עלקסיין וזקן
 ונשנה אנג ויא האם גישיקט אנג האם גירסיין צו
 יעקב איר קלענסטין וזקן ויאמט איר אנג ויא האם
 צו אים גיזאמס הנה ויין ברויער סראקט צו
 הרגנון דין (עין רש"י) ונאן דער סרדל שרייבט
 אזוי האם ויא צו אים גיזאמס דו ביזם שוין בייא

משלי חכמים

נעלם האנגלען אנג פארינגען אנג ער וועט שפייזן ויין פרייער
 דעם לקחן: וועלן בייידע האבין. דער סודר קומט האנגלען, אנג
 דער לקחן וועט נעלען. ווארום איר גייט אז מיין אה"כ דער
 סודר איר סרום אנג האם ליב תורה, קומט ער שפייזן ויא וזקן
 מיט נישאקרבין גיזאמס. ביי דה"ק איר איר אזוי גיזאמס.
 וזקן האם גיזאמס אז נשקב לערנעם פאנג אנג נאכט. גיזאמס
 וועט ער געשיפען ויניע קאנצער ויי זאלן אויך לערנען תורה.
 עשאו האנגרילס נערום וועט ער געשיפען דיינע קאנצער ויי זאלן
 אויך אזוי פארום. דריבער האם ער גיזאמס לערנען די נאכט
 ברכות אז עשאו אנג נשקב לערנען פאנג איר גיזאמס
 ארבעטם אנג נשקב וועלשליקע וואכן אנג ער וועט שפייזן דין

דו ביזם דאך פליין אויך אפיקון אנג נאקס ליב אלסקן. פאר
 קאם נאקסם פאר דין ויה"כ דעם לקחן גאר גיטפאר שרייבן. האם
 דער נביר גיזאמס איר טייט אויך אז דאס גיזאמס פארינגען קאב
 איר געזאמקט נעבן מיין שוין וועט לקחן. גאר איר האב
 ברכותם אז איר קעל אים נעבן דאס גאנצע פארינגען וועט
 זיין איינס סוף די בייידע. וועט ער געשיפען האנגלען מיט דעם
 געלם. וועט ער שוין קיין צייט קאנצין אז לערנען אנג וועט
 אפליקען דאס געלם וייל ער ווייט גיט ווי אזוי פון האנגרילס,
 וועט ער לערנען אנג וועט גיט האנגלען. וועט ער אין אפיקען
 צייט אויפקיין דאס געלם. דריבער האב איר דאס גאנצע
 פארינגען גיזעבן מיין וזקן דעם סודר. ער וועט מיט דעם

וּשְׂכַח אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ וְשָׁלַחְתִּי
 וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לְמָה אֲשַׁכַּל גַּם--
 שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: מו וַתֹּאמֶר רַבְקָה
 אֶל-יִצְחָק לְצַדִּיק בְּחַיֵּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת
 אִם-לָקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת חַת
 כָּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לְמָה לִּי חַיִּים:
 כח * וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ
 אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לּוֹ לֹא-תִקַּח
 אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: כ קוּם לֶךְ פָּדְנָה

מִיָּד וַיִּתְּנֵשׁוּ יַת דִּי עֲבָדְתָּ
 לִיָּה וְאֲשַׁלַּח וְאֲדַבְּרִינָה
 מִמֶּנּוּ לְמָה אֲתַכֵּל אֶת
 פְּרִוּי כּוֹן יוֹמָא חַד:
 טו וַאֲמַרְת רַבְקָה לְיִצְחָק
 עֲקִית בְּחַיֵּי מִן קְדָם בְּנֵת
 חַתָּאָה אִם גַּמְיִי יַעֲקֹב
 אֶתְתָּא מִבְּנֵת חַתָּאָה
 כָּאֵלִין מִבְּנֵת אֲרַעָא לְמָה
 לִי חַיִּין: * וַיִּקְרָא יִצְחָק
 לְיַעֲקֹב וַבְּרִיךְ יִתְּיָה
 וַפְּקַדְיָה וַאֲמַר לִיָּה לֹא
 תִסְב אֶתְתָּא מִבְּנֵת כְּנָעַן:
 כ קוּם אֲיִתִּיל לְפָדִן אֲרָם

ת"א למה לשלח סוסט יב:

בעל המורים

ק' ועירא

רשבים

כדמתיב ויבא יעקב שלם: (מו) קצתי כחיי. ק"ף קטנה שראתם
 שפתי: גם שניכם. אם יקום עליך של ודורו של נס גדולה
 עקבך דוד על הסילג סבכטו ק' אהם שלא יתיר: שביביל שפימת אחיו עשתה כן:

רש"י

שפתי חכמים

(מה) למה אשכח. אחיה שכולה משניכם. (למד על)
 הקובר את בניו קרוי שכול. וכן יעקב אמר כאשר שכלתי
 שכלתי: גם שניכם. אם יקום עליך ואתה תהרגנו יעמדו בניו ויהרגוך ודוח הקדש נוקרה בה ומהנבואה שזכרם
 אחד וימותו כמו שמעורר בפרק המקרא (סוסט יב): (מו) קצתי בחיי. מלמתי כחיי: (כ) פדנה. כמו לפדן:

ברכת יצחק לבניו

לפדן ארם לבית אחי ויקף את בנות אחי לו לאשה. וממס
 חולל הולמס המכורכת ועליו יתקיים הכתוב סבכטו. ומיד
 סככיס יתקן למסס וסככ"ב סככיס למסס כמפורש בספרותו
 סככוכיס לסנן:

לוקוטים על התורה

(מו) ונתאמר רבקה אל יצחק וגי'. רבקה תאם גיש גינואלם
 זאגין צו יצחק אז ויא גויים עשור וייל כרנגן
 יעקב, ותארום יצחק וואלס איד פרעגין פון וואגען ויא
 גויים, וואלס ויא נעכמוס זאגין קען האם איר גינואגס פון
 היפעל, וואלס תאם גינוען זשאנגע פאר יצחק, פאר
 פירוש לתורת אלהים
 קערין לייח ברודערס צארין פון דיר לשכה אונ ער
 נועם פאר געבין וואס דו האכט אים גיטוועגן
 ושלחתי וקמחתי ששם נועל איה שריגען אונ נועל ד"ה
 געמען פון דארטין קסח נוארום אשגזי זאל איה
 נוערין פאר נוארסין פלוקר איר נועם שטארבין

גם אויך פינדע אין איין קאנע עיין רש"י: (מו) ונתאמר רבקה אל יצחק
 קצתי בחיי איה קאב פאר מיאוקת מיין לעבין ספני פון נועגין דיא
 נועם געמען אנוייב פון דו מעקבער פון חת אזוי וויא דיא
 לעבין: (א) ויקרא יצחק אונ יצחק האם גירופען צו יעקב
 אים גינואגס לא תחך דו זאלסטם גיש געמען אנוייב פון דו מעקבער
 פון דו מעקבער פון כנען: (ב) קום שמוי אויף נד

משלרי חכמים

גירדער יעקב, ותארום יצחק האם געסיינע אז עשור אזו מצריק
 אונ האם ליב תורה, דריבער האם יצחק גינואגס הקול סיל יעקב
 ותקיים ודי עשור. יעקב נועם ארבעטוין מיס זיין שטיקסע, ער
 וולס לערנען תורה, אונ עשור חתם ארבעטוין מיס דיא חתם,
 אקטערין ויין תאנדלען, דריבער האם יצחק גינואגס סאכער
 נועם יעקב גיש וועלן לערנען תורה, זאלסטו אראם געמען זיין
 זשאט פון דיר זאלסטו אים גיש שרייבן, ותארום יצחק אזי אלץ
 געבליבען גיי זיין פינגער אז גאר עשור זאל תאבין די ברכה אונ
 (ד"א) (ד"א)

עַל נְשִׂיוֹ לָוִי לְאִשָּׁה : ס ס ס נְשׂוּתָי לִיָּה לְאִנְתִּי : ס ס ס

ק"ו ספוקים על"ו סימן. ומפטרין בתרי עשר מאה דכר ה' במלאכי סימן ה' : רשבים

אחרון. לפי שאחרון נולד קודם משה קיבא לה אחות אהרן אבל במקום שהזכיר משה ואהרן בפסוק אחר קורא אותה אחותם כדכתיב והלד לעמרם את אהרן

שפתי חכמים

וטבר שתי מדרכות היו דכתיב ויעקב איש חם ויבט אובלים ופי' מסתמח על שניהם נאמר. וגבי ותלך לדרום את ה' הואיל והלכה אל הארץ ודלי הלכה לגט דהוא היה אבי אבי של עבר וביה גזול ממנו. ומפ' שנקט כהל עבר לכך משום דגם ככר מת היה בלוחה עשה : המלת פרשת תולדות

יהיה בן ס"ג הרי ק"ו והוא אומר שלשים ומאת שנה הרי הסרים י"ד שנים ה' למדת שאלמר שנקל הנרכות נעמן כבית עבר י"ד שנים. (אכל לא נענש עליהם בזכות התורה שהרי לא פירש יוסף מאכיו אלא כ"ב שנה דהיינו מ"ו עד ל"ט כנגד כ"ב שפירש יעקב מאכיו ולא כבדו והם כ' שנים כבית לבן וסתי שנים כשהיה בדרך כדכתיב ויבן לו בית ולמקנהו עשה הכות ופי' דזיל מזה הפסוק כשהיה י"ח חלשים בדרך דכית דכית הוה כימות הנשמים וכמות הוה כימות המה ולהשנים הכסופים שהשגט לעיל משפירש מאכיו עד שירד למצרים שהיה בן ק"ל שנים שסס אלו מולאים עוד י"ד שנים אלא ודלי נעמן כבית עבר כהליכותו לבית לבן ללמוד תורה ממנו וכבביל זכות התורה לא נענש עליהם ולא פירש יוסף ממנו אלא כ"ב שנה מדה כנגד מדה. פ"כ מלאתי כרטי' (יש) ; (ול נשיו. הוסיף דקשה על דעתו (ר"ל מרשעת על מרשעות שהיו לו ככר וק"ל) שלא גרש את הראשונות : חסלת פרשת תולדות

פירוש תורה אלהים

די נשיו אויף זיינען די צו אים ל'אשה פאר אנוייב :

שפתי חכמים

האם יתקן גי'אם צו יתקן יתן לך את ברכת אברהם אביך פאסער אברהם אויסער וואס ער וועט דיר פאבן יתן די נאך ל'אשה את ארץ כנען. גאם זאל דיר נעצן די ברכה פון זיין נאם די נעם אין פיר וואקסן :

נבואת מלאכי

הפמרת תולדות בתרי עשר במלאכי ס"א

א משא דברי יהוה אל ישראל ביד מלאכי: ב אהבתי אתכם אמר יהוה ואמרתם בפה אהבתנו הלא אה עשו ליעקב נאם יהוה ואהב את יעקב : ג ואת עשו שנאתי ואשים את ידו ואת רגליו לתנות מדבר : ד כיריתאמר אדם רששו ונשוב ונבנה תרבות פה אמר יהוה צבאות ה'מה

פירוש ע"מ

(א) משא דבר דאם איז די נבואה וואס הקב"ה האט געשיקט צו דיא וידן דורך דעם נביא מלאכי: (ב) אהבתי גאם האט גי'אנט צו די ישראל איה האב אייך לויב ונאדם און אויב איר ישראל וועט זאגן נפה מיט וואס ווייסן מיר אהבתי אז דו האסט אונז לויב וועל איך אייך זאגן גי'אט פאר וואר אה עשו נישט איז דאך אפרודער צו אייער גלפער פאסער יעקב גאם י' דעם גאם י'איה את יעקב און איך האב לויב גי'אט יעקב און ארץ אים גי'עצין דאם געקמעט לאנד דאם איז ארץ ישראל וואס אלע אומות גליקסלעך דער צו : (חק לישראל ע"מ)

(ג) ואת עשו שנאתי און עשו האב איך פיינט גי'אט און ווייל איך האב אים פיינט וואשים האב איך גי'אטן זיינע פערג צו וויסט ואת און זיין נבליה האב איך גי'מאכט צו אונזאגונג צו די שלאנגען פון דער סבדב : (ד) מי חמור אדם אז אדם וועט זאגן רששו מיר זענען פריער אדם גי'ווען דרום זענען אונזערע שטעט וויסט גי'ווען אפער אונז זענען מיר רייך גי'ווארן פון דעם רויבונג וואס מיר האבן בארויבט ירושלים ונשוב וועלן מיט ווידער קערין ונבנה תרבות און וועלן באהע אונזערע תרבות פה אפר י' צבאות האט גאם אה

יבנו ואני אהרום וקראו להם גבול רשעה והעם
 אשר-ועם יהוה עד-עולם: הועניכם תראינה ואתם
 תאמרו ויגדל יהוה מעל לגבול ישראל: וכן יכבד
 אב ועבד אדניו ואסראב אני איה כבודי ואם
 אדונים אני איה מוראי אמר | יהוה צבאות להם
 הבהנים בניו שמי ואמרתם במה כונו את-שמה:
 מנישים על-מופתי לחם מגאל ואמרתם במה
 נארגנה באמרכם שלחן יהוה נבזה הוא: וכן-
 תגישונו עוד לזבח אין רע וכי תגישו פסח וזולת
 אין רע הקריבהו נא לפחתך הירדך או הישא
 פניך אמר יהוה צבאות: ועתה תלדנא פני-
 אל ויהננו מידכם היתה זאת הישא מכבו פנים

שלה. חיים דאם קינד אז נאר ווערן
 די איין פעלח האם דער פאטער אים
 ליב, און די איין פעלח דארף דאס
 קינד היסקן, ווי אז אבער אז דאס
 קינד האט עסקיקע פעלות נוסע און
 ער חיים גיט ווערן וועלכע פעלח
 דער פאטער האט אים ליב, מוז ער
 וויסן אלע פעלות, ווי אז אבער אז
 דער פאטער האט צוויי קינדער, ביידע
 האבן נוסע פעלות, נאר איין קינד
 האט איין פעלח סתער פון דעם
 אנדערן, און דעם קינד האט דער
 פאטער זייער ווי דעם אנדערן
 וויסן מען אז נאר די פעלח איז פיער
 ביי דעם פאטער און די פעלח בריינגט
 די לייבשאפט צו דעם קינד, און די
 פעלח דארף דער קינד היסקן, וועט
 דער פאטער אים אייביג ליב ווען
 נאנט דער גביא אהבתי אתכם אמר
 ה', גאט זאגט צו די יודן ש'ך האב
 זיך ליב, וואקרתם בטה אהבתנו
 נאר איר וועט זאגן קרענין פאר וואס
 האט אונז ליב, וואס איר זענט מיט
 איר אברודער צו יעקב, און יעקב
 האב איך ליב און עשו האב איך פיינט,
 קענט איר דאך וויסן מיט וואס איז
 זייער פעלח, וועט גאט איר
 אייביג ליב האבן, אייער פעלח איז
 תורת אונס כבוד, דאס זאלט איר
 אייביג היסקן וועט גאט איר
 אייביג ליב האבן?
 פירוש ע"ט

זאגט המה בני זייא וועלדן באהען ואני אהרום און
 איך וועל צו ברעכען זייער גיבויא וקראו להם און
 זייער לאנד וועט מען רופען דיא לאנד וואס אין
 איר אזוי דער גרענעץ פון שלעכטס וועט און זיי
 זענען אזוי אפאלק אשר וואס גאט האט אויף זייא
 גיזערעט אויף אייביג: (ה) וועניכם תראינה און
 אייערע אויגן ישראל וועלדן דאס זעהן ואתם תאמרו
 און איר וועט זאגן ויגדל עס זאל גרויס ווערן דער
 גאמען פאר גאט איבער דעם גרענעץ פון ישראל
 ווערן דיא יודן וועט גרויס ווערן דער גאמען
 פון הקב"ה: (ו) אז נכבד אב אוהן דארף געבין פבור
 זיין פאטער ונכד אדניו און אגענקט דארף מורא
 האבן פאר זיין הער און איר ישראל ווערט
 גירופען קינדער און קנעכט צו מיר גוא זאגט
 גאט ביה כמה נפשך וואס אב איז אויב איך בין צו
 אייך אפאטער איה קבדי ווא איז מיין פבור דאס
 הייסט פאר וואס האלט איר מיה גיט מיט פבור
 וואס אדונים איז און אויב איך בין אהאר איה מורא
 וויא איז מיין מורא אפר אויף האט דער גאט וואס
 הערשט איבער אלע הערשאפט גיזאגט צו אייך
 תבנהים בניו שמי איר פנהנים וואס איר זענט מבנה
 מיין נאמען וואס איה חיים אז איר וועט זאגן
 מיט וואס האבן מיר ביין נאמען מבנה גיטען
 וועל איך איה זאגן דאס איז דער גיזון: (ז) מנישים
 וואס איר מאכט גינעהען אויף מיין מונח להם
 מגאל פאר אום ווערדיגט גרויס וואס איר אז
 איר וועט זאגן בטה נאמיה מיט וואס האבן מיר

פאר מיאוקף צו דיר דאס גרויס פון זיין מונח
 ענקער איך אייך מיט דעם האט איר פאר
 אויסוערדיגט באפרט מיט דעם זואס איר זאגט
 שחת נאמט טיש איז פאר שעקט פלאך רי פנהנים
 האבן מבנה גיטען די ארויסק מורא און האבן גיזאגט
 מןקת עס איז ארויסק מורא דאס טייערען
 אפליכען קרדן באוונדער ווילען מיין ענקער
 נאר קיין נלכ זעמען דער מיט האט איר פנהנים
 מבנה גיטען דאס גרויס פון מיין מונח: (ח) ותי
 און אז איר מוהט גינעהען אפלינדען גיטען צו
 שעקטין פלאך אז איר זענט פאר מיר מקריב
 אפלינדען בקמה פאר אקרדן איז רע איז דען דאס
 גיט אשעלעכטע זאך פון אייך ותי און אז איר
 מאכט גינעהען פאר אקרדן אהינגעדריגע בקמה
 ארער אקראנקע איז רע איז דאס גיט אשעלעכטע
 זאך פון אייך הקריבה גינעהן נאר אעלען צו זיין
 שררה און זעה תרדך אויב, ער וועט דיר באוויידיגן
 אז ארער הישא פניך אויב, ער וועט פאר מראנין
 זיין פנים פלאך צו אשררה מוז מען אויך
 ארעכטין מליץ שיקען גיט קיין בלינדען ארער
 אהינגעדריגען גוא זאגט רער גביא: (ט) ועתה און
 אצונד איר פנהנים וואס איר מוהט דאס שלעכט
 וויא זאל דאס אויף גיין אויף אייער הארצען איר
 זאלט זיין דיא שלוחים פון דיא ישראל מתי איר
 זאלט בעטין פאר גאט ויהנו ער זאל אונז לייט
 ועליגען פאר נואר מידכם היתה זאת פון אייער האנט
 איז דאס שלעכטס גיטען הישא קאן דען דאס זיין

הפטרת תולדות

נבואת מלאכי

אמר יהוה צבאות: י מי גס-בכם ויסגר דלתים
 ולא-האירו מזבחי חנם אין-לי תפץ בכם
 אמר יהוה צבאות ומנחה לא-ארצה מידכם:
 כי ממזרח-שמש ועד-מבואו גדול שמי פגוים
 זכבל-מקום מקטר מנש לשמי ומנחה מהורה
 פי-גדול שמי פגוים אמר יהוה צבאות: י ואתם
 מחפלים אותי באמרכם שלחן יהוה מנאל הוא
 וניבו נבזה אכלו: י ואמרתם הנה מתלאה
 והפחתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול
 ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם את-המנחה
 הארצה איתה מידכם אמר יהוה: י וארור
 נוכל ויש בעורו זכר ונדר וזבח משתת לאדני

כי סמורה שמש ע- קבואו גדול שמי
 פגוים וכו'. הקבוא זאבס פון דעם
 ארם וזאם דו זקן הייבם אז שיען
 אר דער פירח ביו דעם ארם וזאם די
 פון זייס אונקער פארין נאכט, דאס
 איז פון סתח זייס ביו פלגט זייס איז
 דרויס סין נאמטן ביי די פללקט;
 בארפין מיר זייסן פאר דאס זאבס
 הקבוא פון נאכטן איז גרויס ביי די
 פללקט, אונ ער זאבס זייס אר די
 גרויס ביי די פללקט, נאר מיר
 וועלן זעהן לכושל איז אשקאם
 איז זיענען אנדרישער דרוק וזאם זיין
 זאבסן איז זיענען גינארין אויף די
 זאבסע וועלט, נאר די סעקלען פון
 די שקאם וזאם זענען גינען זאבס
 דעם דרוק און פללקט זעסערס פארין
 צו אים, יו האבן אים גאס זעסענס,
 און פללקטן אים גינען זאבס
 סתנות ביו ער איז זיין גינארין,
 אקאלל האט איערע פון זיינע

פירוש ע"ב
 איז סין נאכטן גרויס צווישען דיא פללקער אמר
 זאבס נאם דער האר פון אלע הערשאפט:
 (יב) וזאבס סתלים אותו אור כואבם אים פאר
 אונטערזייען קיט זיין נאכטן באמכט שליח יי מנאי
 הוא זייל איר זאבס דער מיש פון זאבס דאס סיינמ
 מען דאס מזבס איז אונטערדריג זיבו און זיינע
 בייד וזאם איר רעם אויף אים זאבס איר סמיד
 גבה זיין עסין וזאם סיר עסין פון זאבס איז סבונה:
 (יג) וזאבס אונ איר זאבס מיר זאבסן זינבראכט
 אקאגענע דהסת פאר אקרבן נוארום סיר זענען
 ארוכט לייט והפסח און דרום סאכט איר סין
 מזבס סרויעריו, ורשי שרייבט עם וואלם
 זינקערט שטיין אותי איר מאכט סיר סרויעריו
 נאר פון נאכטן סבוד ווענין שטייט אותם אמר אזוי
 זאבס דער האר פון אלע הערשאפטין און וינדער
 סאכט איר סרויעריו סין מזבס זיבאכט און איר
 סוהם כרענען אגינאזעלמע דהסת וית הפסח און
 איין הינקערדיגע וית החזה און איין קראנקע
 דהסת והבאתם און איר סוהם כרענען סיס אקרבן
 דהסת מען זאל ויית מקריב זיין הארה איז דען
 רעכט איר זאל דאס פאנויליגען פון אייערע הענט
 אפיר זאבס זאם: (יד) ויחיד פאר שאלמין זאל
 ווערין זניי דער וזאם סראכטם ואלשקרים פאר
 סיר צו זאבסן איר האב קיין בעקערע דהסת זיש
 און דער זאבס איז עם איז דא איין זיין סמארע
 אזוי איין זכר וזאם ער איז ווערם מען זאל אים
 מקריב זיין פאר אקרבן עולת זיחוד און ער איז

בעקערע ביי דע געטראכט דער דרוק איז אזוי זיין גינארין פון
 קליינער ווי דער דרוק זייס זעליידיג און איר וועל אונקער פארין איז אונטער
 דעם דרוק אונטערן אים זייס זעליידיג און וועל דאסין דאסין ריכטיג ווי דער דרוק פוהם, סיס דעם דאזיקען, און מיט זיינע אלס
 פירונג, און איר וועל זאבסן איר ביו דער דרוק פון די שקאם וועם מען מיר איר די סאכטן סיס סתנות, ער זאבס אזוי זיבאכט.

און ער זאל קוקען אויף אייער פנים אמר יי צבאות
 אזוי האט גינאמט נאם וזאם הערשט איבער אלע
 הערשאפט: (י) מי גס ווער איר אויף צווישען
 אייך ברוקר הלאוי עם זאל אויף שטיין אונטער
 סענשט פון אייך ויסטר דלתים און זאל פאר
 שליפן דיא סירען פון דעם ביהמיק איר זאלם
 דאראסן זייס כרענען דיא אונטערזייען כרענען
 זא אונ איר זאלם זייס אז זיענען אויף סין מזבס
 אונלעך כרענען וזאם זענען סיר זייס כרענע
 דרום אויף זאנער איר איז אייך זייס אמר יי צבאות
 זאבס נאם זיבחה און אייער כהנה וועל איר אויף
 זייס באוויליגען פון אייער האנט: (יא) זי דען
 סמורה שמש פון דער זייס וזאם דיא זוקן הייבט אז
 צו זיינען דאס איז סתח זייס ער סבוא און ביו
 כערב זייס וזאם זיא זייס דארט אונטער גידי
 איז גרויס זאבסן צווישען דיא פללקער,
 דעינע זייס וזאם זאבס איר קין זאבס אלע
 בעקער זיבך סוס און איין אלע ערשער ספיר ווערם
 גיעקעפט און זינעקעט פון סיינעם ווענין כלוסר
 אפילו דיא עוקדי פוכרים זענען סנדכ-כרענען
 פון סיינעם ווענין אדער איין אלע ערשער אפילו
 זיין גלות איז דאך קיין ביהמיק מען זאל סקריב
 דיין כרענען אז דיא פלמירי חקמים לערנען דיא
 דיינס פון כרענען איז גלייך וויא מען וואלם
 סקריב זינען כרענען זיבחה סתורה און עם איז
 גלייך וויא זיין וואלמין סקריב זינען אריינע
 כרען כהנה זי גידי שמי פגוים ווארום דרוך אייך
 (יב) לישראל ע"ב (י"א)

כִּי מֶלֶךְ גָּדוֹל אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשָׂמִי נֹרָא
 בְּגוֹיִם : מִן וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמְצוּהָ הַזֹּאת הַכְּדוּמִים :
 מִן אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ עַל-לֵב לַתֵּת
 כְּבוֹד לְשָׂמִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת-
 הַמַּאֲרָה וְאֶרְוִיתִי אֶת-בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֶרְוִיתִיהָ בִּי
 אֵינֶכֶם שָׂמִים עַל-לֵב : יי הַנְּגִי גַעַר לָכֶם אֶת-הַדָּעַ
 וְרִיתִי פָרַשׁ עַל-פְּנֵיכֶם פָּרַשׁ הַיִּכְכֶם וְנִשְׂא אֶתְכֶם
 אֲלֵי : הַיּוֹדְעֵתֶם בִּי שְׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמְצוּהָ
 הַזֹּאת לְהִיזֵת בְּרִיתִי אֶתְלֹו אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת :
 יִשׁ בְּרִיתִי | הִיזֵת אֶתְוּ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאֶתְגַּם-לֹו
 מוֹרָא וְיִירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שָׂמִי נָתַת הוּא : כ תּוֹרַת אִמַּת
 הִיזֵת כַּפִּיהוּ וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא בְּשַׁפְתֵּי בְּשָׁלוֹם
 וּבְמִישׁוֹר הִלַּךְ אֵתְוּ וְרַבִּים הִשִּׁיב מֵעוֹן : כֹּא כִּי-
 שַׁפְתֵּי כֹהֵן יִשְׁמְרֻדְעַת וְתוֹרָה יִבְקֶשׁוּ מִפִּיהוּ בִּי

אז אין ונעלם שפאם יר אין נעקעטן
 דאס קען אים נענלויבס אז ער איז
 דער צדיק און קען דאס אים פאק
 רייך נעמאכט, אין אצייט שפעטער
 איז געוואקס גינארין דער פאלש,
 אז דער פנעמס איז גאר קיין צדיק,
 ער האט מויענד פנעמלשין געמאכט,
 און די וואך איז דער ציילט גינארין
 פאר דעם צדיק וואס דער פאלשער
 עקענט האט גימאכט, האט דער
 צדיק גינאנט צו די פנעמלשין וואס
 האבן גענלויבט אויף אים אז ער
 איז דער צדיק האב איד געוויסן קיין
 פענה, וואס זענען זיי שרדכי, קען
 האט זיי געמאכט און סוף תאזין זיי
 קיין סתהל גינען, איד האב גאר
 געפנה צו דעם פנעמלש וואס האט
 גימאכט די פאלשקייט, גאר איין וואך
 איז מיר אצט געוואקס גינארין זיי
 גרויס מיין נאמען איז ביי דער וועלט,
 דעם גבול מיט דעם רייקייט האט
 קען פאק גינען דעם פאלשין
 געמלש, אבער אלץ זענען קיין
 נאמען אצט ווייס איד אז איד אלץ
 וועל סוף פאק געוויסן אויף דער וועלט
 דאס זעלביגע האט הקב"ה גימאכט אלץ
 פלעקער וואס דינען עכטליך. סייען גיט טו דעם
 מיין רייקייט זיין אן אשיעור, דאס

פירוש עים

פול השוב זיין אזוי (ווא דאס מיסט) : (יח) ודעם
 און איר כננים זאלט וויקען אז איד שיק אייה
 דיא מצוה איר זאלט גיט מקריב זיין אזעלכע
 קרבנות קדוה איד וויל אז איר זאלט זיין און דעם
 ברית וואס איד האב פאר שניטען מיט שקט לוי
 אפר יי צבאות זאגט גאט צבאות : (יט) ברית היתה איתו
 איד האב מיט אים פורת ברית גינען המים והשמים
 ער זאל לעבין און עם זאל צו אים זיין שלום אזוי
 וויא גאט האט גינאנט צו פנחס והנני נתן לו את
 בריתי שלום) ואתם און איד האב אים גינעבין ער
 זאל מקבל זיין דיא תורה מיט פארקט ויראני און
 ער האט זיך גיפארקטין פאר מיר וספי און פאר
 מיין נאמען האט ער מורא גיהאט : (כ) תורת אמת
 ווארהאפטטיג. ורה איז גינען איז זיין מויל ועתה
 און אום רעכט איז גיט ווארין גיפונען אין זייגע
 לעפעצין גשום אהרן און אעשור און פנחס איז
 מיט מיר גינאנען מיט שלום און מיט רעכט
 פארטיקייט ודבם חשב מויל און בייא דעם עגל
 האבין זייא גימאכט אום קערין נאנט שקט לוי
 פון זינד : (כא) כי ווארום דיא לעפעצין פון דעם
 פהן דארפן וויקען דאס וויקען שאפט פון דער
 תורה פאר וואס ותיבה ווארום דיא לייט באנערין
 פון זיין מויל צו לערנען תורה דיא כננים זאלין
 פסקין איסור ותימר ווארום עם שמיים אין פסוק
 וורו משפטיה ייעקבן דאס איז מייקש שקט לוי

קנר און שעקט פאר גאטס וועגן אזוי אבהקה
 וואס זיא האט אמום און איר קערט אזוי גיט
 מהעגן זי ווארום איד בין אנרויקער קלה אפר יי
 צבאות זאגט גאט צבאות ישי נדא בנים און מיין
 נאמען איז פארקטין צווישען דיא פעלקער :
 (סו) ותמה און אצורב צו אייה כננים איז די מצוה
 איר זאלט אכטונג געבין קען זאל גיט מקריב זיין
 אזעלכע קרבנות : (סו) אם לא השמעו אויב איר וועט
 גיט צו הערין וואס אויב איר וועט גיט מהען אויף
 אייער הארץ לתת כבוד גשמי צו געבין כבוד צו מיין
 נאמען אפר יי צבאות זאגט גאט צבאות ושתתי וועל
 איה אין אייה שיקען דאס מינערונג ווארהי און
 איה וועל שעלטין אייער גענעשוונג בלוקר דיא
 תבואה מיט די פירות וואס באדארף גיבענשט
 ווערין וועל איד פלוקען וגם אוימה און איד וועל
 פאלן שעלטין איה באדארף גיט ווארין אויף
 אתנאי כי איר וועט גיט צו הערין כי ווארום איה
 נויים איר וועט בנודאי גיט מהען אויף אייער
 הארץ מיה צו הערין : (יט) הנני כון איה וועל אן
 שרייען און פאר דארבין צו אייה דאס זייאונג
 ותייה און איה וועל פאר שפרייטין מיסט אויף
 אייער פנים וואס פאר אמיקט פרש תיניט דאס
 מיסט פון אייער קרבנות וואס איר זענט מקריב
 אים יום מלכ ונשא אתכם אליו און דאס מיסט וועט
 אייה קראגן צו זיך בלוקר איר וועט איה אזוי

מלאך יהודה צבאות הוא :

הקב"ה : פיינען זיי אז דאס איז הקב"ה, רינען זיי אז די עבוסיו אבער נבדד זינען זייא דעם נאמען וון הקב"ה, זיינער נאמען הקב"ה פון פונד זייס ביה עקרב זייס איז גרויס מייך נאמען זיי די פעלקער, אפילו זיי זינען זייס דעם נבדד אז סיי אבער אז מייך נאמען זינען זיי דיא גרויסקייט, און אז עס וועט קענען די צייט וואס מייך נאמען זינען זייס דעקענעם ווערן אריין דער וועלט, וועלן אלע פעלקער נבדד אז הקב"ה צאלן :

פירוש ע"ס
 נאלין לערנען די דינים צו דיא קינדער פון יעקב וואס זייא דינין פאר גאט דער פון דינס פאר די פלאה זי צבאות הוא ווארום דער פון איז אשליח גאט אין גרשי גרשים איבער דינס דארפן דיא פון גאט דער פון איז גלייך צו די מלאכי השבת

אמר קריאת שבת הכנסת טעם מקרא ואלה תרגום והפסרה ומומור ה' מלך נאות לבשו או מומור שד ליום השבת וה' מלך יללנו דברו משנה הלכה מסר מחרוזת שאם עד הסוד נחיתת כיום

ברטנורא

משנה מסאוח פרק ו

עיקר ר"י

פרק ו א כל המעורב. חורי המערה. מורין כחוך המקוה ומשם טרוב עבילתו שלן במערה. קרוי למקוה מערה : כמה שהו. חמ"ט שלן נקצין כמספרת הנד : עוקת המערה. עומל שכאלי מקוה אין מיתיה נמשין עם מימי המקוה שלמלה מהן להיות כבדים לטובל בן חמ"ט ים ציניקן כמספרת הנד לחכין : איז יהודה אימתי. לא נח לי ויסדה למלון חלל לפסד : בזמן שהיא מעמדי את עצמה כעל לטובל בערק הטיוק הוא פתולח חת שלמה וזין הנג כמסטיק צינה וכן המערה טעל מליו : אבל אם אינה מעמדת את עצמה. איז יהודה אימתי בוסן שהיא מעמדת עצמה. אבל אם אינה מעמדת את עצמה. וזכעה טעל לטובל טעל נג כמק' טעל חמתי. המקוה ומחרכין מימי המערה כמו הטוק : מסבילין בה כמו שהיא. וחסי' אין הנקב כמספרת הנד : ב המבילין הרי אלו מהורים. וחסי' קין טי הדלי רחם כמספרת הנד וכוון טעלי טעמו טעל וירד טעילה דמנו דמלח ליה טעילה לדלי טעלה ליה טעו למע כעוהט : ואם לא טעל. גרסי' כלי' ואם הדלי טעור וליט טענלו טעלי טעין טעילה : עזי טעוהו מעורבין

פרק ו א כל המעורב. חורי המערה. מורין כחוך המקוה ומשם טרוב עבילתו שלן במערה. קרוי למקוה מערה : כמה שהו. חמ"ט שלן נקצין כמספרת הנד : עוקת המערה. עומל שכאלי מקוה אין מיתיה נמשין עם מימי המקוה שלמלה מהן להיות כבדים לטובל בן חמ"ט ים ציניקן כמספרת הנד לחכין : איז יהודה אימתי. לא נח לי ויסדה למלון חלל לפסד : בזמן שהיא מעמדי את עצמה כעל לטובל בערק הטיוק הוא פתולח חת שלמה וזין הנג כמסטיק צינה וכן המערה טעל מליו : אבל אם אינה מעמדת את עצמה. איז יהודה אימתי בוסן שהיא מעמדת עצמה. אבל אם אינה מעמדת את עצמה. וזכעה טעל לטובל טעל נג כמק' טעל חמתי. המקוה ומחרכין מימי המערה כמו הטוק : מסבילין בה כמו שהיא. וחסי' אין הנקב כמספרת הנד : ב המבילין הרי אלו מהורים. וחסי' קין טי הדלי רחם כמספרת הנד וכוון טעלי טעמו טעל וירד טעילה דמנו דמלח ליה טעילה לדלי טעלה ליה טעו למע כעוהט : ואם לא טעל. גרסי' כלי' ואם הדלי טעור וליט טענלו טעלי טעין טעילה : עזי טעוהו מעורבין

מובל זיין אין דיא גריבול פאלטו איין דער דאך פון דיא גריבול. דאס איז די פאדלאנע פון דיא סקנה. און דיא וואסער פון גריבול ווערט אויס געקלישט מיט די וואסער פון סקנה מסבילן בה כפי שזיא קען קען מובל זיין אין דעם גריבול אזוי ווי זיא איז. אפילו דיא לאך איז גיט פרייט אזוי וויא די דער פון אלאניל : ב דלי שזיא קלא פליס וחסבין גרייט זיי סטוריס אהעקער וואס קען שפעט מיט אים וואסער אנדער איין אנדער פלי אלארטיקע וואס ער איז קמא. אונ קען האט אין דעם העקער אריין זיילייגט נאך פליס וואס זענען קמא. אונ קען האט מובל גינען צו זאמען דעם העקער מיט דיא פליס. זענען אלע טהור. דער העקער מיט דיא פליס. אפילו די מויל פון דעם העקער איז גיט פרייט ווי דיא דער פון אלאניל פון דעקסמוענין אלע פליס וואס זענען אינזייניג זענען טהור וואס יא פלי אונ אויב דעם העקער דארף קען גיט מובל זיין. ער איז טהור ער וויל גאר מובל זיין דיא פליס וואס זינען אין דעם העקער ווייל זייא זענען קמא ער שזיי סטוריס

כשפותר הנוד. אין הכלים שנחכו סהרים עד שהיה נפי הדלי כשפותר הנוד: ג בזה כ' ובוה כ'. מים כשרים ובשליש כ' סאה מים שאובים: ופבלו ונתערבו. ע"י עבילתן נפו המים והשיקו ונתחכתי שלשתן וז כו: המקואות שהורים. אפילו השאוב שהיו שני הכשרים מתערבים יחד (ה) ויש להן שינוי שיהיה מ' סאה מים כשרים וכמתחבר להן השאוב שהמים לפני על נתיבן ממחת העובלים והכארו מימיו לנבילה:

היה השאוב באמצע. מחמת השאוב מסיק בין מים החלונים הכשרים אין הכשרים מתערבים זה עם זה: המקואות כמות שהיו. שהכשרים כשרים להקות עליהם להגלים מ' סאה כשרים והשאוב אין כשר להקות עליו ואם"פ ממימי השאוב מתערבים עם כל

כשפותר הנוד: ג שלשה מקואות בזה כ' סאה (ובזה ד' סאה) בזה כ' סאה מים שאובין. והשאוב מן הצד. וירדו שלשה ופבלו בהן ונתערבו. המקואות שהורין. והמובילין שהורין. היה השאוב באמצע וירדו שלשה ומבולו בהם ונתערבו. המקואות כמות שהיו והמובילים כמות שהיו: ד הספוג והדלי שהיו בהן שלשה לוגין מים. ונפלו למקוה לא פסלוהו. שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו: ה השירה והתיבה ולא נפלו מן הכלי לכשרים ומה שירדו ממנו לכל א' בלעזין מים. בלעזין ודוקים כהן (ו) אבל

ולא קודם שהיט: (ה) ואפילו נחמך להפליט שאוב קודם שנחמך לנכר לא הוי כג' לוגין פסולין אף הכשר דנחמך לכשר קודם שנלו השאובים לחוץ (פי' ס' לוגין) ה"ר"ט: (כ) ל' ה"ר"ט מה שנתערב ממנו עם כל א' (ג) ומים שאובים המתכבלין בחוץ אין פסולין אחרן שמתחמך עסקה התערבות עם שניהם כ"ה: (ג) קלעטל מ"ד מ"ד ה"ר"ט: (ד) ל"ד כל כ"ג לוגין אחד לא מפסלי להקות עליהן דרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלי לכשרים ומה שירדו ממנו לכל א' נחמך כרוב (ג) קודם שירדו למקוה (ד): ד שהיו בהן ג' לוגין מים. בלעזין ודוקים כהן (ו) אבל אין נראהו כשני הלכך לא נזרז רבנן לראין זה מקרי נפלו: ה השירה והתיב'.

מיט די גישעפֿטע טאקער איז ג'ינען אין מיטען ואפֿשרה בקנה. אפֿסולֿה בקנה. אפֿשרה בקנה ויהי שושא ופבלי בזה און דרייא קענקשין וואס זענען ג'ינען פֿמא זענען אריין גינאנגען אין דיא דרייא מקנאות זיך פֿובל זיין יעדער קענקש איז אריין גענאנגער אין אפֿעווגדער מקנה. און וויא דיא קענקשין זענען אריין ניקובען אין דיא מקנאות. איז דיא וואסער פֿון אלע דרייא מקנאות איבער גינאנגען אויף דיא ערד ונתערט און זענען אויבין צו מישט גינארין. און עס איז גינארין פֿון אלע דריי מקנאות איין וואסער הפֿנחות כמות שהי ופסובין כמות שהי דיא מקנאות זענען אזוי וויא וויא זענען ג'ינען וויא זענען גימ פֿסול גינארין און ניש פֿשר גינארין. און די קענקשין וואס האבין זיך פֿובל ג'ינען זענען טמא אזוי וויא זייא זענען ג'ינען. ווייף דיא מקנה וואס איז פֿסול איז אין מיטען צווישען די צווייא פֿשרה. האבין זיך דאך דיא צווייא פֿשרה מקנאות ניש ניקענט באהעפֿטן צו זאמען און די פֿסולה פֿון דעקטונען דיא פֿסולה און ניש דיא מקנה (עיין בהר"ט): ד הפֿסול והדלי שהי בזה שלשה מינן מים אשנאם אדער אהעקער וואס אין זייא איז איינגינאפט דרייא קנארט גישעפֿטע וואסער נפלי במקנה און דער שונאם אדער דער העמער זענען אריין גיפֿאלין אין אסקנה יא פֿלייט האבין זייא ניש פֿסול גיטאבט דיא מקנה שניא אמיו אף שלשה מינן שמיני דיא חכמים האבין גאר גינאנט דרייא קנארט וואסער גישעפֿטע מאכין פֿסול אסקנה. אז די וואסער איז אריין גינאסין גינארין. אדער אז קען זעהן גאר ניש דיא וואסער אין ניש פֿסול דיא מקנה: ה השירה והתיב' זאקאסין אגרייטע פֿון הילק או זיא שטייט אין אסקנה

כשפותר הנוד ווערין דיא פֿלים וואס אין העקער אנדערש ניש סהור סיידין דיא מויל פֿון העקער איז פֿרייט וויא דיא דער פֿון אלאגיל: ג שישא מקנאות בזה פֿשרים סאה ובה פֿשרים סאה עשרים סאה פֿיס שאובין דריי מקנאות נאנט איינס בייא דאס אנדערע. אין איינע איז דיא צוואנציג סאה פֿשרה וואסער. און אין דיא אנדערע איז אויף דיא צוואנציג סאה פֿשרה דריטע איז דיא צוואנציג סאה גישעפֿטע וואסער דריטע און פֿצד און דיא מקנה וואס אין איר איז גישעפֿטע וואסער שטייט ביי דער נייט. ואפֿשרה בקנה. אפֿשרה בקנה. אפֿסולֿה בקנה ויהי שישא ופבלי בזה און דריי קענקשין וואס זענען ג'ינען טמא זענען אריין גינאנגען אין די דריי מקנאות זיך פֿובל זיין. יעדער קענקש איז אריין גענאנגען אין אפֿעווגדער מקנה און וויא דיא קענקשין זענען אריין ניקובען אין דיא מקנאות זענען דיא וואסער פֿון אלע דריי מקנאות ארויף גינאנגען אויף די ערד ונתערט און וויא זענען אויבין צו מישט גינארין און עס איז גינארין פֿון אלע דריי מקנאות איין וואסער הפֿנחות כמות שהי ופסובין כמות שהי דיא מקנאות זענען אזוי וויא וויא זענען ג'ינען וויא זענען גימ פֿסול גינארין און ניש פֿשר גינארין. און די קענקשין וואס האבין זיך פֿובל ג'ינען זענען טמא אזוי וויא זייא זענען ג'ינען. ווייף דיא מקנה וואס איז פֿסול איז אין מיטען צווישען די צווייא פֿשרה. האבין זיך דאך דיא צווייא פֿשרה מקנאות ניש ניקענט באהעפֿטן צו זאמען און די פֿסולה פֿון דעקטונען דיא פֿסולה און ניש דיא מקנה (עיין בהר"ט): ד הפֿסול והדלי שהי בזה שלשה מינן מים אשנאם אדער אהעקער וואס אין זייא איז איינגינאפט דרייא קנארט גישעפֿטע וואסער נפלי במקנה און דער שונאם אדער דער העמער זענען אריין גיפֿאלין אין אסקנה יא פֿלייט האבין זייא ניש פֿסול גיטאבט דיא מקנה שניא אמיו אף שלשה מינן שמיני דיא חכמים האבין גאר גינאנט דרייא קנארט וואסער גישעפֿטע מאכין פֿסול אסקנה. אז די וואסער איז אריין גינאסין גינארין. אדער אז קען זעהן גאר ניש דיא וואסער אין ניש פֿסול דיא מקנה: ה השירה והתיב' זאקאסין אגרייטע פֿון הילק או זיא שטייט אין אסקנה

מן המים המים שחוכן שאזכין כולד יעסה מעבילן ומעל' אוחן דרך שליחן וכסך זקופה לא חייבין לה
 השני מים שחוכן שאזכין לשלל את המקוה ; עירוב מקואות . מקוה חפר שכלד מקוה שלם ח"ל כזה כ' סאה
 כזה כ' סאה ומתערבים המים דרך תרון או נקב שיעורו לנרפן והלכתינן כלאו יש בכל א' ארבעים סאה ;
 בשופרת הנודר בעוביה ובחללה . של קנה שמתים כפי הנוד והייט ; כב' אצבעות חזירות למקומן .
 מהספכת בריח כולל הקב
 ובי' אצבעות שאלמין הס' כ'
 אצבעות הסמוכות לנול
 הראשונות שבספס היד הדימו
 אצבע וחמה ; מפני שהיא
 מן התורה . מיוז הסכיל'
 במקוה מים היו מן התורה ;
 וכן ביות מן המת . ספק
 יש בהם כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספקין טמא ודוקא כרה"י . אבל כרה"ר ספקן ספור וזע"ל דלמי' דרבנן
 ספק טומאה כרה"י ספקין טמא מ"מ הכא אלו היו שיעורי דרבנן היינו מטהרין אותו ; כל שיעמוד . בין ספר בין
 צורות בין יבמותים אדומים הגדלים במים אם עומדים ע"פ הנקב ממעטין כששופרת הנוד ואין המקואות ומתערבין ;

אינו חייבין אין דעם קנואל וואסער אונ אין איז
 ארום גינאנגען צוריק פון דעם הויבין הא סהור
 גדיי ספאות דער מענטש איז סהור . ווארום
 אסענטש ווערט גיט סמא פון דעם הויבין . אויב
 ער האט אים גיט אן גערירט . אפילו ער איז
 גינען אינווייניג אין דעם הויבין . אבער דיא
 הענט זיינע זענען טמא פון דעם איד פון הויבין
 אפילו ער האט אים גיט אנגערירט . דריבער
 דארף ער דיא הענט אריין שטעקן אין איין
 אגדער קנואל אדער אין אסקנה וויא כשהר צו
 זיין ואס הי' ער גיט רום גדיי אויב דיא וואסער איז
 גינען העכער וויא דער הויבין . אזוי הויף וויא
 זיינע הענט זענען . האט ער די הענט גיהאלטן
 איבער דעם הויבין . אונ די וואסער פון קנואל
 איז גינען איבער די הענט . זענען די הענט גיט
 גינען אין הויבין אף גדיי ספאות זענען זיינע הענט
 אויף סהור ; ז ערוב ספאות בשופרת הנוד דיא
 צומישונג פון אסקנה . אויב עס איז דא צווייא
 סקנאות איינע געבין דיא אנדערע . אין איין
 סקנה איז דיא צוואנציג סאה וסעהר אדער
 נויניגער ; קשרה וואסער . אונ אין דיא אנדערע
 סקנה איז אויף דיא צוואנציג סאה וסעהר אדער
 נויניגער ; קשרה וואסער . גאר אין ביידע סקנאות
 צו זאמען איז דא פערציג סאה . אונ עס איז דא
 זאך פון איין סקנה אין די אנדערע . וואס דיא
 וואסער פון ביידע סקנאות זענען עו מישט דורך
 דיא לאך . אויב דיא לאך איז גרויס וויא דיא
 דער וואס איז אלאגיל כשהי' ופחלה וויא די לאך
 פון דיא דער אונ וויא דיא גרעב פון דיא ווענט
 פון דיא דער . דאס איז כשהי' אצבעות חזירות וסקיפן
 קען זאך זענען אריין שטעקן צווייא פינגער אין
 דיא לאך וואס צווישען ביידע סקנאות . אונ קען
 זאל קענען דיא צווייא פינגער אויס דרייען ארום
 אלע זיימען פון דיא לאך ביז זייא וועלן צוריק
 קומען צום ארט ווא קען האט וויא אריין
 (הא לישראל ע"ט)

תולדות יום

עיקר תרי"ט

כזו כל"ט. תר"ט: [ז] שחר. פי' אפילו נמכל בו: (ס) ד"ט
אפ"ל: [מ] אבר. ופ"ל דפשוטי כלי מחמת מקבלי שמש
וא"ל סתיו פי' ספרה כשיק כזו כר"ס ל"ט דמאריך פי'
נשמים כדלמא אכל סהא דתמורה למקום אחר סת"ל כזו לא
מפסל משום דמחבר ט"י סהקס וז"ל נמי לר"מ דלמא כזו כ"ט
קבל משום דלר"מ ט"י ורמ"ל

כל שהוא מברית המים [ז] מהור: ח מסתרים
את המקואות העליון מן התחתון. והרחוק מן
הקרוב כיצד מביא סלון של חרס או של [ח]
אבר. ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא
מים. ומאשבו ומשיקו אפילו בשערה דיו.
מים. ובתחתון אין כלום ממלא
בכתף ונותן לעליון. עד שירד לתחתון מ"
סאה: כל כותל שבין שני מקואות שנבדק לשתי
מצטרף ולעבר [ט] אין מצטרף. עד שיהא
במקום אחד כשופרת הגור. רבי יהודה אומר חילוף הדברים.

היה העליון חסר מכאשר הוא וכל
ספי בפרק ב' דגישין כפי מוסף על מנה להטעים: ממלא בכתף. דלמחר ט"ס במקוה חרענים סאה מים כשרים אפי'
כל מים שאובין שבעולם אין שולטין אותו (י): מן לשתי. מלמעלה למטה: לערב. מימין למחל: וזרוף הדברים.

ג' שהיא מברית המים פי' אלע ואבקע וואם וענען
באשאפען פון וואסער אז זי'א וענען אין די'א לאך
וואם צווישען ביניע מקואות. לקשר אפי'ש
שפעקס אין די'א לאך וואם צווישען ביניע
מקואות מאבקע זיי'א גי'ם קלענער די'א לאך.
וענען פון דעספעטענין ביניע מקואות ירעכיגם
זי'א ציין מקנה. אז סען אז זי'ה סובל אין איינע
פון זיי'א אזי סען סהור: וז ספתים את הפקיות
מזיין פו הפקיות והזיק פו תשרי אויב עם אז
גי'וען צווי'א מקואות איין מקנה אויבקע און איין
מקנה אונקען. אין די'א אויבערשפעס מקנה אז
גי'וען נישפעפעט וואסער וואם זי'א וענען פסול
און אין די'א אונטערשפעס מקנה אזי קשרה
וואסער. אדער צווי'א מקואות איינע טיים פון
די'א אנדערע אין איינע אזי'א דא נישפעפעט וואסער
וואם זי'א וענען פסול. און אין איינע אזי'א דא
מקנה וואסער. ווערם קשר די'א אויבערשפעס
מקנה דורך די'א אונטערשפעס מקנה. און די'א
זיי'סע מקנה ווערם קשר פון די'א נאנסע בי'ד
זי'א זאל סען סאהן מבי'א סיון של חרס סען בריינגם
אנערדענע רינע אז של איר אדער אפלייגענע
אדער אהילצענענע אדער אביינערנע אדער
אנלעוערנע. און איין עק רינע שפעלם ער
ציי'ן אין די'א מקנה וואם דארם אזי'א דא די'א
נישפעפעט וואסער מי'ים ידו פקיות און אונטער
די'א אנדערע עק רינע פאר שפעלם ער מי'ם
די'א האנב'ש של שרי'א סתמל'ש עם ב'יו די'א רינע
ווערם פול מי'ם וואסער ומשבו ומשיקו און ער
זי'קום אראפ די'א נישפעפעט וואסער צו די'א קשרה
מקנה. די'א נישפעפעט וואסער זאל אן רינען
די'א קשרה וואסער אפילו בשערה זי' אפילו עם
דקם גאר אן וזי'א איין קאר אזי'א גי'ונג. אזי'א די'א
מקנה מי'ם די'א נישפעפעט וואסער קשר און

כ"ט שהוא מברית המים [ז] מהור: ח מסתרים
את המקואות העליון מן התחתון. והרחוק מן
הקרוב כיצד מביא סלון של חרס או של [ח]
אבר. ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא
מים. ומאשבו ומשיקו אפילו בשערה דיו.
מים. ובתחתון אין כלום ממלא
בכתף ונותן לעליון. עד שירד לתחתון מ"
סאה: כל כותל שבין שני מקואות שנבדק לשתי
מצטרף ולעבר [ט] אין מצטרף. עד שיהא
במקום אחד כשופרת הגור. רבי יהודה אומר חילוף הדברים.

היה העליון חסר מכאשר הוא וכל
ספי בפרק ב' דגישין כפי מוסף על מנה להטעים: ממלא בכתף. דלמחר ט"ס במקוה חרענים סאה מים כשרים אפי'
כל מים שאובין שבעולם אין שולטין אותו (י): מן לשתי. מלמעלה למטה: לערב. מימין למחל: וזרוף הדברים.

ג' שהיא מברית המים פי' אלע ואבקע וואם וענען
באשאפען פון וואסער אז זי'א וענען אין די'א לאך
וואם צווישען ביניע מקואות. לקשר אפי'ש
שפעקס אין די'א לאך וואם צווישען ביניע
מקואות מאבקע זיי'א גי'ם קלענער די'א לאך.
וענען פון דעספעטענין ביניע מקואות ירעכיגם
זי'א ציין מקנה. אז סען אז זי'ה סובל אין איינע
פון זיי'א אזי סען סהור: וז ספתים את הפקיות
מזיין פו הפקיות והזיק פו תשרי אויב עם אז
גי'וען צווי'א מקואות איין מקנה אויבקע און איין
מקנה אונקען. אין די'א אויבערשפעס מקנה אז
גי'וען נישפעפעט וואסער וואם זי'א וענען פסול
און אין די'א אונטערשפעס מקנה אזי קשרה
וואסער. אדער צווי'א מקואות איינע טיים פון
די'א אנדערע אין איינע אזי'א דא נישפעפעט וואסער
וואם זי'א וענען פסול. און אין איינע אזי'א דא
מקנה וואסער. ווערם קשר די'א אויבערשפעס
מקנה דורך די'א אונטערשפעס מקנה. און די'א
זיי'סע מקנה ווערם קשר פון די'א נאנסע בי'ד
זי'א זאל סען סאהן מבי'א סיון של חרס סען בריינגם
אנערדענע רינע אז של איר אדער אפלייגענע
אדער אהילצענענע אדער אביינערנע אדער
אנלעוערנע. און איין עק רינע שפעלם ער
ציי'ן אין די'א מקנה וואם דארם אזי'א דא די'א
נישפעפעט וואסער מי'ים ידו פקיות און אונטער
די'א אנדערע עק רינע פאר שפעלם ער מי'ם
די'א האנב'ש של שרי'א סתמל'ש עם ב'יו די'א רינע
ווערם פול מי'ם וואסער ומשבו ומשיקו און ער
זי'קום אראפ די'א נישפעפעט וואסער צו די'א קשרה
מקנה. די'א נישפעפעט וואסער זאל אן רינען
די'א קשרה וואסער אפילו בשערה זי' אפילו עם
דקם גאר אן וזי'א איין קאר אזי'א גי'ונג. אזי'א די'א
מקנה מי'ם די'א נישפעפעט וואסער קשר און

למעלה למטה חין מנפרץ מימין לשמאל מנפרץ וחין הנכה כרבי יהודה: גפרצו זה בתוך זה. היינו למעלה בראש הכותל לדוקה כשנדק הכותל או נקב ולמעלה בראשו שלם הוא דבשין כשפורת האד אכל כשפרת הכותל בראש ודאמס מתחרין שם סגי ביום קלופת השום וכרוח כשפורת הטל: י האביק שבמרחץ. כלי של מתכת מאוקט בלמכטי ויש בו נקב דשגמחמסין מי האמכטי מחמת העבולות פותחים הנקב שבאביק ויואלים המים שבאמכטי וממשיכין לו מים אחרים

מסוס דמחשבים למה שגל הסדק כלי סוחטו לל ור' סבד דמחשב כליו לני. מהר"ם: [ן] פוסל. לפי שהוא גלי קודם היינו קבוע ואפי' שנחמכל לא יאל מחורת כלי ליהוית קבוע לאלו והו אחרים זל כחו' שגל נעשה אלא מחשבים עם ההקדק פ"ט ט"ז כ"א. (וא' חס"ח דלכ"ס פ"ט ט"ז: ו) נעבולת וסוחט

הגוררים ט"ג כלים הרי אלו פסולים: מן הצד לא פוסל. דלחין המים גוררים על גביו וזין כחו שאיב אלא מה ככתובו ושאר המים הוו לנו מקוה כשר סמוך לשאוב' ומים שאובין בלד מים כשרים לא פסלו ואע"פ ונעבבים זה בזה: אם מקבלת האמכטי רביעית. מים כשרים קודם שיגיעו לאביק כאלו מקבלת מ' סאה דמי מסוס דרביעית שישר מקוה היא מדאורייתא להסביל בה מחטים ונורות (יא): אם מקבלת האביק. כלי' כיון דלביק הוא השטוי לקבלה כל שסוח: פסול. ככל ענין המים בין בלמט בין מן האד בין מקבלת האמכטי רביעית קודם שכל לאביק בין אינה מקבלת: יא המטהרת שבמרחץ. שקתות המים העשויות במרחץ שנמסכים להם מים זוננים

וואנט איז צו שפאלטין פון אויבען אראפ. רעכענען זיך גיט ביינע מקנאות פאר איין מקנה אונ אויב דיא וואנט איז צו שפאלטין אין דיא קרייט רעכענען זיך ביינע מקנאות פאר איין מקנה גפרצו זה בתוך זה אויב דיא וואנט וואס צווישען דיא צווייא מקנאות איז אויבען אפ גיבראקען גינארען אשטיקעל. אונ דורך דעם ארט כהעפפען זיך צו ואקען דיא וואקער פון ביינע מקנאות על רום בקליפת השום פון דיא הייק איז אפ גיבראקען דיא וואנט אונ רייב זיין דיא דיא שלאקע פון אקנאביל ועל רוח כשפורת הנד אונ פון דיא קרייט איז אפ גיבראקען גינארען וויא דיא קרייט פון דיא רער פון אלאגיא. וענען ביינע מקנאות וויא איין מקנה: י האביק שגמחמסין אין באד פלעגט זיין אנרויסקער קעסיל אונ ער איז גיזעמין אין דיא ערד. דער קעסיס חייקט אקבטי. אונ ראם איז גינען דיא אקנה. אונ אין דעם אקבטי איז גינען אריין גיזעמט פלוקפ אויס צו פלוקפען דיא אויגריינע וואקער פון דעם אקבטי. אונ דורך דעם פלוקפ ציהט מען אריין ריינע וואקער פרישע אין דעם קעסיל דער פלוקפ הייקט אביק. איז דער דין אזוי בוסן שהיא באפע פוסל אויב דער אביק ויצט אין מיטען דיא אקבטי. איז דיא וואקער וואס אין די אקבטי פסול. ווייל דיא גאנצע וואקער ווערט גינזויגען אויף דעם אביק. וואס דאם איז אפלי אונ דיא וואקער וואס ווערט גינזויגען אויף אפלי וענען פסול צו אקנה מן הנד אויב דער אביק ויצט אין דיא אקבטי אן אוינים די וואקער וואס אין דיא אקבטי ווערט גיט גינזויגען אויף דעם אביק. אונ גישעפעט וואקער איז גיט קעהר נא. גאר דיא וואקער וואס אין אביק. אונ דיא

להסתפק בהן כדי לפרש עמנו לאחר שראו בחמתו ופעמים שהן שתי שבתות זו כלל זו חלק שהאמת נולדה מחברותה
 ויש נקב כמות שבהן שהמים יולאים מוז לזו: אם יש כנגד הנקב ג' לוגין. שהנקב רחב וארוך
 כשימור שיכנס בו שלשה לוגין כפסלה העליונה מחמת המים השאובין שכתחנתו להשיב כללו המים שכנגד חלק
 הנקב שאובין הן בחמתו העליונה לא מן האד ג' לוגים מים שאובים פוקלים כהן בחמתו חמ"ט ואין פוסטין מן

התחתונה מליאה שאובין. והעליונה מליאה
 בשירים אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין [א] [ב]
 פסול. כמה יהא בנקב ויהיה בו ג' לוגין
 אחד משלש מאות ועשרים בכריכה ד"ר יומי
 ורי"א אומר, אפי' התחתונה מליאה כשרים
 והעליונה מליאה שאובין אם יש בצד הנקב ג' לוגין כשר שלא
 אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו:

אחד ורבותה נקב שהתחתונה
 מים שאובין והעליונה מים
 כשרים שדרך המים לרדת
 ואין דרך לעלות והפסיק
 כפסל הענין וכ"ס סיפסל
 כשיהי' הכשר לזד מחמתו:
 כמה יהא בנקב. השתא
 אחז לאחמטעין כמה שימור
 על נקב שילאו ממנו ג' לוגין צנת אחת: אחד מנ' מאות ועשרים בכריכה. דשלשה לוגין אחד משלשה מאות
 וז' מטאה (ג' ממ' טאה) כילד הטאה ששה קצין והקב ד' לוגין נמלאו ארבעים טאה הן השטה מלואה וששים לוג הרי
 שלשה לוגין חלק אחד משלשה מאות ועשרים בכריכה כלו' במקוה כשר על מ' טאה ויעשרו חמשים שימור מקוה
 שמתוק מ' טאה אחת על אחת כרוס ג' אחת הרי שימור הנקב המחזיק על מ' טאה הוא אחד מש"ד מחמת על אחת
 כרוס ג' אחת המחזיק מ' טאה ורמ"ס כתב שאם היחה בכריכה פחות או יותר ממ' טאה מהשני הנקב כפחות
 ויותר לפי חכונ' זה כגון אם היה בכריכה עשרים טאה לרד להיות הנקב אחד ממאה וששים (ג'): אפי'
 התחתונה מליאה בשירים והעליונה מליאה שאובין. שדרך מים לרד חמ"ט הן שלשה לוגין שאובין
 כנגקב פוסטין את החמתנה: שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו. ואין השאובין פוסטין את המקוה עד
 שישלו לחומו והלכה כרבי יוסי:

עם איז איין חלק פון דרייא ווינדערט און
 צוואנציג חלקים פון דריא מקוה. אאקוה דארף
 זיין דריא טיף דרייא אילען אונג איין אייז דריא
 גרייט אונג איין אייז דריא ליינג. אז קען זאל
 דאס צו טיילען אויף דריי הונדערט טיים צוואנציג
 חלקים. וויא גרויס איין חלק איז. אזוי גרויס
 דארף זיין דריא דאך. וואס צווישען דריא ביידע
 קארעמעס דריי רבי יוסי אזוי זאגט רבי יוסי רבי
 אהרן אומר אונג רבי אליעזר זאגט אפי' התחתונה
 מליאה כשרים אפי' דריא אונטערשטע קארעמעס
 איז פיל טיים פשרה וואסער ווייניגער וויא
 פערציג טיים און התלמידה מליאה שאובים אונג דריא
 אויבערשטע קארעמעס איז פול טיים גישעפעסע
 וואסער ניש בצד הנקב שלשה לוגין אונג דריא דאך
 וואס צווישען דריא קארעמעס איז אזוי גרויס אז
 עם קען דורך זיין דרייא קווארט וואסער טיים
 איין קאהל. פון דעסמוענגין גשר איז דריא
 אונטערשטע קארעמעס וואסער אפשרה מקוה.
 אז קען וועט אין איר אריין ציהען ביו פערציג
 טיים פשרה וואסער שרא אמרי אלא ערשט גינה שפטי
 די חקמים האבין גים זיאגט אז זרייא קווארט
 גישעפעסע וואסער מאכט פסול אאקוה. נאר
 אז וויא ווערן אריין גיאקעטן אין דריא סקנה.
 אפער גים אז וויא זענען בייא דער ניים פון די
 מקוה. ווערט דריא מקוה גיט פסול:

תוספות

נמרא נדה דף י"ג ע"ב

דינא חק. וכתב (דף קס) באנשים הקציץ איבעיא להו דינא תנן או לשותא תנן דינא תנן
 באנשים הקציץ דער פונעםש וואס דרמ אלע מאהל
 טיים דריא הענט דריא מילה. זאל דריא
 (היא) (היא לישראל ע"ט)

תולדות יום וזמור

ועדלתה יסמך נלמה בחרטא ויחבה לבעלי אורחא דחיינ גנין כך כטיח לזולתהא כה. ת"ח שבה ליליא ייזחא
 זכור וזמור לזכור וזמור ועל דא כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכתיב זמור את יום השבת זכור לדברת
 שמך לטקנה וכלא מד זכאון אינון ישראל הולקי דקב"ה עבדכו וחסמתייהו עליכו כתיב (תהלים קמ"ג) אשרי
 בטח סוכה לו אשרי המס שה' אלהיו :

מוסרי

מספר המארת הקודש דף ב' ע"ב

הפחדש עלתו כשמה ימי פחול ויכל נקבל אור קדושה
 שמה כי קדושה שמה היא קדושה עליונה מלך אור
 האלימות וזו הכשר לאלהם לנסיגה פניו שהוא מלוכה כשמה ימי
 החול שכולי' בו ט"ל מלכות וזוהו משל לנגד עיניו בו כתיב
 מעתה ויזאל שמה לא יורחן ויולכן כדלוי לא יוכל לקבל שום נכס
 וכן כן משל לאלהם שבוש כחשך שמה לא לזור ויכל אור שמה
 בחוקה ויחד טעיו ואל יכנס ממתיקות כחור כן כנה
 לקבל אור שמה וכפשו מלונות מוסתת כתיב שטחיו

יוסף דחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה"ל שבת פ"ג

(א) מותר להתחיל במלאכה בערב שבת אע"פ שהיא
 נגמרת באיליה בשבת שלא אמר לזכור לשבת
 מלאכה אלא בעצמו של יום אבל כשהעשה המלאכה
 מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות בה כשהעשה בשבת
 מאילוי: (ב) כיצד פותחין מים לנינה ערב שבת עם
 השיכה והיא מתמלא והולכת כל היום כולו ומגידין
 כובלים ודחת הכלים והן מתגמדין והולכין כל השבת
 כולה. ומגידין קולו על גב העין ואמסלנייה על גבי
 ומסמדין עם השיכה וזו שוין והולכין כל השבת

הככה והתראתין והולכין כל השבת כולה. ושוין דיו

המקדש גבדו בשבת ימי החול דער מעקמש וואס
 הייליגט זיך אין דיא זעקס וואקערדיגע
 מען יוכל בגדי לקבץ אור קדושה שבת ועמש עד קענען
 גרינג געבען אויף זיך דיא ליכטיגקייט פון דעם
 הייליגען שבת פי קדושה שבת היא קדושה שלימה מאד
 אור האצילה ווארום דיא הייליגקייט פון שבת איז
 אנאנג גרויסע הייליגקייט. זיא קוקט פון גאנג
 הויבין פון דיא ליכטיגקייט פון הקדוש ברוך הוא
 זיא אפער יארם קהינה אונ אפעקמש קען גיט קוקען
 צו די הייליגקייט פון שבת כפני שהיא מלוכה בשבת
 ימי החול וייל ער איז געקליידט מיט דיא זעקס
 וואקערדיגע מען ששלימים בו רים מלאכה וואס איז
 די זעקס מען גינעלמינגען גיין אונ דרייסיג
 קלאכות והיא קבץ לבד שגמרו בו כתיב משן וביצא
 אונ ער איז גלייך צו אקלייד וואס אויף אים איז
 ארויף געפארין פלעקען פון אייל ארער פון
 אנדערע זאכן שאס לא יודין ויילן בראי אויב דאס
 קלייד וועט גיט געמאכט ווערן וויא עס דארף
 זיין לא יכף גבלי שים צבד וועט דיא קלייד גיט
 קענען געבען אויף זיך גיין פארב ויגם צו פאל יאדם
 שהיא גבלי אונ דאס איז גאך גלייך צו אפעקמש
 וואס איז אין דער פינגער שאס זיא זאד ויכפי
 אוד השמש בקיפו אויב ער וועט ארויס גיין אין דיא
 ליכטיגקייט אונ ער וועט און געמען דיא
 ליכטיגקייט פון דיא זון ווען זיא לייכט מיט
 שאטארקייט השיר שיני וועלן אים פינגער ווערן
 דן אויגין ויא יתנה ממתיקות האוד אונ ער וועט גיין
 קלאה דאכין פון דיא זיסע ליכטיגקייט צו היא
 קבץ אור שבת אזוי איז בייא דעם מעקמש וואס ער
 קוקט געמען דיא ליכטיגקייט פון שבת ונמשו
 מלונות מוסתת כתיב שטחיו אונ זיין נשקה איז

(א) כושר להתחיל במלאכה בערב שבת מען מען און
 הייגין מאהן אין ארבעט ערב שבת
 אף על פי שהיא נגמרת במלכת בשבת אפילו די ארבעט
 ענדיגט זיך אלזיין אום שבת. פון דעם ווערן
 מען מען שלא נגמיר עלינו לשבות מלאכה זיא בעצמו
 של יום נאר אום שבת מאריין מיר גיט מאהן גיין
 ארבעט נסיר אלזיין ואלזיין מאהן אקלאכה אום
 שבת. מאריין מיר גיטם אבי בשבת המלאכה מעצמה
 בשבת אבער אז די מלאכה ווערם גימאזן פון זיך
 אלזיין אום שבת מותר לנו ליהנות בה כשהעשה בשבת
 מאילוי מענין מיר הנאה האכין פון דיא זאך וואס
 איז גימאזן גינארין פון זיך אלזיין אום שבת:
 (ב) כיצד וויא אזוי פותחין מים לנינה ערב שבת עם השבת
 פרייטאן פארין נאכט ונאנגם צו נאכמו מען מען
 געפענען אקוואר וואסער. די וואסער זאל זיין
 אין גארטן אום שבת והיא מתמלאת והולכת כל היום
 כולו אונ דאס וואסער גייט אנאנג שבת אין
 גארטן אונ דער גארטן ווערם פול מיט וואסער
 אום שבת ויגמדין מוסתת פחה הפלים פרייטאן פארין
 נאכט מען מען אריין לייגין קוילין אין אפלי. אונ
 אויף דיא קוילין שים מען ארויף גשמים. אונ
 די פלי מיט די קוילין אונ גשמים ששלימים מען
 אונבער קליידער אדער פלים דער ריט פון די
 גשמים זאל אריין גיין אין דיא פלים זוג אין דיא
 קליידער ויגמדין ויולכין פי השבת פליה אונ דיא
 גשמים ברענען אונ רייכערין זיך אנאנגין שבה
 ויגמדין קילור על גב מען פרייטאן פארין נאכט מען
 מען אייגוסונגען אמיכול אין אזוי אנוואסער אונ
 לייגין אויף דיא אויגין ווער עם האם קראנגע
 אויגין אונ דיא מיכיל מען ליגען אנאנגין שבת
 ואפגמדין על גבי פחה פרייטאן פארין נאכט מען
 מען לייגין אפלאסער אויף אפכה ויגמדין ויולכין
 פי השבת פליה אונ דער פלאסער לינגט אויף דיא

מכה אנאנג שבת וואס דיא מכה הייזט זיך ושוין דיו ומסמדין עם השבת פרייטאן פארין נאכט
 מען מען אייגווינגין אין וואסער שטיקער פינגם אונ אנדערע פארבין ויגמדין ויולכין פי השבת

פסוקי שבת ליל מלכות יחידים כזה כאשר יכל יום השבת יבא
 לו נקל עזרת כהמחנה וכל הקדושות שינסו כולם כיום השבת
 יסיו נקיים לו לשמחה גם אמ"כ ביתי כמול :
 והלכות כל השבת ואוכלין אותן כשבת ויש בדבר זה דברים שהן אפורים גזירה שמה יתנה בבחלים כשבת :

השק"י שבת זה אלהיך דאקאלם וועם בייא דיר זיין
 דער זיבעקער טאג שבת צו נאם וירח בנה באייר
 נאם יום השבת מיט דעם נועם ער פארדינען אז עס
 וועם קובען דער טאג שבת יתה יו גלי פהרי
 המחשבה וועם אים גרינג זיין צו רייניגען דיא
 מחשבה וכן הקדושות שגיהג האדם גיום השבת און
 אלע הייליגקייט וואס דער מענטש וועם זיך
 הייליגען אין דעם טאג שבת יהי גלים לו עשיתם
 גם אתי כד בפי החז"ל וועם אים נאכדעם גרינג זיין
 ער זאל דיא הייליגע פירונג קאהן נאכדעם אין
 דיא וואקערדיגע מעג אויך :

יהי מהבש"ן הייליגן קל השבת און וי"א מענין זיך קאכין און בראמין דעם גאנצין שבת הייליגן איהם
 בשבת און מען מעג דאס עטין אום שבת ויש ברוב זה דברים שהם אסורים בייא דעם דין וענען דיא וואכין
 וואס וענען אסור גזירה שמה יתנה בבחלים כשבת וי"ל מען האם מוכר מואקער וועם ער צו שארין
 קוילין אום שבת :

בכדי לזכות הרבים שיוכלו לקיים מצות קביעת התורה בשבת קודש הספנו סדר הלימוד לזכות בו
 כיום שבת קודש הם לקוים תלך משנה והלכה ואגדה וזוהר כפי שגמלא כחוב כספר יו"ט :
 ולרווח נפש המרדמים לדבר ה' הוסיף הרב המובהק וכו' הר"מ פ"ש כר"ו מש"ק (המחבר ס' תו"ס
 וא"ף המגן וכו') ללקח אורות נחמדים עיני שבת מכפרי מוסר הלכה פסוקה מש"ס
 וט"פ ואסרוטום דברים שלא עוודעו לרבים והמה דברים השכיחים והכל כגשון למ ונקי וקרל כשם
 פנאות להם מנחת שבת :

קודם הלימוד ביום השבת קודש יאמר זה כנונה

לשם יחד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בוי"ה ביהודא שלים בשם
 כל ישראל . היינו לומר כדי שביאני הלימוד לשמור שבת כהלכתה ואובה להתעדן באהבת
 ויראת השם יתברך ולזכות ליום שבוולו שבת וקדושה וסגולה :

כ' ה"כ"ז ז"ל ציב כשכמ יכוין בו' בשות טל
 יוד הי ויו הי . יוד הי ואו הי . יוד הא ואו הא . יוד הה וו הה (שכס ד' מילואי הוי"ה) אלף הי יוד הי .
 אלף הא יוד הא . אלף הה יוד הה (שכס ג' מילואי אה"ה) ושם יה בביתם' שבת

תורה (ויקרא כד)

• וְלִמְחַת כֹּלֶת וְאִפְיַת אֲתָהּ שְׁתַּיִם עֲשׂוּתָה הַלֹּאת שְׁנֵי עֶשְׂרִינָיִם יְהִיָּה

ואפי' על ענין אמור לקצץ ראש החמילה ואף בנרות שלנו שנהנין להחיד מכל מקום כשהגז של חלב נתקן עד שירול בתוך השמורת ונמס החלב או דינו כמו נו של שמן רשידן בו שמא יפה וידוע דברים בבית חצר דולק בתוך השמורת וזמן תרבה ולפי זה צריך להפסיק מהתשמיש או מהלימוד כשהגז נמס לשם פטתה"ש, וכדיומן נתנו הריכה אנשי תורה להקל ללמוד אצל לאמפא של נאמ"ס וכוונתו על תחיכת גייר, שבת היום"ב באותיות גדולות ומדקדק מבע"ש הנייר במקום השרייט"ל כדי שלא ישבת יופה, ויש להקל ללמוד על זה, משנה ברורה, ובחבורי תורה כתבתי החלכות שבת מותר ללמוד מכל לאמפא של נאמ"ס דיוק לעמוד הלכות שבת לא הישיגין שמא יושב יופה, וע"ש, ובלא זה הקול במסנה"ש בלה"ש ללמוד אצל לאמפא של נאמ"ס דיוק שאורם רב ואין האור ממשמש כלל עד לבסוף שוב לא הישיגין שמא יופה כיון שאין צורך להשתא יע"ש, מיהו כל זה הוא דוקא ללמוד הקינ"ו אבל לא שאר השמיש וגם בלימוד כשאי אפשר לו באופן אחר אבל לכתחלה בודאי גבון שיעשה באופן היתרר כגון ללמוד ב' ביתו בחד ענינא או אצל מסעדין ליכנס דלא שייך שמא יופה : (א) נהגו לכמות הקטנים שלא יהיו ערומים במני תנרות משום ביוזי מכות ואפי' בחול הוא סכנה גדולה אפי' לגדול לעמוד במני חצר קודם, וע' בא"ד : (ב) תנור שיש בו או שגללים לחושות אמור לפתוח פתח התנור או לסגרו כי ע"ז דא מבקרי או מכהה, בענגליש קעקן אמור לפתוח והייתקעס מה"ש בידוע : (ג) אמור לערוך רומב על חתיכה לתקן או מצות אלא יערה תחלה את הרומב לתוך הקערה ותתקער קצת עד שתהא ראויה לאכילה ואח"כ יתן סכה הלאה או בקערה אמור ליתן לחובה להם או מצות, וכן אין ליתן מלה לתוך הרומב אפי' הוא בקערה ומכ"ש לתוך הקערה כל זמן שהיא רותה אלא יסתין עד שתתקער קצת שתהא ראויה לאכילה, ובמלה שנעשה ע"י בישול יש מקילין והמחסיר גם בזה הע"ב, וכן אין לערות מים רותחין כלי ראשון מבישל כדי קליפה, קאנזע מפני שיערוי מכלי ראשון על מוה"י או זכ' בשו"ת בגין ציון (ה"א סי' י"ז) שהק"ש שהשי"ה תבאח אלינו מסיונת חינאי' לא נתבשל שם כפרם שנשאל לכן (דלא במקילין שאומרים שנתבשל שם וא"כ אין בישול אחר בישול) ושבו באיסורו קאי לערות עליו רותחין, יע"ש, וכן אין לערות מוה"י או קאנזע רותח לתבלי שרצה לשתות בו אם יש שמה צוקע"ד אלא יערה תחלה הקאנזע והשי"ה ואח"כ יתן לתוכה הצוקע"ד, ומ"ס במקום הצורך יש להקל בזה, המספיקים : (ד) אמור לשהו שמן או שום ע"ג צלי בעודו הם שחיר מולת בו אפי' נצלה מבעוד יום דמ"ס ותבשל השום אשכין : (טו) קידרה רותחת שהעבירה מהאור אינה מבורלת כל צרכה אמור להוציא מנהג בבל מפני שכתבתי ע"ז קצת בישולה : (טז) אמור לישראל ליתן פרי או שם וברשות על התנור או לתוך הקאכלין שע"ג

תנור בית החורף אפי' על שעה מועטת וזמני צינן כלבר כיון קודם שדמק התנור כיון לאחר קומוס התנור גזירה שמא ישבותם וישתו שם עד שירוחח המים וישאלה הגר, וכן משפיר"א שיש עליו שמן אין להעמידו הגר המרודה או על התנור כמקום שיכול להיותו אפי"ש שאין רעתו אלא לממסם אבל אם הוא באופן שאי אפשר כלל שיתחמם שם עד שתהא יד מולדת בו אף אם ישנה שם זמן מרובה ולא יתחמם קצת שם מותר ליתנם ע"ג התנור לממלה או כקאכלין ע"י דבר המפסיק ואפי' נקריש השמן או זמנים מחמת הקור יש להתיר כביש שם צורך גדול אבל לתוך התנור שהחמינו בו אמור לתת שום דבר שיתחמם אפי"ש שאי אפשר שירוחח שם, ולצורך חולה קצת יעשה שבת חכם, וע' ברי"א : (יז) אמור ליתן חלב קר (אע"ש שכבר נתבשל) לתוך קאנזע שבבלי ראשון, וה"ה דאמור לערות הקאנזע מכלי ראשון על תחלב הקר משום דבלח ונצמגן יש בישול אחר בישול אבל ליתן תחלב להקאנזע שבבלי שני אין אמור, פרמ"ס כמ"ס סימן שי"ח ס"ק מ"ו : (יח) מותר ליקח מעבדים ותי"ה בשבת מקור שרובו עובים כדליכא למיחש שיובא ביבולו אבל אם העבדים מרבה בשביל ישראל אמור ומכ"ש כשלקח העבדים מקוה בעד המשי"ה קודם השבת דאימור גמור הוא, המספיקים ואחרונים : (יט) כד"מ בשי"ה אבל קאנזע אמור בכל גווני ליקח מעבדים וה"ה בחול אמור משום דבקאנזע (אף בלי חלב, דחלב די לבדו ג"כ אמור משום גזירה כמבואר ביו"ד ובש"ס בסיון קפ"ז) יש בה משום בישולי עובים ואמור חול' לבישולי עובים משום חתנות, וע' ביו"ד סי' קי"ד, וביד אפירוס ובמחתי תשובה שם, ועיין בהנחות מעשה רוקח : ויש אומרים דגם בשי"ה שייך משום בישולי עובים, פ"ח : (כ) אין לסחוט בשבת צוקע"ד לתוך מוה"י וכו' לימנו"ס, רק יתחמם על הצוקע"ד דקא, חיי"ט : (כא) בענין קיפול בגדים יש הריב חילוקי דינים, ואין לקפל שום בגד, אחרונים : (כב) אמור לשמשך ברזל רוק או ליחה שעל גבי קרקע, אבל דורסו לפי תומו ולבדו שלא ישמשך, ש"ע : (כג) צריך ליהרר שלא יכהוב כחצבוע במשקין שעל חשלחן או באבק או על הנובל והכבוד שעל החלון, שם : (כד) צריך ליהרר בשבת בצעת האכילה שלא לברר פסלת מתוך אוכל, דרך משל לזרוק מן התבשיל פלמין, או עצמות קטנים, או זכוב, או קסם, וכי"כ, רק צריך לקחה אותם עם מעט אוכל ולזרוק אותם, וכן אמור לערות שומן מן המאכל אלא א"כ שומך גם כן מן המרק עמו, סימן שי"ט : (כה) אמור לפרק פולין (באבים שחיטין) מן השישיגין שלהם, והקושה כן חייב משום רש, וכן בקטניות אם השישיגין שלהם אין ראויים לאכילה אמור לפרקם, שם : (כו) אמור לדבר דברי משא ומתן כשבת וי"ש, ודבר זה אמורש בדברי הנביא ממצוא תמצד ודבר דבר, וכן אמור לרוץ בשבת, רק ליהרר מצוה מצוה ודבר, שם : השי"ת יכונן שנוכה לדרוך אחר מצוה ולקיים וצדקה לרקת את ה', בי"למ"א י"למ"א :

דיני ומנהגי שבת

סחמת שהספר ויקרא כמעט כולו הוא מעניני הקרבנות. ורוב הקרבנות באות או נולד מאי או עד מומטא מקדש וקדשיו. וירוע בשהיו ישראל אצל הר סיני לקבל התורה. ואז קנו ישראל קדושה יתרה כי נעשו או כמלאכי עריון. כמו שדרשו חז"ל על פסוק אני אמרתי אלהים אתם ובני עלין כרכם. ונעשו אז חרות ממלאך המות. חרות מציור הרע. חרות משעבוד מלכויות. ולא ה' נצרך אז למשכן ולמקדש. כי היכר ה' המז. ולא לקרבנות. כי לא היו חומאים ולא היה בהם מומאה. אך אחר שעשו את הענין חזר היצר הרע למקומו. ואחז בא גם המלאך המית. וסחמת היצר הרע באו החמאים וסימאה היוצא מנומם. ומסחמת המלאך המות בא הומומאה. מומטא מת וכיוצא. ע"כ הצריך הקב"ה לצוות על המשכן ועל הקרבנות כמש"ה (ויקראו ז'ח) אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צוהו את בני ונו' במדבר סיני. בתחלה כתב בהר סיני וסיים במדבר סיני. ר"ל הקב"ה צוה למשה זאת התורה בהר סיני. ושמה לא נצטוו על דקרבנות. כי במעמד הר סיני לא היה נצרך עוד דקרבנות. אבל ביום צוהו את בני ישראל להקריב את קרבנותיהם לה'. היה במדבר סיני כשהוקם המשכן במדבר סיני. כמ"ש בתחלת ספר במדבר במדבר סיני באהרן מועד והנה הריצו הרע המחמיא את האדם נתן הקב"ה תרומה להביא קרבן. ואף א"ל מן הזה שאין לנו קרבן אמרו חז"ל כד הלומד עניני הקרבנות מעדה עליו הקב"ה כאילו הקריב הקרבנות אבל להנצל מהמלאך המות ומשעבוד מלכויות איזה תרומה נתן הקב"ה ע"כ אמרו חז"ל אלמדי שמרו ישראל שתי שבתות מיד ננאלין וירוע כי הנאורה האחרונה הזאת אשר אנו מקוים אליה תהיה נ"כ חרות ממלאך המות כמ"ש בלע המות לנצח. וזה תלוי ובשמירת השבת כהלכא. ע"כ הצננו וספחנו לספר הקרבנות מעט מן המעט מהלכות שבת. ומסנהני קדושת שבת :

(א) דיא נמרא זאנאס אין מקב"ה שבת (דף ק"י ע"ב) רב הקרא זאנאס פרייטיג זאל יעדן פענס אויף שטיין קריה אן צו גרייטן אויף שבת. ווי עס שטייט אין פסוק ותא ביום הששי ותיבנו ויבא עמנו ונעט גאר ונערין דער זעקסער טאג זאל מען שוין אן גרייטן אויף שבת. עס איז גיט אז א"ל ווס מען גרייט אן אויף שבת. זאל מען קופען פרייטיג. פיינדן ער ווייסט אז ער וועט גיט צוקופען פאר פרייטיג וועט ער פרייטיג גיט צוקופן צו קויפן א"ל ער וועט אלץ קופען פרייטיג וועט מען קענען קויפן צו חילול שבת ווייך דער טאג איז קליין. זאל ער אן גרייטן דאנאשטיג אויף שבת. א"ל ווס ער קומט אויף שבת זאל ער זאגן דס קוף איך דקבור שבת : (ב) אונזעס איז אמאנה דער בעל הבית אליין זאל קויפן אויף שבת אפילו עס איז גיט זיין קבור ער זאל אריין גיין אין דר גאס אריין קופן. סוף דעקסווענען דקבור שבת קופען זאל ער אליין גיין. עס איז אמאנה מען זאל אן שארפען אקסער ערב שבת עס זאל זיין אן גרייט צו דיא סעודות סוף שבת : (ג) ערב שבת מר דער סבילה זאל מען זיך אפ שניידן דיא נענד : (ד) פרייטיג נאך הארבין טאג זאל ער מעכיד סדרה זיין יעדן פסוק תורה זאל ער לייגן צוויי מאל און אריין מאל תרינגס. און דר פענש וואס איז מעכיד סדרה זאל ער פרייטיג וועט ער לאנג לעבן. און אויבער דס גיט קיין צייט גהאט צו מעכיד סדרה זיין פרייטיג. זאל ער מעכיד סדרה זיין שבת בייא נאכט פאר דעס עסין. א"ל שבת אין דער קריה מר דעס עסין. א"ל ער שבת בייא טאג מר מנחה. איידר מען הייבט אן צו לייגן דיא אנדרי סדרה. א"ל נאך מנחה איז שוין נאך דיא צייט סוף דער מנחה. בלייבט גאר דיא סענה סוף תורה לעבן : (ה) פרייטיג נאך הארבן טאג אז ער דס שוין מעכיד סדרה גווען זאל ער גיין אין מקנה אריין דך מוצל זיין ווארים אן מבדק קומט גיט צום מענש דיא גשקה יתרה סוף שבת. און גיט דיא קדושה סוף שבת : (ו) מען מוז שטארק אקטינג נעבן אויף עכט צינדן סוף זאל צינדן צו דער צייט מען זאל חיו גיט מחלל שבת זיין. און ווען דס ווייב איז נאך אין דר גאס זאל דר מאן גיט שטארקן אויף איר מיט דיא לעקט צינדן. גאר וויא עס קומט דיא צייט סוף לעקט צינדן זאל ער אליין צינדן לעקט : (ז) אלע מעס עסין וואס שטייען אויף דיא ענגדישע קעף אין דיא לעקר. סוף לעקט צינדן זאל מען דיא מעס ארום נעסין סוף דיא לעקר און שטעלן אויף דיא פלאטע. ווארים שבת פאר מען גיט אריין שטעלן אפאס אין דיא לעקר סוף דר פלאטע און גיט ארום נעסען סוף דיא לעקר און מען פאר גיט ארום נעסין דיא רינגן און גיט אויף לייגן דיא רינגן אום שבת ווען עס איז דיא פילער אין דר ענגדישע קעף : (ח) יעדן יוד סוף פרייטיג מר נאכט סוף תשובה

דיני ומנהגי שבת

אין הארץ. איין אמתה תשובה מים תרמה ווס עד האם נזונוינס אבאנצע וואך און זאל נעמן
 און זיך עד זאל וויסער גים זינדן. ווארים עד דארף גיין דאוויגן און מאכן קידוש און זאגן
 דכחלו. זאגט עד דאך עדות און נאם אז עד האם בשאפן דיא וועלס און ארשע פאר גים זיין
 איין עדות: (ט) ווען מען מאכט קידוש שבת בייא זאכט זאל מען קוקן אויף דיא לעכט. דס
 איז ארומאז צו דיא אונג: (י) ווען עד עסט ריא סעודות פון שבת זאל עד גים מיניען פון
 זיין פריגעניג ווענין. נאר עד זאל זאגן און סראכפען אז עד עסט דס דעבור שבת: (יא) יעדער
 מאן אודר דס חייב זאלן גרייסן דעם מיש פאר נאכט. ווארים ווען דער פקנש גייט שבת ביי
 נאכט פון דער שיל גייען מיט אום צווייא בלאכים ביי און שטיב צוויין. אנוסער פלאך און איין
 שלעכטער פלאך. אז ריא בלאכים סרעפן איין שטיב איין אלווינג אין ארונג ווי עס דארף צו
 זיין. דער מיש איז גנרייט. לעכט נצינדן. איין שטיב איין קריג. אלע וענין סרייליך. זאגט
 דר נוסער פלאך הקוא אפר אכט מאג שבת זאל און אזוי. און דר שלעכטער פלאך סח
 און ענפרין זאמן. און אוב מען סרעפט חיו פו, קערט. דר מיש איז גים גנרייט און קיין לעכט
 גים נצינדן וויא מען דארף. אדר אין שטיב איין קריג. זאגט דער שלעכטער פלאך הקוא אפר
 אכט מאג שבת זאל און אזוי. און דער נוסר פלאך סח און זאמן: (יב) דר נעניש
 ווס ויל אן גרייסן און שבת נעשע מיש און סריישאון נאך אדער זאכן און עד ווייסט אז דס
 ווייב וועט זיך מיט אום קריגן אום שבת פאר ווס עד דס און נקום. איין בעסער עד זאל
 גים אן גרייסן אזו פיל נאר עס זאל קיין קריג זיין: (יג) דער שליה הקדוש שרייבט עס איין
 אסמאנה בייא אלע ריני סעודות פון שבת זאל מען עסין מיש און פלייש. אפילו ביי די וריפע
 סעודה אויף: (יד) דער ילקום שרייבט שבת אין דר פריה פאר דעם, עסין זאל מען לערנן תורה
 גבאים פתובים און ווייל יעדער פקנש דארף זאגן אלע פאג הונדרט פרכות. און שבת וענין דאך
 ריא פרכות פון דער שמונה עשרה וויגינד וויא אלע פאג. פעלט דאך פרכות. וריפע איין
 אסמאנה מען זאל עסין שבת פירות וואס האבן פערשידענע פרכות. און מען זאל זיין ספידר.
 ווייניגסטענס זאל מען עסקן זאמן נאך ריא פרכות פון דער הפאורה. וועט זיין געקניגט וויא
 מען וואלט אליין גזאנט ריא פרכות: (טו) דר שליה הקדוש שרייבט עס איין אסמאנה ביי יעדן
 געקנישטן שבת נאך דעם, עסין זאל מען פקנשטן און אפלוס אפילו עד עסט אליין. און עד
 פוט גים אזו איין דר וואבן אפר שבת זאל עד אזו פון: (טז) ספרי סופר שרייבן דער פקנש
 ווס ויל זוכה זיין צו אברקה פון פרישה. זאל עד אזו פון איידר מען צינד לעכט פריישיג פאר
 נאכט זאל עד זייגן ריא תלות און דעם מיש. און באנד נאך דעם עסין זאל מען אפ ווסען
 פון דעם מיש און באנד זייגן צוויי תלות און דעם מיש צוידעקן מיט אמיששעקעל און זי זאלן
 ליגן און דעם מיש אבאנצע נאכט ביי סארגען פריה צום עסין. און נאך דעם, עסין איין דער
 פריה זאל עד אפ ווימן פון דעם מיש און באנד ליגן צווייא תלות מיט אמיששעקעל צו געקעט
 און זאלן ליגן ביי צו ריא וריפע סעודה. און נאך ריא וריפע סעודה זאל עד און אפ ווימן
 פון דעם מיש און זאל זייגן איין חלה ביי צו דער פעודה פלנה פלנה. וועט זיין דר מיש
 מיט ריא תלות פון לעכט צינדן ביי נאך פלנה פלנה. איין פנינים זאל גים זיין ליידיג דער
 מיש פון חלה דר פקנשטן ווס וועט אזו פון אלע שבת וועט עד געקנישט ווערן מיט פרישה
 אבאנצע וואך: (יז) יעדער פקנש זאל זיין אום שבת שלום און פריינדליך צו יעדען פקנש
 און גוים איין שטיב מיט זיין ווייב און קינד זאל עד זיין פריינדליך עס זאל חס ושכום קיין
 קריג און קיין קללה און קיין שבעה אפילו און אמת גים נעקעם ווען איין דער שטיב איין דעם
 באנצן שבת:

אגרת מוסר מרמב"ן

מח שכתב לכנו על הענוה ויראת שמים וצוה שיקראו תמיד וילמדה גם לאחרים תמיד למען
התיה רגילה על פיהם. וכישר כי כיום שיקראו איש ואת האגרת יענוהו מן השמים כל מה
שישאל, לכן טוב לאומרה בכל יום. נדפס ראשונה במנשוכה שנת שפ"ג :

שמע בני מוסר ואל תמוש תורת אמך, תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל
עת, ובזה תנצל מן הכעס שהיא מדה רעה להחמיא בני אדם, וכן אמרו רבונונו ז"ל, כל
הכועס כל מיני ניהגם שולמין בו, שנאמר והסר כעס מלכך, והעבר רעה מבשרך, ואין רעה אלא
ניהגם, שנאמר ונגם רשע ליום רעה, וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על לבך מדת הענוה שהיא מדה
טובה מכל המדות טובות, שנאמר עקב ענוה יראת ה', ובעבור הענוה תעלה על לבך ומדת היראה
כי תתן אל לבך תמיד מאין באת, ולאן אתה הולך, שאתה רמה ותולעה בחיידך, ואף כי כמותך,
ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך הכבוד, שנאמר הנה השמים ושמי השמים לא
יכלבלבו. אף כי לבות בני אדם, ונאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' . וכאשר

אגרת מוסר מרמב"ן

דעם איז דער גריף העם דער רמב"ן ז"ל העם געשריבען צו זמן וזמן מוסר העיגן ענהות איז
יראת שמים (העם מענטש דערף זיין ביזא זיך נידעריג און מורא העיגן פאר גאט), דער רמב"ן
ז"ל העם בגאטען זמן וזמן ער זאל שטענדיג לעמען דעם גריף, און זאל לערנען דעם גריף מיט
אנדערע מענטשן אויך, ביז זי העלען קענען זאגען דעם גריף אויסצוגיג. דער רמב"ן ז"ל העם
גוזגט העלבער מענטש עס העט לעמען דעם גריף העט מען איהם דעם טאג ענערען פון העמעל
אויף אלץ העם ער העט העלען און פארלענגען, דריבער איז גוט פו יעדער מענטש זאל פ"ע טאג
זאגען דעם גריף, און העל מיר העלען יעדער מענטש זאל זוכה זיין העם דער רמב"ן ז"ל העט איהם
עס גוזגט, דריבער העבען מיר דעם גריף געשריבען אויף עברי-שטש יעדער מענטש זאל העמען
העם דער גריף שרייבט און זאל מקיים זיין העם דער רמב"ן ז"ל העם געשריבען :

שמע בני מוסר גדי. הער מיין וזהו דעם מוסר (דיא שטרקאפ-רייך) פון דיין פאטער און זאלסט ניט
פארלאזען די לערנונג פון דיין מוסער. דיין שטענדיגער פירונג זאל זיין, די זאלסט ריידען
דיינע אלע רייד פאמעליק, צו יעדער מענטש און צו יעדער צייט, און דורך דעם ווענטו גרעמעט
ווערען פון כעס, ווארום כעס איז א שלעכטע מדה, און כעס בריינגט דעם מענטש צום זינדיגען.
די רבנן האבען אויך אזוי גואנט, דער מענטש וואס איז א כעסן גוועלטיגען אויף איהם אלע מינים
גיהנם, וויא עס שטייט אין פסוק דוא זאלסט אפ-טאהן כעס פון דיין הארצען וועסט די אפ-טאהן
שלעכטס פון דיין לייב, און שלעכטס מיינט מען דעם ניהגם, ווי עס שטייט אין פסוק דעם רשע
האט נאם בשאפען צום שלעכטען טאג פון ניהגם (אין ניהגם וועט דער רשע אפגעמען זיין שמראף).
און אז דיא וועסט גרעמעט ווערן פון כעס, דאמאלס וועט אריינקומען אין דיין הארצען די מדה
פון ענוה (וועסט דוא ביזא זיך נידעריג ווערען). אז דער מענטש איז ב"י זיך נידעריג, איז דאס דיא
בעסטע מדה פון אלע גוטע מדות, וויא עס שטייט אין פ-וק. עקב ענוה יראת ה' נאך ענוה קומט דיא
מורא פון נאם, ווייל דוא וועסט זיין ב"י זיך נידעריג וועסט דוא דיר אריין נעמען אין הארצען דיא
מדה פון מורא האבען פאר נאם. ווארום די וועסט שטענדיג טראכטן אין הארצען פון האנען דוא
ביום געקומען (אויף דער וועלט) און וואהין דוא העסט גיין ווען, דוא וועסט אוועק גיין פון דער
וועלט, ווען די לעבסט נאך אויף דער וועלט ביז די ניט מעהר גרעכענס נאר ווי אווארעם, און נאך
דיין שטארבען (העסט דוא ליגען אין דער ערד צוזאמען מיט אלע ווערים) און די וועסט דיר בע-
טראכטען פאר העמען דוא העסט דארפען געבין דיין און חשבון (אויף אלע זאכען וואס דוא האסט
גמאהן אויף דער וועלט), פאר הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון כבוד (וואס דיא נאנצע
העלט דארפען איהם געבין כבוד), וויא עס שטייט אין פסוק שלמה המלך האט גואנט פאר נאם
אלע היאלען קענען ניט פארנעבען דיין כבוד, די הערצער פון די מענטשן קענען געוויס ניט פאר-
נעמען דיין כבוד, נאך זאנט דער פסוק נאם האט גואנט איך בין פוהל אויף דעם הימעל און אויף

אגרת הרמב"ן

תחשוב את כל אלה חירא מבוראך ותשמור את עצמך מן החטא, וזמדות האלה תהיה שמח
בחקך, וכאשר תתנהג כמדת הענוה להתבושש מכל אדם ולהתפחד ממנו ומן החטא, או תשרח
עליך רוח השכינה וחי כבודה וחי העולם הבא, ועתה בני דע וראה כי המתנאה בלבו על הבריות
מורד הוא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים, שנאמר ה' כלך נאות ויבש ונר.
וכמה יתנאה לב האדם, אם בעושר, ה' מוריש ומעשיר, ואם בכבוד, הלא לאלהים הוא, שנאמר
העושר והכבוד מלפניך, ואיך מתפאר בכבוד קונו, ואם מתפאר בחכמה, מסיר שפה לנאמנים
ומעם זקנים יקח, נמצא הכל שוה לפני המקום, כי באפו משפיל גאים וברצונו מנביה שופלים, לכן
השפל עצמך וינשאך המקום. על כן אפרש לך איך תתנהג כמדת הענוה ללכת בה ומיד, כל
דברך יהיו בנחת, וראשך כפוף, ועיניך יביטו למטה לארץ ולכך למעלה, ואל תביט בפני אדם
ברברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו, ואנו רש הוא,
ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלכך כי אתה חייב ממנו, והוא זכאי ממך, שאם הוא רומא הוא
שונא ואתה מיד. ככל דברך ומעשיך ומחשבותך וככל עת חשוב בלכך כאלו אתה עומד לפני

די ערד. את או דו תעסם במראבאשען דיא אלע נאכען תעסם דו מורא האבאען פאר דיין בשעפער את
דו תעסם זך היסען פון צו זינדניען, את או דו תעסם האבאען אין זך די מדות. תעסם דו זיין פרייליך
מים דיין טלק ומים חיפיל גאם האם דיר געבנין, את או דו תעסם דיר פירען מים זינדעריקייט.
דו זאלסט דיר שעסען פאר אלע סענשאין, וזייל דו תעסם רעקענען או אלע סענשאין זענען בעסער
און פריקער פון דיר, את דו תעסם מורא האבאען פאר גאם און תעסם מורא האבאען צו זינדניען.
דאסאלס תעם אויף דיר רוקען די שקינה, און דיא שיינקייט פון קבוד השקינה תעם רוקען אויף
דיר. את תעסם לעבן צו עולם הבא, און איצט סייין ווזן זייים מים דיין פארשטאנד און זעה מים
זיינע אייניך רעד סענשאין האם איז גרויס ביי זך אין הארבען, און פראבט אז ער איז געקערט פון
פאנדעקע סענשאין זינדניקט, ער זענען דיא מלוכה פון גאם, ווארום ער בערירט זך מים דאס קלייד
האם גאם האם אונגעקליידעט זען עס האם זך אונגערויבן זיין מלוכה אויף דער וועלט, זיין עס
שטייט אין פסוק זען גאם האם געקניקט אויף דער וועלט האם ער זך געקליידעט מים גרויסקייט.
און מים וואס זאל דיא הארץ פון סענשאין ביי זך גרויס זיין, אויב מים זיין זייקייט, גאם סאכט
קערעם את רייה, אויב מים דעם פבוד וואס סענשאין זיגען איהם פבוד ניהער צו גאם, זיי גוס שטייט
אין פסוק דוד הקלה האם גאנס צו גאם, זייקייט און פבוד איז פאר דיר, זיין אזוי קען אפענשט
דך גרויס האלבען און בעריהטען מים דעם פבוד וואס עס ניהער צו גאם, את אויב ער זעם זך
בעריהטען מים זיין חקמה, גאם קען צו געקען דיא שפראכע פון די סענשאין וואס זיינען, און ער
קען אונזעק געבען די עזות פון דיא אלטע לייט, זעה, סיד או אלע סענשאין זענען ביי גאם גלייך,
מים זיין בעם ערנדערט, ער דיא סענשאין וואס זענען גיין זך גרויס, און מים זיין זיילען זייבט
ער אויף דיא סענשאין וואס זענען גיין זך נידעריג, דריבער זאלען דו דך אלע סאהל
זענענדיערען תעם גאם דיר אויפשייבען, דריבער זעל איך דיר זאגען זיין פידרוג זאל
זיין מים זיין זינדעריקייט, את זאלסט שפענדיג זיין מים דעם פידרוג, זיינע אלע זייד וואס
דו תעסם זיינען מים סענשאין זאל זיין מים אונזעריקע שטימקע, זיין קאפ זאלסט דו האלבען
זראפגעבוירן, זיינע אייניך זאלען קענען אומזען צו די ערד, את דיין הארץ זאל פראכטען אויבען
צו גאם, את זען דו תעסם זיינען צו אפענשט זאלסט דו גים קענען אויף זיין פנים, אום צו עריר
דעקען איהם, את זאלסט פראכטען אז יעדער סענשאין איז געעסער פון דיר, אויב דו זאלסט דך
בענעניקט מים אפענשט וואס איז א חכם אדער א זייכער דארפסט דו איהם געבן פבוד, את אויב
דער סענשאין איז זאכעם און דו איז בייך אדער דו איז בייך אדער דו איז בייך פון איהם, זאלסט דו זאכעס
אין הארבען דו בייך סעדר זאלר'ג צו גאם זיין ער, את ער איז סעדר זייך פון דיר, ווארום אז
ער וואס זענענדיקט האם ער דאס נטאון אומזענען, און דו האסט זענענדיקט מוסחתייליג, זיין
זיינע אלע זייד וואס דו תעסם זיינען, און זיין אלץ וואס זיין תעסם פירן את ביי אלץ וואס דו

אגרת הרמב"ם

קדשא ברוך הוא ושכינתו עליך, כי בכבודו מלא העולם, וכדרכך יהיו באימה וכיזאה כעבר לפני רבו ותתבייש מכל אדם, ואם יקראך איש אל הענוג בקול רם רק בנחת כעבר העומד לפני רבו, והיו זהיר לקרות בתורה תמיד אשר יוכל לקיימה, וכאשר תקום מן הכפר, תחפוש כאשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו, ותפשפש במעשיך בבקר ובערב, ובוהו יהיו כל יוסף בתשובה, והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה, והבן לך לפני המקום ברוך הוא, ופחד רעיוניך, וחשוב הדבור קודם שתזיאונו מפיך, וכן תעשה כל ימי חיי הבלך ככל דבר דובר ולא תתנא. ובוהו יהיו דרכיך ומעשיך ומחשבותיך ישרים, ותפלתך תהיה זכה וברה ונקיה, ומכוונת ומקובלת לפני המקום ברוך הוא, שזמיר תכין לבם תקשיב אנך. תקרא האגרת הזאת ופעם אחת בשבוע, ולא תפחות לקיימה, וללכת בה תמיד אחר השם יתברך, למען תצליח בכל דרכיך, ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים, וככל יום שתקראנה, יענוך מן השמים, כאשר יעלה על לנגך לשאול עד עולם, אמן סלה:

וְעַסְמַי מְרַאבְמִין. אַתְּ צוֹ יַעֲדֵר עֵינַי, וְאַלְקָם דוּ מְרַאבְמִין אִין הַאֲרֵצִין גְּלִייהּ דְּרֵא וְאַלְקָם גְּעִשְׁמַאנְעָן פֶּאֶר תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי וְיִין שְׂבִינָה אִין אוּיף דִּיר, וְהָאֲרֵים דְּעַר קְבֹד פֻּן נָאֵם אִין פֶּלֶר דִּי נִאֲבָעֵעַ וְעֵלְמִי. בֵּינָע וְאֵלְעֵן וְיִין סִימַי מְרַא, אֲזוּי וְיִיא אֶ קְעֵקְמַי וְהָאֵם שְׁמִימַי פֶּאֶר וְיִין הַעֲדֵר, אֲנִי דְּרֵא וְאַלְקָם דִּיר שְׁעָמְעֵן פֶּאֶר אֵלְעַי קְעֵנְשִׁין. אֲנִי אוּיב אֶ קְעֵנְשִׁי וְעֵם דִּיר וְרֻסְעֵן, וְאַלְקָם דוּ אֲזִיחִים נִיט עֲנְשִׁעֲרִין סִימַי אֲדוּיבְעַי שְׁמִימַי, נֶאֶר פֶּאֶרְעֵלְאָה אֲזוּי וְיִיא אֶ קְעֵקְמַי וְהָאֵם שְׁמִימַי פֶּאֶר וְיִין הַעֲדֵר. אֲנִי דְּרֵא וְאַלְקָם נִיין גְּעֵהִים צוֹ לְעֵרְגֵעֵן שְׁשִׁעֲנֵדִיג אֲנֵעֲלֵכֵעַ תּוֹרָה וְהָאֵם דְּרֵא קְעֵנְשִׁי קִנְיִים וְיִין וְשִׁלְחֵן עֵרְוָה, אֲנִי אֲזִי דְּרֵא וְעֵקְמַי לְעֵרְגֵעֵן אֲנֵעֲרֵעַ סְפָרִים (וְאוּיִסְעֵר שְׁלַחֵן עֵרְוָה) אֲנִי דְּרֵא וְעֵקְמַי אוּיִם שְׁמִימַי מִן סָפֵר אֲנֵעֵק צוֹ נִיין וְאַלְקָם דְּרֵא וְחֵקֵעֵן אִין דִּי וְאַבְעֵן וְהָאֵם דוּ הָאֵסְמַי גְּלֵעֲעֵנִי, מְאִסְעֵר אִין דְּרֵא מֶ אֶךָ וְהָאֵם דוּ קְעֵנְשִׁי שׁוּן קִנְיִים וְיִין, אֲנִי אֵלְעַי פְּרִיֵה־מְרַאבְמִין וְאַלְקָם דוּ קְעֵמְרַאבְמִין דִּי וְאֲבָעֵן וְהָאֵם דְּרֵא הָאֵסְמַי נְטָאָהן בֵּינְאֵקְמַי, אֲנִי בֵּינְאֵקְמַי וְאַלְקָם דוּ בְּמְרַאבְמִין דִּי וְאַבְעֵן וְהָאֵם דוּ הָאֲנִיטֵם נְטָאָהן דְּעַם נִאֲבָעֵעֵן קָאֵן, אֲנִי מְאִסְעֵר אִין דְּרֵא אֲנֵאָה וְהָאֵם מִעֵן בְּרַאָף אוּיִף דְּעַם קָאָהן הַשְׁבֻּכָה, וְאַלְקָם דְּרֵא בְּאֵלְדֵי קָאָהן הַשְׁבֻּכָה, אֲנִי אֲזִי דְּרֵא וְעֵקְמַי אֲזוּי קָאָהן, וְעֵקְמַי דוּ אֲזִיבִינִי קָאָהן הַשְׁבֻּכָה, אֲנִי וְעֵקְמַי אוּיִף דִּיר קִיין וְיִנְדֵי קָאָבִין. אֲנִי וְעֵן דוּ וְעֵקְמַי בְּרֵאָבְעֵן, וְאַלְקָם דוּ אֶם קָאָהן מִן וְיִיא אֵלְעַי וְעֵלְמִי וְאַבְעֵן, אֲנִי וְאַלְקָם אֲנֵגְרִימֵעֵן דִּי מְרַאבְמִין מִן בֵּיין הַאֲרֵץ צוֹ תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי וְאַלְקָם בֵּיין מְאִבְעֵן בֵּינָע גְּעֵדְאָנְקֵעֵן מִן וְעֵלְמִי וְאַבְעֵן, אֲנִי אֲזִיבֵר דוּ וְעֵקְמַי אֲרִיִים בֵּינָעֵן אֲנֵאָרְמִי מִן בֵּיין מִיִּל וְאַלְקָם בְּרִיֵהֵעֵר מְרַאבְמִין אוּיב דוּ וְאַלְקָם דְּעַם וְאַרְמִי בֵּינָעֵן, אֲנִי אֲזוּי וְאַלְקָם קָאָהן דִּי נִאֲבָעֵעַ וְזִיִּים וְהָאֵם דוּ וְעֵקְמַי לְעֵבִין אוּיִף דְּעַר וְעֵלְמִי דָאֵם נִאֲרֵעֵשׂ לְעֵבִין (בֵּי) יַעֲדֵר וְאַךְ וְאַלְקָם דוּ מְרַאבְמִין וְאַרְמִין וְאַרְמִין אוּיב דוּ וְאַלְקָם דִּי וְאַךְ בֵּינָעֵן אֲרֵעֵר נִיין, אוּיב דוּ וְאַלְקָם דִּי וְאַךְ קָאָהן אֲרֵעֵר נִיין וְעֵקְמַי דְּרֵא נִיט וְיִנְדֵינָעֵן. אֲנִי אֲזִי דְּרֵא וְעֵקְמַי אֲזוּי קָאָהן וְעֵלְמִין וְיִין גְּלִיִּיהּ בֵּינָעֵן אֵלְעַי בֵּינָעֵן, אֲנִי אֵלְעַי וְהָאֵם דוּ וְעֵקְמַי קָאָהן, אֲנִי אֵלְעַי וְהָאֵם דוּ וְעֵקְמַי וְיִין גְּלִיִּיהּ. אֲנִי בֵּיין קָאָהן וְעֵם וְיִין בֵּיין אֲזוּי קָאָהן, מִיִּם נִטְעַע פֻּנוּת, אֲנִי נִיא וְעֵם וְיִין אֲנֵגְעֵנְשִׁי פֶּאֶר נָאֵם, וְיִיא עַם שְׁמִימַי אִין פֶּסוּק דְּרֵא מוֹהֲבֵטֵן אֲנֵגְבִיִישְׁמֵעֵן וְיַעֲרֵר הַאֲרֵץ צוֹ דִּיר, אֲנִי בֵּינָעֵן אֲזִיבֵרִין פֶּאֶרְעֵנְשִׁי וְיַעֲרֵר הַמֶּלֶךְ.

דְּעַם בְּרִיף וְאַלְקָם דְּרֵא לֵינְעֵנְעֵן אֲזִיין קָאָהן אִין וְהָאֵם, אֲנִי וְאַלְקָם נִיט מְרַאבְמִין מִן צוֹ וְעֵקְמַי נִיין וְהָאֵם אִין דְּעַם בְּרִיף שְׁמִימַי, אֲנִי וְאַלְקָם אֲזִיבֵרִין נִיין בֵּינָעֵן וְעֵנְיִין נִאֲךְ דְּעַם נְבִאֵם מִן תְּקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֵקְמַי דְּרֵא בְּגִלְקֵעֵן אִין בֵּינָעֵן אֵלְעַי וְעֵנְיִין. אֲנִי וְעֵקְמַי וְחֵבֵה וְיִין הָאֲבָעֵן עֵלְמִי הִבְנֵא וְהָאֵם אִין בְּעֵתְאֲלֵשְׁמֵעֵן פֶּאֶר דִּיא עֲדִיקִים, אֲנִי יַעֲדֵר קָאֵן וְהָאֵם דְּרֵא וְעֵקְמַי לֵינְעֵנְעֵן דְּעַם בְּרִיף וְעֵם מִעֵן דִּיר, עֲנֵשְׁעֲרִין מִן הַיִּסְעֵל אֵלְעַי וְהָאֵם בֵּיין הַאֲרֵץ וְעֵם נֶאֶר פֶּאֶרְעֵנְשִׁי, בֵּיין אֲזִיבֵרִין. אֲנִי סִלָּה:

ארתות היים

השכה וזחור בני ביהו על שמירת שבת ויקדים להתפלל ערב שבת תפלת מנחה כדי שיקבל עליו השבת סמך". (כ) כשינוי עת תפלה משלש תפלות כביום ניהו כל עסקיו ויתפלל, ויאש כל הרברים שישמור את עיניו מכל דבר שאינו שלו. (כא) אל ידבר בין נמילה לברכת המוציא ויקדים שלום לכל אדם. (כב) לברך אה בוראו שהשביע נפש שוקקה. ואם יקללוהו בני אדם או יחרפוהו אל ישיב להם דבר אלא יהא מן הנעלבים. (כג) ולא יצא לריב מהר ויתרחק מן השבועות וכן הגדרים כי בעון הגדרים בניים מתים. (כד) ויתרחק מן השחוק ומן הכעס כי מכלכל חוזה ודעתו של אדם ושיעבוד המיד ליוצרו באהבה ושלא יניח דבר לעשות מענין זאת התקנה. (כה) לאהוב את ה' ככל לבבך וככל נפשך וככל מאודך והסכס באמרך את ה' אלהיך ככל לבבך וכו' למסור נופך וממונך על קרשורו וכוה תקיים כעצמך דברי המסורר כי עליך הורגנו כל היום. (כו) לכמח ביי ככל לבבך ולהאמין בהשגחתו פרמית וכוה תקיים כלבבך היחוד השלם כהאמין בו כי עיניו שוטטמות ככל הארץ ועיניו על כל דרכי איש וכוהו לכ וחוקר בלוית כי מי שאינו מאמין אשר תוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי יי אלהיך אינו מאמין ואין זה יחוד שלם כי זה היה סגולת ישראל על כל העכו"ם וזה יסוד כל התורה כולה :

ליום שני

(כו) להרחיק מנאוה וכעס וגער כיצד הרע המשיאך ללכת כדרכי לבך ואל ישיאך כי דרכי וך וישר. (כז) מדבר שקר תרחק ואל תוציא שם שמים לכמלה. ולא במקום סמונה. (כח) והוסר מסך משענת בני אדם והוצנע ללנה עם בוראך ואל תשים זהב כסלך כי זאת תחלת עבודת ענ"ם וסוד

אפילו פני נועם ביי ידך ועליו אנועך געסען דאס לעבן די ואלקס ליקענען אין גאס. און נען די נועס שנין דיא ניערסער ובלל סארך קים ביין גאנץ פארפענין. ואלקס סראקשין אפילו פני נועם ועליו ביי ידך אנועך געסען דיין פארפענין די ואלקס ליקענען אין גאס. ואלקס לידן יסורים און יד לאוין הרגלן. און אנועך געבן דיין פארפענין. גאר גיס ליקענען אין גאס. נועסען סקנים יין די בייך וואס רוד הפלך האם גיאנאס צו גאס. סון זייגעטווענין ווערן סיד געברענגט אלע סאן. כו די ואלקס ריך פאר ויבערן אויף גאט קים ביין זאנצע הארץ און ואלקס גלייבן אז גאס מיט אקסונג אויף יעדער. סקנעשש בונדער. קים דעם נועס איינגעווארצילט ווערן אין דיין הארץ די אמונה אז גאס איז אייגער. און זייגע אוינין קענען אויף די זאנצע נועלם. און אויף אלע וענין וואס רעד סקענעשש גייט. און ער ווייס די הארצער און די ניערן פון יעדער סקענעשש. דער פקענש קום גלייבט גיס אז גאס האט גענומען די יודן ופון סקנעשש. גלייבט ער גיס אז גאס האט בשאפן די נועלם. און ווענד די אמונה זענען די יודן געליבער ביי גאס פון אלע פעלקער און דאס און דער מוראקענס סון די זאנצע תורה וואס גאט קאמ און זייגענען

יום שני

כו פנין פול רעווייטערן פון ידך גלייפיקים און נעם, דאס ואלקס אפשייניגן אויף דעם גער תרע וואס יוד כעד ריך אן די ואלקס גיין אין די נענין וואס ביין הארץ, וואס, דאס ואלקס ריך גיס לאוין אפשיידין אז זייגע נענין זענען נעם. כז די ואלקס ריך דער רעווייטערן פון צו זאנצע זענען. דאס ואלקס גיס ארויס ביידין דעם זאנצען פון גאס ביידין די אפברעה ארער צום ראינען. און דאס ואל ניין טר אויף אפשיינע ארם. גיס וואו דער ארם איז סיאס. כט די ואלקס ריך גיס פארקערטן אויף אקענעשש. אז אלע סקזת און פנעשיס מוכים וואס די פוסק, איז די נועקס קענען וואלטה פאש

וואו אפלאקה פרייאג פאר גאס, אפילו עם אין גאר פסקע סאקער אין שוין שבת, זאל פנין אויך קיין סלאקה סוהן און ער זאל אונזאין זייגע שטוב סקנעששין זיי ואלין היקען שבת ווי דיר רן איז. און פרייאג פאר גאס זאל ער ראינען קרית קנחה. ער זאל קענען אנהייבען שבת קרית. ווען עם ניעם גאר יין פאג. כו אלע סאן זענען עם נועס קעסען די גייט פון ראינען, שחרית, און קנחה. און פערט, זאל ער פאס זאנצע אלע געקעסען און גיין זיינען. דער וועלעך פאך איז ער זאל היקען די אינין גיס צו קענען אויף די יאך וואס איז גיס זייגע. ער זאל גיס זאנצען פרייערע זאנצען. כט אז ער האט יוד געוואשן צום עסן זאל ער גיס אלס ביידין ביי נאך די גרבה הוציא. און נעלדין סקענעש ער נועס סקענעש זאל ער אים פאררער זאנצן גום פארקען ארער טום שבת, און ער זאל אפערקערן זאל ער אים געבן שלום. כז ער זאל זייגיין לעבן גאס וואס ער האט אים זייגענען וואס ער דארף. איז סקנעשין וועלן אים פלוהן ארער זינען, זאל ער זיי גאר גיס סקענען. ער זאל אפילו פאר קעמס ווערן זאל ער קיין אפערן צוריק פארשקענען. כט ער זאל גיס פרייאגין געשווינד צו קענען מיט סקנעשין, און ער זאל יוד רעווייטערן פון צו פונערן און פון צו קאווען פנדר. ווארום אז פנין מום אפערן און פנין איז גיס מקנים. ספראדין די גלייגע קונדער. כז ער זאל יוד רעווייטערן פון זייגענען און פון נעם, ווארום זייגענען און נעם ער אפערקערן דעם זאל פון סקענעשש. און באקאלט נויים ער גיס וואס ער מום. און ער זאל זייגיין דענען גאס קים זייגענעש, און ער זאל היקען צו פאנען אלע דאס פנייט. כט די ואלקס ליב האבען גאס קים פון זאנצע הארץ. און פים ביין זאנצען לעבען און פים ביין זאנצין פארפענין. און פנין די נועסען זאנצן די נוערסער רכל פארך קים ביין זאנצען הארץ. ואלקס סראקשין אפילו פנין נועס ריך סאנען יסורים די ואלקס ליקענען אין גאס, און נען די ואלקס זאנצען דיא ווערער ובלל געשען מיט ביין לעבן וואס פארקען

ארתות חיים

כאשר תוכל וכן יהיה לך בנמרא כי העוסק בנמרה טובה ונותנין עליה שכר אין לך מדה טובה הימנה ותנן ותלמוד תורה כנגד כולן :

ליום שלישי

(ג) מכל מאכל אשר יאכל ומכל משקה אשר ישתה אל תהיה בלא ברכה בחלה וסוף וכוון בה כאשר תוכל וכמה ראשך בשתוכור את יי ותמגר עיניך כי מדי דברך בו אל תהי כאמור בפיו ובשפתיו בברוני ולכו רחק ממני . (ג) נמול ידיך להפלה ולאכילה ובעת צאתך לצרכך ביך אשר יצר ועל נשילת ידים אל תברך אם לא קנחת או שפשפת ותרצה להתפלל מיד או תברך אשר יצר ועל נשילת ידים . (מ) גרילים תעשה לך על ארבע כנפות כמותך למען תזכור לקדש עצמך בכל דברך והוי צנוע בבית הכסא ועם ביתך כי אפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו עהיד ליחן עליה את הרין ואל תנהג עצמך בקלות ראש ויהי מורא שמים עליך והשמר מלהסתכל באשה ואפילו פנויה, ומוזות על פתחי ביתך אל יחסרו . (מא) סוד אחר אל תגל גם את הדברים אשר ידברו לפניך שלא על דרך סוד ממנם בקרב לבך גם אם תשמענו מאחר אל תאמר כבר שמעתי זה ומשוכבת חיקך שמור פתחי פיך . (מב) ערב ובוקר וצהריום שמור העתים הקבועים להפלה ופתח לבך שעה אחת קודם תפלה והוי זהיר שתהיה מעשרה הראשונים ואל תדבר שיחה בטלה בבית הכנסת ותפילין על ראשך ועל זרועך אל יחסרו . (מג) פלס מענגל הנליך לישר עצמך בדרך בינוני במאכל ובמשתה ובכל מדותיך ואל תמי ימין ושמאל ובדיבורך ובהסתרת פנים עם האמונה ודרוף אחר השולם . (מד) קבע עתים לתורה קודם אכילה ודברת במ על שלחך והזרת

אויך נישם קניקען . אונ זאלקס זעהן אז אויף דייע בייגע פירען זאל אייביג זיין סוואת . מא זאלקס גיט אויסזאגן זאפרייטן סוד , אזילו וועט קען וועט ביידיג דיר אונ זעט וועט גיט זיין קיבוד , זאלקס דאס אויך געהאלטן זיין זיין הארצין , אונ זאלקס גיט זאגן פאר קיין פעקש . אויב איינער וועט דיר געזעט דערציילן , אונ דאס האקט שוין די נאך געהערט , זאלקסו גיט זאגן זיך האב שוין דא נאך געהערט אויך וויל דאס שוין גיט הערין נאך זאקאהל , ווארום זענער וועט פאר שפעט ווערין , נאר זאלקס דאס הערין נאך זאקאהל פון דעם פענקיש אויך . אונ זאלקס גיט זאלן דערציילען זיין ווייב . ס'בו די זאלקס היפען צו דאווענען זיין די צייטן וועט זענען אויסגעזעט צום דאווענען , אונ זאלקס פריער פארן דאווענען זאלקסו געבראקטן זיין זיין הארצין פארנוועפען די זאלקס זעהן זיך באוועגן . די זאלקס זעהן צו זיין פון דא ערשטע זעהן וועט קענען זיין שרול צום דאווענען . אונ זיין שותל זאלקסו גיט ביידיג נאר זאלקע ביידיג וועט זיך צו זאקאהל , זאלקס זאלע קאג האבן פלען אויף זיין האנד אונ אויף זיין קאפ . ס'בו זיין זאלע זוכן זאלקסו זיין מיפעל , מיט עסין מיט קרינקען , זינשם צו פיל עסין , זינשם פאקסין זינשם עסין פייערע עסין אונ זינשם פרינקען פייערע זיין , אונ זינשם עסין ברויט מיט זאלץ , נאר זאלע נאך דעם פארדינסט . מיט דייע זאלע קדחת זאלקסו זיין מיפעל , זינשם צו פיל רוקנות , אונ זינשם צו פיל זאקרויות , זינשם צו פיל קארט , אונ זינשם צו פיל פארבריינען , אונ אזוי זיין זאלע זאנערע קדחת , זאלקס גיט זאפרייגן דעקס , זינשם זינקט , נאר מיפעל מיט זינשם ביידיג זאלקס דאס אויך זיין מיפעל , גיט צו פיל ביידיג , גיט צו פיל שוויגין , אז די זיך וועט מיפעל א פענקש אונ דא וועט אים ווייזן א פריילאך קנים , זאל דאס זיין מיט זאלקס זאלקס זינשם די זאלקס פראקטן זיין הארצין זאנערש . דא זאלקס זאכונקען צו זאלקס זאלען מיט ארבע פענקשין . ס'די זאלקס אויסגעצין צייטן וועט דא זאלקס זיין זי לערנען תורה , מא זיין זעהן אים פיר זיין זייער זיין , אונ זיין דא ערעם כי

גוט פארשטיין די נמרא , ווארום דאס לערנען פון נקרא איז שיקר ביי גאט אונ גאט גיט שיקר פאר דעם לערנען , ווי פיר קאנען לערניג , תורה לערנען געשטימט זענען זאלע קדחת :

יום שלישי

לח מה די וועקס עסין זאנער די וועקס פרינקען , זאלקסו זיין זעהים זוא פאקס זאקרה פאר דעם עסין אונ פאר דעם פרינקען , אונ נאך דעם עסין אונ נאך דעם פרינקען . זעט זאלקס זיין זענען האבן צו זינדיג גאט , אויף דעם עסין אונ אויף דעם פרינקען וועט ער האט דיר געגעבן , אונ זאלקס גיט זיין גי די פענקשין וועט מיט דעם מויל גיבען זיי קבוד צו גאט , אונ דאס הארץ זיין נאר ווייט פון גאט . ווען דאס וועקס דערמאנען דעם גאטען פון גאט זאלקסו ברעקן זיין קאפ אונ פארמאכין דייער איינין . (ל) זאלקס וואשן דייער זענען צום דאווענען אונ צום עסין , אונ זעט די זאלקס פארשין זענען זאנער זארום געזאנען פון בית הכסא זאלקסו וואשען די הענד אונ זאגן דאס ברכה זאלקס זיך , אונ אויב די הענט דייער זענען אוסברין טייל די זאלקס מיט זיי אפגעווישט דא עשקתה וועט האט זארום געשפריצט אויף דייער גלידער , זאנער טייל די זאלקס זיך זיין געמאכט זיין בית הכסא , אונ דאס וואשן דאס הענט אונ גאנצעם וויילסו באלד דאווענען , זאלקסו זאגן צוויי ברכות , זאלקס זיך אונ זעט זאלקס זיין זעט זאלקס זיך פארן זיצות אויף די פיר זעקן פון זיין גליה די זאלקס געזינקען זיך צו זייליגען זיי זאלע זאגן , אזילו זען די זינען זיין בית הכסא זאלקסו זיין מיט פרוקמיים , אונ זיין פירונג מיט זיין ווייב זאל זיין מיט פרוקמיים , ווארום זען דער פענקש וועקס געשפאקט , רעכנט עסן אים צווישען די זענדות אזילו זאנערע זענען ווארום וועט ער דעם מיט זיין זייע גיט וועט קען זאלקס , אונ דער קאפ זייער זאל גיט זיין פרייט פון מויל פאר גאט , נאר דאס מויל פון גאט זאל זיינדיג זיין אויף דיר . אונ זאלקס זיך היפען גיט זוא קענען אויך זאקאהל אזילו אויך זאלקע וועט האט זיין זאלקסו

אדוות היים

ענין לסי שעלה לעושר יותר מסך אלא למו שהוא תחתיו. (פ) אל תבהל לקצוף משום דבר
הארך אפך פן תאכר את חכמתך. (פא) אל תוציא מסך עקשות פה וניבול פה כי על כל דרכיך
תבא במשפט. (פג) אל תחוק בעמך עם חבירך יום אחי ותכנע לפניו לבקש ממנו מחילוי קודם.
(ג) אל תרבר כצואר עתק ואל תעיו מצח שלא לקבל עליך יראת שמים. (פד) אל תשיב למחפזיך
ולטכניו והימים יד לפה ושחוק יד אים לכבך. (פה) אל תתעבר על ריב לא לך כי לסוף הנו ישלימו
ביניהם ואתה תשאיר בכעס. (פו) אל תרבר שאין לך אדם ששקו לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום.
(פז) אל תהי כו לכל אדם ולכל רב שאין לך אדם ששקו לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום.
(פח) צדק צדק תרדוף כי רוף צדקה וחמר ימצא חיים צדקה וכוון ואל יחסר מפחית השקל
בכל שנה בפעם א' ובכל חרש ובכל שבוע כפי מסה ירך ובכל יום לא תחסר מתנה מועמת לכל
הפחות קודם תפלה ואם הגיעו למעשר תתן ויהי סוף כביתך, בכל אשר תמצא ירך ונגמול הן
לחיים הן למתים הן לעניים הן לעשירים. (פט) רצה כאשר ירצה ויצרך שמח בחלקך אם מעט
ואם הרבה ותתנון לפניו תמיד להטות לכבך לערותיו וכשאר דרכיך השלך על ה' יונכך ואל
יקשה בעיניך מלהוציא לכבוד השבת ויום טוב ככל הצריך והשתדל לכבדם ולקבלם מבעוד יום
להתענג בהם כאבילה ושתייה וחציו לכות המדרש, וכברוהו בכניסתו וביציאתו, לערוך שלחן
במוצאי שבת. (פ) אל תישן כעצל שינה רכה ותרגיל את עצמך להקיש בהנך החמה ולקול הצפור
קום מממתך. (פא) אל תחמל בלא נקיות כפים ובלא סדרה כי תהלך לא תהיה נשמעת.
(פב) לא תחמל כי אם כנותת הלכ ובכחת כרי שישמע האון. (פג) אל תשבח צור ילדך ומחוללך
ובכל דרכיך דעוהו ותביאוהו לנגד חמדי :

ואחר ואלקסו נעבין אסמחצית תשקל קים תשין ונאחל איהו
צדקה או נעדרת חכך או נעדרת נואך ואלקסו נעבין וצדקה
נאך בדין פארקענן ; און נעדרת נואך אין דער קרייה פאר
דעם באוועגן ואלקסו נעבין נעפעס אויף צדקה ווי פיל דאס
יעקס קענען, אויב די האקס צו נעבין אפגעביל פון דיין
פארדיקס ואלקסו נעבין. און פיר דעם נעפעס דיר נאם נעפעס
פייביג שיינו אין דיין שטוב. און וואס דא קענסט קומען
שרוב, סיי צו געברענגען. סיי צו געשקארבענען. סיי א
אנרעפע, סיי צו רייכע, ואלקסו אלץ פארן. סמו די ואלקסו
(נעלין וואס נאם וויל, די ואלקס דיר פרייען קום וויא פיל
נאם האס דיר נעבענן. סיי פיל סיי ווייניג די ואלקס פייביג
נעפעס ביי נאם, ער נאך זייגן דיין ווארן צו דיין זיכה, און
נעבין רייכע פארברענגען נאכן וואס די דארקס, ווארף דאס
ארויף אויף נאם ער קומט דיר שוין נעבין, און ער נאך דא
גים פאנען גים אויס צו נעבין אויף שבת און אויף יום טוב
ווי פיל די דארקס, און ואלקס צו נעפעס דעם שבת און דעם
יום טוב קים כבוד. און פון ערשט שבת און ערשט יום טוב ביי
פאג, ואלקסו צו נעפעס אפגעביל צום שבת און צום יום טוב.
די ואלקס דיר פאגן פערנענען שבת און יום טוב קים פים ביי
נעבין און פארקענען, און אפגעביל פאג און ואלקסו נעבין אין בית
המדרש, די ואלקס נעבין כבוד דעם שבת און דעם יום טוב
נען דער שבת און דער יום טוב קוקס פון און וויון ער גייט
פארעם. סיי צו שבת דאס פון אויף געבן די פערדע קלדי
פליבן. (ס) די ואלקס גים פלאמין לאנג אויפן קאפ ווייל די
נעפעס אין ווי אפליכער, נאך די ואלקס דיר אפגעביל נעבין
פאג נעבן די שטן קאפן ארויס אויף און נעפעס. און די פיינע
נעלין נאך אפגיבן ווינגען ואלקסו שוין איינשפייט פון געט.
עט די ואלקס גים דאווענען גיז די וויקס פריער דיין פאקס
די קענט, ווארס פון די וויקס וואווען פים אפגיבט נעבן
נעט דיין תפלה ויהי, און אפגעביל פערען. עכ ווא ואלקס
באווען קים בנה, און אפגעביל. רייכע וויקסען נעבן
נעבין וואס דיין טויל דעם. עג ואלקס גים פארקענען נעבן

קענט זיין נאך ואלקס קענען אויף דעם וואס איז אפגעט
סו דיר נעקסט פאנענדיג זיין צו פרייען און נעפעס לויבען
ש פאם יתקבדו. (ט) ואלקס דיר גים איינין צו נעבין ביי
אויף קיין וואך, נאך ואלקס איינהאלטן דיין געט, ווארס נען
דער פאנעש נעפעס ביי פארלירט ער דיין חקקה. סמו דא
ואלקס גים ביידין פארטאן ביידין, ווארס אויף בייגע אלע ביידי
קענסט נעבין נעבין. (טא) און די גיט ביי אויף אפגעביל
ואלקסו גים אין דיין אפלי און פאג, נאך וואס ווי בייא
ווי נעבין און וואקס איהם באלד איבערנעמן. סמו דא
ואלקס גים ביידין קים הנה, ווארס דער וואס נעפעס קים
הנה וויקס ער פון ער האס גים פארן פאר נאם. סמו אויב
פייגער נעפעס דיר פארשקען אפאר ער נעפעס דיר וויילן,
ואלקסו ליינן דאס האנגן אויף ביי טויל און וואקס די טויל
צו טאקע און וואקס ווייניג, גים קענען, און וואקס דיר
וויקס דיין טאקע נאך גים דערהיטען נעבין אויף זיינע ביידי.
סמו וואקס דיר גים קענען און אפגיבט נעבילע נעבין גים צו
גים, אויב דא נעפעס צוויי פאנעשן פרייען ווי וואקסו דיר
גים אריינפאנען, ווארס דער סוף נעפעס וויל די צוויי פאנעשן
וועלן ווערן שטם, און דא נעפעס גלייבען בייא דיין געט,
סמו וואקס דיר גים נעפעס וואקסן אויף פאנעשן, וואקס ביי
ווי דיין נעבין, וואקס וויין ער וואס אלץ פארטאן אויף
אירד. סמו די וואקס קיין פאנעשן פארשקען, און קיין נאך
פארשקען, די וואקס גים נאכן וואס טויל ער דער פאנעשן
דער וואס טויל ער די וואך, ווארס עס איז גים דא אפגעביל
וואס וואל גים האבן אפאחל א גליקליכע שעה, קען דיין
דער פאנעשן וואל אפאחל גליקליך נעבין, און דא נעפעס
בארשין וויין טאקע. און עס איז גים דא פאנעשן וואל גים
נאכן וויין פארם, עס קוקס אפאחל אפיים וואס קען בארשן די
נאך האבן. סמו צוק צוק תרדוף, די וואקס פאנעשן און
פארן נעבין וואקס און צדקה, ווארס גים פאנעשן וואס
און נאך צו ווארן נעבין וואקס און צדקה און נאך,
נעפעס ער נעפעס נעבן און צדקה און כבוד, ער נעפעס האבן
קעט ש פארן צדקה און קען נעפעס נעבן כבוד, נעבן

אדנות חיים

ואמך ובתך ואפילו עם שתי נשים. (מ) אל תשכח אשה ביפיה וכמוכב מעשיה יאשרוה ושומועם.
 (נ) אל התן הפארת לעצמך ואל היתך נופך בעיניך ותקטין אה עצמך. (ק) אל תכהל מעשיך.
 (קט) אל תרבה לרבר ברברים המועילין ובלא נזק כי אם בקוצר לשון. (קכ) אל תתף יוד לקנות
 לך חבר נאמן ושסור אותו ואל תאכרזה כי טוב:

ליום ששי

(קג) אל תהנה את חברך בשפתי חלקות ובחניפות ואל תרבר כלב ולב. (קד) אל תכניס לשום
 אדם כי אין אדם שאין לו שעה. (קה) אל תהחבר לאדם רע וחוטא וכעסן וכסיל פן תביא
 בלימות עליך. (קו) אל תעלה ברעתך לנצח את החכם כי לא תרבה על חכמתך חכמה. (קז) אל
 תהי קפדן לרבר מועט נגר שום אדם פן תלקט שונאים על חנם. (קח) אל תהי להוט לדעה והסתרים
 שבין אדם לחברו ודבר המכוסה ממך. (קט) אל העש' כהטר מה שתהבייש לעשות בנלוי ואל תאמר מי
 רואני. (קי) אל תחשוב עון למי שיבא להתנצל לפניך אם אמת ואם שקר. (קיז) אל תסמוך על
 מתנת בשר ודם ותעבור לבקש מנותותיך. (קיח) אל יהי סמוך שלך חביב עליך יותר מנוסף כמו
 לעבור על המסך וללכת יחיד. (קיט) אל תהן בלבבך קנאה שזו היא חולה רעה שאין לה רפואה.
 (קכ) אל תרניל לישבע על נופך נאפילו על רבר אמת. (קכט) אל תיחזר לעשות תשובה שלמת
 ולבקש רפואה לחולי נפש. (קל) אל תעמול לרוח ואל תשמע דברים בפלים. (קלז) אל תכנה
 שם רע לחברך כי המבנה שם לחברו אין לו חלק לעוה"ב. (קלח) אל תכמח כעשרך כי הבוטח
 בעשרו מלקט שונאים ויכשל תחת שונאיו. (קמ) אל תהי סרבן אל אנשי עוידך ובטל רצונך
 מפני רצון אחרים. (קכ) אל תרניל עצמך לאכול חוץ מבייתך עם קיבוץ הרבה שלא למעודת

אליו אין איין ששוב. נאר מים ביון ווייב אדער מים ביון
 סופער אדער מים ביון סאכטער פּעקטו ויין אליו אין
 שוב. אפילו מים צניי ווייבער ואלטו איד גים ויין אין
 איין שוב. (זח) ואלטס גים לויין אפשה מים איד שיינקים,
 אג גים מים אידע נוסע פּעש'ים. (זט) ואלטס גים וויבן ריך
 איין צו מאכין מים שיערע גלייכער אג מים צדוינג, ביון
 קערפער ואל גים ויין ביי ריד שיערער ווי ביון שיערע. דו
 ואלטס ויין קליון ביי ריד. קי רוא ואלטס גים קארן אונד
 איבער געאליט. קא אפילו רי וואכן וואס דו ברוקסט ביידין
 ואלטס ווי ביידין גאנץ קורץ. קב דו ואלטס ריד אייבוועקן
 שפּער אערליכען פאן, ואלטס אים האלטיגן געבען ריד, אג
 גים אפגעלאזן פון ויך :

יום ששי

קט דו ואלטס גים איבער ביידין ביון חבר מים גלאפע ביידי,
 אג מים הנהגן אג ואלטס גים ביידין צו אים מים דעם
 טויל אג אין הארצין פראקטין אנדערש. קרו דו ואלטס מין
 פּעקטיון רערענען, ווארום גס איי אונד פּעקטיון וואס
 ואל גי האבין אנדליכע שעה. קען ויין גר וועט גליקליך
 נוערין אג דו וועסט בראקטין איין טוכה. קחו דו ואלטס ריך
 גים בהקפסין צו אפּעלעקטיון פּעקטיון, אונדריגער, אג אפּעקן
 אג אגאר, סאפער וועסטו פארשטעם ווערין וויך איהם.
 קז דו ואלטס ריך גים שפּארקען צו וואכן אנדערש ווי רער
 עקס וואס. ווארום ריך דעם וועסטו גים קליכער ווערין.
 סאכטערען אז דו וועסט פּאליגן דעם תכס וועט ער ריך
 לערנען תּכס. קח אז איינער האט ביר ויקארן אפּארין אין
 אפּליינינגים, ואלטס גים ביי ווערין, אג אז איינער געט
 פון ריד אפּליינינגים, ואלטסו אים געבן, ואלטס גים האבין
 ויל ויקריקעט שניאם. קחו ואלטס גים וועלן וויסען

ארחות היים

מזוה. (קנה) אל תרגיל גופך להשתכר מיין פן תהיה מנונה ותגבל את פוך ותתחרם. (קנה) אל תבעום באשתך ואם רחקת אותה בשמאל קרב אותה בימין בלא איהור. (קנה) אל תבוה ואת אשתך וכבר אותה ותסרינה מן החמא. (קנה) אל תהי רגיל לישב עם הלצים פוחות הגפש פן יחפיווך. (קנה) אל תתעצל לבקש חכמה והיזיר את חברך כסתר ודרך כבוד. (קנה) אל תדבר בלא עתו ובדבר שאין בו תועלת ושמור פתחי פיך. (קנה) אל תדבר עם מהולל ומשוגע שלא יקבל דבריך ויבוה אותם. (קנה) אל תהי כפוי מובה וכבר כל מי שפתח לך פתח לבקש די סופוקך. (קנה) אל תוציא מפיך דבר שקר וכזב והיה נאמן לכל אדם ואפילו לנברי. (קנה) אל תתעצל להקרים שלום לכל אדם ואפילו לנברי מפני דרכי שלום. (קנה) אל תרגיל עצמך לעמוד בי אם אצל רובם ושבע והאזין דבריו :

פליק תהנהגה אשר הקן הרב רבינו אשר זצ"ל

ליום השבת

אחד היים למעלה למשכיל למען סוד משאל משה. (ה) שיפריש מעשר מכל ריוח שיביא חי תעלה בידו. (ג) שיהן מיד לצדקה אשר תשיג ידו ובסוף כל חרש ובסוף כל שנה וזה חצי. (ג) שיתפלל ערב ובוקר בכל זום עם הצבור. (ד) שינוח תפילין בכל יום. (ה) שיקבע מזוזה בכל שערי ביתו המחויבים במזוזה. (ו) שיקבע עתים לתורה. (ז) שיהיה נאמן בבשאו ובכמתו ובדבריו. (ח) שיכבד לומדי תורה בכל יכלתו. (ט) שיוכיח את עמיתו ולא ישא עוליו חמא. (י) שידון את חברו לכף זכות. (יא) שימחול בכל לילה קודם שישן לכל מי שחמא לו בדברים. (יב) שישתדל להכניס שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. (יג) שיהיה את בני ביתו על התפלה ועל נמילת ידים ועל ברכת הנהנין. (יד) שיפרע תמיד בכל ששוי. (טו) שלמוד הפרשה בכל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום ופי' רש"י ז"ל. (טז) שיקרא אגרת התשובה שחזר רבינו

יום השבת

אם פון יעדער פארדינגס וואס גאט נעמט דיר געבין, זאלסטו אפשיידן אפצונעסלי איהר צדקה. א ווען גוט קומט צום דיר אפטרעם פון זאלסטו אים געבין ווי פיל דו געקענט געבן, גאר אין סוף יעדער חודש און אין סוף יעדער יאהר פון אים געבין צדקה מיט אים מאהל איין גילדן מיט אהאלבין גילדן. א אפ'ען פרייה און אפ'ען נשחרית מנחה פער יא זאלסטו באוועגן מיט אפ'ען. דו זאלסט לייגן תפילין אלע טאג. דו זאלסט האבן מוחות ביים אלע טעיען פון זיין שטוב ו זאלסט איםענצין צייטן צום לערנען תורה. ז זאלסט האנדלן ערליך און ביידיה אמת. דו זאלסט נובד זיין דאס פונקטשען וואס לערנען זיך מיט וואס דו נעמסט גאר קענען. דו נעמ דו נעמט זענן אהארעקס פון זיין חבר זאלסטו אים שפראכען, גאר זאלסט אים גוט זיך לערן און אים גוט רופען זיך יעדער. א דו זאלסט אייביג רעדענען איהר זיין חבר און ער אים רעדענען, יא אלע נאכט זייער דו נעמסט דיר לייגן שפראכן זאלסטו מוחל זיך יעדער מענטש וואו גאט געבן דיר געדינגט, יא זאלסט זעהן צו מאכן שלום נען צוויי פונקטשען וועלן זיך רעדען, אדער אז פאן און זייען וועלן זיך רעדען. זאלסטו מאכן שלום צווישען זיי. יא דו זאלסטו אנהאנגן זיינען שטוב פונקטשען זיי זאלן זיינען אלע טאג, און זאלן זיך וואשן צום פסח, יא זאלן זייען זאלען אפ'ען איהר יעדער פסח און פרינקען. יד זאלסטו זייען לערנען די פרייה חמשה מיט רש"י, און פערדין פרייה זיין צוויי פאל תופש און איין מאהל פרייה. טו דאס וואו מן ראש השנה זאלסטו לערנען דעם פסח אגרת התשובה פון

קבא זאלסט דיר היפען פון שפור צו נעדין, נוארעם דער וואס איז שפור זאם מיאנס, און רעדט מיאנס רייד, און האט תרפיה. (קב) זאלסט גוט זיין ווערן איהר זיין זייב, וואו איז דו האפט זי דערנענטערן פון דיר מיט דא לייגע וואו, זאלסטו זי באלד דערנענטערן צו זיך מיט די רעכטע האנד. (קג) זאלסט זיין זייב גוט פארשעמען, זאלסט איר געבן גבול, און זאלסט זא דערנענטערן פון צעדיה. (קד) זאלסט זי זענען זאמען מיט די מענטשן וואס לאבן פון תורה און מצות, אפטרען וועלן זיי דיר געבן ווייניגען. (קה) זאלסט דיר גוט טעלן צום ווען תפלה, און זאלסט שפראכען זיין חבר אין דערשטיל און מיט גבול. (קי) זאלסט גוט זייען זאמען גוט זיין צייט און זאלסט גוט זייען זאמען וואס עס נעמט גוט. און זאלסט אנטהנגן געבן פון וואס צו זייען. (קכ) זאלסט גוט זייען מיט אירען וואס איז פארשידן און משגיב, נוארעם ער נעמט גוט אן קענען זיינען זייד און ער נעמט זיי פארשעמען און נעמט לאבן פון זיא. (קכא) אז איינער האט דיר גיטאון אפ'ען זאלסטו גוט פאר לייקענען די טובה, גאר זאלסט די טובה אייביג געבריינגען און צוריק אפ'ען אפ'ען. און זאלסט געבן גבול צו דעם מענטש וואס האט דיר געווען אונגע וויא אזוי דא זאלסט קענען פארדינגען זיין פרייה קעסט זאלסט גוט ארויס זייען פון זיין טייל אלעמען, און זאלסט זיין געלויבט ביי יעדער מענטש, אפילו ביי אגרי איהר, קל דו זאלסט געבן שלום ש יעדער מענטש, פריער זייער ער זאגט דיר שלום, דו זאלסט אהין צום יעדעם טוט מיניגען, און שפלה, אריער זייער דיר זאגט גוט אפילו, און אפילו צו אגרי זאלסטו איהר פארשעמען קלאו דו זאלסט דיר געוויינען צו זיין צוהאפן מיט תפלים, און זאלסט הערן און אפטרענען זיי יעדע זייד.

ארתות הים

וזה וז"ל בשבוע שיחול ראש השנה להיות בתוכה. (י) שיקבע מעודה שלישיית בכך שנת אחר מנחה. (יז) שיכבד את השבת בכרכת ה' אלהיו אשר נתן לו. (יט) שיערוך שלחן ככל מצאנו שבת ויאכל אפילו דבר מועט. (כ) שסייע לחברו בכל מה שיצטרך בנופו וכדבריו. (כג) שיתודה בכל לילה קודם שישן מלבד הלילות שהן אמורות בהספר וכתענית ויתאבל על עונותיו ויגל אורך גלותו ועל חורבן בית מקדשנו ותפארתנו שיכנה ב"ב. (כד) שיעשה יום אחד תענית בכל חרש ביום שקורין בתורה ואם לא יבול להתענות יתן שני פשיטין לצדקה. (כז) שיקיים בהצנען לכלכל מעשיו הטובים כי היא עבודת ה' והכרך הנבחרת והרצויה לפניו: סליק

בכ"ט יתחיל. (יז) אע"פ שבת נאך מנחה ואלקטו עסין דיא קדיקע קענדע יח ואלקטו קבד זיין שבת אזוי נוי גאט האם די געגעבן זיין ברכה. (יט) אע"פ מוצאי שבת ואלקטו עסין די מענה קלנה מלכה. אפילו די וויקס גאר עסין אפיקעל, פון דעסקענען ואל זיין דער טיש געגרייס. (כ) די ואלקטו פון דעסקענען איז אע"פ וואס ער וועט בארען, פיי צוא זיין געווען און פיי צו זיין געשעפט. (כא) אע"פ נאכט איינער די וויקס ריך זיינן שלאפן ואלקטו זאגן יודי, נאר דיא נעקט נואס קאנגן טאר מען גיט פאסקין און מען טאר גיט

תפלה על הנפטר אחר הלימוד

אנא יי מלא רחמים אשר בידך נפש כל חי ורוח כל בשר איש. יהיו נא לרצון לפניך תורתנו ותפלתנו. בעבור נשמת (מלוגי) (מלוגית) ונמול נא עמו (עמה) מחסרך הגדול למחוז לו (לה) שקרי רחמים וחסד ושערי גן עדן ותקבל אותו (אותה) באהבה ובחבה ושלח לו (לה) מלאכי הקדושי' המהוירים לחלוטו (לחלויכה) ולהושיבו (ולהושיבה) תחת עץ החיים אצל נשמות הצדיקים והצדיקיות חסידים יחסירות ליהנות מזיו שכניתך להשביעו (להשביעה) כטובך הצמון לצדיקים, והגוף ינוח בקבר כמנוחה נכונה בתדורו וכשמתת ושלום, בדכתיב יבא שלום ינחו על משכבותם חולך נכוחו, וכתיב יעלו חסידים ככבוד ירגנו על משכבותם, וכתיב אם תשכב לא תפחד ושכבתה וערבה שנתך. ותשמרו אותו (אותה) מחכות הקבר ומרמה ותוליעה ותמלח ותמחול לו על כל משעו (לנקה, לה על כל פשעיה) כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ונכור לו זכותו וצדקותו אשר עשה (לנקה, לה זכותיה וצדקותיה אשר עשתה) ותשמיע לו משמרתו לרשן עצמותיו (לנקה). לה משמרתה לרשן עצמותיה) בקבר מרב טוב הצמון לצדיקים, בדכתיב מור רב טובך אשר צמנת ליראיך, וכתיב שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה, וימכון (לנקה). ותשכון) בטח בדר ושמן מפתח רעה, ואל יראה (תראה) פני גיהנם, ונשמתו (ונשמתה) ברחמי צורה בצורה התיים, ולהיותו (ולהיותה) בתחת הממים עם כל פתי עמך ישראל ברחמי. אמן.

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה

לשם יהוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ברחילו ורחימו ליחרא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם בל ישראל ולאקמא שכניתא מעפרא הריני קורא בתורה שהיא כנגד תפארת דועיר אנפן שבו נ' כלים דג' בחינות נפש רוח נשמה יהו"ה כלי החיצון דנפש. י' יה יהו יהוה כלי אמנעי דרוח, יוד הא ואו הא כלי פנימי דנשמה. וכחינת אורות מקיפים שהם יחידה חיה יהו"ה בנקודת חולם לעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתוכך את רוחי ונפשי שיוניו ראויים לעודר מיין תתאין ע"י קריאת התורה הזאת ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת התורה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידני כוננה עלינו ומעשה ידני כוננהו. ברוך יי לעולם אמן ואמן:

יטו ס"ב ימודים כהמרים כש"כ כשכ"ד מדי יום דימו ולל יולל טוס טס מטיי רק ימין כ"ל:

תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים

לשם יהוד קוב"ה ושכינתיה ברחילו ורחימו ליחרא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם בל ישראל ולאקמא שכניתא מעפרא הריני קורא בנביאים שהוא כנגד נצח הוד דו"א שבהם ג' כלים של ג' בחינות נפש רוח נשמה צבאות כלי החיצון דנפש צ' צ"ב צב"א צבא"ו צבא"ת בלי אמנעי דרוח יהו"ה כלי פנימי של נצ"ח אדני כלי פנימי של הוד בתינת נשמו בבחינת (חק ישראל ע"ט) (ח"ג)

תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה

במוכץ להעשות לה מרכבה . ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתוכך את רוחי ונפשי
שהיו ראוי לעורר מיין התאין ע"י קריאת הלכה הזאת ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את
לימוד הלכה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו .
ברוך יי לעולם אמן ואמן :

עוד ימוד ח' להלכה יכוין כסם י"ה בלירוף ח"כ כוס

אֵתָהּ פְּיָהּ נִגְהַה דְּתָהּ הֵיחָה וְהָהּ יִיָּהּ פְּיָהּ לֵיהּ מְיָהּ נִגְהַה מְיָהּ עֵינָהּ פְּיָהּ פְּיָהּ
קְיָהּ רֵיָהּ שְׁיָהּ תְּיָהּ :

תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה ברחילו ורחימו ליחרא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל
ולאקמא שכינתא מעפרא הריני לומד בספר קבלה (פלוגי) שהוא כנגד תפארת דועיר אנפין
לעולם האצילות שבו שם מ"ה כזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א לעשות לו מרכבה . ויהי רצון מלפניך יי
אלהי ואלהי אבותי שתוכך את רוחי ונפשי שהיו ראויים לעורר מיין התאין על ידי קריאת כפר
הקבלה הזה . ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו .
ברוך יי לעולם אמן ואמן

משפט הקריאה

הה יהיה משפט הקריאה לעולם כשתקרא פסוקי תורה בין ביום בין בלילה תקרא הפסוק שני
פעמים מקרא ופעם אחת תרגום אבל כשתקרא נביאים וכתובים א"צ לקרות אלא פעם אחת
מקרא ופעם אחת תרגום ואם שכח או נאנס יום אחד ולא קרא הסדר של אותו יום אין לו גושלומים
ביום שאחריו אלא יקרא הקריאה של אותו יום שהוא עומד בו ר"ל שאינו מתקן בקריאה של יום
השני מה שהיה לו לתקן ביום שעבר שזה אין לו תכנה אבל לעולם כרי לתקן מזה שצריך
לתקן ביום ב' צריך לקרא הקריאה של יום שעבר תחלה ואחר כך יקרא הקריאה של אותו
יום ואם לא יעשה כן נמצא מעוות כל אותו השבוע וה' יכפר בעדו . וכן אם אירע שנוע אחר
של שני פרשיות מחוברות א"צ לקרות באותו שבוע הסדר של שני הפרשיות אלא יקרא הסדר של
הפרשה הראשונה שבהם . אבל אם אירע שפרשה אחת נקראת בשני שבועות כגון שחל בה י"ט או
בשלשה שבועות כגון שחל יום ראשון של פסח ביום שבת לכני חוצה לארץ שנמצאת הפרשה של
אותו שבוע נקראת בשלש שבועות או צריך לקרות ככל שבוע ושבוע מאותם השבועות הקריאה של
ותה הפרשה שלא נקראת עדיין בשבת בצבור :

נסחי דוקנא

נסח כמות פשמיזת ראשד בא בסוד ה לכיון בכל יום חקית עולם
על פי כתבי הקדש האמתיים *

יסוד מלכות כתובינו

כלי חילוק יסוד ד'ו' נפש שין
דלת יוד . כלי חלוקי חס שין
שין דלת שין דלת יוד . כלי
פטיש נזחה יארדונו . כלי
חילוק טקבא ד'ו' א אר אר
ארני . ארוח פטיש דנ'ג חיה
ד'סד י' ד'ו' ו' ד'ו' דמלכות
יהנה טקס | ד'ו' :

נצח הוד נביאים

כלי חילוקי ד'ו' נפש צבאות
כלי חלוקי חס צ צבא
צבאו צבאות . כלי פטיש
דבשה דלת יודה . כלי פטיש
דכמה דוד ארני ארוח פטיש
ד'ג' חיה דלמ י' ד'ו' דוד
יודה :
1111

עשיה תת תורה

כלי חילוק חלוקי ד'ו' נפש
יודה . כלי חלוקי חס י יה
יוד יודה . כלי פטיש כמה
יוד דא דא ארוח פטיש
לנפש דא כמה חיה י' ד'ו' :

בריאה הלכה

חסר כמינה חילוקי של
ככלי דטקבא זכריאה אל :
נבורה כמינה חילוקי
כמזכר אברסו :
ת'ת כמינה חילוקי כמזכר
השהפא
נצח כמינה חילוקי כמזכר
בם :
הוד כמינה חילוקי כמזכר
כמזכר :
יסוד כמינה חילוקי כמזכר
ש שר שר' ו' אד אד
ארני

יצירה משנה

חסר דטקבא ד'עריה וכמינה
חלוקי של ככלי אלף לבד
אלף לבד :
נבורה של ונמינה חלוקי
אלהים :
ת'ת של ונמינה חלוקי
צבאות :
נצח של ונמינה חלוקי
א אל :
הוד של ונמינה חלוקי א
אל אלה אלוד אלהים :
יסוד של ונמינה חלוקי
שרי :

אצילות

קבלה

ה'ו' כמלכות דל'ילום יסין כ' ככל יום ש' יוד דא דא דא .

